

RELECTIO
FRATRIS DOMI-
NICI SOTO SEGO-
VIENSIS, THEOLOGI, ORDINIS
Prædicatorum, Cæsareæ Maiestati à sacris confessionibus,
de ratione tegendi & detegendi
secretum.

SECUNDA ÆDITIO NVPER RIME AB
autore recognita, multisq; in locis aucta, & à mendis quàm ma-
ximè fieri potuit, repurgata.

SALMANTICÆ,
Excudebat Ioanes Baptista á Terranoua.

M. D. LXX.

ILLVSTRISSIMO DOMINO AC REVERENDISSIMO PRAESULI, D. Iohanni à Tolero, Sanctae Romanae ecclesiae Cardinali, Burgenſi; episcopo, ex ordine praedicatorum assumpto, suus frater Dominicus Soto eiusdem ordinis. S.

AVD nescio Praesul clarissime, quā sit libellus hic impar, quē Dominationi tuae, aut nuncupare, aut certe Romā mitterem. Verū tamen cū meū soleas (quae tua humanitas est) itidem expostulare, cur quae in gymnasium publicē dictam, quaeq; auditores tumultuariē codicibus excipiūt, nō aliquando exacta & polita praelo permittimus, animum subiit has, D. tuae meditatiūculas exhibere, de quibus, quae nos cetera praestare possumus, facile conijcias; atq; adeo, ut rigorem tu iubendi remittas, si indigna iudicaueris quae in lucem prodeant, aut si diuersa forte steterit sententia, timorem ego teperem obsequendi. Vereor nāq; hoc me quoq; nomine traducere pergas: sanē quē, postq; à seculi vndis, cathedris (inquam) alijsq; id genus scholarum nobis, in hunc me religionis secessum recessi, nunquā (quod votis omnibus optauerā) latere sinisti. Nam quod patres huiusmodi secularibus titulis mūdo me rursus prodiderint, tuū certē studium fuit, tuaq; prorsus autoritas. Adeo enim D. tuae animo sedit cū literarum omnium, tum maxime sacrarum studia fouere & locum pletare, ut quantulā nos cūq; accessione ad eam rem facere possumus, nō neglexeris. Verū enim erō dum fidem hac ratione religionēq; sanctissimē colis, agis profectō nihil aliud, quā quod vobis gentile est ac domesticū institutum. Vestra enim Albanorū domus, tācti vtroque parente regibus adita, ob hoc tamē apud nostrates clarissima habetur, q̄ praese semper tulerit, fidei, christianaeq; religioni honorē & cultū summa obseruatione deferre. Vnde ducibus vestris semper id solēne fuit, ut nullū vnquā Hispania Mauris, Turcis, alijsq; barbaris christiani nominis hostibus bellum indixerit, quo non sese armauerint primi, sanguinēq; & plurimā animas fuiderint. Testis est vel Africana illa expeditio: vbi frater tuus Garsias à Tolero, quē honoris grā nomino, pro patria, pro fide & religione tam sese generose deuouit. Sed & in longa illa expugnatione regni Granatae, quae tantū Hispanis negotiū facessuit, tātoq; sanguine constitit, q̄ se vestri strenuē gesserint, illustris corona perpetuo fuerit testimonio, quā de capta tūc signorū ac vexillorum turba insignibus vestris circumdederunt. Quā ergo fidē armis tui, ac rebus clarē gestis propugnarunt, hanc nimirū, si moribus tu & literis omnī autoritate & studio opere prementisq; exornes, modisq; omnibus augere & nobilitare lludeas, tamē ego, cuius in interest officio publico gratias referre, nihil gratius D. tuae vicissim rependere possum, q̄ literaria haec munuscula. Quae, quantulacūq; sint, acceptare (ut reor) nō dedignaberis: quādoquidem nō minus regium est, exigua libenter accipere, quā ampla magnifice tribuere. Vale.

ARNOLDVS SCHVREIVS
brabantus Lectori.

Quam canit Ausonius uates, non ambopiacere,
Multaloqui, & summa cuncta silere fide:
At Cato, Simoniades, contra celanda putant,
Sic & Aristides: ne Metancca premat.

Achonor. & nomē clarū (ab Ioue q̄ inq̄t Homer)
An curanda, probis, an remouenda forent
Certus ut hic fias, librum hunc amplissime Lector
Sumito, quo Soto indice, doctus eris.

RELECTIO FRATRIS

DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS,

Theologi, ordinis Praedicatorum, Caesaris maiestati a

sacris confessionibus, De ratione tegendi & detegendi secretum.

Rouidenter maiores nostri, patres grauisimi, conicioque bonarum literarū studiosissima, & re sapienter explorata, instituerūt, ut de cunctis, quae annis singulis publice legimus, selectum aliquid relegeremus: sanē quod paulo esset accuratius elaboratum: pro cuiusque ingenio suis numeris absolutum. Enimvero, Quū relego (ait quidā) scripsisse pudeat: nā plurima cerno, Me quoq; q̄ scripsi, iudice, dignalini. At qui cū pleraq; oia quae anno praesenti de praclarissima virtute iustitiae interpretati sumus, ardua quidē sint, atq; adeo cognita tū iucunda, tum etiā in primis necessaria, tamen ex tam varia suppellectile hoc vnū argumentum & vos impendio efflagitis, & nos potissimū iudicauimus, de quo relectionē hanc conficeremus: quod est, De ratione tegendi & detegendi secretū. Nam inter ea quae ad vitā humanā praecipuū habent inmomentū, id profectō nec in postremis est, si pro dignitate perpendamus, quā rōne taceat, quae proferre debeamus, quae nobis sunt secretō cōcredita, ac fidei nostrae cōmissa. Vt nā arcanū amici temere effutiri nō modō vanitas est, sed iniquitas, atq; adeo infidelitas, ita cōtrā, tunc occultū celare crimen, quādo magistratus via id rōne per cōtatur, delictū est. Imō verō, si crimē in perniciem spectet Reipublice, qui nō, vel sua spē, illud statim defert, impius est, & patriae proditor. Quocirca, qui suam astrinxit fidē arcani tacendi, inter Scyllam se intelligat, & Charybdi nauigare. Quod Philippides ille, Lyfimacho regi gratissimus, sapienter admonuit: nā cum a rege rogaretur, quid nā sibi vellet suarū rerū impartiri, respondisse fertur. Quiduis o rex: modo nequid arcani. Et Aristor, rogatus quid in vita esset difficillimū, respondit. Ea reticere quae minime esse opus vnquā esseri. Et Socrates facilius esset dicebat imperiis & malis hoibus flammā ore inardentē cōtinere, q̄ arcanū. At cū argumentū hoc animo lustrare incipio, & membra explorare, latius patere video, q̄ ut vna relectione possit absolui. Etenim, si res à carceribus (quod aiūt) ad metā vsq; tractāda

est, accersere huc materias oportet de corruptione & denūtiatiōe fraterna, de accusatiōe & de inquisitione: quippe in quib; summa huius disputationis posita sit. Illic enim, cū res, tū etiā testibus periculū imminet, aut velandū qd ius esset denūtiare, aut reuelandū quod nequitia opus esset prolato. Ob idq; boni cōsulti te, si dum relectionē instituere coepimus, currente rota, iustus liber exierit. Enimvero, quāquam haec diuersis in locis vulgata, versataq; sint, & apud theologos, & plurimū apud iuris cōsultos, tū hoc haecenus desiderat, ut rōnes vniuersae tegendi & detegendi secretū in summa cōprehenderetur: quas tā praelati, q̄ subditi simul habeat ante oculos. Quod si pro expectatione vestra praestiterimus, nō fuerit, puto, inutilis labor noster: sin minus, temeritatē accusate meā, qui materiā sumperim, non meis viribus & quā. Nā etsi cura nō publica Prioratus nostri, cui per obedientiā deesse nō possumus, frequēter à quiete studiorū nostrorum interpellat, tamē nullā inde prae teximur excusationē. Debuissim⁹ enim silere potius, ut culpa careremus, q̄ quidpiā edere, cuius veniam deprecamur. Sed faxit Deus ut oratio nobis cōtingat digna, quae à nobis, & in hoc vestro consensu, & de re grauisima habeatur.

Sed ad rē descendentes, ab illo proloquio sapienter rectē arbitramur proficisci: quod est Prover. 1. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autē fidelis est, celat amici cōmissum. Nā ita mos est aliqd prothema initio, pponendi, qd sit totius relectionis fundamētum. Atq; tria esse ex illimo necessaria membra huius disputationis. Primū quo explicet qdnam genus virtutis sit, secreta cōtegere: quaq; lege ad id officiū teneatur mortales. Alterū, quo perscrutemur, quib; de causis, aut sua quib; spē te, aut si quis fuerit interrogatus, iure debeat occultū crimē detegere. Tertiū ac postremū, quo ostendamus quando quispiā vi & iniuria petit secretū pādere, quā prudētia, q̄ bulq; verbis sese licebit citra mendaciū protegere: atq; adeo quid tū prius perpeti debeat, q̄ vel se, vel amicū prodāt. Stylus verō scholasticus erit & peripateticus, quippe q̄ ad veritatē vestigandā & differendā lucidior est, atq; ad cōcludēdam &

Argumentū
operis.

Prothema.

Distributio
operis.

A 2 dam &

dam & iudicandā aptissimus. Sint enī quāvis ipsi latiniſſimi, q̄ res scholasticas oratorie tractant, nos q̄ barbaros existimēt, tamē nūq̄ eas potuerūt eo dicēdū gerere, de suis cōsueq̄; p̄m epijs efficaciter rō cinari, & perspicuē definire. Nos verō vniuersis literarū studiis morē geramus: eo vel maxime, quod multis licet, citra eloquentiam Ciceronis, esse Theologos.

MEMBRVM PRIMVM.
QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum celare secretū sit officium fidei. Ad partē negatiuā arguitur. Fides est virtus intellectualis, sed secretū seruare est virtus moralis: ergo seruare secretū non est officium fidei. Quod si dixeris prater fidē intellectuāle, aliā esse fidem morālē, replicatur hoc modo. Fides moralis est pars & species iustitiæ: imō fundamentum totius iustitiæ, vt auctor est Cicero primo de officio, de iustitia, sed seruare secretū nō est actus iustitiæ: ergo nec est actus fidei. Probat minor. Seruare propriū secretū nō pertinet ad iustitiā: iustitia enim (inquit Aristot. 5. Ethic.) est ad alterum: quare hominis ad se ipsū nec iustitia est, nec iniustitia: celare autē alienū secretum est opus charitatis & amicitie: quod verbis p̄positis Salomonis insinuat. Qui fidelis est, seruat amici cōmissum: ergo neutrum secretum seruare est actus iustitiæ. Secūdo arguit. Velare, aut, pro rōne, reuelare secretū, pertinet ad prudentiā, cuius est discernere inter tēpus tacendi, & tempus loquendi: vnde Proverbia. Qui moderat labia sua prudentissimus est, & c. 1. r. proxime ante proverbiū thematis. Qui despiciat amicū suū indigens corde est: vir autē prudēs tacebit, tacebit in publico, occulte autē castigabit: vt habet glossa interlinearis: ergo celare secretum, officium potius est prudētiæ, q̄ fidei. Tertiō & postremo arguitur. Secretum temerē & sine causa effutire, hoc vanitas est, & incontinentia: etenim, vt docet Aristot. 7. Ethic. c. 4. quāq̄ cōtinentia absolutē dicta, circa solas verſetur voluptates tactus: tamē, cū addito dicta, ad alias etiā affectiones extendit: est enim q̄s in cōtinens honoris, aut iræ, atque adeo linguæ: quocirca, q̄ temerē secreta p̄fundit, vaniloquus appellatur. Atq̄ secretū, prater rōnem, metus causa reuelare, contrariū est formidini: vt cū quis in eculeo leui tormento victus, crimē prodit, de quo iniuste interrogatur: ergo celare secretū, officium propriū est, aut cōtinentiæ aut fortitudinis, q̄ iustitiæ, atq̄; adeo fidei. In cōtrariū est proverbiū p̄positū: vbi qui reuelat arcana, fraudulentus appellat: atq̄; adeo, fidelis, qui celat amici cōmissum.

Secretum aliud est de re propria eius qui secretū apud se continet: aliud vero est de re aliena. Et quia hæc varias habet cōsiderationes, tres erunt quæstiones in hoc primo mēbro. Prima de secreto in gñe: altera, de secreto alieno: & tertia, de secreto cuiusq̄; p̄prio. Sed ante solutionē primæ q̄onis, circa expositionē terminorū nō tacitus præteribo, esse quosdā, q̄ hoc noīe secretū, quod in scholis frequentissimum est, scriptum se vtant, pro eo q̄ est arcanum & occultū: insinuantes non esse in hac significatione satis latinū. Sed nihilominus, quāq̄ secretum idē est qd̄ separatū: vt est illud iuris cōsultorū: Secretorū secreta est ratio. Diuersorum diuersa est ratio, atq̄; iudiciū: vnde secretū loquitur in secessu & sine arbitris loqui: tū profectū id ipsum quod quis secretū loquitur, secretū etiā latine dicitur. Nā apud iuriscōsultos, latinitatis nō negligentēs, non rarus est vsus huius noīis in hac significatione. Vt, fide re militari. l. Omne delictū. Exploratores qui secreta nunciāt hostibus, proditores sunt. Atque adeo Quintil. in altera declamatione p̄ ceco, nō semel vtitur hoc noīe. Poterā (inquit) iudices secretum hoc senis, profundūq̄; vocare cōsiliū. Sed de hoc satis. Quod tamen ad rem attinet, loquimur primū omniū de secreto in tota disputatione formaliter, nēpe de re quæ suapte natura digna est vt secreta seruet, scilicet, q̄ aut mala est & peccatū, aut cuius reuelatio est pernicioſa. Adhuc enim modum loquunt hoīes de secreto: nā virtutes & opera q̄ ad gloriā hominis spectāt, nō sunt celatu digna: nec appellātur secreta. Quapropter cæci illi euangelici Matth. 9. nihil fecerūt cōtra virtutem, diffamātes Christū de miraculo: nā, vt ait illic Hieron. dñs propter humilitatem fugiens instantiā hominū, præceperat ne se diffamarent: & illi propter memoriā gratiæ, non potuerūt tacere beneficiū. Secūdo notandum est, q̄ secretū & occultū & (quod his opponit) manifestū, multis modis dicit, vt videbimus in fronte statim secūdi mēbri: tamē in p̄senti q̄one secretū vocamus, quicquid nec est notoriū, nec infamia p̄clamatu. Ita vt dicam⁹ secretum, quicquid ab ecclesia tolerat: vt habetur. c. Vstra. De coha. cler. & mul. Tactū vāq̄ sint gradus secretorū: nā aliqd̄ est omnino secretum, qd̄ prater Deū, solus ipse nouit, q̄ cti men admittit, aut forsitan confessor. Alio modo accipitur secretum: pro eo qd̄ iuridicē probari non pōt: vt qñ vnus solus est testis sine alijs in dicij. Tertiō modo dicit secretū: quicquid nō est in iudiciū delatum, nec publica infamia laborat

Nomen secretum.

Secretum duplex.

Fides duplex.

borat: licet possit p̄bari. Et quāto secretum inter pauciores continet, tāto grauius scelus est illud prodere. Sed de his oībus generaliter motus est q̄o. Tertiō notandū est, q̄ nōmē fides duplex est, & æquiuocū ad duas virtutes, alteram intellectuāle, & alterā morālē. Significat enī primū habitū & virtutē mentis, quā certō & cōflāter, & (qd̄ dicunt) firmiter, dictis cuiuspiā adheremus. Quēadmodum Aristot. in Top. lib. 5. Fides (inquit) est opinio cū vehementer assensus sine hesitatione. Que qui dem ad p̄sens negotiū nihil attinet. Significat secūdo habitum voluntatis, qui & fidelitas p̄nēp̄at, quo dicta & promissa factis cōplēmus, & certa facimus. Quō accipit illic, Accipe, dāq̄; fidē. Quā graphice describit Cicero. 1. officio, de iustitia dicens, Fides est dictorū cōuentio: rōq̄; cōstantia & veritas. Et dicit fides (qd̄ prater Cicero, adnotauit etiā Aug. lib. de mediatio. c. 20.) q̄a sit qd̄ dicit. Id enī p̄se ferunt duæ illæ syllabæ fides: quarum prior insinuat, facere, posterior verō dicere. Quā virtutē tāti fecere Romā, vt statuta ei, Iouis optimi vicinā, in capitolio statueret. Quod ex oratione Catonis refert Cicero. officio. lib. 3. Et vsq̄; adeo eā semp̄ coluerūt, vt p̄ fide, vel hostibus seruādā, Marcus Regulus mortē oppeteret. Et de hac loquimur in p̄sentiarū. Sed q̄a hoc primū ad notitiā dicendorū cōducit, notandū est quāto, duplicē esse id genus fidē: alterā quidē quæ versat̄ circa d̄bitū legale: qd̄ est verē & iure d̄bitū: quale est in cōmercij & cōtractibus ciuilib⁹, in quib⁹ est ratio dati & accepti. v. g. Fides est, emptorē statuto tēpore promissum pretiū p̄soluere: & cōiuges mutuas sibi operas impendere: & ciues principi parere: ac deniq̄; principi quicquid tributa populi recepit, ciues vicissim armis tueri, ornare morib⁹, & legibus emendare. Quod sonat illud euangelij. Quis putas est fidelis seruus & prudēs, quē cōstituit dñs sup familiam suā? Matth. 24. Et huiusmodi fides nulla rōne à iustitia separat, imo est ipsa iustitia: atq̄; adeo per oēs materias iustitiæ diffunditur. Et de hac loquitur C. loco citato: vbi dicit, fidē fundamētū esse iustitiæ: vt pote q̄ oīs iustitia in de pendeat, si certū quisq̄; faciat qd̄ dicit. Vnde, in vsū abiit mortalib⁹, vt quoties q̄s iniuriā passus est, deorū hominūq̄; fidē imploret. Alia verō est fides & fidelitas q̄ versat̄ circa d̄bitū morālē, qd̄ nō est absolute d̄bitū, sed ad quādā naturālē pertinet honestatē. Vt si quis quid ex liberalitate sua & bonitate p̄misit, fides est vt impleat. Quod sapiēs admonet Eccl. 5. Sigd̄ vō iurasti deo, ne moreris reddere, displicet. n. ei fidelis & stultus p̄missio. Et huiusmodi

di fides nō est propriē iustitia: nā vbi d̄bitum fundat in sola liberalitate & bonitate, p̄mittētis, nō est vera rō d̄biti: nec est p̄inde integra rō iustitiæ. Est tñ, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 80. pars potētiālis iustitiæ: nā partē potētiāle cardinalis virtutis vocāt philosophi illā virtutem: in qua non est tota rō talis virtutis cardinalis: sed propter similitudinē reducit̄ ad illam, velut liberalitas reducit̄ ad iustitiā.

His p̄notatis respōdet̄ ad q̄onem tribus cōclusionib⁹. Prima. Secretū seruare alienum, est officium fidei. Probat. Actus exterior, illius potētiæ & virtutis est, cuius p̄prio obiectū, p̄xime mouet ad talē actū, & p̄prio intendit p̄ illū: vnde dimanauit regulā illa philosophorū, Habitus & p̄prio actus versant̄ circa idē obiectū. Vt visio iudicat̄ esse, p̄prio actus potētiæ visuæ, q̄a color, qui est p̄prio obiectū illius potētiæ, p̄xime mouet ad talē actū: & dare elemosinā est actus misericordiæ: q̄a miseria, q̄ est obiectū misericordiæ, mouet ad talē actū: & subleuatio miseriæ intendit p̄ illū: sed p̄prio obiectū fidei, vt expositū est, est facere quod q̄s dixit, & implere quod p̄misit, & hoc est qd̄ mouet ad seruandū secretū & qd̄ intendit p̄ tale actum, ergo seruare secretū est officium fidei. Exponit minor. Senator, aut canonicus, aut quacūq̄; p̄sona publica alit̄ringit iureiurando seruare secretū senatoris aut capituli: fides ergo est quæ inclināt ad seruandū tale secretū. Et eadē rōne, si p̄sona priuata, data fide secreti, recepit arcanum alterius. Sed q̄ visu aut relatione tertie p̄sonæ nouit crimē alienū, quāq̄ expresse nō p̄misit secretū, celsetur tñ virtualiter p̄misisse: propter vinculū & ius naturale, quo quisq̄; tenetur seruare secretum proximi, vt quæstione sequēti manifestabitur. Scda cōclusio. Seruare secretū ad qd̄ quis tenet ex officio publico aut legali debito, est officium fidei, q̄ est pars subiectiua & p̄pria species iustitiæ: sed seruare secretū ad quod q̄s ex honestate solū naturali obligat̄, est officium fidei, q̄ est pars potētiālis iustitiæ. V. g. Senator, aut canonicus & quicūq̄; publica alit̄ringit fide, virtute iustitiæ tenet seruare secretū publicū: & Ep̄s secretū papæ: qd̄ iurat seruare. c. Ego episcopus. De iureiurando, quod si reuelat, cōmittit iniustitiā: & grauiorē ex gñe suo, quasi nō redderet mutuū aut fur̄tū. Et maiori ratione sacerdos tenet vinculo iustitiæ seruare secretum cōfessionis q̄a hoc illi incumbit ex officio. Imō verō sacerdos tenet seruare secretū, nō solū est iustitia, sed religio: atq̄; adeo reuelare, nō solū est iniustitia, sed sacrilegiū. Sed inter p̄sonas priuatas, qui data fide recipit arcanū amici, te

1. Cōclusio

2. Cōclusio

netur illud abscondere de iustitia; veluti tenet quis seruare depositum. Atque adeo, qui per iniuriam extorsit ab alio secretum suum, tenetur illud seruare: sicut for tenet restituere furtum. Vt si quis literas alienas aperuit, praterquam quod grauiter peccauit, obnoxius est secreti seruandis. At vero quando quis visu, aut relatione tertie personae secretum nouit, tunc non proprie de iustitia, sed de honestate naturali tenet illud seruare. Colligitur ergo quod seruare secretum proximi, est proprie officium fidei, ut habetur in verbis thematis. Ob idque in epistola Philiberti episcopi, quod f. 22. r. can. De forma inter sex officia fidelitatis quae seruus debet iurare domino, secundum est, de secreto seruando. Colligitur deinde, huiusmodi fidem partem esse iustitiae: & ideo Ioseph sponsus Virginis ut iussu commendatur ab euangelista, Matth. 1. qui de flagitio sponse, quod forte fuerat suspicatus, ut putat Aug. noluit eam tradere, i. prodere & diffamare: quia id probare non poterat. Tertia conclusio. Seruare secretum de re propria, non est proprie officium fidei, sed continentiae, & charitatis, quia se quisque tenetur diligere: & famae suae consulere. Prima pars persuadetur illa replica primi argumenti principalis: nam fides est pars iustitiae; hominis autem ad seipsum nec iustitia est nec iniustitia. Secunda pars est manifestissima: nam qui secretum suum temere reuelat, vanus est, & incontinentis linguae, atque adeo suae prodigis famae. Ad primum argumentum responsum est in secundo notabili. Et ad replicam pro priori parte respondimus, modo in tertia conclusio. Sed ad secundam negatur quod seruare secretum alienum sit proprius actus charitatis aut amicitiae: remote imperatur a charitate: nam charitas, quia est vniuersalis virtus, habet imperium super omnes alias virtutes, & oes mouet ad suum finem. Vt charitas patriae mouet ad aggressum bellicum: qui tamen est, proprius actus fortitudinis: & charitas propriae patriae mouet ad ieiunium, ne noceat cibis: tamen est proprius actus temperantiae: & ad hunc modum charitas amici mouet ad seruandum eius secretum: qui tamen est actus fidei. Ad secundum argumentum principale respondet Aristoteles. 6. ethic. c. 12. ubi dicit quod virtus facit rectam intentionem & propositum finis: sed prudentia disponit & inuenit media quibus illud consequimur. Vt fortitudo facit propositum strenue agendi in bello: sed quando expediat aggredi, quando ve receptui cedere, hoc prudentia discernit. Et temperantia facit intentionem comedendi quantum conuenit salutudini: sed quando oporteat aut non oporteat comedere, hoc ostendit prudentia. Eodem modo, si

des est quae inclinat ut non reueletur sine causa secretum: sed quando oporteat velare, quando ve reuelare, hoc dirigit prudentia. Ad tertium respondet quod nihil vetat idem opus a duabus virtutibus, etiam particularibus, aut a duobus vitiis ab uno proxime, & ab alio remote dimanare. Et hac ratione, quamquam reuelare secretum sit proprium peccatum infidelitatis, nascitur tamen quandoque ex defectu continentiae, & quandoque ex defectu fortitudinis. Nam virtutes sunt connexae: & ideo, vna subleuata, reliquae fiunt debiliores, neque habent iustum gradum virtutis.

QUAESTIO SECUNDA.

Trimum seruare secretum proximi sit sub precepto? Ad partem negatiuam occurrit in primis exemplum Christi seruitoris nostri, cuius nos admonet Paul. ad Ephes. 5. ut simus imitatores, qui crimen proditoris lude ceteris Apostolis nunciavit dicens. Vnus ex vobis me tradet, Ioannis. 13. & interroganti Ioanni, Domine quis est? respondit: Cui ego intinctum panem portexero. Et, ut de thesauro scripturae noua proferamus & vetera, Levit. 5. precipiebatur. Qui audierit vocem iurantis (scilicet falso) testisque fuerit & c. nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. Vnde colligit Augustinus, ut refertur. 22. quaestio. 7. capitu. Hoc videtur quod non solum ante peccatum admonendus est frater ne peccet, sed postquam peccauit, quantum peccatum sit secretum, denunciandus est illi qui possit prodesse & non obesse. Et, ut ab utroque iure testimonium petamus. ff. De iniurijs. habetur eum qui nocentem infamauit, non esse bonum & aequum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota esse oportere & expedire. Ergo seruare secretum crimen, non est sub precepto.

Secundo arguitur. Omnia praeccepta necessaria ad salutem, comprehenduntur sub decalogo, secundum illud Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & subnectuntur solum praeccepta decalogi. Non homicidium facies. Non adulterabis & c. sed non constat quo praeccepto decalogi comprehendatur secretorum fides: ergo non est praecceptum.

Tertio arguitur. Non videtur minus malum praenunciare peccata futura, quam denunciare praeterita: sed licet astrologo praenunciare hominum peccata quae de astris & complexione hominum coniectat, ut etiam habetur lege. Item apud Labeonem. §. Si quis Astrologus. ff. de iniurijs. dummodo id non faciat

faciat arte magica: nam tunc ultore gladio punitus est, ut iubet. l. Nemo. C. de maleficijs & magice. ergo licet & peccata praeterita reuelare.

Quod confirmat. Historici multa enarrant peccata, quae velant occulta, vel non fuissent adeo publica, si non historiis proderent: ergo seruare secretum non est sub precepto. Sed in contrarium est, quod opera iustitiae sunt sub precepto: de quo admodum nemur Matth. 7. ut quaecumque volumus faciant nobis homines, haec & nos faciamus illis: sed fidelitas est pars & species iustitiae, & seruare secretum est fidelitatis officium, ut dictum est: ergo seruare secretum est praecceptum.

Vanuis superiori quaestione definitum sit seruare secretum esse virtutem, superest tamen sub iudice an sit sub precepto: nam sunt virtutes multae ad vitae perfectiones spectantes, quae non sunt nisi sub consilio: ut de paupertate insinuat Christus iuueni illi euangelico. Si vis perfectus esse, vende oia quae habes & c. de virginitate dicit Paul. 1. Cor. 7. praecceptum domini non habere, consilium autem dare. Atque, dum quaerimus an fides secreti sit sub precepto, loquimur de secreto formaliter, i. de re quae suapte natura digna est ut secreto seruetur, nepe quae mala est, aut mali causa. Respondetur ergo ad quaestionem quinque conclusionibus. Prima. Ad fidem alieni secreti, quod est de re proximi, naturali iure tenemur diuino, atque humano. Conclusio receptissima est oibus philosophis & theologis, sed loquendo seruari oportet, a quibus veritate eruamus. Et quod sit ius naturale celare secreta quae sunt peccata, probat primo ex ipsa peccatorum natura. Hoc enim differt inter virtutum opera & vitiorum, quod natura virtutum, quae bona sunt, est, ut manifestentur: sed peccatorum natura, quae mala sunt, est, ut contegantur, nec, nisi ex necessitate correctionis aut punitionis detegantur. Qualia enim sunt rerum principia, tale sortiuntur & natura: pro cedunt autem virtutes a naturali lumine, peccata vero ab ignorantia: nam omnis prauus ignorat. 3. Ethico. c. 1. sunt ergo virtutes suapte natura dignae quae palam fiant, peccata vero sunt celatu digna. Vnde, mos scripturae est peccata vocare tenebras, virtutes vero lucem. Vt Io. 3. Dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Et Ro. 2. Abijcimus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Et Esa. 3. reprehenduntur quae peccata sua si cut Sodoma praedicauerunt. Sed Matth. 5. praecipit Christus ut luceat opera nostra bona coram hominibus: & natura, ea quae in nobis imperfectiora sunt, cōtecta esse voluit, faciem vero voluit cōtrā patere. Est ergo cōtra naturā crimina detegere, nisi correctionis gratia ordine seruato iuris,

atque adeo praecceptum naturale est secreta celare. Et confirmat. haec ratio. Amicitia, quae hominibus tam est necessaria, nulla sanè esse posset, nisi peccata & praua hominum corda occulta essent. Nam si mala quae tu secreto admittis, cunctis essent manifesta, quae te prosequeretur amore? Et si quae alij in corde cogitant mala, tibi essent cōperta, quae posses vniuersam amare? Reuera praecclare nobiscum actum est, cum hominum mala deus & natura occulta esse voluerunt, ut vel hac ratione amicitia inter homines cōalesceret.

Secunda ratio sumitur a dāno dato, & praecedit non solum de secreto peccato, cuius reuelatio esset infamia, sed de omni secreto cuius reuelatio esset perniciofa: ut si quis latentem proximi thesaurum aperiret larronibus, aut latentem hominem perderet hostibus. Rō est huiusmodi. Naturale vinculum charitatis est, ut proximos sicut nos ipsos diligamus. Matth. 22. cui proxima est illa generalis iustitia, ut quaecumque volumus nobis faciant homines, haec & nos faciamus illis, atque adeo (ut est in libro Tobiae) quod nolumus ab alijs nobis fieri, nec nos alteri faciamus vniuersum: vni lex pendet & propheta. i. oia praeccepta iustitiae, tam affirmatiua, quam negatiua: sed quicquid mortaliū tecta ratione cupit ut quod alteri secreto cōmiserit, secretum seruetur, ut pote vni honor & fama, & sapissime vitā pedet: ergo equa ratio, quicquid naturali iure cōstringit simile officium alteri vicissim prestare. Tertia ratio sumitur a fine. Necessitas enim & ratio mediocriū a fine sumenda est, autore Aristotele. 2. Phy. tex. 88. Sed in vita humana necessariū est alios alijs arcana sua cōmittere & credere ad capiendū cōsiliū futurorū, vel ad leuandā & exonerandā tristitiā & agitudinē animi, ad aliasque permultas utilitates, quas affert sapiētū amicitia: sed si homines non aliter ringerent ad fidē secreto rū, non esset quod haec cōmitteret amico: ergo fides secretorū est sub praeccepto naturali: alias multa & egregia cessaret amicorū officia. Et cōfirmat. haec ratio. Lex naturalis est, ut res & cōsilia publica non temere cōmittantur cuiusque de plebe, sed sint senatores & rectores spectatae virtutis & prudentiae, quorū fides cōcedit in hoc vero seruari non posset nisi esset secretorū fides: ergo ad fidem secretorū, personae praesertim publicae tenent, quod vel maxime manifestum est tpe bellici, nam tunc capitale est secreta reipublicae hostibus prodere, ut. l. Omne delictum. ff. de re milit. sancitum est. Atque adeo postremo confirmatur conclusio. Natura in hoc homines produxit, ut in pace & tranquillitate cōuiuunt, est enim homo suapte natura ciuile animal, ut auctor est Aristoteles. Ethic. 9. sed si homines hominū secreta detegerent, maximè inde perturbatio, atque adeo reipublicae peruersio cōmoueretur: ergo praecceptum naturale

est, vthoies hominū vicissim secreta custodiāt. Quod aut secretorū fides sit itē sub pcepto diuino positū, vel ex illo maximē cōprobat Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe illū inter te & ipm solū, vbi Christus, vt mīssimus medicus, sūm opere sollicitus fuit, quō occulta crimina nō sī rēt manifesta, nisi oībus prius tentatis, vt secreto corrigeretur. Imō vero, vq; adeo fuit honoris nostri & famæ pector, vt caueret, ne vel per cōiecturas occulta pximorū crimina iudicaret. Noli. 6. n. (inqt) iudicaret & nō iudicabimini. Matt. 7. Quod reuera rōni consonū fuit: nā in hac mortali vita, in qua locus est pēnitētiæ & emēdationis, vti lis est, atq; adeo necessaria fama, tū peccatori ipsi vt respiciat, tū etiā alijs, pximis, quib? hō bonæ famæ prodesse pōt: ebidq; peccata in hoc seculo velanda Deus esse voluit & contēgenda, sed in die iudicij, vt iā fama peccatorib? nō erit necessaria, tunc expedit vt oīa ad manifestam vindicationē in publicū tradant. Vnde. 1. Cor. 4. Noli te (inqt Apost.) ante tēpus iudicare, quoad vq; veniat dñs, q illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū. Postremō probatur cōclusio ex iure humano. Nā primū vtroq; iure cautum est ne quis, nisi via iuris, alterius crimē prodāt, vt. C. de famo. libel. l. vni. vbi Valēntianus & Valēntius stricte admonēt, vt nemo quenq; nisi in iudicio, diffamet: atq; adeo, his q extraiudicium libellos famosos spargunt pēnā decernūt capitis. Quæ lex in cōcilio Illiberitano approbatur. q. 1. ca. Si qui, vbi pater athena thematizantur qui id genus libell. s in ecclesia ponūt. Quæ causa & qōne Greg. ca. quidā maligni ex cōmunicauit quendā q libellū famosum prodixit. Et Adria. ca. 1. huiusmodi infamatores pcepit flagellari. Nā pēna capitis nō intelligitur nisi quādo libellus infamatorius crimina profert capitalia. Et. ff. de iniurijs. l. lex Cornelia. §. si quis. accumulatur pēna hisce infamatoribus, vt intestabiles sint: id est, vt nec testamentū facere possint, nec ad testamētum, tanquam testes, adhiberi, vt exponitur. l. Is cui. ff. de testa. §. Si quis. quæ lex refertur in cap. Si testes. 4. q. 3. Et cōfirmatur cōclusio. Nā leges humanæ non solū prohibent quenq; nisi in iudicio diffamari, sed nequis alium in iudicium deferat, nisi cuius crimē idoneis testibus pbare possit: vt cauet. C. de proba. l. fin. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. q. 8. cap. Sciāt. Nā crimen quod nō probat, pro falso habetur in iure. Quocirca accusator qui in accusatiōe defecerit, decreto Damasi papæ pēna plectitur talionis. ca. Calumniator. 2. q. 7. Et ibidē Adria.

Qui non probauerit (inqt) quod obiecerit pēnā quā ipse intulerit patiat. Et idem habetur. ff. ad Senatusconsultū Turpilianum. l. 1. & C. de accusa. l. fin. Et tertiō cōfirmatur. Quia nō solū circa priuatas personas hoc cautum est vtroq; iure, sed & pælatis pæscriptū est, ne crimina puniāt, quāuis sibi sint nota, nisi in iudicio fuerint pbata. Stant decreta cōciliorum Varenē. & Aphri. ca. sit tantū ep̄s. & ca. Placuit. 6. q. 2. vbi habetur, nullam iniuriā ep̄o irrogari, si ei soli nō credat. Nā secretorū solus Deus & cognitor est iudex. d. 3. 2. c. Erubescāt. Et hæc de secreto gñali. Nā de quibusdā secretis in particulari sunt etiā iura. Vt de pēnitentis & remissis sub grauissima pēna cauet ne sacerdos quoquo modo secreta cōfessionis reuellet. Et ca. Ego episcopus. De iure iur. episcopus iurat seruare secretū papæ. Et. 2. q. 5. c. de forma. iubetur seruus esse fidelis domino in secreto seruando. Et. ff. de re militari. l. Omne delictum. §. Exploratores plectūtur pēna capitis, qui exercitus secreta hostibus pandunt. Colligamus ergo, triplici nos iure cōstringi ad fidē secreti seruandi. ¶ Secunda conclusio. Præceptum seruandi secretum, tametsi habeat formam affirmatiuū, est negatiuū. Probatur. Nā seruare secretum, est non reuolare nisi ordine iuris: & ideo obligat semper & pro quocunq; tempore. Quotiescunq; n. quis reuelat secretū alterius, nocet illi: atq; adeo peccat. Itaq; perinde est seruare secretum: ac si dicas, non diffamare proximum: si secretum est de re infami, aut nō dare dānum, si secretum est de re cuius reuelatio est causa damni. ¶ Tertia conclusio. Secretū alienum temerē & sine causa reuolare peccatū est ex genere suo mortale, leuius quidem q homicidiū & adulterium, sed grauius q furtū. Loquitur hic de secreto crimine: nam de hoc est principalis intentio in tota reuelatiōe. Probatur ergo prima pars. Peccatum illud est mortale ex genere, qd ratione obieci est contra charitatē, sed reuolare secretum est huiusmodi: ergo. Explicat hæc inior. Proprium & per se obieciū, & malum quod sequit ex reuelatione occulti sceleris est infamia pximi: nā fama est clara cum laude notitia: & qui reuelat crimē alterius per se generat malā opinionem illius: sed per accidens est q tale crimē obieciat peccatori in faciē, quod est cōtra honorē, pertinet ad contumeliā: aut q talis reuelatio vergat in detrimentū bonorū, aut vitæ alterius (& hoc memoria teneat ad noticiā dicendorū) sed q denigrare famā pximi sit contra charitatē, patet, quia fama cōputatur inter bona humana: & ideo non stat q quis diligat aliū, & tamē denigret

2. Cōclusio

3. Cōclusio

denigret famam illius. ¶ Secūda & tertiā pars conclusionis asseruntur à S. Thom. 2. 2. q. 73. ar. 3. Et probantur ambæ. Nam grauitas peccatorum ex genere debet attēdi secundū grauitatē obieci: sed vita maius bonū est q fama: & mors maius malū q infamia: ergo homicidiū grauius peccatū est q denigratio famæ. Et quia adulterium de se opponitur futuræ vitæ & educationi prolis, sit vt grauius etiā sit q reuelatio criminis, quæ est contra famā. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo: si reuelatio est cōtra vitam, vel infamia est valde notabilis, poterit esse maius peccatum q adulteriū. ¶ Pari ratiōe probatur quod reuelatio criminis sit maius peccatū quā furtum. Nā fama est maius bonum q bona exteriora tēporalia. Primò quia est bonū magis spirituale. Vnde Proverb. 22. Melius est nomen bonū q diuitiæ multæ. Deinde, quia latius & ad plures se extendit, sicut odor vnguētū. Vnde Eccl. 7. Melius est nomē bonū, q vnguēta pretiosa. Et postremò quia diuturnius est. Vnde Eccl. 42. Curā habē de bono noīe: hoc em magis permanebit tibi, q mille thesauri pretiosi & magni. ¶ Et cōfirmatur ex S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. quia infamia plus nocet q amissio bonorū tēporalium. Nocet em nō solū in temporalibus (in quibus etiam sæpe iacturam facimus) sed etiam in spiritualibus: quia multi timore infamiæ arcētur à peccato, qui perdita fama obdurantur in illo. Vnde Hierony. super. 18. ca. Matth. Corripiedus (inqt) seorsum est frater, ne, si semel pudorē vel verecundiam amiserit, permaneat in peccato. Et secundò, quia infamia vnus vergit in infamiam aliorū. Vnde August. in epist. ad plebem Hipponensem. Infamato vno religioso, totus cōuentus infamatur. Et tertiò, quia prodito peccato vnus, ex p̄lo illius alij trahuntur ad peccandū. At verò hæc dicta sint de reuelatione secretorum in genere. Nam sunt in particulari nōnullæ reuelationes, vbi, præter infidelitatē accumulāt circumstantiæ aliorum genere peccatorū. Vt patefacere latronibus vbi latitet thesaurus proximi, præter infidelitatē, genus est furti: quæadmodum prodele latētē hominem hostibus occidendū: genus est homicidij. ¶ Serui ergo sunt & mancipia, qui pluris æstimant in pecunia fidē, quā in secreto: vt est apud Comicū. Cuius tu fidē in pecunia perspexeris, verere ei verba credere? Nam sapientes longē aliter sentiunt. Socrates em celebritissimus lumine naturali, colendam fidem potius docebat in arcanis, quā in creditis pecunijs. Et Cato, vel de hoc potissimum celebratus est, q amicorum arcana mira sanctitate cela-

bat. Et Simonides, homines infimæ notæ censēbat eos, qui secreta cōtinere nō possent: atq; adeo similes seruo illi apud Comicū, qui rimarum plenus cūcta effundebat arcana. Quid plura? Vq; adeo apud summos Philosophos celebrata est secretorū fides, vt, vel ob hoc maxime, antiqui mysticas olim cērimonias in tēplis deorum statuerint, quas nefas erat in publicum efferre: vt capta inde silendi cōsuetudine, fidē secretorum colere & obseruare doceretur homines: vt est apud Plutarchum in Deliberis educandis. Sed multo sanē sanctior est Christianis magisq; religiosa secretorum fides: nam (quò tres positas cōclusiones summo argumēto stabiliamus) vq; adeo Ecclesiæ solenne est secreta celare, vt sacrosanctū Eucharistie sacramentum sacerdos occulto peccatori ministrare debeat, antequā eius crimen prodactetiam si illud extra sacramentū secretò noverit. Quæ doctrina est August. homil. 50. de pēnit. & refertur secunda quæst. prima. cap. Multi. ¶ Quarta conclusio. Grauius peccatum est reuolare secretum quod quis ex debito iustitiæ tenetur tacere, quā illud ad quod solū tenetur de honestate naturali, ceteris paribus. Verb. gra. Senatori aut canonico grauius peccatum est reuolare secreta publica, q priuatæ personæ reuolare illud quod non incumbit sibi ex officio tacere: nam in priori est vera ratio iustitiæ, & in altero non est tam propria ratio iustitiæ. Atq; adeo, sacerdoti sumum scelus est reuolare secretum confessionis: quia nō solū est infidelitas contra ius naturale, sed est sacrilegium & cōtaminatio sacramenti cōtra ius diuinum: & præterea est in perniciem maximam Christianismi: nam sublato sigillo secreti, tolleretur sacramentum confessionis, quod Christianis maximē est necessarium. ¶ Quod si quis percontetur vbi in Euangelio expressum sit illud ius diuinum, respondetur, quod licet nullibi sit expressum, tamen manifestē colligitur ex necessitate finis. Ex illis nāque verbis Ioan. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta erunt: colligitur præceptum sigilli, tanquam mediū ad finē. Quare id genus secretum nulla de causa nec propter summū bonum totius orbis, reuelandum est: vt infrā dictū resumimus. Quæst. vlti. membri tertij. Quapropter, sacerdoti reuelanti, summa pēna destinata est, vt scilicet officio priuatus perpetuam agat pēnitentiam: videlicet (secundum antiquam formam) ignominiose peragrandō per orbem capit. Sacerdos. De pēnit. dist. 7. Sed iam modo intrudi debet in arctissimū monasterium.

ca. Omnis vtriusq; sex. De poen. & re. ¶ Sed & in secretis priuatis sunt etiam gradus. Vnde si ordinē secretorū colligere iuuat, in primo gradu est secretum confessionis: in secundo secretum publicum extra confessionē: in tertio quando priuata psona per iniuriā extorsit secretū alterius: nā tunc de iustitia tenet illud seruare: quē admodū fur tenet restituere furtū: vt si iudex vel alia psona vi & iniuria extorsit secretū ab aliquo, tenet illud celare. Et eodē modo qui literas alienas aperuit, ppter peccatū qd cōmisit aperiendo, peccat reuelādo, cōtra iustitiam. In quarto gradu est qñ qñ ex sua bonitate, data fide, recepit arcanū amici. Tunc etiam de iustitia tenet illud tacere: nā alter nō cōmisisset secretū nisi ille daret fidē: & ideo illic est fides secreti, sicut fides depositi. In quinto & vltimo gradu est quando qñ visu aut relatione alterius nouit secretū: nam tūc solum tenet seruare de honestate naturali. Nihilominus esset peccatū mortale reuelare, nisi via iuris: nā honestas naturalis pars est iustitiæ, vt dictū est, potētiālis. Augetur etiā aliunde obligatio secretorū: vt si quis accepit secretū sub iuramento, aut si reuelatio illius esset in periculum vitæ, &c. Insinuat se hic quæstio, an seruari secretū vsq; adeo sit in præcepto, vt teneat quis aliquādo prius mortē oppetere, q̃ illud reuelare: sed hæc in tertio membro cōgruentius disputabit: vbi tractabimus quādo quispiā cōtrarius de occulto crimine interrogat, quidnā sit acturus. ¶ Quinta & vltima cōclusio. Qui secretū alienū temerē & sine causa reuelat, tenetur ad restitutionem famæ. Hoc patet, post quā fama est verē bonū alienū, quod ille abstulit. Sed tamē hanc cōclusionē non est præsentis loci tractare: diximus enim latius de illa in materia de restitutione. Sed satis est hic meminisse q̃ reuelator secreti nō tenetur restituere retrahendo se: nā retrahatio illa esset mēdaciū. Sed dicūt quidā q̃ debet dicere se malē & præter ius esse loquutū: quod tamē ego nūquā credidi: nā potius esset hoc cōfirmare infamatiōē. Enimuerō qui nō dicit se fuisse mentitū, insinuat se verū dixisse. Sed alia via faciendā est restitutio: vt si ille infamator bene aliās loquatur de infamato: vel in alijs bonis cōpenset infamiā. Nā potest commutari fama cū bonis alterius generis, vt dicit S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad secundū. Potest tamen diffamator remittere restitutionē famæ, sicut restitutionē aliorū bonorū, vt illic cō. pbauimus. ¶ Ad primum argumentum multis modis solet responderi. Primum q̃ Christus nō reuelauit psonā Iudæ in singulari, sed in cōmune dixit: vnus vestrū me traditurus est: vt dicit Eugeni-

cap. Si sacerdos. De officio ord. Sed tamē hæc solutio nō prorsus satisfaciunt: nā quāquā Matt. 26. sin tilla verba generalia, tamē statim subiūgitur. Qui intingit manū meā in paroply de, hic me tradet. Quod si qñ dicat multos simul intinxisse in eadē paroply de: saltē lo. 13. (qd est argumentū nostrū) Iudam ppiē designauit, dicens: Cui ego panē intinctū portexero. ¶ Aliter etiā respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. scilicet q̃ Christus, tanq̃ Deus habebat publicū peccatū Iudæ, & ideo poterat illud statim denuntiare. ¶ Vel dicendū (vt reor) quod Christus nō denuntiauit peccatū præsens Iudæ qd habebat in animo, sed tanq̃ propheta prænuntiāuit q̃ futurū erat: & prænuntiatio erat necessaria ad finē redēptionis, vt persuaderet se nō tradi in scilicet aut inuitū. Vnde, publicē solū prænuntiāuit illud in genere. Cuius vestrū, vt dicit Eugeniū: sed peculiariter Ioanni designauit Iudā ad petitionē Petri, vt tutus esset se non esse illum traditorem: nā id verebatur Petrus. ¶ Ad illud Leui. qnto conceditur q̃ tenet quicunq; reuelare peccatū secretū proximi, illi q̃ potest prodesse & nō obesse, vt latius explicabimus membro secundo. Et eadē ratione intelligitur illa lex. Eum qui. ff. de iniurijs. videlicet q̃ eum qui nocentē in famam (scilicet ordine iuris) nō est bonū ob eam reū cōdemnari. ¶ Ad secundum principale respōdetur, quod præceptum fidelitatis secreti seruandi reducitur ad octauum præceptū, Nō falsum testimoniū dicere: nā quod nō probatur, pro falso quodāmodo habetur in iure. ¶ Ad tertium, conceditur quod licet Astrologis, aut de astris, aut de complexione, aut de physionomia, affectiones hominum & quodāmodo peccata in genere prænuntiare, dūmodo fiat salua fama alterius: nec certō affirmetur, tanquam res manifesta. Vt si asserat talem hominē, quia tali sydere natus, in tale genus virtutū naturā habere tēperatam, aut in tale genus vitiorum eam habere corruptam. Et hoc non est reuelare occultū crimen, sed docere quid sit in natura rerum. At verō in particulari asserere eum aut hoc futurū, aut homicidiū patraturum, temeritas est. ¶ Et ad cōfirmationem de historicis, primō nō est necessarium oēs historicos excusare: nā sunt qui multa scribunt, quæ potius essent silentio prætereunda. Et secundō quāquā multa crimina scribant quæ nō essent aliā adeo publica, hoc tamē licet propter bonū publicum, vt homines exēplis antiquorū intruātur, & perterreātur. Eo vel maxime si enarrentur historicæ priuscorum: nā occulta delicta viuentiū in publicū efferre, libellum esset conficere diffamatoriū.

Vtrum

Vtrum hominem infamare seipsum reuelando temere proprium crimen sit mortale peccatum. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur a principio præcepto sapientis recitato. Eccles. 4. Curam habet de bono nōmīne: Et Isai. 3. reprobentur qui peccata sua sicut Sodoma prædicant, nec abscondunt: & Psal. 57. Quid gloriaris in malitia? & Psal. 92. Vt quicquid peccatores gloriabuntur, effabuntur & loquentur iniquitatem: ¶ Secundo arguitur ratione. Reuelare peccatum est contra naturam peccatorū: quæ suapte natura, vt diximus, sunt abscondenda: sed quicquid sit contra naturā, videtur esse peccatum mortale: ergo. ¶ Tertio arguitur. Fama est bonum: ergo illam negligere est peccatū: quod videtur esse mortale: nam est contra naturam boni: q̃ omnia suapte natura appetunt. ¶ Et cōfirmatur. Infamare proximum, reuelando eius crimē est mortale, vt dictum est quæstione proxima: ergo & infamare seipsum. Consequentia patet ex ordine charitatis: qui in quocunq; homine incipit a seipso. ¶ Ad hæc accedit authoritas Augustini in libro De bono viduitatis. c. 20. quod refertur. 1. 1. q. 3. cap. Nō sunt audiendi vbi vehementer increpat illos, qui putant satis esse habere bonā cōscientiam apud Deum: imprudenter & crudeliter cōtemnentes propriam famam: quia nobis (inquit) necessaria est vita nostra, alijs verō fama nostra. Idem repetit infermone De cōmuni vita clericorū: quod habetur. 1. 2. q. 1. ca. Nolo. ¶ Sed in contrarium est: quia vbi nulla est iniuria, nō est peccatū mortale: sed hominem reuelare proprium crimē non est iniuria: quia hominis ad se non est iniustitia: vt est apud Arist. 5. Ethic. ergo reuelare proprium crimen non est mortale.

1. Cōclusio

Ad Quæstionem respōdetur septē cōclusionibus. Prima, Hominem reuelare proprium crimē temerē & sine causa peccatum est. Cōclusio hæc satis cōprobata est argumentis ppositis ad partē affirmatiuā: nam est cōtra naturam peccati, qd debet celari: cū sit malum: & cōtra naturam famæ: quæ cū sit quoddam bonū, conseruanda est. Dixerim, sine causa, quia reuelare crimen proprium ad capiendum consilium, vel velandam tristitiam, non est aliud quā opus præteritū, atque adeo virtus.

2. Cōclusio

¶ Secunda cōclusio. Ex genere suo non est cōtra iustitiam, sed solum præter charitatem, quæ quicunq; tenetur se & sua diligere. Hæc itidem cōclusio in priori quæstione probata

est: nam iustitia, vt inquit Aristoteles. 5. Ethic. est ad alterum: & ideo hominis ad seipsum, nec iustitia est nec iniustitia: & volenti, vt ibidem dicit Aristoteles, non fit iniuria. Quare, qui prodigus est famæ: ex genere suo, nisi aliæ qualitates circumstet, nemini facit iniuriā. ¶ Tertia cōclusio. Hominem reuelare proprium crimē sine causa, ex genere suo, vt ex ultimo, nō est peccatum mortale, sed solum veniale. Cōclusio hæc sepe in his scholis producta est: & sunt magistri nostri qui eā asserunt: & nos in his sectionibus eam obiter attigimus: at nōdum hæcenus de suis penitus principijs eam comperi rationatam: quapropter in animo est prorsus examinare quid habeat veritatis. Explicō primō cōclusionem. Reuelare quæpiam suum crimē proprium ex genere suo, nō est aliud est, quā denigrare propriam famam: nam sicut si per id etiam inquit per complacētiam peccatorū, circumstantiæ sunt addentes gravitatem suæ prægenus peccati infamiam. ¶ Et vbi opposita iuxta se posita clariū elucescūt, sententia est domini Galetani nobilissimi auctoris contraria huic nostræ, super. p. 21. q. 7. art. secundo, quæ complectitur tres propositiones. Prima, Hominem infamare seipsum, ex genere suo est peccatū mortale, sicut occidere seipsum. Et quāquā non ponat exemplum nisi in casu quo quis infamat se, imponendo sibi falsum crimen, tamen rationes eius in quo pede procedunt quando quis præter ius reuelat occultum suum crimē: nam generaliter illic, & in summa in verbo. Detrahitur dicit quod infamare seipsum est mortale: & grauius, quā infamare aliam: & manifestum est, quod reuelare proprium crimen: est infamare se. Secunda eius propositio est. Hoc nō solum est contra charitatem, sed contra iustitiam: nam infamans se facit iniuriā Ecclesiæ & Reipublicæ, cui necessaria est cuiuscunq; fama. Vnde colligit, quod nulla de causa qñ excusatur a peccato mortali infamando secretum si positus in tormentis infamet se, ad liberandam vitam. ¶ Tertia propositio eius est, quod qui infamat se, tenetur sibi restituere famā: quia illam per iniustitiam sibi abstulit. At verō, salua authoritate doctoris grauissimi: atque adeo mihi colendissimi: probatur in contrarium cōclusio nostra, videlicet, quod hominem infamare seipsum, non sit ex genere mortale. In primis non est contra charitatem proximi: quia nemini nocet, nec contra charitatem propriam: nam charitas, quæ quisquē tenetur se diligere, de per se & primō solum obligat

obligat quantum ad bona spiritalia virtutum & gratia: sed quantum ad bona temporalia, non obligat, nisi quatenus sunt necessaria ad finem spirituale: ergo quando fama mea non est simpliter mihi necessaria ad virtutem, non est contra meam charitatem eam negligere: sed solum erit preter charitatem contra feruorem charitatis, postquam est verum bonum. Et ideo ex genere suo, non est nisi peccatum veniale. ¶ Secundo arguitur. Et dignitas pecunie ex genere suo, ut solum deat sine causa abijcere bona, non est peccatum mortale: quia homo habet liberum arbitrium suorum bonorum, sed solum esset mortale ex circumstantia, si homo teneretur alere familiam, aut providere pauperibus in gravi necessitate: ergo neque prodigere famam, neque honorem ex genere suo est mortale: quia postquam fama & honor sunt bona exteriora, tam liberum arbitrium habet homo super famam & honorem, quam super alia bona. Hic autem insinuat punctum opinionis Caietani: est enim notandum duo esse genera bonorum. Alianaque sunt quorum homo est dominus: ut sunt pecunie & facultates, quas homo pro libito potest donare aut abijcere: quare, si sine causa quis abijciat huiusmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud est bonum, cuius homo non habet arbitrium in vita, quia non potest homo se occidere. Existimat ergo dominus Caietanus quod honor & fama sunt omnino sicut vita, itaque homo non habet potestatem suae famae: sed quod solus Deus & Respublica habent dominium famae: & ideo qui infamat se, facit iniuriam Reipublicae & tenetur restituere. ¶ Nos tamen saluo meliori iudicio, censemus contra, honorem & famam esse sicut pecuniam, quantum ad hoc: & hominem habere arbitrium illorum, sicut pecuniae: nisi quod in genere venialis gravius esset prodigere famam, quia est maius bonum, quam pecunia. Et mouemur hac ratione, quia de vita est expressum praeceptum. Illo enim praecepto, Non occides: non minus prohibetur quisque se occidere, quam alium, ut docet egregie Aug. lib. 1. de ciuitate Dei. c. 20. Itaque de vita legimus solum Deum esse Dominum illius: ut Deute. 23. Ego occidam: & ego viuere faciam. & Sap. 16. Tu es Domine qui vitae & mortis habes potestatem: unde colligitur, nos non esse dominos propriae vitae. Item ratio naturalis est manifesta: quia cum vita sit fundamentum omnium bonorum, atque adeo naturalissimus appetitus omnium rerum sit conseruandi se, consequens est, ut homo non habeat arbitrium vitae: sed solus Deus est qui potest hominem occidere, etiam prohibito: & Respublica, quae potest eum occidere

Duo bonorum genera.

solum pro bono publico. Vnde colligit S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 5. quod occidens se ipse non solum facit contra charitatem, sed contra iustitiam, respectu Reipublicae, cuius est vita hominis. Sed tamen de fama nihil tale legimus: immo ratio naturalis oppositum docet: videlicet quod sit in arbitrio nostro, ut sine peccato mortali posimus illam negligere. Quod profecto loco modo citato S. Tho. in solutione ad tertium aperte videtur sentire. Ait enim quod licet potest homo de se ipso disponere quantum ad ea quae pertinent ad hanc vitam, quod hominis libero arbitrio regitur. Sed transitus de hac vita ad aliam feliciorē, non subiacet libero arbitrio hominis, sed potestati diuinā: & ideo non licet homini se interficere. Ac si aperte dicat, Vniuersa hominis sunt posita in eius arbitrio praeter vitam. Vnde nec famam excipit nec honorem. ¶ Et confirmatur haec ratio. Quamuis fama & honor sint praestantiora bona suapte natura, quam pecunia & facultates, nihilominus magna copia pecuniae in ciuili estimatione praeualeat alicui famae: quae admodum licet aurum praestet argento, nihilominus magnū pondus argenti praeualeat paruo auro. Quis dubitet decem milia ducatorum pluris aestimanda esse, quam famam priuatae personae? Si ergo homo habet liberum arbitrium supra magnam pecuniam, eo sequens est, ut habeat arbitrium supra famam suam & honorem. ¶ Secundo confirmatur ratio. Fama potest pecunijs recompensari, ut doctores consentiunt in 4. dist. 7. Immo homo pauper rationabiliter mallet restitutionem famae sibi fieri pecunijs, quam recuperationem famae: immo vero habet infamatus arbitrium remittendi gratias restitutionem famae, ut concedit etiam Adria. nobilis author in 4. q. De restitutione famae. & in quodam 1. sicut potest homo remittere latroni pecunias quas ei depraedatus est: ergo habet homo arbitrium & potestatem super famam, ut sit uere dominus illius, sicut & aliorum bonorum exteriorum. Sed tertio probatur conclusio principalis. Christus redemptor noster Matth. 5. docet nos continere tria bonorum genera, in quibus gentes stantebant felicitate: scilicet diuitias, Beati pauperes spiritu: & secundo famam & gloriam mundi: Beati mites: & tertio voluptates, Beati qui lugent. Nec illae solum, sed ubique Euangelij frequentissimum est consilium mundi contemnere: & tamen omne quod est in mundo, ut inquit Ioan. in prima can. c. 2. concupiscentia carnis est, id est voluptas sensuum, aut concupiscentia oculorum, id est auiditas diuitiarum: aut superbia vitae, id est ambitio honoris & famae: ergo consilium est ex genere suo honoris & famam nihil pendere: immo abest ut sit mortale peccatum famam negligere.

negligere. ¶ Quarto arguitur principaliter. Si esset peccatum mortale reuelare proprium crimine sine causa, esset pari ratione mortale non respondere detractoribus & obiectibus nobis publice & iniuste peccata nostra: nam certe perinde est non respondere diffamanti me, cum facile possum, ac si me ipse diffamarem: sicut pinde est, non resistere latroni cum possum, ac si prodigerem bona mea: at cum quis detrahit mihi, non teneor respondere: immo est arbitrio meo tacere: ut dicit S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. ad primum argumentum. Immo verò, licet quis mihi falsum crimine imponat, non teneor respondere, nisi ei se ego persona publica, aut crimine esset contra religionem: ut si quis me appellasset hereticum. Exemplum dedit nobis Christus redemptor noster, qui, ut inquit Apost. 1. Pet. secundo. cum malediceretur, non maledicebat. Et praeter alia loca Euangelij, quae plurima notari possent, id maxime exhibuit in passione, Matth. 27. ubi cum multa falsa testimonia ei obijcerentur, & Pilatus dixisset: non audis quanta aduersum te dicunt testimonia: tamen non respondit ei vllum verbum: ita ut miraretur praeses vehementer: nempe quod nollet se expurgare cum facile posset. Et quia quae necessarium erat ad finem redemptionis ut non responderet, tamen id etiam fecit: quod notat doctores: ut exemplum nobis daret non respondendi maledicentibus. Vnde in instructione Apost. Matth. 5. Beati (inquit) eritis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me. ¶ Et explicat amplius haec ratio. Si non essemus magis domini famae nostrae quam vitae, sequeretur quod quotiescunque possemus famam nostram defendere, sine proximi nocumento, mortalis esset omisio defensionis, consequens est falsum: ergo & antecedit. Probatur sequela. Nam qui si ne cuiuspiam detrimento potest vitam defendere: si non defendit, mortaliter peccat: ut qui ruente domo, aut inuadente tauro, non fugeret: nam ille tunc virtualiter se occideret. Sed falsitas consequens probatur: quia dum priuata persona diffamatur, quamquam se posset expurgare sine infamia & detrimento alterius, non tenetur saltem sub peccato mortali, expurgare se, ut iam modo dicebamus: quia potest cedere iuri suo: quem modum posset cedere latroni inuadenti res suas. ¶ Et quinto arguitur. Si non essemus domini propriae famae aliter quam vitae, sequeretur quod nulla ratione possemus expungere famam nec propter salutem spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedit. Sequela probatur. Nam quamquam quis certus esset, vitam nocere sibi ad salutem spiritualem: nullo modo posset se occidere, aut si

ne alia ratione permittere homicidium suum, ut Aug. late docet primo de ciuitate Dei. c. 20. Sed falsitas consequens probatur. Nam proculdubio quicunque cognoscens praedictam famam & honorem sibi plurimum nocere ad vitam spiritualem: posset permittere propriam infamiam: at qui forsitan ad illum finem posset detegere aliqua sua crimina, ut per infamiam humiliatus, tutius viueret: saltem non esset mortale, ea detegere. Immo Scotus. 4. dist. 15. q. 3. ar. 2. videtur insinquare, quod occultus homicida debet se prodere, ut puniatur: nam dicitur quod debet patienter tolerare poenam talionis, quia aliter non potest fieri plena satisfactio pro homicidio. Nescio an intelligat, quod homicida tenetur se prodere. Quod tamen ego nullo modo crediderim: quia nullus reus tenetur esse actor aduersus se extra sacramentum: immo nec illud esset consilium. Sed tamen forsitan circa peccatum mortale, posset scelerosissimus & perniciosissimus homo prodere se iudici cum periculo famae & vitae, ut pateretur poenam qua Deo & Reipublicae satisfaceret. Id maxime, si non sperasset aliam se unquam via corrigendum fore. ¶ Et confirmatur. Quia si non essemus magis domini famae quam vitae, sequeretur quod nulla ratione possemus externuare aut minuire famam nec propter vitam spirituales: consequens est falsum: ergo & antecedit. Probatur sequela: quia non licet, neque propter opera poenitentiae ad satisfactionem pro peccatis minuire vitam: secundum illud Hieronymi: Non differat vtrum magno vel paruo tempore te interimas. Sed falsitas consequens probatur: quoniam licitum est opera poenitentiae austerissima facere: ut adponet Ioan. Mat. 3. quamquam inde coniectari possit huiusmodi poenitentem peccatorem esse in genere. At qui faceret poenitentiam pro grauissimis sceleribus graues poenitentias imponere, quamquam inde sumatur argumentum quod poenitens in genere est peccator: dummodo cauatur ne reuelatur peccatum in particulari. Immo verò quod olim primitiua Ecclesia pro graui peccato mortali imponebatur septem annorum poenitentia, quis dubitaret per illas poenitentias quodammodo diffamatos esse poenitentes? Quare si fama tam esset custodienda quam putat opposita opinio, certe Ecclesia nunquam illas poenitentias permisisset. ¶ Et sexto principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim est reuerentia quae alicui deferitur propter aliquam excellentiam, sed fama est bona estimatio quae de homine habetur seu illius dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. Et de variis & extraordinariis cognitionibus. L. Cognitionum. Arguitur

Arguitur ergo: Negligere honorem & gloria mundanum non est ex genere suo peccatum mortale: ergo nec negligere famam. Consequenter nota, quia idem fere iudicium est utriusque. Et probatur antecedens. Nam qui assumeretur ad amplas dignitates & magistratus, & totis viribus renueret, imò qui quas haberet, abijceret, & ad vilem statum se summitteret, profecto nihil aliud faceret, quam Evangelicum consilium: & qui hostem fugeret cum se facile posset defendere, & qui se predicaret infami genere natus, cum id posset celare, profecto prodigus esset honoris, & tamen non condemnaretur de peccato mortali: nec vilis se unquam de hoc accusauit in sacramento: aliis deberent predicatores in concionibus exhortari populum ut curam haberet honoris: quod esset contra predicationem Evangelicam. ¶ Et septimò principaliter probatur conclusio ex exemplo sanctorum, qui errata sua sepe scriptis prodiderunt, quæ tamē potuissent celare. Vt Augustinus cum alibi sepe, tum in confessionibus: & maxime lib. 2. cap. 22. ubi deplorat concupiscentiam carnis quam passus est in adolescentia: Rapiēbat (inquit) caligo libidinis imbecilem aetatem per abrupta cupiditatum: atque merfabar gurgite flagitiorum: ibam longius à te, & effundebam & dissuebam & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. Et Ambrosius (ut in eius legitur vita) publicas mulieres publice ad se ingredi fecit, ut visis his, diffamaretur apud populum, atque adeo, vel illa ratione inpediret, ne eligeretur in episcopum. Et religiosissimus Anselmus in Meditationibus deplorat amissam turpiter virginitatem. O virginitas (inquit) iam non dilecta mea, sed perditam meam: o fornicatio fordida trux mentis meae, perditrix animae meae. Et sunt qui idem impingant Hieronymo. At verò Hieronymus id non plane testatur. Verba eius sunt in Apologia ad Parmenachium. Virginitatem in coelum fero, non quia habeam, sed quia magis miror quod non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quod ipse carcas, id in alijs predicare. Vbi non manifeste confitetur se non esse virginem: sed dicit se non laudare virginitatem, eo quod ipse habeat. Vel negat se habere perfectam mentis virginitatem: cum frequenter impulsus carnis fuerit, etiam in senectute perpeffus, ut ipse fatetur ad Eusebium de custodia virginitatis. ¶ Octauò & postremo probatur conclusio ex vniuersali sensu hominum. Nam licet quis pateret crimina sua, etiam ex animi leuitate, modo id non faciat instantia aut complacentia peccatorum: certe non censetur ab hominibus mortaliter peccasse, nisi inde se

quatur periculum vitae aut scandalum. ¶ Quarta conclusio. Saepè est peccatum mortale cum quis primum crimine reuelat. Primo si id faciat per instantiam aut complacentiam peccati. Par enim peccatum est homicidium, & complacentia in homicidio: atque adeo grauius instantia illius. Et hoc clamant illae auctoritates primi argumenti ex Esa. & Psal. Secundo potest esse mortale ratio ne scandalum: ut si quis haberetur & suspiceretur ut sanctissimus, & reuelaret grauissima sua peccata: unde alij aut sumeret occasione peccandi, aut contemnendi tale genus hominum. Si enim esset religiosus alicuius ordinis, contemneretur ille ordo. Et tertio potest esse mortale, propter conditionem personae. Vt si esset persona valde necessaria Reipublicae: ut praefatus, cuius officium alijs tamè digne gerere non posset. Tunc enim profecto graue peccatum mortale esset infamare seipsum. Et quarto esset mortale, si ex reuelatione proprii secreti quis incurreret periculum vitae, ut Sanson videtur mortaliter peccasse reuelando mysterium capillorum. Valde ubi abscondita erat eius fortitudo. Iudi. 16. quando postea occidendo se cum hostibus non peccauit: ut dicit Augustinus. 1. de ciuitate Dei. ca. 21. quia in finem id fecit spiritu sancti. ¶ Quinta conclusio. Hominem infamare seipsum sepe est officium virtutis. Primo, ut dictum est, ad capiendum consilium vel leuandam tristitiam, si aliter fieri non potest, decet reuelare propria crimina, licet sit non nulla infamia, illa esse amicis nota. Et secundò ratione iustitiae, ut cum quis proximū falso diffamauit, tenetur publice se retractare, cum periculo propriae famae. Et tertio esset officium virtutis quod quis se permitteret infamari pro amico. Vt si ego feci crimē quod falso imponitur amico meo, quāq̃ esset casus in quo non tenerer reuelare meū crimē: quia videlicet non fui causa ut alteri attribueretur: tamē possum cedere iuri meo, & prodere me ad protegendum famam amici. Imò verò si econuerso amicus meus fecisset crimē quod falso mihi impingitur, quamuis possem me copurgare, liceret nihilominus mihi tacere, ut infamia mea custodire famam amici: si eut licet ponere vitam pro amicis: secundum illud Ioā. 15. Maiorē hac charitatem nemo habet, quā ut animā suam ponat quis pro amicis suis. Conclusio hæc quinta facile probatur: quia in oibus casibus positus est honesta causa reuelandi crimina: & ideo nulla est prodigalitas, reuelare. Et quarto pari ratione illi qui in eculeo vehementer torquetur, licet sit crimē occultū confiteri, etiam si contra ius interrogetur, si aliter tormenta vitare non potest. Sed de hoc latior erit sermo in caute tertij membri. ¶ Sexta

¶ Sexta conclusio. Siquis sibi falso imponat crimen, non est mendacium perniciosum, sed solum officiosum. Hanc conclusionem obiter adnotauimus bona venia reuerendissimi Cardinalis Caietani contrarium asserentis loco citato. Et probatur. Qui falso sibi crimen imponit, nulli alteri facit iniuriam, nec sibi: quia volenti non fit iniuria: sed solum est famae prodigus. Quo fit, ut illud mendacium ex genere suo non sit peccatum, nisi veniale: sed esset mortale, si circumstaret aliquis casus quartae conclusionis, aut si diceretur mendacium sub iuramento, aut si esset in periculum vitae. Sed forte, si quis sibi imponeret falsum crimen ut seruaret vitam patris, & poenam eius capitis in se transferret, dum modo id faceret sine iuramento & scandalō, &c. non esset mortale. ¶ Quod si quis arguat contra hanc conclusionem ex verbis Augustini. 1. de ciuitate Dei cap. 20. ubi dicit quod falsi testimonij non minus reus est, qui de seipso falsum fatetur, quam si aduersus proximū id faceret: sed aduersus proximū, falsum testimonium est mortale: ergo aduersus seipsum. ¶ Respondetur quod Augustinus praetendit, quod illo octauo precepto: Non falsum dicēs, prohibetur omne falsum testimonium: etiam illud quod quispiam aduersus se dicit: sicut illo precepto. Non occides, prohibetur etiā quicūq̃ se occidere, quod nos ingenuē fatemur: tamen non praetendit quod tantum sit de se peccatum cum quis dicit falsum aduersus se sicut aduersus proximum: nam quāquā falsum testimonium ex genere suo sit mortale, quia omnia precepta decalogi obligant sub mortali, tamen in diuiduo non est necesse quodcūq̃ esse mortale: nisi ubi est iniustitia, qualis non est hominis ad seipsum. Esset tamen mortale si esset cum periurio, aut cum conditionibus explicitis in 4. conclusione. ¶ Septima & vltima conclusio. Quomodo cūq̃ quispiam se diffamauerit, non tenetur ad restitutionem suae famae, etiam si per mendaciū se diffamauerit. Primo, quia nemi nisi fecit iniuriam: & secundò, quia si alicui deberet famam, non deberet nisi sibi: qui est dominus illius: ob idq̃ potest sibi restitutionem remittere. ¶ A D primum argumentum principale respondetur primo, quod preceptum illud sapientis: Curam habere de bono nomine: non sonat obligationem sub reatu mortali: nam comparat bonum nomen pecunijs: & preceptum de custodia pecuniarum non obligat sub mortali: quia prodigalitas ex genere suo non est peccatum mortale, cum non sit contra iustitiam, ut colligitur ex S. Thom. 2. 2. quaest. 11.

¶ Et secundo respondetur, quod preceptum & consilium custodiendi famam, hoc modo intelligitur: ut quis satagat exercere se officijs honestis virtutis: quae digna sunt fama & honore apud Deum & homines: secundum illud Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona &c. & secundum illud Apostoli. Phil. 4. Quaecūq̃ sunt vera, quaecūq̃ sancta, quaecūq̃ bona famae, haec cogitate. Non tamen est preceptum, sicut obligans sub mortali ad custodiendum famam, in se consideratam, tanquam bonū temporale: Fama etenim atque honor (ut inquit Sallustius) est vmbra virtutis: unde, sicut illum qui recta pergit ad solem, vmbra etiā inuitum sequitur: sed qui soli tergum vertit, vmbra sequitur, quam nunq̃ attinget: ita eū qui virtute colit, bona fama consequitur: sed qui anxie post famam & honorem currit, fieri non potest ut consequatur vniquā. ¶ Ad alias auctoritates Eiaie & Psalmistae respondetur in quarta conclusione, concedendo esse mortale quod quis iactet se de peccato. ¶ Ad secundum principale respondetur, quod quāquā negligere & prodigere propriam famam sit contra naturā boni temporalis, non tamen est contra charitatem, nisi quando fama est necessaria ad finem spirituale: nam in eo solum mendacium contra naturam, est tamē veniale. ¶ Et eodem modo respondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem negatur consequentia: nam hominem infamare proximū, est contra iustitiam: sed infamare seipsum, nulla est iniustitia. & ordo charitatis inter se ipsum & alium debet attendi quantum ad bona spiritualia: sed tamen bona temporalia nullas sibi tenetur magis concupiscere, quam alij. ¶ Ad auctoritatem tandem Augustini, quae videtur vehementer pugnare aduersus secundam & tertiam & vltimam conclusionem (videtur enim sentire quod conservare propriam famam sit opus iustitiae: quia est necessaria alijs: & quod sit proinde mortale, illam negligere: atque adeo, quod infamans se teneat ad restitutionem) respondeat primo, quod Augustinus loquitur illic de sanctissimis quibusdam mulieribus, quae à populo venerabatur ut religiosissimae, & tū negligebant famam suam, putantes esse virtutē ut assumarent male, & vilipenderetur: sit hoc eodem modo Augustinus ratione scandalum, quod dabat populo: scandalum enim erat, quod mulieres, quae prius estimabantur religiosae, crederetur postea peccatrices: & maxime in primitiua ecclesia cauendum erat Christianis ne darent scandalum gentilibus, quod infamarent Christiani cedebat in infamia toti Christianitatis. ¶ Et

¶ Et secundò respondemus, quòd Augustinus, intelligit famam nostram esse necessariam Reipublice, sicut sunt bona exteriora: puta, quando Respublica & proximi indigerint. Vnde, sicut non teneor seruare diuitias vt seruia Reipublice aut succurrere proximis, sed solum teneor quando illas habeo succurrere proximo in necessitate: ita nec teneor, si sum persona priuata, custodire famam & honorem meum. Et quemadmodum prodigus bonorum suorum non tenetur restituere Reipublice, ita nec prodigus suae famae. ¶ Sed quid ad Paulum què adducit illic Augustinus. 1. Corin. 10. Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo: non quarens quod mihi utile est, sed quod multis, vt salui fiant. ¶ Respondetur, quòd Paulus erat Apostolus: quapropter ex officio tenebatur habere bonam famam: & idem præcipiebat cæteris prælati: sed priuatæ personæ solù tenentur habere bonam famam faciendo opera digna honore & fama. Et hæc de primo membro.

MEMBRVM SECVNDVM.

In hoc membro secundo iuxta partitionem huius operis inuestigatur sumus causas, quibus quispiam tenetur secretare uelare, præsertim secreta crimina: nam de his est intentio huius secundi membri. Sed ante titulum questionis primæ, pro distributione disputationis notandum est, tres esse genere vias, quibus ad cognitionem occultorum criminum iure proceditur: vt habetur De accusa. c. Qualiter & quâdo. 2. §. Ad corrigendos, & c. Licet Hely. de simonia. Quæ sunt, Denuntiatio: Accusatio: & Inquisitio: quæ secundum varios modos occultis criminis, discernuntur. ¶ Vbi secundò ad notandum est, doctores decretorum ac digestorum multifariè distinguere nomen occultum: vt refert Panormi. cap. Ex literarum. De temporibus ordi. sed ex professo. ca. Vestra. De coha. cler. & mulierum. At, omiſſa turba citationum, tribus modis aliquod crimen dicitur occultum in iure: primo, vt opponitur probabili secundo, vt opponitur publico: & tertio vt opponitur notorio: nam auctore Aristot. 1. Top. c. 13. æquiuocum ex consideratione contrariorum cognoscitur. ¶ Notorium dicitur bifariam, aut notorietate iuris, aut notorietate facti. Notorietate quidem iuris: quando, aut

Tres viæ cognoscendi crimina.

Occultum triplex.

Notorium.

manifestissima iudicis sententia quis damnatus est de tali crimine: quæ nulla ratione possit inficiari, aut quando reus ipse recto ordine iuris crimen confessus est: aut quando idoneis testibus ita comprobatur, vt nulla possit tergiversatione celari. Notorietate verò facti, quando quis in conspectu populi scelus patrauit: ita vt vno verbo dicatur notorium: quod nulla tergiversatione celari potest: vt habetur. c. Tua nos. De cohab. cler. & muli. Publicum vero, quando vis etiam accipitur pro notorio: tamen vt distinguitur à notorio: accipitur pro eo quod fama publica proclamatum est, quæ vis possit aliqua tergiversatione celari: & alio nomine dicitur famosum. Et vtrūq; tam notorium quam publicum dicitur etiam manifestum. Sed probabile est illud, cuius sunt legitimi testes, vt in iudicium deferri possit. Occultum ergo in primo gradu & simpliciter, est illud quod opponitur probabili, id est cuius non sunt legitimi testes: & de huiusmodi occulto intelligitur illud Vrbani. c. Erubescant. d. 32. Secretorum & cognitor Deus & iudex est: nam de his non est iudicium humanum. Occultum in secundo gradu est illud quod opponitur publico simul & notorio, quænam sit probabile: itaque occultum dicitur quicquid ab ecclesia toleratur: vt habetur in dicto. c. Vestra. De coha. cler. & mulic. Notorium enim aut publicum non toleratur: quia notorium statim puniatur, & publicum inquirendum est vt puniatur. Occultum in tertio gradu: quod largè dicitur occultum, est illud quod aliqua tergiversatione celari potest, licet laboret infamia. ¶ Igitur peccata notoria non indigent aliqua via vt cognoscantur: quia satis cognita sunt vt puniantur. De quibus ait Aposto. 1. Tim. 5. Quorūdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: & 2. quæstio. 1. cap. Manifesta. & sequentibus. Manifesta crimina accusatione non indigent. & glossa Augustini super illud Genesis quarto: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Evidentia (inquit) patris sceleris non indiget clamore accusatoris. De accusa. cap. Evidentia. Quocirca secundum tria genera occultorum, sunt tres viæ cognitionis. Quod enim occultum est in primo gradu, cognoscitur solū via correctionis fraternæ & denunciatione Evangelicæ: sed quod occultum est secundo modo, est materia, non solum correctionis, sed etiam accusationis: quod tamè occultum est tertio modo, materia est, & correctionis, & accusationis, & inquisitionis. Itaque, inquisitio solum est de crimine cuius percrebuit infamia: sed accusatio, de

Publicum.

Probabile.

tio, de omni crimine probabilis: siue laboret in fama, siue non: & correctio & denuntiatio euangelica, de omnibus etiam occultis. De his ergo tribus vijs dicturi sumus in hoc secundo membro. Sed de denuntiatione loquimur sub nomine fraternæ correctionis: quod in vsu doctorum frequentius est. De qua quatuor operæpretium est disputare quæstiones, nepe an correctio sit sub præcepto, quando obliget hoc præceptum, quos obliget, & quo ordine.

QVÆSTIO PRIMA.

TRVM correctio fraterna sit sub præcepto. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Nemo obligatur ad impossibile, secundum illud Hieronymi: Maledictus qui dicit Deum aliquid impossibile præcepisse: at correctio peccatoris non est in potestate hominis, sed solius Dei: qui cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Roma. 9. Vnde Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum: & Eccles. 7. Considera opera Dei quod nemo possit corrigere quem ille despexerit: ergo correctio fraterna non est sub præcepto. ¶ Secundo arguitur: præcepta quæ sunt erga proximos sunt propter eorum necessitatem: sed nulli peccatorum necessarium est vt ab alio corripiatur: ergo correctio non est sub præcepto. Probatur minor: nam cuiuscunque correctio & emendatio in sua ipsius est potestate cum solo auxilio diuino: Deus enim constituit hominem & reliquit illum in manu consilij sui. Eccles. 15. ergo nullus indiget auxilio alterius vt seruetur à morte spirituali: quæ admodum indigent homines aliorum auxilio, vt seruentur à morte temporali. ¶ Tertio arguitur. Omnia præcepta necessaria ad salutem, vt dictum est quæstione secunda membri primi, reducuntur ad aliquod præceptorum decalogi: sed non apparet quo illorum decem præcipiatur correctio fraterna: ergo correctio fraterna non est sub præcepto. ¶ Et confirmantur hæc argumenta: quia rarissimi sunt, qui æstiment tanquam peccatū omisionem correctionis: nec est vltus vt homines in sacramento confessionis huiusmodi peccati meminerint. ¶ In contrarium est præceptum redemptionis nostri Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. & 1. Thes. 5. Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, &c.

IC primū omnium notandum est, quòd quæquam correctio & correctio promiscue sepe pro eodem accipiatur, differt tamè inter hæc nomina: quòd correctio est via ad correctionem: correctio verò finis correctionis: quod & August. docet. 1. De Ciuitate Dei, cap. 9. dicent. Nolunt quidam plerunquē corripere, cū fortasse possint aliquos corripere corrigere. Vnde q; frater corrigatur non est in potestate corripientis: & ideo correctio non est in præcepto, sed correctio: nam teste Aristot. 1. Top. cap. 2. Nec rhetoris est persuadere, nec medici sanare, sed nihil eorum omittere, quæ sunt necessaria. Aliter distinguit. S. Thom. inter hæc nomina, in 4. d. 19. q. 2. art. 1. scilicet, q; correctio sit fratris ad fratrem, correctio verò, est prælati respectu subditorum. Sed eodem ferme ratio: nam correctio eò proprie attribuitur prælati, q; habent vim coactiuam, qua possunt vtique ad correctionem vel punitionem corripere. ¶ Secundo, vt ex collatione harū viarum perspicacius de singulis iudicemus, notanda sunt illa quib; differt inter correctionem fraternam & accusationem & inquisitionem. Et quia, vt auctor est Aristot. Ethic. 7. vt principium in speculabilibus, ita se habet finis in operabilibus: atq; adeo, actus morales à fine fortiantur speciem, vt idem docet in 5. Ethic. à fine operepretium est ex ordiri. ¶ Differt ergo primo correctio fraterna ab accusatione & inquisitione, fine. Nam finis correctionis est bonum priuatum particularis personæ: sed finis accusationis & inquisitionis est bonum publicum. Enimvero homo consideratur primo vt singularis psona: & secundo vt membrum reipublice (sumus enim, vt ait Aposto. primæ Corinth. 12. vnius corporis membra) quare crimen cuiuscunque hominis ambabus rationibus malum est: & quia homini proprie nocet, & quia in perniciem reipublice generaliter diffunditur. Quocirca correctionis fraternæ finis est correctio & recuperatio fratris: quod illo verbo euangelico insinuatur: Si te audierit, lucratus es fratre tuo: sed accusationis & inquisitionis finis est publica punitio, vt pœna publica vnius, terrori sit cæteris, secundum illud Paul. 1. Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & ceteri timorem habeant. Hoc enim differt inter pœnam huius vitæ & pœnam æternam inferni: nam pœnæ huius vitæ non per se expetuntur, nec debent infligi propter malū hominis, sed in quātum sunt medicinales vel ipsi cui infliguntur, vel alijs: at pœna inferni non est medicinalis,

Correctio & correctio.

Finis correctionis.

B sed

sed solum est in malum: & supplicium damnatorum, propter bonum iustitiae: tametsi in hac vita nos iuuat ad terrorem.

¶ Et ex hac prima differentia nascitur secunda, ut ratiocinatur S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 1. quae ad euentiam dicendorum praecipuum habet fundamentum. Correctio fraterna differt ab accusatione & inquisitione, genere virtutis. Nam correctio fraterna est actus & officium charitatis: accusatio vero & inquisitio sunt opera iustitiae. ¶ Quod si perconteris an sit actus proximus & ut dicunt, immediatus charitatis. Respondetur quod non est nisi actus proximus & immediatus misericordiae: quae est species & effectus particularis charitatis: nam bene facere fratribus est generale officium charitatis: sed benefacere specialiter ad leuandum miseriam est species & effectus particularis charitatis, ut docet S. Tho. 2. 2. q. 31. & cum peccatum sit summa inter miseria hominum, sit, ut corripere peccatorem, sit praecipuum opus misericordiae, post illud quod est remittere peccatum inimico. Vnde Albinus (quod est in decretis. d. 45.) Tria, inquit, sunt genera eleemosynarum: una corporalis, egredi dare quicquid poteris: altera spiritualis, dimittere a quo leus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis: eleemosyna vero gratiae id est quod misericordia. Et hoc modo correctio est opus charitatis: quod significat illa verba Hebr. 12. De quos diligit corrigit, imo & illa: Si peccauerit in te frater: non nomen fratris affert, explicat charitatis: & inde sumptum est nomen: correctio fraterna ad differentiam correctionis & castigationis praetati per accusationem aut inquisitionem, quae dicitur iudicialis.

¶ Quod si arguas contra, correctionem esse potius actum iustitiae, ex glossa illa Rabani, Matth. 18. Peccatorem zelo iustitiae corrigamus: respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 1. quod velloquitur de correctione praetati quae est actus iustitiae: vel loquitur de iustitia, ut est generale nomen omnium virtutum. Sed forsitan Rabanus voluit insinuare, quod licet corripere peccatorem sit opus misericordiae: tamen si comparatur ad hoc quod est parere poenitentem, habet quodammodo speciem iustitiae. Ait enim, Peccatorem zelo iustitiae corrigamus, & poenitentem viscera misericordiae padamus. Et licet verum sit misericordiae, tamen eandem donare peccata est mera misericordia: sed corripere & arguere habet aculeum iustitiae. Distinctio Archidiaconica. Si peccauerit. 2. q. 1. vide licet, quod quatenus correctio ordinatur ad emendationem fratris, est opus charitatis: sed quatenus ordinatur ad exemplum aliorum, est opus iustitiae.

nitia, in generatione confecta est. Sed de Archidiacono non faciemus amplius mentionem: nam si habetur pro oraculo in hac materia est, quia ad literam, neciota mutato, transfert omnes oculos articulos. S. Tho. 2. 2. q. 33. ¶ Ex his duabus differentijs sequitur alia: scilicet quod correctio per accusationem & inquisitionem habet vim coactionis & coercitionis: quae proinde solis praetatis & magistratibus incumbit: sed fraterna correctio omnes in uniuersum obligat: ut q. 3. manifestabimus. ¶ Ex his tamen colligitur definitio correctionis fraternae: quae est apud Albertum, & apud S. Tho. in 4. d. 19. Correctio fraterna est admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate: ubi exprimitur, & finis, & genus virtutis.

¶ HIS praefatis respondetur ad quaestionem quatuor conclusionibus. Prima. Correctio fraterna est sub praecipuo naturali, diuino, & humano. Conclusio est receptissima cunctis doctoribus, & theologis, & iurisperitis: ut sunt Altiſiod. lib. 3. tract. 25. capit. 1. S. Thom. 2. 2. q. 33. artic. 2. Richar. & ceteri sententiarum in 4. d. 19. & Panor. & canonistae cap. Nouit. De iudicijs. & capit. Si peccauerit. 2. q. 1. Quam conclusionem tenet etiam illic Innocentius: tametsi Panor. falso intellexerit eius mentem. Verba enim Innocentij sunt haec in dicto cap. Nouit. Ad istam denuntiationem non credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis: nisi sit talis, ad quem ratione officij & cura hoc pertineret. Ex quibus falso colligit Panor. intentionem Innocentij eam esse, ut solis praetatis sit praecipuum fraternalis correctionis, cum tamen ille dicat quod alij non tenentur: nisi sicut ad alia opera charitatis: quae tamen sunt sapientissime in praecipuo. Quare, nullus potest negare quin sit omnibus sub praecipuo, est tamen nobis in votis in hac materia conclusionem vulgatas, & singularibus rationibus asserere, & ad particularia applicare: hoc enim in materia potissimum differendum est.

¶ Probatur ergo primo conclusio iure naturae. Homo est animal suapte natura ciuile & sociabile, ut author est Aristot. 9. Ethicorum. & ut primo Politicid latius explicat, non solum ad societatem natus est ut oves & boues, ceteraque id genus animantia: quae in hoc solum gregalia sunt, quod affectiones suas illiteratis vocibus sibi mutuo manifestant: sed homo in hoc est animal sociale, ut alios alij ratione & sermone instruant: quae adeo, quid utile sit, quidve noceat: quid denique iustum sit, aut iniustum se inuicem doceant, admo- neantque: ergo quisque hominum iure naturae tenetur

Correctio fraterna.

1. Conclusio

tenetur errantem consilio suo & exhortatione in viam reducere: instar membrorum corporis: quae, cum nullum sibi solum sufficiat, mutuas sibi operas impediunt. ¶ Et augetur haec ratio. Nam lex haec naturalis arctius ligat Christianos: sane quod non naturali modo, sed baptismatis vinculo, membra unius corporis sumus in Christo (verba sunt Apostoli. 1. Cor. 12. In vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus) ergo quemadmodum manus stomacho alimenta ministrant, sed stomachus vicissim manus alit: pedes sustentant oculos: & oculi pedes dirigunt: ita debent pauperes diuitibus seruire, & diuites vicissim pauperes alere: atque adeo iuuenes & robusti, senes & debiliores debent sustentare: sed qui, tanquam senes, prudentia & consilio valent, tenentur velut oculi, ignorantes & errantes ad veritatem & virtutem reuocare: ut in fabulis est graecorum de amicis illis, quorum cum alter cludus esset, alter vero cecus: hic claudum humeris gestabat, ille vero gressus caeco dirigebat. ¶ Secundo probatur conclusio iure diuino. Primo. Ratione creationis Deus est omnium communis Pater: qui debuit proinde nobis providere secundum nostram conditionem: sed cum nullus sibi solus sufficiat: non prospiceret Deus nobis ut pater, nisi unicuique mandaret de proximo suo: ut habetur Ecclesia. 17. atque rointer humanas necessitudines, vna nec infirma est, ut quisque errat e corripit: ergo hoc est praecipuum diuinum. ¶ Et confirmatur ex praecipuo morali vet. legis. Exod. 23. & Deut. 22. legimus. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum: ergo a fortiori, si quis viderit proximum suum errantem & deuitiantem a Deo, tenetur eum reducere: quanto proximis plus est quam bos aut asinus. Sed tertio & potissimum probatur conclusio praecipuo Evangelico. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: ubi Christus seruator noster nihil aliud quam naturale praecipuum explicuit, nisi quod cum esset sol iustitiae, hoc ut cetera praecipua naturalia illustrauit, formam quidem docens corripiendi, quae pudori & famae nostrae confunderet optime, ut sua fuit erga nos immensa charitas. Et quod verba illa sonent praecipuum, non solum colligitur ex verbo imperatio, corripe, sed ex verbis proximae praecedentibus. Postquam enim meminit Christus quemadmodum venerat saluare quod perierat: atque adeo, parabola de illo, qui nonaginta nouem ouibus in monte relictis, iuit quaesitum eam quae perierat, exaggerauit quanti ei consisteret salus humani generis: subnequit: Sic non est voluntas ante patrem ve-

strum qui in coelis est, ut pereat vnus de pusillis istis. Et subiequitur, Si autem peccauerit in te frater, corripe eum &c. ac si aperte dixisset: voluntas patris est ut tanta sit unicuique cura fratris sui, ne pereat, quanta fuit mihi: & quem admodum mandatum est mihi a patre ut perditos homines lucrificarem, ita & vobis sit in praecipuo. Vnde Innoc. cap. Nouit De iudicijs: referens praetatis Franciae verba haec Evangelij, subiungit. Quomodo nos mandatum diuinum possumus non exaudire? Vbi insinuat illud esse praecipuum. Animaduertite qui nomina vestra Christo in baptismo dedistis, quam nobis commendauerit fraternam correctionem, quam nos tamen contra, curamus tam negligenter: quantoque nos honore dignatus est, qui quarum ipse fuit animarum redemptor per passionem, nos quodammodo per correctionem seruatores esse voluit. Si te (inquit) audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod bene adnotant Iacobus cap. quinto, ubi inquit. Fratres mei si quis vestrum errauerit a veritate & conuerterit quis eum: sed re debet quoniam qui conuertit fecerit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius a morte: & operit multitudinem peccatorum. Ergo qui fratres corripere parui faciunt, non Christum, sed Cain imitantur: qui vel in hoc fuit caput ecclesiae malignantium, quod fratricidium excusans, custodem se esse fratris falso negauit. ¶ At vero quod dicta conclusio sit de iure positivo, multis canonibus comprobatur, ubi praecipitur correctio fraterna: ut d. 83. cap. Prouidendum: & cap. Conſentire. &c. 86. dist. cap. Facientis. & expresse. 24. q. 3. capit. Tam sacerdotes.

¶ Secunda conclusio. Praecipuum correctionis fraternae obligat ex genere suo sub reatu mortali. Probatur. Peccatum est grauissimum malum hominis: quare qui omittit fratrem a peccato liberare, cum possit, non habet erga illum charitatem: & ideo talis omisso est contra charitatem. Vnde August. super can. Ioan. tract. 7. exponens illud: Si sic dilexit Deus nos, & nos debemus alterutrum diligere. Ioan. 4. Non putes (inquit) te tunc amare fratrem tuum, quando ei non das disciplinam, aut tunc amare vicinum tuum, quando eum non corripis. 5. q. 1. capit. Non putes. & sermone. 16. De verbis domini exponens praecipuum Christi Matt. 18. Si neglexeris (inquit) conuictorem corripere, peior es tacendo, quam ille conuictor: sed qui conuiciatur mortaliter peccat: ergo & qui omittit corripere. ¶ Secundo probatur conclusio. Super illud Roma. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facienti-

1. Conclusio

hunc dicit glossa. Conscientie est tacere, cum possit arguere & super illa verba. Leuit. 10. Super dicitur omnes qui consentiunt ei ut fornicaretur aut glossa. Conscientie qui possunt accusare arguere, vel monere, & non faciunt, non essent iudicium. Quibus auctoritatibus conficitur in Ioan. 8. cap. 1. d. ca. Facientis grauitat peccare qui negligit emendare quod corrigere potest. ergo omnis omissio correptionis est ex genere mortalis. Tercio id coprobatur. Eleemosyna corporales, quando sunt necessariae, sunt in precepto sub reatu mortali. In ommissione earum contraria est charitas. Secundo illud Ioan. 3. cap. 1. gano. Quis habuerit substantiam huius mundi & viderit fratrem suum necessarium habere, & claudet viscera sua, quomodo charitas Dei manet in illo? Et Ambrosius. Pasce fame morientem: si non pauperis, ac vidisti d. 8. c. Pasce. & Symmachus. 83. dist. Mortis angustibus probatur infligere qui hanc, cum possit, non excludit. ergo a fortiori eleemosyna spirituales sunt in precepto sub reatu mortali. Sed inter spirituales miseriae summum est peccatum: ergo corripere peccatum summa est misericordia: post illam quae est remittere peccata. Vnde glossa Matth. 18. Ita inquit peccat qui videt fratrem peccare tacet, licet qui peccatenti non indulget. Postremo confirmatur conclusio. In iudicio finali, test Matth. 25. ommissio operum misericordiae obijcietur damnatis in causa damnationis: sed nullus damnatur poena aeterna, nisi de peccato mortali. ergo ommissio misericordiae saepe est mortalis: misericordiae spirituales praestant corporales, & correptio est misericordia spiritualis: ergo ommissio illius est mortalis. Potest tamen in iudicio esse quandoque venialis: imò quandoque sine peccato, ut statim questione sequenti explicabimus. Sed dubium est hic non parum, utra sit maior obligatio, correptionis neque eleemosynae corporalis: nam certe homines non tantifaciunt corripere fratrem, quatenus alere pauperes in necessitate neque existimant tam necessariū esse illud quod hoc: cum tamen aliunde moueat quod vita spiritualis praestantior sit corporali. Subijciā ergo tertiā conclusionē notandā. Maior est obligatio correptionis quam eleemosynae corporalis ex genere obiecti: minor tamen ratione necessitatis. Grauitas enim peccati aestimanda est, & penes obiectū, & penes circumstantias, praesertim penes necessitatem, ut auctor est S. Thomas. 2. q. 73. Prima ergo pars conclusionis manifesta est: quia vita spiritualis obstantior est corporali. Vnde Gregorius in hoc super illud Matth. 11. Cum audisset Ioan. in vinculis. Plus (ait) est animam in aeternū victuram pabulo verbis reficere, quam ventrem morituram

Dubium.

3. Conclusio

carnis terreno pane satiare. Et Chrysostomus in homilia 34. super epistolam. Cor. 13. si inanes pecunias pauperibus eroges: plus tamen effeceris, si uiam conuerteris animam. Sed probatur secunda pars. Nam eleemosynae spirituales non sunt ita frequenter simpliciter necessariae, sicut corporales. Vnde notanda, quod peccatum aut peccatum ex ignorantia, aut ex passione, aut ex malitia. Quando peccat ex ignorantia, tunc correptio est magis necessaria, quia tunc peccatum est: et si peccatum non potest nisi in ignorantia, sed qui procedit aut ex passione aut malitia, non est ut plurimum, tam necessaria correptio, quam est necessaria eleemosyna patienti extremae aut graue necessitatis: peccator tunc sine auxilio alicuius potest conuertere solo auxilio diuino. Et si pauper non potest seruare vitam sine auxilio fratris. Vnde colligitur quod correptio esset simpliciter necessaria, tunc grauior esset ommissio illius: quod ommissio eleemosynae corporalis in extrema necessitate. Vnde si hereticus periret Christianos persuadendo, periret dogmata, & ego solus aut ego cum modis possem illos liberare: la ignorantia, praesto grauius peccasse non corripendo, quam permittere perire homines famam. Probatum quia necessitas est eadem, & detrimentum est grauius. Et si modo sunt intelligenda verba Augustini ad Bonifacium, quae habetur. 23. q. 4. cap. 1. ipsa pietas, ubi dicitur, multo magis nos teneri ad eleemosynas spirituales, quam ad corporales intellegit (inquid) ubi est aequa necessitas, sed quando peccatum non peccat ex ignorantia, regulariter non est tanta necessitas, quanta eleemosynae corporalis. Quare regulariter plures sunt casus in quibus tenemur ad eleemosynas corporales, plus quam ad correptionem. Quod si quis querat, in quo gradu tenendum est esse peccatum de correptione ne fraternam, an sit hereticum oppositum sententia regis videt Innocentius. Nouit de iudiciis de determinasse quod sit praecipuum particulare correptionis Matth. 18. Rndetur per quartā conclusionē. Non cesset hereticus qui negaret esse praecipuum particulare correptionis, sed datur Matth. 18. priuatis personis: si tamen hereticus dicere quod non coprahenditur sub generali precepto charitatis & eleemosynae. Prima pars probatur, quia illa verba Matth. 18. quando in rei veritate explicet preceptum naturale, ut diximus, tunc possent aliquo modo gloriari, aut quod sunt de consilio, aut quod non est absolute preceptum corripendi, sed solum preceptum de ordine: ut quis corripiat, illum ordine seruet, aut quod solum est preceptum respectu platonum: nam Petrus particulariter dicta sunt. Vnde Innocentius erat papa, putabat libere preceptum corripere, & fratres. Sed 2. pars probatur: nam lege charitatis continetur, ut necessitas proximi prouideatur. Ad

Ad

¶ A D Primum argumentum. Conceditur, quod nullus potest conuertere, nisi misericordia dei praueinente: & ideo, quem deus indurat, sicut Pharaonem, non potest homo corrigere: nihilo minus homines debemus adiuuare misericordiam dei: sumus. n. secundum Ioan. in. 3. cano. ut cooperatores veritatis: scilicet, disponentes ad gratiam quam deus infundit: secundum illud. 1. Cor. 3. Ego plantavi, Apollo rigauit: deus autem incrementum dedit. Vnde Augustinus. quod habetur. 23. quaest. 4. cap. Sicut. Licet aliqui (inquit) a solo deo corrigantur, ut Petrus: nihilominus non est negligenda correptio nostra: quia tunc ex correptione homo proficit, cum deus miseretur & adiuuat. Et statim, ca. Nabuchodonosor, dicit e contrario, quod licet aliqui etiam correpti non emendentur, ut Pharaon, nihilominus non est a correptione cessandum. ¶ Ad secundum argumentum respondetur primo, quod saepe est tanta necessitas correptionis, quanta eleemosynae: ut puta quando peccatum procedit ex ignorantia, ut dictum est in tertia conclusione. Et secundo respondetur, quod quando procedit ex passione aut malitia, quamuis non sit tunc adeo necessaria, nihilominus magnopere peccator indiget admonitione: ut egregie docet Chrysostomus super primam epistolam Cor. Homilia. 44. nam quauis qui peccat ex passione in vniuersali cognoscit peccatum & priuationem glorie & poenas inferni, tamen in particulari habet ex peccato iudicium: & ideo indiget peccator identidem haec admoneri. Vnde, si verbis tuis (inquit Chrysostomus) non obediatur peccator, interim custodi & contine a maligno negotio: fortasse enim reuerberetur. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quod praecipuum correptionis fraternae reducitur ad quartum praecipuum de honoratione parentum: sub quo militant omnia praecipua quibus tenemur impendere aliquod beneficium proximo. Nam in decalogo solum sunt illa praecipua quae statim proposita recipiuntur sine aliquo doctore: sed quae non sunt adeo manifestae, quin indigeant expositione sapientum, virtualiter comprehenduntur sub illis, ut docet S. Thomas. 1. 2. quaest. 100. artic. 3. Atqui praecipuum honorandi parentes statim propositum naturalilumine recipitur, sed beneficere alijs proximis, licet non sit ita manifestum, tamen facili negotio persuadetur. ¶ Ad vltimam confirmationem nescio quid aliud respondeamus, quam ut exhortemur ne tanta sit negligentia huius praecipui. Nam in religionibus, & inter viros timorata conscientia non est tanta incuria huius praecipui. Ca-

QVAESTIO SECVNDA

TRVM praecipuum correptionis obliget semper & pro quocunque tempore. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primo. Apostolus admonet Timotheum: Argue, obsecra

increpa, opportune, importune. 1. Timot. 4. & Propheta: Clama, ne cesses, annuncia populo meo scelera eorum. Esai. 58. ergo nulla nobis est opportunitas obseruanda, sed sine cessatione corripiendum. ¶ Secundo arguitur. Si aliqua de causa cessandum esset a correptione, maxime quando timeretur peccator de correptione scandalum accipere & deteriore fieri: sed (ut inquit Hieronymus) veritas vitae non est dimittenda propter scandalum: nam, auctore Beda, vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquitur. De regu. iuris. cap. Qui scandalizauerit: ergo propter scandalum non est cessandum a correptione: ex ipso Christi, Matth. 18. qui propter scandalum pharisaeorum non cessauit predicare veritatem. ¶ Tercio arguitur. Si aliquid nos posset excusare a correptione, id esset praesertim, quando corripere non possumus sine magno incommodo nostro & detrimento: sed non excusatur a peccato mortali qui vel metuit mortis, omittere corripere: ergo praecipuum correptionis obligat pro quocunque tempore. Minorem videtur docere Augustinus. 1. De ciuit. Dei, cap. 9. cuius verba sunt. Propterea cum malis flagellantur & boni qui non corripiunt: quia reformidatur vulgi iudiciū, carnis excruciatio, aut peremptio. ¶ Sed in contrarium est quod praecipuum correptionis est affirmatiuum: & praecipua affirmatiua non obligant pro quocunque tempore.

Ad quaestionem respondetur nouem conclusionibus. Prima. Praecipuum correptionis non obligat pro quocunque tempore, sed convenientibus necessitate & opportunitate. Probatum conclusio. Hoc differt inter praecipua affirmatiua & negatiua, quod praecipua negatiua prohibent malum, affirmatiua vero praecipunt bonum: bonum autem, ut ait Dionysius. 4. capitu. Dediu, non confurgit ex in

B 3 tegra

tegra causa: malum verò ex quoquq; defectu: quo fit vt malum nunq; beneficiat, sed quomodo-
docunq; & quotiescunq; fiat, est peccatū, nisi ignorantia excusetur: sed tamen id quod est bonum ex obiecto non beneficiat, nisi quando suis circumstantiis vestitur: & ideo quauis vtrunq; præceptum obliget semper, id est, quātum ad præparationem animi: tamen quātū ad exercitium, negatiuum obligat (vt dicunt) pro semper, affirmatiuum verò non, nisi concurrentibus circumstantiis secundum necessitatem: & quia finis correptionis est correptio & emendatio fratris, tunc obligat hoc præceptum, quando emendatio est necessaria, & fieri potest commode. Et quidem Gerson inter theologos, De correptione, tracta. 34. & Alkēsis iuriconsultus libro secundo, titulo. 6. cōstituit sex conditiones necessarias ad correptionem: tres ex parte corripientis: quæ sunt, certa peccati cognitio, māsuetudo, & commoditas, ita vt non sit alius qui commodius corripere possit: & tres ex parte corripienti: videlicet, quod eius peccatum sit mortale, quod sit spes emendationis, quod non spectetur aliud tempus opportunius. Hæc autem operæpretium erit de suis principiis enucleare: necessitas nanque corripienti iudicanda est, & ex obiecto, & ex circumstantiis: scilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris atque corripientis. ¶ Sit ergo secūda conclusio. Omne peccatum mortale est materia necessaria correptionis. Probat. Finis correptionis est lucrari & recuperare fratrem: vt patet ex verbis euangelij: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ergo omne illud per quod frater perditur, est materia correptionis: sed per peccatum quodcunq; mortale perditur homo & auertitur à Deo: ergo omne peccatum mortale est materia correptionis. Ex ratione conclusionis exprimitur eius sensus: intelligitur enim quoties peccatum pendet quodammodo in futurum, ita vt maneat, aut pertinacia, aut periculū peccati. Nam si peccatum est omnino præteritum, non est materia correptionis. Hoc adnotauimus propter glossam in capitulo. Si peccauerit, secūda quæstio. 1. dicentem qd præceptum correptionis est solū de peccato futuro, vt euitetur: sed præteritum corripere solū est consiliū: quam glossam alij non probant, dicentes qd respectu peccati, etiam præteriti, currit præceptum correptionis: sed tamen his non obstantibus manifestū est, qd si peccatum est iam præteritum, ita vt nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non est præceptum nec consiliū corre-

ptionis. Probat. quia cessante fine, cessat necessitas mediij: quando ergo peccator emendatus est: nulla est necessitas corripiendi. Imò verò perniciosum esset cicatricem sanati vulneris refricare, cum Propheta beatos eos censet quorum remisse sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et in hoc differt correptio fraterna ab accusatione & inquisitione quæ locum etiam habent in peccatis præteritis & emendatis: quia finis eorum est punitio propter bonum commune. ¶ Ex sensu cōclusionis subsequitur secūdo, peccatum veniale aliquando esse necessariam materiam correptionis: puta quando in periculum hominem conijcit peccandi mortaliter: maxime si ex genere suo ordinetur ad mortale: vt cū quis domū ingreditur suspectam, aut familiaritatem cōserit cum mulierculis: quod illo præcepto regulæ Augu. admonemur. Si oculi petulantiam in aliquo vestrum aduerteritis, statim admone te, ne male cœpta progrediatur. Sicut enim q videret hominem subire periculum mortis temporalis, mortaliter peccaret nisi eum seruaret, ita & qui non seruaret hominem à periculo mortalis peccati. ¶ Sed contra hanc scdām cōclusionē: quatenus vniuersalis est, arguitur. Super illis verbis euangelij: Si peccauerit in te frater tuus, ait glossa interlinearis: Id est, si iniuria te affecerit: ergo solū est præceptum vt suas quisq; iniurias corripiat, & non alia peccata. Quod confirmatur ex glossa Hieronymi: Si peccauerit in nos frater, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem: si autem in Deum quis peccauerit, nō est nostri arbitrij. Vbi insinuat, quod peccata in Deum non sunt materia correptionis: sed accusationis potius. ¶ Respondetur quod illa glossa non intendit limitare præceptum correptionis ad solas proprias iniurias: nam Christus, vt diximus, nihil aliud fecit quā exprimere ordinem præcepti naturalis, quod certe tenemur corripere quocūq; peccata proximi: & ideo non est præceptum de his aut illis peccatis corripiendis, sed de ordine corripiendi omnia: & maxime quia vanum esset corripere propriam iniuriam, postquā illa ta est. Imò verò proprias iniurias, si probare possumus, non tenemur secretò corripere, sed licet nobis statim in iudicio vindictam petere: sed si recipienda est illa glossa, intelligenda est hoc modo: vt omne peccatum quod fit in præsentia mea appelletur quoddammodo iniuria mea, quia est contra pudorem & reuerentiam meam. Sed verba Hieronymi potius attinent ad indulgentiam peccatorum, quā ad cor

ad correptionem: scilicet quod possumus dimittere peccata propria, sed tamen peccata in Deum, aut bonum commune: vt sunt hæreses, & prodiciones, denuntiare tenemur: vt infra dicemus, si secreta correptione statim extingui non possunt. Sed omnia sunt nihilominus materia correptionis, si certa spes sit emendat. ¶ Arguitur tamen secūdo ex glossa Augustini super eisdem verbis. Si peccauerit in te ad es, te sciente. 2. quæstio. 1. capit. Si peccauerit: quæ germana est illius textus: ex qua colligitur quod sola peccata occulta sunt materia correptionis: & non publica. Respondetur, quod nos solum asserimus omne genus peccati esse materiam correptionis: sed Augustinus loquitur de ordine corripiendi expresso in Euangelio: quod scilicet peccata secreta secretò corrigantur, cum illa quæ sunt publica, possint publice corripiri: de quo latius quæstione quarta.

Tertia conclusio.

Peccata venialia singularis personæ nisi sint per se ordinata ad mortalia, non tenemur corripere sub reatu mortali: secus si in republicam percrebuisent. Prima pars probatur: quia nullus tenetur sese de venialibus corrigere, nisi sub reatu veniali: ergo nec frater tenetur corripere fratrem ab illis sub reatu mortali. Et de huiusmodi venialibus puto intelligit Palud. 4. distin. 19. quādo dicit quod de veniali non est necessaria correptio. Quia tamen posset fratrem emendare à cōsuetudine seuiter mentendi, aut iurandi, teneretur quidem aliis peccatis venialiter: illud enim etiam est quodammodo lucrari fratri. Et hoc est præceptum Christi. Ioan. 13. Si ego laui pedes vestros, vos debetis alter alterius lauare pedes. Per lotionem enim pedum intelligitur ablutio peccatorum venialium, vt notant doctores super illis verbis præcedentibus: Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet. Secūdam verò partem conclusionis mihi persuasit adeo, saltem de prælati. Prælati enim qui posset plebem suam à leuibus iuramentis purgare, aut ab alijs consuetudinibus peccandi venialiter, teneretur id facere sub reatu mortali. Probat. Nam prælati ex officio incumbit cura boni publici: & ideo tenentur notabile damnum publicum sub reatu mortali purgare si possunt: & peccata venialia, quauis in singulis personis non sint notabile malum, tamen quando sunt frequentia in republica, magis momenti est illa extirpare. ¶ Et confirmatur. Nam si in religione nostra caderent obseruationes nostræ, vt puta fratres palam vtentur lineis, velcerentur carnibus, & silentia

rumperent, quauis hæc apud nos nulla sint peccata, tamen prælati qui huiusmodi damna resarcire posset & ad regulam reuocare, teneretur certè sub reatu mortali id fatigare. Sed de hoc alias: ne lineam correptionis fraternæ transgrediamur. ¶ Quarta cōclusio. Tres sunt circumstantiæ requisitæ, vt sit obligatio corripiendi: scilicet cognitio peccati, spes emendatæ, & opportunitas: loquitur enim hæc cōclusio de solis circumstantiis quæ faciunt necessitatem & obligationem corripiendi: nam prudentia, māsuetudo, &c. sunt circumstantiæ, vt rite fiat correptio. Primò requiritur antequam quis corripiat, vt nouerit fratrem esse aut in peccato mortali, aut in periculo peccandi: vnde Ecclesia. 20. Priusquā interroges, ne vituperes quicquā. Sunt qui dicant satis esse hominem id obitare de peccato fratris, vt debeat ipsum corripere: sicut ad eleemosynas corporales non solum tenemur quando manifesta est necessitas corporis, sed quādo verisimiliter dubitamus. Sed tamen profectò nō est par ratio: quoniam in corporalibus nullum est periculum, si eleemosyna erogetur non indigenti: at in spiritualibus, nocet proximo, qui leniter & temerè iudicans eum esse peccatorem, obijcit ei peccatum. Verum est tamen, quod pēfunde sunt coniecturæ facientes rem probabilem, & conditiones personarum: licet enim quādoque insinuare fratri crimina sua, de quibus rumor spargitur, dummodò prudentia & temperamento id fiat. Hoc tamen admonitos esse volo sacerdotes: sanè nullatenus licere, de his quæ in confessione audierunt, peccatorum extra confessionem corripere: vbi adeo enim sacrosanctum est sigillum cōfessionis, vt nisi in confessione, nullo modo liceat peccata exponere aut insinuare poenitenti.

¶ Secūda conditio est, vt sit spes emendatæ: nā alias correptio esset vana: & ad opus vanū nemo obligatur: & præcepta mediōrum sunt propter cōsecutionē finis: debet nanque qui arat, in spe arare, & qui triturat triturare in spe fructus percipiendi. 1. Cor. 9. & Matth. 7. prohibemur sanctum dare canibus, & margaritas ante porcos projicere. & prouerb. 9. Noli corripere derisorem ne oderit te. At verò, nō debet hinc ansam capere Christiani vt sint negligētes corripiendi: excusant enim multi negligentiam suam causantes raram esse spem emendationis, cum tamen frequentissimos contrā sentiamus emendatos, de quibus male sperabamus: vt ad monet August. 23. q. 4. ca. Nabuchodonosor. ¶ Vnde prudenti distinctione vtendum nobis est in proposito. Aut enim quis certus est

Quarta conclusio.

sufficientibus coniecturis nihil se esse profuturum: & tunc non tenetur corripere: nam, ut inquit Ioannes capitulo 5. i. cano. Est peccatum ad mortem: non dico pro illo ut roget quis: sed tunc locum habet glossa super illud Ioan. 2. Zelus domus tue comedit me, bono zelo comeditur qui quilibet parua quae viderit, corrigere satagit: & si nequit, tolerat & gemit. Quod si quis arguat, quia semper erit spes pro prii praemij ex merito correptionis. Respondetur, quod quando correptio est vana, non est meritoria. Si vero quis dubitat an proderit: & certus est, quod non oberit corripiendo, tunc debet corripere: sicut medicus quando certus est medicinam nihil obfuturam, & dubitare esse profuturam, adhibere debet. Hanc regulam docet Augustinus de poenitentia, distinctio 7. ca. Si quis, & secundo. Ideo do tibi poenitentiam, quia ne scio an tibi proderit: nam si scirem non tibi prodesse, non tibi darem. & in libro De correptione & gratia: Nescientes quis pertineat ad praedestinatorum numerum, & quis non pertineat: sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus saluos fieri. Itaque, solum excusamur a correptione, quando certi sumus nihil nos profuturos: quia debet qui arat in spe arare: sed quando opinamur sub dubio nos posse prodesse, corripere debemus: alias qui obseuat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet.

Dubium.

¶ Sed quid si quis timet potius corripiendo obesse quam prodesse? Tunc aut timet obesse non solum peccatori qui indurabitur, sed bono communi & religionis, & tunc cessandum est a correptione. Verbi gratia. Vereor si corripiam impudentem & perditum hominem, blasphematurum nomen dei: aut si ex facris illum admoneam literis, contempturnum & falso interpretaturum, cessandum est tunc a correptione: quia bonum commune, & maxime religionis, preferendum est bono particulari: & illud esset dare sanctum canibus, & mittere margaritas ante porcos: non enim canes aut porci censentur quibus nihil prodest disciplina, sed qui illam impugnant, contemnuntque. Verba sunt Augustini in libro secundo de sermone domini in monte. ca. 31. Canes pro oppugnationibus, porcos pro contemptoribus, non improprie accipimus. At si quis timet obfuturum solum peccatori in temporalibus: quia si corripio, verbi gratia, fratrem, maxime inde tristitia & pudore affectus infirmabitur, aut aliud detrimentum incurret, tunc adhibenda est cautela, ut quam minimo damno fieri possit correptio fiat. Nihilominus non est propterea cessandum: quia

bona spiritualia preferenda sunt temporalibus: secundum illud matthaei quinto. Expediat tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. ¶ Hoc verumtamen habet quaestio: nempe quis timet obesse soli peccatori in spiritualibus corripiendo, an debeat nihilominus corripere? Ad cuius partem affirmatiuam formatum est secundum argumentum principale. ¶ Sanctus Thomas secunda secunda, quaestione trigesima tertia, articulo sexto, distinguit duplicem esse correptionem: alteram iudicalem, quae pertinet ad praedictos: & haec non est dimittenda propter turbationem delinquentis: etiam si sit incorrigibilis: sed puniendus est ex ordine iustitiae propter bonum publicum. Alia est correptio fraterna, & dimittenda est quando timetur turbatio & maior peruersio peccatoris. Vnde nos possumus colligere, quod quando peccatum est in perniciem publicam aut in praedictum tertium, vel haereticum, aut proditorum: aut cum quis machinatur occidere alium: tunc, quamvis timeatur turbatio & obduratio peccatoris, est denunciandum illi qui potest prodesse & non obesse, si peccatum est secretum: & si sit probabile potest etiam denunciari ut puniatur correptione iudicali, ut latius explicabimus quaestione 4. Sed si peccatum non est huiusmodi, tunc, si timetur induratio fratris, & lapsus in peiora, nulla est necessaria correptio. Nam iudicialis non est tunc necessaria, & fraterna: quia solum ordinatur ad emendationem fratris, esset tunc pernicioiosa. Vnde Augustinus 1. de ciuitate Dei, capitulo 9. Si propterea quis oburgandis & corripiendis male agentibus parcat, quia eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est charitatis. Et hoc intendit Sapiens, dicens. Noli arguere derisorem, ne oderit te. ubi glossa: Non est timendum ne tibi derisor eum arguitur contumelias inferat, sed hoc potius providendum, ne tractus ad odium inde peior fiat. ¶ Sed est magnum argumentum, quod licet peccatum non sit in praedictum reipublicae, nec tertiae personae, non obstat timore maioris indurationis & peruersionis peccatoris, sit corripiendus. Christus enim praecipit corripere fratrem, primo secreto: mox adhibere testes: deinde denunciare: & tandem pertinacem excommunicare: ergo quamvis nulla sit spes emendationis, corripendus est frater, ut de pertinacia excommunicetur. Et Christus loquitur illi de correptione fraterna quae est respectu cuiuslibet peccati. Panor. in capitulo Nouit. De iudicijs, propter hoc argumentum tenet quod non est cessandum.

sanctum a correptione: licet non sit spes correctionis: imo quamvis timeatur, peccatorem futurum esse deterorem: quia tunc debet denuntiari propter bonum exemplum aliorum. ¶ Sed certe hoc solum est verum, quando peccatum est publicum, aut vergit in detrimentum aliorum. Alias falsum est: ut iam modo probatum est. ¶ Respondetur ergo ad argumentum, quod Christus in illo praecipito semper supponit spem emendationis, ut certe habenda est: resister enim nequissimus qui post exhortationem amici, & adhibitionem testium & denuntiationem, non obediret Ecclesiae. Vnde tanquam rarissimum addit Christus: Si ecclesiam non audierit (scilicet, ut sperabatur) tunc sit sicut ethnicus & publicanus. Vnde, si a principio timetur potius peruersio fratris, quam desperetur emendatio, cessandum est a correptione. ¶ Tertia & postrema conditio ut quis sit obligatus corripere, est opportunitas: primo ex parte personae, ut non sit alius qui commodius corripere possit, possit, inquam, de potentia (ut dicunt) proxima: nam quamvis ego nouerim alios adesse qui melius corripere possint, ut est praedictus aut doctor: tamen video negligentes esse, tunc ego teneor: quemadmodum cum video hominem grauem pati necessitatem, licet sint parentes & cognati, qui subleuare possint miseria hominis, video tamen eos non facere, tunc ego teneor. Nec tamen quum primum videmus fratrem in peccato, tenemur corripere, quia forsitan sine correptione ipse emendabitur. Requiritur praeterea opportunitas temporis: nam si vis hominis recenti iniuria affectu feruentem bilem extinguere, nihil aliud facias, quam ignem adhibere ligna. Vnde Augustinus libro De ciuitate Dei, capitulo 9. Si quis oburgandis & corripiendis male agentibus parcat, quia opportunum tempus inquiritur, non videtur esse cupiditatis occasio: sed consilium charitatis. ¶ Sed utrum liceat aut expediat quandoque perditum hominem permittit in peiora prolabi crimina, ut ignominia peccatorum confusus facilius respiciat & emendetur. Est enim pro parte negativa argumentum, quod peccatum sit offensa Dei non est propter aliquem finem permittendum: videtur namque quod quomodo mala non sunt facienda ut inde veniant bona, ita nec sunt permittenda. ¶ Respondetur. Deus qui nunquam permittit malum nisi propter bonum, bifariam permittit mala: uno modo in peccatis priorum peccatorum: sicut gētes, eo quod eum non glorificauerant, tradidit in reprobum sensum, ut dicit Apostolus Rom. primo:

& hac ratione non licet nobis permittit peccatum quod euitare possumus: non enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illa via. Alio modo permittit Deus peccata, ut cautius homo viuat: sicut forsitan permittit peccatum Petrinum, ut habetur Eccle. 42. Melior est iniquus vir (id est, hominis prudentis & fortis) quam nichil (id est, homo ignauus, & imprudens) bene faciens: quia illa ex peccato cautius resurgit: hic vero ex boni operis complacentia aia securus periculosus cadit. Et hac ratione licet nobis aliquando permittit peccatorem ad tempus penitus cadere, ut cautius resurgat: nam correptio est propter emendationem: & ideo facienda est ut melius cōducatur ad illum finem. Nec est idem, propter bonum permittit malum.

¶ Quinta & vltima colligitur ex superioribus. Conclusio. Omnis correptionis tristitia contrahitur. Quandoque enim est officium & virtus charitatis: quandoque peccatum veniale: & quandoque mortale. Conclusionem hanc colligit Sanctus Thomas 2.2. quaestione 33. articulo 2. ex Augustino 1. De ciuitate Dei, capitulo 9. Et prima quidem pars facilis est: nam, quamuis omnis correptionis, quando est necessaria, peccatum sit ex genere mortale, ut dictum est, tamen si omittatur propter causas expressas in tertia conclusione, est virtus. Secunda & tertia pars habent plures difficultates apud Sanctum Thomam & doctores. Verba Sancti Thomae sunt haec. Fraterna correptio praetermittitur cum peccato mortali, ut dicit Augustinus, quando fornicatur iudicium vulgi, & carnis ex cruciatio, vel preceptio: dummodo haec ita dominantur in animo, quod si altera correptionis proponatur. Et hoc videtur contingere quando aliquis praesumit de aliquo delinquente probabiliter, quod posset eum a peccato retrahere, & tamen propter timorem vel cupiditatem praetermittit. Sed alio modo omisio est peccatum veniale, quando timor & cupiditas tardior facit hominem ad corripiendum, non tamen ita quod si hoc constaret, quod fratrem posset a peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo suo praeponebat charitatem fraternam. Haec Sanctus Thomas. Et similia verba dicit Ricardus, & omnes theologum quarto distinctio, decimanona, quos sequuntur canonistae. Quae verba profecto sub obscura sunt.

¶ Pro quorum expositione quaeritur, utrum quotiescunque quis omittit corripere fratrem praecipua timore mortis peccet mortaliter. De qua quaestione

hione sunt duæ per extremum opiniones: in quarum medio, ut puto, consistit veritas. Una est quod quotiescunque quis omittit corripere timore mortis peccat mortaliter. Ita inter alios expresse opinatur Gabri. dist. 74. Si quis (inquit) probabiliter crederet se posse fratrem correctione retrahere adulteram ab adulterio, & timet adulterum ne ab eo occidatur, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & sic in similibus. Altera opinio est quod nunquam priuata persona peccat mortaliter omittendo correctionem, nisi quando eos sentit & cooperatur peccato. Ita opinatur Franciscus Mayronis super verbis Augusti commemoratis veritate, 7. Adrianus, q. De cor. frater. licet non ponat tam expressum exemplum sicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabriel. Et ambo videtur sibi manifeste elicere illam opinionem ex verbis Augusti & S. Thom. nam dicit August. bonos flagellari quia omittunt corripere, eo quod formidatur carnis excruciatio vel peremptio: quod Sanct. Thom. exponens dicit quod quando quis probabiliter præsumit quod potest alium auertere à peccato, & omittit propter cupiditatem vel timorem, peccat mortaliter. Et ratio insinuat manifeste: quia tunc postponitur charitas vite corporali: nam ordine charitatis tenemur magis diligere vitam spirituales proximi, quam corporalem propriam. Et Caiet. illic dicit quod ex quacunque causa quis omittat correctionem, non est peccatum mortale, si saluetur in præparatione animi, quod si crederet alius posse retrahere à peccato, omnia postponeret charitati. Vbi designat vniuersalem conclusionem, quod quicunque & quotiescunque credit probabiliter se posse corrigere fratrem, quacunque causa omittat, peccat mortaliter. Sed quicquid sit de alijs, puto nec August. nec S. Thom. id in vniuersum sensisse. Vnde ad euentiam quinte conclusionis statuimus sextam. Personæ priuæ nullum est peccatum timore mortis aut amissionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum cessare à correctione, ubi correctio non est simpliciter necessaria: quanuis certum sit correctionem profuturam. ver. gra. In casu posito Gabrielis quo quis timore mortis cessaret corripere adulteram, nullo modo peccaret. Probatur. Præceptum correctionis priuatum hominem solum obligat ex charitate, & non de iustitia: sed ad opera charitatis nemo tenetur cum detrimento vite: aut cum notabili detrimento bonorum, aut famæ, aut honoris: ergo nec ad correctionem. Probatur minor. Nullus tenetur facere eleemosynam existenti in extre-

6. Conclusio

ma necessitate, si inde subsequatur extrema necessitas propria: ut vtiliter quando est grauis necessitas proximi, nullus tenetur incurere tantam necessitatem ut succurrat alienæ. ¶ Secundo probatur. Quando correctio mea non est simpliciter necessaria: quia videlicet frater potest se corrigere sine correctione mea: tunc ego non postpono charitatem proximi vite meæ, quanuis cessem corripere timore mortis: quia tunc vita mea non est illi simpliciter necessaria. Et eadem ratione, si quis sine periculo honoris mei & bonorum meorum ipse potest se corrigere, ego non præpono bonam meam charitati, quanuis non exponam illam pro correctione: quemadmodum si quis comminaretur se peieraturum aut furaturum citra extremam necessitatem, nisi daret illi bonam meam, ego nihilominus non teneor dare, ut seruem illum à peccato, quia ille ex malitia peccat, & non ex necessitate bonorum meorum: sed correctio mea nunquam est simpliciter necessaria peccatori, saltem ubi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo statim) nam quicumque cognoscit se esse in peccato, solo auxilio diuino potest intra se conuertere: ergo tunc non postpono charitatem proximi vite meæ corporali: quanuis timore mortis cessem corripere. ¶ Tercio probatur conclusio ex vniuerso hominum, & sapientum sensu: vnde magni sumimus in moralibus argumentum. Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine perfectio argueretur peccati: quia quam si quis postponeret vitam ut emendaret fratrem, laudaretur de opere supererogationis & consilij. Et quarto arguitur. Quia secundum doctores nemo obligatur baptizare puerum cum periculo propriæ vite: saltem quando periculum est ab extrinseco: puta ex malitia tyranni prohibetis me baptizare puerum: ergo à fortiori nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nam maior est necessitas pueri, baptismi, quam adulti, correctionis. ¶ Et hæc omnia confirmatur. Nam iugum Domini suauis est, qui non obligat nos ad opera difficillima: sed esset difficillimum in vniuersum priuatos homines obligare ut vitam exponerent pro correctione. Imò credo nec teneamur corripere cum magno periculo honoris, aut cum magna iactura bonorum temporalium. Et confirmatur secundo ex sententia S. Thom. 2. 2. quæstio. 38. artic. 5. ubi querit an teneatur homo diligere salutem spirituales proximi, potius quam corpore proprium: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam corporalem

poralem pro salute spirituali proximi, sed hoc est perfectorum: & respondet concedendo. Quia (inquit) non est tanta cura nobis vite spiritualis proximi, quanta est corporis proprii: nisi in casu quo quis tenetur providere salutis illius. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: vel quando vita nostra est simpliciter necessaria salutem proximi: aliis exponere vitam pro correctione pertinet ad perfectionem charitatis.

7. Conclusio ¶ Septima conclusio. Prælati aliquando tenentur pro correctione subditorum exponere vitam, etiam ubi peccata non procederent ex ignorantia. Nam quanquam tunc non est vsque adeo simpliciter necessaria eorum correctio, tamen, quia ratione officij incumbit illi correctio: heri potest, ut ubi priuata persona fuerit consilium ponere vitam pro fratre, prælati sit præceptum ponere illam pro filio. Vnde de omnibus in vniuersum amicus ait Christus Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis: quasi hoc ad perfectionem pertineat: sed de pastore ait Ioan. 10. Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis: quasi hoc pertineat ad necessitatem. ¶ Sed tunc est dubium, quid sentiat S. Thom. in illis verbis allegatis: scilicet, Quia si quis præsumit de alio quod possit eum à peccato retrahere, & omittit timore peremptionis aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia vitam corporalem præponit charitati proximi, non enim solum loquitur de prælati, sed de vniuersis hominibus. ¶ Respondetur quod si daretur casus, quo vita corporalis priuati hominis esset simpliciter necessaria salutem spirituali proximi, tunc non dubito, quin teneretur ille mori pro correctione fratris. Et hic est sensus S. Thom. nam aliis præponeret vitam charitati. Sed nescio an talis casus necessitatis correctionis possit occurrere: nam si peccatum procedit ex malitia aut passione, ipse peccator se potest corrigere: postquam cognoscit se esse in peccato: & si ex ignorantia inuincibili, tunc non est peccatum: & si ex ignorantia vincibili, tunc ipse tenetur querere doctorem. At vero in tali casu si qui peccat ex ignorantia vincibili querit doctores qui illum instruant, tunc credo quencunque etiam priuatum hominem, teneri non obstante periculo mortis, docere illum veritatem, si non sit alius qui corripiat: nam ille esset casus simpliciter necessitatis. Et præterea tenetur quis pro bono communi corripere non obstante periculo mortis. Ut si hæreticus peruerteret Christianos per sua-

dendo falsa dogmata, quicumque qui commo-deret, teneretur, non obstante periculo mortis, obijcere se huiusmodi malo.

¶ Sed nunc restat dubium, utrum nunquam priuata persona peccet mortaliter omittendo correctionem, nisi quando correctio est simpliciter necessaria, ut expositum est. Nam si hoc esset, verum rarissime occurreret necessitas huius præcepti: quod tamen nobis summo opere commendauit Christus redemptor noster: quin imò lex ipsa naturalis.

¶ Ad hoc respondet octaua conclusio. Non solum quando correctio est simpliciter necessaria: sed etiam de peccatis communibus quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere sub reatu mortali: quando id fieri potest sine notabili detrimento vite aut bonorum temporalium. Probatur. Correctio obligat sicut reliquæ eleemosynæ: præceptum autem eleemosynæ non solum obligat in extrema necessitate: sed etiam in graui necessitate, de superfluo: at quando peccatum nascitur ex passione vel malitia: quanuis peccator non sit in extrema necessitate correctionis: quia posset ipse respicere: tam est in graui necessitate: quia difficile homines emendantur sine correctione. Et sicut in diuitibus censetur superfluum diuitiarum illud quo citra graue detrimentum possunt elargiri, ita in correctione: quando quis facili negotio & sine detrimento potest corrigere fratrem, tunc tenetur sub reatu mortali corripere: nam aliis negligit salutem fratris: quod repugnat charitati.

¶ Nona & postrema conclusio. Multis modis contingit omissionem correctionis esse peccatum veniale. Primum, quando quis omittit, putans se nihil posse proficere: tamen leuibus conciliis perdit spem: aut quando ex aliquo metu cessat corripere, qui tamen est leuis: & multis alijs modis.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur, quod Apostolus non præcipit importune corripere, ac si non debeat expectari opportunitas: quia correctio est actus virtutis, quæ requirit circumstantiam temporis: sed importune intelligitur, quantum ad æstimationem perditorum hominum, quibus semper prædicatores & correptores sunt importuni. Et idem dicendum est ad illud: Clama ne cesses.

¶ Ad secundum argumentum late responsum est conclusione quarta: sed ad formam illius dicendum, quod quando ex correctione timetur scandalum publicum, aut maior peruersio peccatoris, cessandum est. Et ad illud Hieronymi: Vtilius scandalum nasci permittitur

tur

8. Conclusio

9. Conclusio

tur, quum veritas relinquatur: respondetur dupliciter: primo quantum ad veritatem vite, homo non debet facere contra precepta Dei, quae sunt necessaria ad salutem, propter scandalum aliorum. Possumus tamen praetermittere opera consilij, quae non sunt simpliciter necessaria ad salutem propter scandalum, secundum illud, prima Cor. 8. si esca scandalizaverit fratrem meum, carnes in aeternum non manducabo. Quare cum praecceptum correptionis sit propter emendationem fratrum, cessante fine, cessat praecceptum: & ita non relinquatur veritas vitae, si ad vitandum scandalum vel peruersitatem fratris, dimittatur correptio. Sed quantum ad veritatem doctrinae non debet homo cessare a praedicatione veritatis propter scandalum Pharisaeorum, exemplo Christi Matthaei. 15. ¶ Ad tertium latere respondum est sexta & septima conclusio: quando scilicet timore mortis licet omittitur, quando vero non. Sed ad verba Augusti. 1. De civitate Dei, dupliciter possumus respondere: primo quod verba illa non sonant esse peccatum mortale omittit correptionem timore mortis: ait enim quod propterea boni flagellantur cum malis, quia omittunt corrumpere eo quod timeatur peremptio: & loquitur de flagellis temporalibus. Quare non intelligitur nisi quod est forsitan peccatum veniale, & ideo illos qui ita omittunt vocat bonos. Sed quia S. Thom. & Ricar. & omnes glossant illud esse peccatum mortale, exponatur, ut dictum est in septima conclusione de praelatis, aut quando correptio est simpliciter necessaria.

QVÆSTIO TERTIA.

VTRUM omnes in vniuersum homines quoscunque peccatores corripere teneantur. ¶ Ad partem negativam arguitur. primo. Praecceptum correptionis Matt. 18. soli Petro, tanquam praelato ecclesiae, datum est, & Matth. 17. solis Apostolis (quibus succedunt episcopi, capite Quorū vires. 68. distinctione) & ceteris discipulis, (quibus succedunt inferiores praelati, cap. In nouo 21. d.) dictum est. Vos estis sal terrae. Vos estis lux mundi: & in veteri lege Ezech. 3. & inferius 33. solis speculatores, id est, praelati admonentur illis verbis: Si dicente me ad impiū, morte morieris, non annunciaueris ei ut auertatur a via sua impii, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. vnde Hiero. Sacerdotes (inquit) student illud euangelij implere. Si peccauerit in te frater tuus: ergo soli praelati obligantur

praeccepto correptionis: quod officio pastoris, quales ipsi sunt, maxime congruit. Et ratione naturali confirmatur: nam inferiora haec cetero influentia & motu gubernantur: & praelati in sacra scriptura ceterorum nomine per metaphoram censentur, qui enarrant gloriam Dei. Secundo arguitur quod non teneamur corripere quoscunque peccatores. Correptio, ut dicemus questione sequenti, procedit usque ad denuntiationem quae fit praelato: sed multi sunt qui non habent praelatum: ut papa, nisi in materia haereticis, ut habetur capit. Si papa. 40. d. & infideles: de quibus Paulus. 1. Cor. 5. Quid mihi (inquit) de his qui foris sunt iudicares? & usurarios qui permittuntur ab ecclesia vanū esset corripere, postquam vanum esset denunciare: immo meretrices videtur esse perniciosum corripere: nam, ut inquit Augu. Tolle meretrices, & ora turbabis libidine: & haereticos post primam & secundam monitionem praecipit Paulus cui tunc Tit. 3. immo nec cum excommunicatis licet communicare, ut dicit Paul. 1. Cor. 5. ergo nec illos licitum cuiquam est corripere. ¶ Tercio arguitur. Subditis non licet praelatos suos corripere: ergo non oēs tenentur praeccepto correptionis respectu omnium. Probat per antecedens. Correptio (ut nomen sonat) fieri non potest sine increpatione: sed Pau. 1. Timothei 5. Seniore (inquit) ne increpaueris, sed admone ut patrem: vnde Exo. 19. Bestia quae tetigerit mortem lapidabitur. & 2. Regum. 6. Oza percussus est à domino quia tetigerat arcam, cum se inclinaret: ad casum: ubi significantur praelati, qui & latores legis sunt & custodes: sicut in monte dabatur lex, & in arca custodiebatur.

¶ Quarto & postremo arguitur. Peccatoribus non est ius alios corripendi: ergo non tenentur hoc praeccepto: alias utroque modo peccaret & corripiendo & non corripiendo: & sic daretur perplexitas: quae tamen est impossibilis in lege Dei. Probat per antecedens. Christus reprehendit eos qui vident festucam in oculo fratris, & non vident trabem in oculo proprio: & Paul. Rom. 2. In quo alium iudicas, te ipsum condemas. & Psal. 49. Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Et de poenitent. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos. Potentissimum crimen est sacerdotum qui non prius se iudicant quam alios ligant. & Isidorus de summo bono: Non debet vitia aliorum corrigere, qui est vitij subiectus. Et ratione id confirmatur: quia correptio est officium charitatis peccator autem qui corripit alium cum se non corrigat, non videtur id ex charitate facere, sed ex superbia: nam

nam in quo quis se non diligit, non potest diligere alium diligere. ¶ Sed in contrarium est decretum Anacleti Papae, apud quo. 1. q. 7. faceret, quod in reliqui fideles, omnes summo debent habere curam de his qui perierunt: quare, nus coram iudicatione, aut corrigatur a peccatis, aut si corrigibiles appareant ab ecclesia separentur.

1. Conclusio

Vestib hoc duo insinuat: primo, quod omnes attingat praecceptum correptionis aliorum, & vniuersis peccatoribus tenetur id officium praestare. Ad quod quae si non respicitur, de hoc sepe conclusionibus. ¶ Prima. Omnes in vniuersum mortales, modo in rationis copio testem habent praecceptum correptionis. Duplex est correptio, ut supra. scilicet in iustitia & in caritate. Quae est actus iustitiae & charitatis, quae procedit ut quae ad emendationem & vincentiam, atque adeo vniuersis coercendum, solis principibus in curia, & per latos publicam habentibus authoritatem quibus debetur. ¶ Petrus autem tanquam à Deo missus ad vindictam malefactorum: laudem vero bonorum. vnde Apostolus Rom. 13. Non sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindicatrix irae et qui malum agit. Aliter vero est correptio quae est actus charitatis: cuius finis est emendatio fratris: de qua, & mota est praesens quaestio, & respondet prima conclusio, quae facile colligitur ex superioribus. ¶ Praecceptum enim illud angelicum charitatis: Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum, nec te ipsum, omnes mortales in vniuersum attingit lege naturae: sed correptio est opus charitatis, & necessarium, vti iam manifestatum est: ergo omnes mortales ligat, atque adeo, non modo Christiani tenentur hoc praeccepto, sed quae quis gentes, quacunque lege aut secta vivant. ¶ Et secundo probatur. Ad eleemosynas corporales omnes in vniuersum mortales lege naturae sunt affecti: ergo ad spirituales: qualis est fraternitas correptio. ¶ Et tertio probatur. Quemadmodum in corpore duplex est habitudo, scilicet capitis ad membra, & membrorum ad invicem: & in exercitu alia est habitudo ducis ad milites: cui ex officio incumbit exercitum gubernare: alia vero singulorum ad singulos milites qui sese mutuo protegent, & tequentur: tam in humana Republica, & in militia spirituali, qualis est vita hominis super terram, praeter eorum quae praelatis ex officio, & ex iustitia incumbit, est mutua

necessitudo de charitate inter cives, ut loquitur cor. ope, & consilio iuuentur. ¶ Secunda conclusio. Omnes tenentes quoscunque mortales legis & sortis homines corripere: ita ut Christiani teneantur corripere infideles, & vice versa. Probat per. Nam actus potentiae & virtutis extenditur ad omnia quae continentur sub subiecto illius potentiae, aut virtutis: ut visio extenditur ad omnes colores, res scilicet charitas extenditur in vniuersum ad omnes homines: ergo praeccepto correptionis (quod est charitatis) cuncti tenentur quoscunque alios corripere. ¶ Et confirmatur ex verbis Evangelij. Si peccauerit in te frater tuus, omnes senum mortales rationis censentur fratres, & secundum illud Matthaei. 23. Non est Magister, vel doctor, omnes autem vos fratres: quare, non modo Christiani debent fratres, qui laico regere rationis in filios Dei ad optatum: ut ait Chrysostomus, se per epistolam ad Hebraeos, & refertur vnde cor. quaestione tertia, capitulum. Ad mentem, sed & infideles sunt proximi nostri, & est glossa capit. Charitas secundo. De poenitentia distinctio secunda.

3. Conclusio

¶ Tertia conclusio. Praelati artius tenentur praeccepto correptionis, quam priuati homines. Itaque praeter praecceptum iustitiae quod peculiariter praelati tenentur: correptione iudiciali arcere subditos à peccatis, & praeccepto charitatis magis tenentur, quam priuati homines. Quae sententia est Sancti Thomae 2. 2. quaestione trigesima tertia, articulo tertio. secundum Augustinum in primo De civitate Dei capite nono. Conclusio haec, ut reor, satis comprobatur rationibus & testimoniis, quae in primo argumento principali adducta sunt: nam vbi cumque sacra paginae mentio incidit huius praeccepti, praelati peculiariter designantur. ¶ Et secundo probatur ratione. Nam praelatus, eo quod est persona publica, & est custos iustitiae: ut dicit Aristoteles, quinto Ethicorum. & exemplar populi, ad omnia opera praecceptorum, cuiuscumque sint virtutis, artius tenetur ratione status, quam populus. ¶ Et tertio probatur. Praelatus (ut inquit illic Aristoteles) tenetur proprio officio: bonos facere cives: ergo artius tenetur quocunque praeccepto quod institutum est ad correptionem & emendationem civium: sed praecceptum correptionis fratrum ad hunc finem ordinatur: ergo artius ligat praelatos, quam plebem. ¶ Et quarto id confirmatur. Praelatus tenetur magis diligere filios, quam priuatus

uati homines alios fratres: unde Christus Ioan. 21. non commisit Petro gregem suum, antequam tertio ipsum interroget, an se plus alijs diliget: ergo ad opera charitatis, qualis est correctio, maiori vinculo tenetur erga filios, quam fratres erga se invicem. ¶ Quod postremo confirmatur. Nam quemadmodum quisque elemosinas corporales potius tenetur filijs & domesticis elargiri quam extraneis: ita praelatus qui est pater spiritualis tenetur spirituales elemosinas filijs impendere, magis, quam priuatus homo alijs fratribus. ¶ Sed dubium est circa hanc conclusionem, an aliquid teneatur facere praelati precepto correctionis fraternae, amplius quam priuatus homo. ¶ Dominus Caetan. 2. 2. q. 33. ar. 2. quam concedat conclusionem hanc, negat tamen praelatum tene ri precepto correctionis fraternae inquirere peccatores, magis quam unus de plebe: quia hoc (inquit) esset obligare praelatum nouo precepto charitatis: cum tamen praeter preceptum iustitiae quo tenetur corrigere tanquam iudex, non habeat particulare preceptum correctionis fraternae, nisi quod habet priuatus homo. ¶ Nihilominus (a bitror) praelatus praeter preceptum iustitiae quo tenetur inquirere tanquam iudex diffamatos de crimine, ut dicemus inferius, tenetur precepto fraternae correctionis oculatius vigilare super gregem, quam unus de plebe, & accuratius inquirere crimina: non quidem ordine iudiciali, ubi non praecessit infamia, sed tamen tenetur esse magis attentus ut coniecturis possit rimari crimina subditorum ut fraternaliter corripiat. Et primo credo esse sententiam S. Thom. contra dominum Caetanum, in illo loco quem ipse exponit: puta, in solutione ad 4. art. c. 11. S. Thom. quod illud quod debetur alicui determinatae personae oportet quod ei expendamus, non expectantes quod nobis occurrat, sed debitam sollicitudinem habentes ut eum inquiramus: unde, sicut ille qui debet pecuniam, debet creditorem requirere, cum tempus fuerit: ita qui habet spiritualem curam alicuius, debet eum querere, ad hoc ut eum corrigat de peccato: & manifestum est quod non loquitur de correctione iudiciali: sed de fraternae: unde subiungit, priuati homines non obligati ad inquirendum corrigenda crimina: quibus ait August. De verbis domini. Admoneris corrumpere, non querendo quid reprehendas, sed videndo quid corrigas. ¶ Sed probatur adhuc responsio nostra. Nam quamquam non teneatur praelatus nouo precepto correctionis fraternae, tamen illo communis precepto tenetur arctius obsequi: ratione illius tene-

tur facere aliquid quod non tenentur singuli de plebe. ¶ Et confirmatur hoc maxime. Praelati precepto correctionis fraternae tenentur quandoque exponere vitam ut corripiant subditos, quando frater non tenetur vitam exponere pro fratre, ut diximus quaestione proxima: ergo pari ratione tenentur taliter inquirere crimina qualiter non tenetur frater ut corrigat crimina, fratris. Et tertio confirmatur. Quia propterea apud Ezechielem praelati dicuntur speculatores, quibus officium est vigilare super gregem: quia non solum tenentur precepto iustitiae inquirere crimina ut iudicia liter puniantur, propter bonum commune, sed certe quia tenentur habere curam particularem singularum personarum, propter bonum priuatum cuiuscunque: & praesertim Ecclesiasticis praelatis, quibus cura & sollicitudo incumbit, non solum peccata punire quae in forum publice deferuntur, sed occulte etiam peccata fraternaliter emendare, atque adeo purgare corda & mentes subditorum. Quare non satis est ecclesiastico praelato fori habere curam ut prelores habent, ut maior eorum cura circa doctrinam & fraternam correctionem quae a charitate procedit, esset collocata. Sed absit ut os ponamus in coelum. ¶ Sed dubium est secundum circa hanc tertiam conclusionem, utrum patresfamilias teneantur maiori vinculo corrumpere filios & domesticos, quam extraneos. ¶ Respondetur quarta conclusio. Quicumque tenetur corrumpere domesticos potius quam extraneos. Conclusio est Augustini, quae habetur cap. Duo ista. 23. q. 4. ubi ponit septem conditiones personarum, quibus ab officio incumbit correctio: ut episcopus debet corrigere plebem: paterfamilias domum: maritus uxorem: praeceptor provinciam: rex regnum &c. & loquitur de correctione fraternae: nam paterfamilias non potest corrumpere familiam nec uxorem, nec filios correctione iudiciali & coerciua: quia non potest infligere poenas legis: quare non tenetur arcere seruum a concubina expellendo eum domo, nisi forsitan propter scandalum: nec tenetur compellere familiam ad ieiunia Ecclesiae: sed solum tenentur fraternaliter corrumpere, maiori tamen diligentia, quam extraneos. Immo vero non tam strictè tenentur ad correctionem fraternam filiorum aut domesticorum, quam praelatus respectu subditorum: nam quamquam pater, quantum ad vitam corporalem, tenetur magis diligere filios quam praelatus subditos: tamen quantum ad vitam spirituales pater spiritualis plus astringitur diligere subditos & vigilan-

4. Conclusio

lantius illis prospicere, quam pater temporali filijs suis. ¶ Quinta conclusio. Subditi strictius obligantur corrumpere praelatos, quam alios fratres aut priuatos homines. Quod teneatur subditi ad correctionem praelatorum manifestè sequitur ex conclusione prima. Duplicem enim correctionem adnotauimus: aliam de iustitia coerciua, qua subditi in praelatos uti non possunt: aliam fraternam, quae a charitate dimanat: & manifestum est subditos teneri ad charitatem praelatorum: unde Grego. in epist. ad concilium Nichacium, quae refertur. 2. q. 7. cap. sicut. secundo. Sicut (inquit) laudabile discretumque est, reuerentiam & honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris est si qua in eis sunt quae indigent correctione nulla dissimulatione postponere: nec totum (quod absit) corpus morbus inuadat, si languor non fuerit curatus in capite. Sed quod arctius teneatur praelatos corrumpere, quam alios quoscunque, etiam quam patres temporales, ex ultimis verbis recitatis sumitur primum argumentum. Nam accuratius tenetur occurrere malo communi, quam priuato: sed peccata praelatorum vergunt in perniciem publicam. unde idem Grego. ut habetur. xj. q. 3. ca. Praecipue. Scire praelati debent, quod si peruersa vnde perpetrata, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt: ergo subditi accuratius obstringuntur praelatos corrumpere, quam quosuis alios. ¶ Et secundo, quia subditi propius tenentur diligere praelatos quam ad spiritualia, quam quoscunque alios, etiam quam patres naturales. Nam sicut in corporalibus post amorem patrum in filios, secundum locum tenet amor filiorum in patres, ita in spiritualibus: sed preceptum correctionis fraternae est preceptum charitatis, ergo pressius obligat subditos respectu praelatorum, quam respectu aliorum fratrum. ¶ Et tertio: quia praelati plus indigent correctione, quam priuati homines. unde August. in regula. Non solum vestri sed etiam ipsius (scilicet praelati) miseremini, qui quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. ¶ Quarto id comprobatur. Quia inde grauius indigent praelati correctio ne, quod rarissimi sunt qui praelatos & maiores corripiant. Nam alij verecundia, alij timore: alij ambitione gratiae comparandae apud praelatos, a correctione erga praelatos prohibentur: quae iniquissima conditio & sors infelicissima est praelatorum & principum, atque adeo quanto in sublimiori gradu sunt, tanto sunt hoc beneficio peius priuati. ¶ At verò quia iuste quod iustum est exequi debemus,

ut est Deut. 16. plures sunt obseruanda circa stantiae in correctione praelatorum quam priuato rum hominum. Primo ut summa ratio habeatur famae & pudoris eorum, nepe ut de occultis criminibus occultissime corripiantur. Nam ut inquit Anaclitus, sententia Cham filij Noe damnantur, qui suorum doctorum vel praepositorum culpa produnt: ceu Cham, qui pudenda patris non operuit, sed irridenda monstrauit. 2. q. 7. Secundo, ut non quicunque de plebe praelatum corripiat, sed ille qui sit & spectatae virtutis & prudentiae. Nam si homo de plebe & peccator tentaret corrumpere praelatum, ille esset ut bestia quae tangit montem, & ut Oza qui non erat dignus tenere arcam. Vnde Gregorius in Pastoralis. Sanctorum vitam corrigere non praesumat, nisi qui de se meliora sentit. ¶ Quod si arguas contra, quod alicuius reprehendit Balaam: Respondetur inde solum sumi exemplum, ut quicuius in causa propria, cum iniuste vexatur a praelato, possit interrogare causam ut se compuret: sicut dixit alicuius. Cur percutis me etiam iam tertio, nonne animal tuum sum. &c. Tertio qui corripit praelatum, maxime Episcopum, aut principem, debet id facere cum reuerentia non increpando, sed admonendo, sicut dicit Paul. hoc est explicando gravitatem flagitiorum quae augentur ex dignitate personae: & detrimentum subditorum quod patiuntur ex malo exemplo superioris. Vnde Dionys. in epist. ad Demophilum, eum reprehendit, quod sacerdotem irreuerenter correxerat. ¶ Quod si peccata praelatorum fuerint in perniciem reipublicae: tunc publice fas est illos reprehendere: primum si sit crimen haereticum, nec Papa ipsi in hoc parcendum est, ut habetur cap. Papa. 40. d. Vnde Paulus Petrom faciem refellit, Galat. 2. quia scandalum dabat Gentilibus in fide. ¶ Quod si quis arguat quod adhuc in materia fidei & scandalum non liceat publice subditis reprehendere praelatum, ex glossa Hierony. illic Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret. ¶ Respondetur, quod omnis fidelis, quantumcunque minimus censetur par cuiusque quantumcunque maximo in materia fidei, ut possit & debeat ipsum reprehendere & denuntiare. Tanta est enim labe illius criminis, quod ad eius accusationem & serui aduersus dominum, & quilibet criminosis & infames aduersus quemlibet admittantur. capit. Praesumunt. secundum quaestio. septim. Nec solum in materia fidei, sed quando peccata praelatorum sunt scandalosa, licet eos reprehendere publice: ut habetur in cap. Paulus dicit. eadem causa &c.

& q. Amō Petrus non admiserat peccatum heresis, sed quia scandalum dabat, nec adeo grane ut esset mortale, reprehensus est. Vnde Augustinus. Petrus exemplum maioribus præbuit, ut sicubi rectum tramitem reliquissent, non dedignarentur a posterioribus corrigi. Quinimo Christus ipse magister summus qui peccatum non fecit, voluit legi correctionis se subijcere, ubi ait: Si malē locutus sum, testimonium perhibe de malo. At verō inter priuatas personas magis tenemur corripere eos qui in vita spiritali cōiunctiores sunt nobis, quā alios: ut religiosi maiorem diligentiam adhibere tenentur corripendis fratribus spiritalibus, quā fratribus naturalibus. At qui in æquali necessitate strictius obligamur melioribus, quā peioribus: ut si homo aliās probus incipit labari, maiori cura tenemur eum seruare, quā perditum hominem. Nam ex genere obiecti propensius tenemur diligere meliores: sed quia peiores plurimum grauius indigent correctione, ex hac parte augetur quandoque obligatio respectu illorum.

¶ Sexta conclusio. Peccatores cuiuscunque generis sint, tenentur præcepto correctionis: atque adeo, cum sunt in peccato possunt corripere. Prima pars probatur. Præceptum charitatis omnes in vniuersum obligat: ergo peccatores ratione peccati non liberantur illo præcepto: aliās commodum reportarent a peccato. ¶ Secunda pars probatur. Duplex est correctio, ut dictū est, scilicet iudicialis & fraterna: & a iudiciali correctione multi repelluntur ratione peccati: ut lege cauetur. 3. q. 4. per totā, & alibi sæpe in iure, ut videbimus in De accus. Infames enim & publici peccatores, & excommunicati accusare non possunt, nec ius dicere: & hoc, quia ad publicum iudicium requiritur estimatio & opinio probitatis, & iudicis, & accusatoris, & testium, ut fidem faciant: sed tamē a correctione fraterna nullus repellitur: quia de necessitate & natura correctionis solū est docere & persuadere veritatem: quod quicumque mentis & rationis cōpos facere potest: & cum peccatum rationis vsum non tollat, sit ut peccatores non sint prorsus inhabiles correctioni. At verō peccatum multis modis extenuat & impedit efficaciam correctionis. Primo ex parte corripientis, quem indignū reddit ut alium corrigat, maxime si corripies maioribus criminibus sit obnoxius. Vnde Hieronymus super illud Matth. 7. Quid vides festu- cam &c. De his (inquit) loquitur, qui cum mortali crimini detineantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt. Et secundo

ratione conditionis peccati: ut putā, si publicus peccator publice corripit alios: tunc enim non solum correctio nihil prodest, imō nocet ratione scandalii: nam ille non præsumitur corrigere ex charitate cum seipsum prius non corrigat, sed ut per bonam doctrinam propria celeret flagitia, ut inquit Chrysost. super eisdē verbis. Matth. 7. Et tertio ratione periculi. Nam peccator qui aliena peccata obiurgat, inde superbia effertur, quod proximis sese indignē præfert. Vnde Augustinus libr. De ser. Dom. in monte. Accusare vitia officium est bonorū & beneuolorum: quod cum mali faciunt, alienas partes agunt. Et de peccatore publice prædicante intelligitur illud Psal. Quare tu enarras &c. ubi glossa, Quare communi sermone ad populū profers aliquid de mea maiestate? ¶ Sed est dubium, utrum peccatoribus peccatum sit corripere. Arguitur enim pars affirmatiua: quia correctio est opus charitatis: peccator autē non est in charitate, ergo si corripit, nunquā corripit ex charitate. ¶ Respondetur, quod quicumque peccator potest sine peccato corripere: imō meritorie, si modo correctio fuerit circumspecta: primo ne publicus peccator publice corripiat: nā illud esset peccatum ratione scandalii: deinde ut peccator corripiat, non increpando & superbe accusando, sed aut gemendo proprium peccatum, aut reprehēdendo se simul cū alio. Illo modo & usurarius, & meretrices, & perditissimi homines possunt alios sue faring corripere. Vnde Augustinus libr. De serm. Dom. in monte, loco citato. Cogitemus (inquit) cum aliquem reprehendere nos necessitas cogit: utrum tale sit vitium quod nunquā habuimus, & tunc cogitemus nos homines esse, & habere potuisse, & tale quod aliquando habuimus, & iam non habemus: & tunc tangat memoriam communis fragilitas, ut illam correctionem, non odium, sed misericordia præcedat. Si autem inuenerimus nos in eodem vitio esse, non obiurgemus sed congemiscamus: ut nō alium solum ad penitendū, sed ad æqualiter conandum inuitemus. Hæc Augustinus. Adde quod nō solum peccatori meritum est alium corripere, sed certē meritū peculiariter accomodū ad obtinendā remissionem proprii peccati. Nam opera misericordie peculiariter conducunt ad remissionem peccatorum: secundum illud Danielis. 4. Peccata tua elemosynis redime. Sed maxime ad id cōfert remittere aliena peccata, secundum illud Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cui proximum est corripere fratrem. ¶ Vnde ad argumentum

gumentum modō factum respondetur, quod quāquam correctio non procedat ex habitu charitatis infuso, sufficit tamen ad implendum præceptum quantum ad substantiam, atque adeo ut inter alios bonos mores sit laudabilis, quod procedat ex naturali charitate. ¶ Sed tamē adnotauimus, quod si esset quispiā tam perditus & infamis homo, ut correctio sua prorsus redderetur inutilis, tunc non teneretur præcepto correctionis: nam ad opus vanum obligatur nemo. Quod si contra arguas, quod tunc peccator teneretur resipiscere, ut possit corripere, quod insinuat Richard. 4. dist. 19. artic. 2. ad. 1. & Paul. q. 3. aliās peccatum esset ei cōmodum, cū eū excusaret a præcepto. Respondetur, quod nemo obligatur ad opera misericordie, nisi quā habet facultatē exhibendi. Vnde sicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad subueniendum pauperibus, quāuis posset, nisi forte in extrema necessitate, nec tenetur procurare scientiam, quæ requiritur ad corripientem: ita nec tenetur resipiscere a peccato, ea ratione ut adimpleat præceptū correctionis. Nec propterea est culpā commodū peccati: nam cuiuscunque salubrius esset agere in gratia, quæ excusari ab aliqua lege Dei. At vero prælati quia ratione officij semper tenentur ad correctionem, re vera obligantur tales esse, ut suo exemplo & correctione prodesse possint: quare si sunt publici peccatores tenentur aut abire officio, aut taliter corrigi, ut frugi esse possint subditis.

¶ Ad Primum argumentum responsum est in tertia conclusione. Probāt enim illa testimonio prælatos arctius teneri præcepto correctionis, quā priuatos homines: non tamen excipiunt quemquam ab illo præcepto. Vnde Augustinus, 1. de ciuit. Dei. ca. 9. Ad hoc populorum præpositi constituti sunt in ecclesijs, ut nō parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiusmodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, in eis tamen quibus vitæ huius necessitate coniungitur, multa monēda, ut arguenda nouit, & negligit.

¶ Ad secundum respondetur, argumentum nō probare, quod non liceat omnes peccatores corripere, sed quod nō semper oporteat usque ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent superiores prælatos qui bus conuincantur. Vnde, quando Papa secreta admonitione non emendatur, illic sistendū est, nisi sit in crimine heresis: quia Papa nō potest denuntiari nisi quando potest accusari, ut notat glossa ca. Si Papa. 40. dist. in. Item in correctione infidelium, si corripiantur de

criminibus contra legem suā denunciādi sunt præpositis suis: si modo apud illos notitia fuerit fraternæ correctionis. Et hoc est quod dicit Paulus. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Id est: Nos non possumus eos in iudicio cōpellerem: nisi aut nobis infessi essent, aut nostra detinerent, aut essent fidei contumeliosi: at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro viribus appellere: ut notatur ca. Infidelis. 23. quæstio. 4. Sed tamen de nunciare illas vanum esset postquam cōpelli iuridicē non possunt ad fidem. Et eadem ratione meretrices & usurarios publicos sanctissimum est corripere: imō præceptum, si sit spes emendæ. Sed verba Augustini hoc solum sonant, ut principes impune permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cum hereticis verō, post secundam monitionem non licet disputare, nec conuersari, ubi fuerit periculum ne nos peruertant. Qui tamen certo speraret hereticū lucrari, posset & deberet ipsum corripere. Sed cū excommunicatis, quāquam non licet cibum sumere, licet tamē correctionis gratia conuersari. Vnde idem Apostolus qui Corinthiis inter dixerat eū excommunicatis cibum sumere, admonet Thessalonicenses: Si quis non obedit verbo nostro, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. ¶ Ad tertium argumentum late responsum est in quinta conclusione. Non enim argumentū probat, quod nō debeant subditi corripere prælatos, sed quod debeant id reuerenter præstare. ¶ Et eadem ratione responsum est ad quartum in sexta conclusione. Sed ad aliud De penitentiā dist. 6. Potentissimum est crimē sacerdotū. &c. respondetur, illud intelligi de facie dotibus ministrantibus sacramenta in mortali: quod est mortale, nisi forsan quādo ministratur baptisimus in extrema necessitate, citra solennitatem.

Q V A E S T I O Q V A R T A.

TRVM ordo Euangelicus fraternæ correctionis cadat sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur, quod non sit necessarium a secreta monitione inchoandum. Deus, cuius nos vult Paulus imitatores esse, Ephesios quinto. occultos peccatores nonnunquam publice absque præuia monitione castigat: vnde apostolus. 1. ad Corinthios. 11. dicit propter occulta peccata, & ma-

& maximè indigne sumentium Eucharistiam infirmos esse multos, & dormire multos. Et sancti, ex quorum gestis conijcere oportet, qualiter sunt præcepta scripturæ sacræ intelligenda, ut inquit Augustinus lib. con. mend. sæpe leguntur publice denunciare, quos antea secretò non admonueram: ut Ioseph. Genes. 37. legitur accusasse fratres suos apud fratrem de crimine pessimo: & Petrus Actuum. 5. refertur, publicè reprehendisse Ananiam & Sapphiram, qui occulte defraudauerant de pretio agri: in quibus locis nulla fit mentio de secreta monitione. & Leuit. 5. præcipitur ut qui audierit vocem falso iurantis, statim indicet crimen: ubi nec commemoratur, ut fiat aliqua monitio. Neque August. 22. quæstio. 5. ca. Hoc videtur exponens illud præceptum, meminit de aliqua monitione: sed dicit indicandū esse occultum crimen illis, qui possunt prodesse, & non obesse: ergo nulla est necessaria secreta monitio ante denunciationem fraternam. ¶ Et confirmatur argumentum vsu religiosorum, qui est, ut fratres proclamantur in capitulo quibus non fuerint secretò premoniti. Et secundo confirmatur. Gravior est accusatio, qua publica petitur punitio, quam denunciatio, qua sola intenditur emendatio fratris: & ante accusationem nulla est necessaria admonitio, sed sola inscriptio causæ: ut habetur cap. Superbis. & cap. Qualiter & quando. el se gundo. De accusat. ergo nec denunciationem fraternam necessum est, ut admonitio præcedat. ¶ Secundo arguitur, quod non oporteat post admonitionem testes ante denunciationem adhiberi. Aut enim peccatum est publicum: & tunc, ut dictum est, publicè arguendū est: nam quæ manifesta sunt, iudicium ordinem non requirunt. 2. quæstio. 1. ca. Prohibetur. Aut est secretum, quod tamē probari potest: & tunc non videtur opus esse nouis testibus, quia potest probari. At si peccatū est simpliciter secretum: tunc vel adducendi sunt testes ad probandum crimen preteritum: & hoc esset vanum: postquam probari non potest: vel ad obseruandum & capiendum peccatorem si reciderit in futurum: & hoc apparet non esse licitum: quia, ut dicit Augustinus de verbis Domini, non debemus esse exploratores vitæ aliorum: ergo nullatenus, dum crimen est omnino secretum, ius est adhibere testes. ¶ Tertiò & principaliter arguitur. Augustinus in regula admonet ut prius præposito crimen ostendatur, quam testibus: ergo inductio testium non debet antecedere denunciationem, sed vice versa.

¶ Quartò & postremò hæc omnia confirmantur. Obedientia quæ debetur prælato, præstantior est, quam iustitia quæ debetur priuatis hominibus: sed quandoq; prælatus interrogat subditum iureiurando occultum crimen fratris, ante admonitionem & inductionem testium: ergo tunc tenetur, prætermisso ordine euangelico veritatem patefacere.

¶ In contrarium est præceptum euangelicum, quo, ut supra adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraterna obseruandus.

QUÆSTIO hæc de ordine fraternæ correptionis præcipua est huius materiæ: ut pote, quo seruando aut antevertendo, ius & iniuria secreti tegendi consistat. Atqui, ordo correptionis, ut verba sonant Euangelica, tribus membris constat: quæ sunt, secreta admonitio, testium inductio, & fraterna demum denuntiatio: nam inobedientis excommunicatio, ad iudiciale spectat correptionem. Et ut de singulis perspicue dicamus, respondetur ad quæstionem octo conclusionibus. At illius in primis meminisse opus est, quod supra statuimus fundamentum: videlicet, correptionis fraternæ eum esse finem, ut frater corrigatur & emendetur, sed accusationis & inquisitionis finis est ut puniatur. Quare de crimine fratris distinguendum est. Aut enim publicum est, aut secretum.

¶ Si primum, tunc est prima conclusio. Peccatum publicum non in secreto corripiendum est, sed publicè arguendum. Nam finis tunc non est sola emendatio fratris, sed quo illi, quibus scandalum datum est occasio peccandi, exemplum capiant, & terrore arceantur. De quo peccatorum genere inquit Paulus. 1. Timot. 5. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. & de poenit. & remiss. cap. 1. Manifesta peccata non sunt occultata correptione purganda. & 2. quæstio. 1. c. Si peccauerit. Corripienda ipsa sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distingue tempora, & concordabis scripturas, scilicet, illam: Si peccauerit in te, corripe inter te, & ipsam. & illam: Peccantem coram omnibus argue.

¶ Sed conclusio primū intelligitur de peccato publico, quod est notorium notorietate facti: quod videlicet nulla tergiversatione celari potest: nam alia, etiā si probabilia sint & infamia laborent, non sunt continuo publicè corripienda.

1. Conclusio

2. Conclusio

ripienda. Atqui secundo intelligitur, non solum de peccatis quæ sunt in præiudicium reipublicæ, aut tertiæ personæ, sed de quibuscūq; quo modocūque scandalosis.

¶ At percontatur quispiam, an ad publicam correptionem soli prælati teneatur: nam postquam eiusmodi correctio non fiat gratia fratris emendandi non est æterna, atque adeo, nec obligare videtur priuatos homines. Respondetur, priuatos etiam homines teneri publicè reprehendere fratrem, in conspectu populi delinquentem: quoniam præcepto charitatis non solum tenemur corripere fratrem, sed succurrere scandalo aliorum. Hoc verum tamē differt, quod prælati tenentur præcepto iustitiæ publicè corripere: priuati vero solum præcepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correptionem, nisi sicut ad alia opera charitatis: ut pote quando id possunt sine notabili detrimento præstare. Qui enim timeret honorem aut vitæ suæ, si corripere quæpiam publicè, tunc non allingitur: nisi forsitan dum peccatum grauius lederet honorem Dei. Si enim sacrilegus homo impie blasphemaret nomen Dei, unde offendiculum presentibus obiceret continendū diuinum nomen, obligatus esset quicumque blasphemiam retundere. Et ille est casus quo obligat præceptum dilectionis Dei, & quandoq; cum periculo vitæ. ¶ Sed quando tenetur quisque notorium peccatum scandalosum statim in facie reprehendere, non tamen obligamur statim denuntiare iudici, quando non vergit in perniciem publicam: quia multa licet quæ non expediunt. 1. Corint. 6. & 10. Quare peccata priuata corripienda sunt eo modo, qui melius conducit ad emendationem fratris. ¶ Si vero peccatum sit secretum, tunc subdistingendum est. Aut enim vergit in perniciem publicam, in nocumtum vbi proximi. Et de hoc est secunda conclusio. Peccata perniciose Reipublicæ, aut proximo statim denuncianda sunt. Probatur, quia si sunt contra bonum publicum, illud præferendum est particulari, qualis est fama delinquentis. Et quanquam non sint nisi contra priuatam personam, melior est in hoc conditio iniuriæ patientis quam inferentis: atque adeo potius debemus consulere illi, denunciando, quam huic tacendo. Moderantur tamen doctores conclusionem hoc modo. Nisi forte quis firmiter æstimaret, quod statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire verba sunt Sancti Thomæ. 2. 2. quæstio. 37. arti. 7. cui subscribunt Doctores theologi. quart. distinct. 19. & iurisperiti super

ea. Nouit de iudiciis & super ea. Si peccauerit aut quæstio. 1. Nos tamen perspicaciter censemus audiendam esse hanc moderationem. Nam quando peccata sunt in perniciem publicam, ut proditio ciuitatis, aut crimen læsæ maiestatis, aut hæresis, quam rarissime vsa venire potest, ut priuatus homo posset abunde succurrere huiusmodi contagionibus. Et ideo dicit Sancti Thomæ. Nisi forte quis firmiter æstimaret &c. Atque adeo, non est qui debeat considerare soli correptioni secretæ & priuatae, nisi vitæ forte magnæ authoritatis, & efficacis, cui comperitissimum esset, per secretam monitionem posse penitus extinguere id genus flagitia. Quapropter in proditione, ut plurimum, & hæresi statim procedendum est ad denunciationem. Id vel maximè, si sit hæreticus dogmatizans, quales ferè sunt hæretici omnes. De quibus iustissimè lex est, ut quam primum ab aliquo præuia admonitione denunciatur. Sed quando peccatum secretum est in præiudiciū tertij priuati hominis, non imminet tantum periculi si secretè corripiatur: ut cum secretò noui latronem, qui furatus est bona proximi, satis est si de operam ut secretò resiliat: aliàs teneor denunciare: modò id possem sine detrimento meo: quia solum ad id teneor ex præcepto charitatis. Nec vetat quod quis iureiurando fidem secreti promiserit, quominus teneatur huiusmodi crimina manifestare.

¶ Sed quid si secretò scio Petrum in insidias parare Paulo, quem certus est occidere, nec cohibere possum? Nam inrisconsultus quidam temporibus nostris Maiorica confesbat in tali casu denunciandum esse, etiam iudici.

¶ Nilominus respondetur, quod dum crimine omnino est occultum, ita ut probari non posset, denunciandum est illi, qui solum posset prodesse, & non obesse: secundum Augustinum. 22. quæstio. ca. Hoc videtur, ut doctè respondit tunc dominus Adrianus: quia crimine quod probari non potest, nec per infamiam aut, per indicia disquiri, iudicium tanquam iudici denunciari non licet. At vero in casu posito, quo Petrus parabat insidias Paulo, si nullo alio modo ille qui sciebat, poterat illum amouere ab homicidio, deberet certè denunciare Paulo, ut ipse sibi provideret: & Paulo licet denunciare hostem iudici, tanquam iudici, ut se protegeret. ¶ Verum est tamen, quod in his criminibus secretis & perniciosis detegendis cauendum est: ut quam minimo fieri possit nocumtum famæ detegantur, si sunt secreta: ut si damna publica aut priuata euitari possunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in

particulari. Et si fieri potest, non est reuelanda persona, si satis est reuelare crimen, aut alia via evitare illud. Sed si nullatenus evitare possunt graviora damna, nisi reueletur persona, reuelanda est, nisi sit secretum sacramenti confessionis. Si tamen crimen probari potest quod est in perniciem publicam, denunciari potest iudicialiter & accusari, ut dicemus questione sequenti. ¶ Sed dubium est, utrum clericis liceat huiusmodi perniciosa crimina reuelare, maxime quando est periculum effusionis sanguinis: ut puta si reueletur latro aut proditor, aut hereticus. Et videtur id non esse licitum, nam in concilio Toletano. 2. 3. questione. 8. ca. His à quibus. & capit. Clericus. & capit. Sententiam. extra. Ne clerici vel monachi. prohibentur clerici sententiam sanguinis proferre: aut quoquo modo se immiscere iudicio sanguinis. Et quauis, cap. Prelatis. De homicidio libr. 6. fiat illis facultas petendi emendam in seculari iudicio à malefactoribus in causis propriis, tamen non datur facultas in causis alienis proximorum. ¶ Respondetur cum Caietano. 2. 2. questione. 33. articulo. 7. licitum esse hoc clericis, etiam sacerdotibus: non solum quando peccatum est perniciosum reipublice, sed quando est in detrimentum graue tertie persone, dummodo id faciant, protestantes, non reuelare huiusmodi criminosos petendo vindictam sanguinis: sed quò euitent damna. Nam quanquam in dicto capit. Prelatis. solum exprimitur facultas defendendi causas proprias, etiam cum periculo sanguinis, tamen iure naturali extenditur illa facultas, etiam ad causas proximorum. Quia licet ecclesia prohibeat clericis quæ licita essent laicis, ut venationes, tamen non censetur prohibere illa, ad quæ tenentur iure naturali & unicuique iure naturali mandatum est de proximo.

¶ Conclusio ¶ At si crimen occultum solum est in malum peccantis, de hoc est tertia conclusio. Crimen secretum quod non est perniciosum nisi peccanti, ante denunciationem & ante testium inductionem, secretam monitione corripiendum est. Probatur conclusio: primo ex verbis euangelij Matthæi. 18. Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipsum solum. quæ verba particulariter intelliguntur de huiusmodi peccatis. Vnde Augustinus loco sæpe citato sermone. 16. De verbis Domini, qui refertur, secunda questione prima. capitulo. Si peccauerit, Si peccauerit (inquit) in te frater, corripe eum inter te & ipsum solum. Quare? Quia in te peccauit. Quid est? In te peccauit? Tu scis quia peccauit. Quia enim secretum fuit quan-

do in te peccauit, secretum quare cum corrigis quod peccauit in te: nam si solus nosti quia peccauit in te, & cum vis coram omnibus arguere, non eris corrector erroris, sed proditor. Quare illa particula In te non est exponenda: Si te iniuria affecerit: (quæ est glossa interlinearis) sed intelligenda est, de omni peccato quod sit coram te, ut notauimus questione. 2. Vnde subiungit Augustinus. Sic agendum est, non solum quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab alio, & altero nescitur. Nam quodcumque peccatum fiat coram me, est quodammodo aduersum me: quia mihi est offendiculum: vnde quodammodo iniuria afficitur, quod peccator presentiam meam non veretur. Et forsitan iste est sensus illius glossæ interlinearis: Si te iniuria affecerit.

¶ Et secundo, conclusio probatur ratione. Differt enim correctio fraterna ab accusatione & inquisitione: quia finis correctionis est emendatio fratris: accusationis vero & inquisitionis, punitio: ergo correctio eo modo fieri debet, qui melius conducit ad eius emendationem: fama vero plurimum iuvat ut peccator resipiscat. vnde Hieronymus: Seorsum corripiendus est frater, ne si semel pudorem & verecundiam amiserit, remaneat in peccato: ergo primum omnium tentandum est ut peccata, falsa peccatoris fama, corrigantur.

¶ Et confirmatur exemplo medici corporalis: qui quam minimo fieri possit dispendio, tenetur aegroto mederi. Ut enim qui sanare posset sine abscissione membri, grauem inferret iniuriam abscindendo: ita qui fratrem corrigere posset sine dispendio fame, quæ pretio sum bonum est, iniustissimus esset diffamando. Quocirca, de accusatio. Qualiter & quando, secundo habetur. Et si tribus modis possit procedi: per accusationem videlicet denunciationem, & inquisitionem: tamen, ut diligens adhibeatur omnibus cantela, ne forte per breue compendium ad graue dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitativa monitio, & inquisitionem clamorosa insinuatio præuenire. Et secunda questione septi. capitul. Accusatio prima. excommunicantur qui sacerdotes ante charitativam monitionem lacerare aut accusare præsumpserint. ¶ Sed mouentur circa hanc conclusionem dubia nonnulla. Primum aduersus distinctionem inter peccatum illud quod est in perniciem publicam, & illud quod priuatim cedit in malum peccatoris. Est argumentum: Omnia cuiuscunque generis peccata

viden-

videntur offendere bonum publicum: nullum enim est peccatum quod non sit in scandalum & malum exemplum fratribus: ergo vniuersa deberent statim denunciari.

¶ Multum refert hic scire quæ peccata dicuntur in perniciem publicam: & pro hac materia correctionis & pro materia accusationis, & præsertim pro materia inquisitionis: nam sunt qui putant omnia peccata esse in perniciem publicam. Respondetur ergo, quod illa sola peccata censentur in presentiarum & insequentibus in perniciem publicam, quæ habent pro obiecto proximo bonum publicum: puta quæ ex genere suo contagiosa sunt & contaminant rem publicam: ut hæreses & prodictiones: nam huiusmodi homines peruertere moluntur populum. Item ambitio & subornatio suffragiorum in cathedris & in alijs electionibus: & in vniuersum quando quis in aliquo conuentu aut ciuitate satagit peruertere fratres. Hæc enim sunt quæ statim sine admonitione, si sit periculum, sunt denuncianda & accusanda. Item compilatio ararum publicarum, menles maiestatis. Sed adulterium, homicidium, & simplex furtum, non sunt proprie in perniciem publicam: quia sunt aduersus priuatas personas, & ideo huiusmodi peccata vocabimus in præiudicium tertij. Latrones vero publici, qui vias publicas obident, & censentur in rem publicam peccare: nempe quorum animus est quoscunque de populo occidere & deprædari. Sed fornicatio & gula & similia sunt omnino priuata. Ex quo sequitur ad intelligentiam dicendorum, quod peccatum publicum vno modo dicitur ut distinguitur contra secretum, ut supra diximus: alio modo ut distinguitur contra priuatum: quia scilicet sit in perniciem publicam.

Secundum
dubium.

¶ Alterum dubium est, utrum secreta admonitio in huiusmodi peccatis priuatis debeat semper necessario præcedere in quocunque peccato quomodocunque occulto, quauis sit notum pluribus, aut de illo sit infamia. Nam videtur non esse necessaria quando peccatum est pluribus notum, sed tunc licitum esse statim corripere coram alijs qui sciunt crimen, postquam tunc non violatur fama proximi. ¶ Respondetur, quod quauis peccatum sit pluribus notum, non est statim coram alijs, etiam scientibus, arguendum: nam quanquam non lædatur fama, læditur tamen pudor & verecundia proximi, cum reprehenditur in presentia plurium. Obidque experiendum est prius, an per secretam admonitionem frater corrigatur. Quod ego noto in

illis verbis Augustini, secunda questione prima. capit. Si peccauerit. Forte quod scis & ego scio: non tamen orami te corripio: quia curare volo, non accusare. Vbi docet, quod nec coram illo qui scit, corripiendus sit in principio frater.

¶ Tertium dubium est. An quando ego scio, si non noui crimen fratris, liceat antequam illum admoneam id patefacere amico illius qui commodius quam ego possit eum corripere? Videtur nanque hoc esse licitum postquam confertur ut facilius frater corrigatur.

¶ Respondetur quod nullo modo sine extrema necessitate licet occidere occultum fratris ante admonitionem, quantuncumque cordatus sumus & eius amicitiam detegere. Sunt enim qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius secreto reuelant occultum eius peccatum: cum tamen optarem ego peccata mea nota esse tribus aut quatuor, quam vni grauisimo & mihi coniunctissimo viro: sanctius bonam de me estimationem plaris facio, quam si quatuor alij bene de me opinarentur. Sed quando illi qui scit crimen non pateret accessus ad fratrem qui est in peccato, aut compertissimum illi esset suam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum esset alteri insinuare, qui id vtiliter faciat. Atqui, consulerem ego tunc & prælatum primum id tanquam patri insinaretur, dum tamen ille esset qualem oportet esse prælatum: ut puta, qui prodelle possit, non obesse fratri. Nam postquam in correctione fraterna tandem procedendum est usque ad denunciationem quæ fit prælato, optimè consulitur fama fratris, si quando est necessarium, soli prælato denuntietur. Et in hoc casu consentirem cum Richardo in quart. distinctio. 19. articulo quarto. questione prima: ubi ait quod ante secretam monitionem potest fieri denuntiatio prælato tanquam patri: atque adeo quod prælatus potest ad id compellere subditos. Consentirem (inquam) casu quod subditus certissimus esset nihil profuturam suam admonitionem: alias protecto iniustitiam faceret, qui ante monitionem denunciaret prælato: nam fama subditi apud prælatum magno æstimanda est: & ideo sine extrema necessitate non est prodigenda. Nec prælatus potest ad id compellere: imo in visitatione debet monere, ut occulta peccata non denuncientur, nisi priuata admonitione. Et Augustinus in regulari quanquam dicit, ante inductionem testium denunciandum esse fratrem prælato tanquam patri, non tamen id permittit ante monitionem.

C 3 item.

iusio nem. ¶ Quarta conclusio. Si secreta admonitione corrigatur frater, ita ut nullum sit reliquum recidendi periculum, illic sistendum est. Quapropter cautè legendus est Richardus in loco modo citato, ubi dicit, quod quamquam frater sit correctus per secretam admonitionem, denuntiandus est tamen praelato, ut obseruet ipsum à reciduo. Intelligitur enim dum correctus adhuc manet in periculo verisimili: alias nullatenus denuntiandus est, postquam corrector consecutus est finem correctionis: quia lucratus est fratrem: iuxta illud Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ubi insinuatur illic esse sistendum. Quare iniuria est fratrem emendatum denuntiare.

¶ Quinta conclusio. Quando frater secreta admonitione non corripitur, tunc adhibendi sunt unus aut duo testes antequam denuntietur praelato. Conclusio hæc omnibus concorditer est receptissima: quia est in euangelio: non tamen omnes eodem sensu eam intelligunt: sunt enim duæ opiniones, ut meminit Sancti Thomæ 2. 2. quæstio. 33. articulo 8. ad primam. Dicunt quidam quod quando peccatum est occultum in secundo gradu, ut diximus ante primam quæstionem huius secundi membri, ut puta, quando plures sciunt per quos iuridicè probari potest: tunc habet locum ordo euangelicus, & adhibendi sunt testes in correctione, non quidem noui, sed illi quibus aliàs notum est crimen. Sed quando peccatum est omnino secretum ut pote quod solus scit ille qui admonuit, tunc non sunt adhibendi testes, nec de illo loquitur Euangelium. Quare siue frater corrigatur secreta admonitione, siue non illic sistendum est quo adusque sint aliqua indicia vel testes per quos conuincatur. Quam opinionem sustinet Durandus quart. distinctione. 19. quæstione quarta: sed ante tenuit illam Alti. libro 3. tracta. 25. capitulo secundo. unde desumpsit eam Durandus. addit tamen quod poterit tale peccatum secretum sine testium inductione reuelari praelato in secreto tanquam patri qui possit prodesse & non obesse. Subscribunt huic opinioni nonnulli canonistæ. Quæ opinio fundatur in argumento quod secundo loco posuimus ante quæstionem. Enimvero, quando peccatum est omnino secretum, aut adhibendi sunt noui testes ad probandum præteritum crimen: & illud esset vanum, postquam probari non potest: aut ad obseruandum peccatorem, si in futurum reciderit: & hoc est iniuriosum: quia (ut dicit Augustinus) non debemus esse exploratores alienæ vitæ. Imò tunc (dicit Durandus)

magis esset secundum charitatem indicandum illi qui possit impedire, quam illi qui possit capere peccatorem in delicto. Nec potest dici (inquit Durandus) adhibendos esse testes ad probandum, quando denuntietur, quod frater fuit prius admonitus: hoc enim esset sine fructu. Nam quando denuntians non probat crimen per testes criminis, vanum est probare se admonuisse: quia non potest tunc iudex procedere ad punitionem, ut statim dicturi sumus. ¶ Et secundo arguit Durandus. Quia si, dum crimen est omnino secretum, quis addit testes, exponitur periculo talionis: nam reus potest illum conuenire de infamia: & idèo puniendus est, si non probauerit crimen. ¶ Et ultimo nos arguimus in gratiam illius opinionis. Nemo habet ius diffamandi proximum ipso inuito, nec propter eius bonum spirituale: sed qui reuelat crimen illis qui non norunt, quod in modo diffamat fratrem: ergo illud non licet. Probatur maior. Nullus habet ius nocendi proximo in bonis temporalibus, propter bonum spirituale: licet enim nulli rapere bona proximi, ne illa alea & scortatione dilapidet: sed fama pretiosius bonum est quam exteræ facultates: ergo nec ius est lædere famam proximi, quo arceatur à peccato. ¶ His verumtamen non obstantibus, opinio est Sancti Thomæ loco citato, & Richardi & Palud. in quart. distinctio. 19. & Gabriel. in cano. lectu. 74. & Caieta. & Theologorum quos ego viderim præter Durand. & Alti. si dorensem, quod quinta conclusio debet intelligi, etiam de crimine quantumcunque occulto, & Adrianus idem sentit. Et puto, si oculatè res inspicatur, nequaquam posse recta ratione inficiari, quin debeant adhiberi testes noui in crimine occulto, si modo speretur emenda. Et probatur primo ex verbis Euangelicis: ubi nihil distinguitur de hoc aut illo peccato, sed in vniuersum præcipitur: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: unde subinde consequitur, ut non solum quando peccatum est probabile, sed quotiescunque peccatum est secreta admonitione non corrigitur, sint adhibendi testes. Imò verò expresse loquitur euangelium de peccato secreto: nam de eodem peccato de quo dixerat: Si peccauerit in te frater (id est te solo sciente, ut dicit Augustinus) subiungit: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: ergo dicere quod de peccato secreto sit necessaria admonitio, & tamen quod non liceat post admonitionem tunc inducere testes, est negare formam Euangelij.

¶ Et secundo id probatur: quia verbum ipsum,

sum, adhibe, hoc designat quod est, nouos testes adiunge: ut quod tu solus noueras, plures sciant. Nam re vera non dicerentur adhiberi ad cognitionem rei illi, qui antea nouerant. ¶ Et tertio arguitur. Salus spiritualis proximi multo est præstantius bonum quam fama: ergo quando salus spiritualis recuperari non potest sine detrimento famæ non solum licet, sed magnopere expedit iacturam facere famæ proximi, pro eius salute spirituali. Si cut medicus nihil aliud quam operepretiū facit dum membrum ægroto secatur, quo vitam feruet. Eò vel maxime, quod qui pertinax est in peccato, ius quodammodo famæ perdit, saltè ut testes necessarii adhibeantur.

¶ Et confirmatur hæc ratio. Si quispiam avarissimus mortuus mallet, quam dispendio parue pecuniæ seruare vitam, posset quicumque furum ab illo capere pecuniam, qua vitam eius seruaret: ergo potiori ratione licet famam proximi postponere salutem eius spirituale: quā nobis Christus redemptor noster tantopere commendatam esse voluit.

¶ Quarto & postremo probatur, quod inductione testium in Euangelio præcipitur, quando peccatum est omnino secretum. Nam ratio illius ordinis procedendi, ut explicat omnes doctores, est ut ab vno extremo in aliud non procedatur, nisi per medium: ut videlicet cognitio paulatim diffundatur ad plures: sed si non liceret adhibere testes, nisi illos qui peccatum nouerant, tunc vix potest intelligi, quo modo trāsferatur ab vno extremo in aliud per medium: ergo ordo ille intelligitur in peccato secreto: ut quod vnus solus scit, non denunciet in publico ecclesiæ, nisi prius id paucioribus patefaciat.

¶ Et confirmatur: quia ille ordo præcipitur iure naturæ, ut quàm minima fieri potest iactura famæ corrigatur frater: ut scilicet prius diffametur apud paucos, quàm apud multos: si autem non liceret inducere testes nisi illos qui iam nouerant, non videtur quomodo diffamatur prius frater apud paucos: quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et hæc omnia confirmantur autoritate Augustini in regula: ubi ait. Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipsum eum facere videritis, iam veluti vulneratum sanandum, prodat quicumque hoc potuerit inuenire, prius autem alteri aut tertio demonstretur, ut duorum vel trium possit ore conuincere: demonstrare autem, sonat reuelare alijs qui nesciebant peccatum proximi: re-

go peccatum omnino occultum licet reuelare illis, quibus erat occultum. Sed respondet Durandus, quod Augustinus non intelligit reuelandum esse crimen, sed petulantiam oculorum, quæ disponit ad crimen: de qua præmiserat, ut statim admoneretur frater ne male cocepta progrediantur. Hæc tamen solutio non satisfacit verbis Augustini. Primo, quia Augustinus præsupponit, quod post secundam aut tertiam admonitionem petulantia oculorum, iam censetur frater vulneratus: id est, peccati reus. Et tunc dicit esse demonstrandum alijs per quos conuincatur, scilicet de peccato. Et secundo id patet, per exemplum quod adducit de vulnere corporali: ut quemadmodum hoc reuelandum est, ne putrescat in corpore, ita & illud reuelandum est, ne putrescat in anima: dum tamen sit pœdens in futurum. Et tertio manifesta est intentio Augustini, in verbis subsequētibus, scilicet. Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandisque peccatis, diligenter & fideliter obseruetur. Ecce non dicit solum in occasionibus peccatorum, sed in cæteris peccatis indicandis obseruetur, ut post admonitionem testibus demonstretur. Non potest ergo dubitari, quin sint adhibendi testes quantumcunque sit secretum crimen, modo sit aliqua spes correctionis & emendationis fratris: ut ait Sanctus Thomæ 2. 2. quæstione. 33. articulo 8. & Palud. quart. distinctio. 19. quæstione quart. nā si nulla penitus esset spes, fateor nec esse adhibendos testes, imò nec esse denunciandum, nec admonendum fratrem, nisi peccatum esset perniciiosum Reipublicæ, aut tertia personæ, ut diximus quæstione secunda. Sed tamen, quāquam frater non emendetur per secretam correctionem, non subinde desperandum est, quominus emendari possit per testium inductionem: nam adhibitis testibus, aut confundetur frater, & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautius viuet. Et præterea, mitius fortè tentabitur de peccato: nam aduersarius noster diabolus debilius tentat, quādo plures sunt qui fratrem custodiāt. Verum est tamen, quod non satis est semel admonere secreto antequam testes adhibeantur: sed secundo aut tertio: ut notatur in verbis Augustini: iterum vel aliquo quoque die: non tamē est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri admonitio fieri debet, quoad iam non sit spes emendæ, nisi per inductionem testium.

¶ Quapropter ad primum argumentum contrariæ opinionis respondetur, quod quando peccatum est omnino secretum, testes sunt adhibendi, tribus de causis, ut notat San. Tho. mas loco citato. articulo 8. ad tertium argumentum. Primo, si forte frater dubitat illud quod facit, esse peccatum, ut potest contingere in contractibus usurarum, tunc, ut dicit Hieronymus, adhibendi sunt testes, ut ostendatur illud esse peccatum. Secundo, si sit periculum iterationis peccati, adhibendi sunt testes qui peccatorem obseruent. Vnde illud Augustini in contrarium, ne simus exploratores vite alienæ, intelligitur quando nullam frater dedit causam, ut eum obseruamus, aliis cum crimine fratris notum est cuiusdam: per cuius monitionem non emendatur, ille dat causam ut in se deinceps obseruetur. Quod Augustinus dicit in regula ut modò dicebamus. Tercio adhibendi sunt testes, ut dicit Chrysostomus, ut dum correptor denuntiat prælato crimen, si non potuerit probare crimen, saltem probet se ad monuisse illum. Nec illa denuntiatio tunc est vana, ut arguit Durandus. Nam, quanquam tunc index, ut statim dicemus, non possit iudicè condemnare, debet tamen eum secreto reprehendere, & admonere se vigilaturum esse deinceps ad capiendum eum in crimine: ut, vel hoc metu saltem arceatur.

¶ Ad secundum argumentum Durandi, negatur quod qui fraternaliter adhibet testes, aut denuntiat, periculum subeat talionis. Nam huiusmodi denuntiator euangelicus non obligatur probare crimen. Et in hoc differt ab accusatore, ut notat egregie San. Thomas. 2. 2. quæstio. 68. articulo 2. ad tertium argumentum. quia denuntiator euangelicus non petit poenam denuntiati, sicut accusator poenam accusati. Et ad tertium, quod nos adieciimus, respondetur, quod nemo habet ius nocendi alij in bonis temporalibus propter bonum spirituale, quando de se, & ex natura rei priuatio bonorum temporalium non est medium ad bonum spirituale. Sicut capere bona proximi non est de se medium, ut proximus non fornicetur: sed reuclare crimen fratris ad emendationem illius, est medium ex natura rei ordinatum ad illud: & ideo illud est licitum: si cut inter arguendum dicebamus, licere capere pecuniam proximi ad emendum medicinam necessariam ei, non obstante eius avaritia. ¶ Sed notandum est circa hanc conclusionem, quod non sunt adhibendi statim duo testes, sed prius vnus, deinde alter: ut si forte

frater corrigatur adhibito vno teste, non diffametur apud duos. Et hoc est quod dicitur in euangelio: Adhibe vnum aut duos testes: id est, prius vnum, & si non suffecerit, deinde alterum. ¶ Sexta conclusio. Si correptio coram testibus fratrem corrigere non sufficit, denuntiandus demum est prælato. In hac conclusione nulla est controuersia: quia expressa est in euangelio. Sed id solum est adnotandum, ut intelligatur conclusio, quando aliqua est spes emendationis, nec timetur maior peruersio fratris. Quod quæstione secunda adnotauimus aduersus Panormit. qui capitulo. Nouit. De iudic. in ea est opinio, ut non sit cessandum à denuntiatione, quando timeatur potius induratio fratris, quam speretur emendatio. Aut enim nihilominus denuntiandum est, ut ceteri metum habeant, nam in euangelio præcipitur ut habeatur tanquam ethnicus qui non audit prælatum: & est sermo de illo qui denuntiandus est fraternaliter: & 23. quæstione quart. capitulo. Est iniusta, habetur, non esse indulgendum facile peccatori, ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquenti. His tamen non obstantibus dicendum est cum Sancto Thom. 2. 2. quæstione. 33. articulo 6. quod quia fraternalis correctionis finis est emendatio fratris, omni ad disponenda sunt quò vtilius ad finem illum conferant. Ob idque ubi cunque omnino perditur spes emendationis, cessandum est à correctione, nisi crimen sit perniciosum reipublicæ, ut dictum est. De quo loquitur Ambrosius in dicto capitulo. Est iniusta, vel loquitur de correptione iudiciali, quæ procedit ad punitionem. Veruntamen quando frater nec secreto, nec coram fratribus admonitus emendatur, non est continuo desperandum quominus emendetur, per denuntiationem. Primo, quia verba prælatis plus potest habent in correptione: vnde timor augetur subdito, ut caueat in futurum. Et secundo, quia prælatus oculatius vigilabit super fratrem, & instantius orabit Deum pro perditâ oue. Et ideo Christus in euangelio præsupponit quod nunquam est desperandum, quousque frater denuntietur & admoneatur à prælato.

¶ Sed restat nunc tandem videre, quid prælatus facturus sit, aduersus subditum denuntiatum, an liceat illi poenâ iuris infligere. De hoc sit septima conclusio. Prælatus quando subditus fraternaliter denuntiat, non habet ius plectendi statim subditum poenâ iuris, quanuis crimen idoneis testibus proba

6. Conclusio

7. Conclusio

probari possit. Probatur. Finis correptionis fraternalis est sola emendatio fratris: ergo omnia prius tentanda sunt, ut frater sine correptione iudiciali corrigatur. Quocirca prælatus debet denuntiatum subditum admonere prius secreto, maxime si crimen probari non potest, quando videlicet solus denuntians, illud scit. Admonere (inquam) prius leniter si viderit expedire deinde minis admonendo, quod explorabit deinceps eius vitam: Et si iudicare rit expedire, poterit admonere coram patribus. Adhibere tamē verbera nequaquam licet. Imò, quanquam crimen possit probari testibus, si subditus promittit se corrigere, non licet ipsum punire. Est tamen differentia, quod quando crimen non potest probari, tunc nec prælatus potest subditum iudicè interrogare: quando tamen potest probari, tunc potest & ipsum interrogare tanquam pater. Et si subdito constat, quod prælatus habet testes sufficientes aut iudicia, tenetur cōfiteri crimen tantum patri: sed nec tunc confessum licet poenâ iuris plectere, si proponit se corrigere. Probatur: quia in Euangelio non præcipitur, quod habeatur pro ethnico, nisi quando Ecclesiam non audierit: ergo, si Ecclesiam audierit, nec est excommunicandus, nec subinde alia poenâ plectendus. Licet tamen huiusmodi confessum ex di. flagello fraternaliter: non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum. Caueant ergo prælatis præcipites esse & imprudentes in processu fraternali: nam quando crimina non sunt perniciose reipublicæ aut contagiosa, aut emendatio non fuit iudicialis, non sunt iudicialiter punienda. ¶ Sed quid si frater non emendatur? ¶ In hoc casu est octaua conclusio. Si crimen idoneis testibus probari non potest, nec sit infamia, nec indicia sufficientia ad inquisitionem, tunc prælatus nihil aliud facere potest, quam orare pro subdito, & admonere illum, & expectare dum sint indicia ad inquirendum, aut testes ad conuincendum delictum. Caueat tamen ne per viam id sacramenti confessionis sacrilegus inuestiget. Si verò crimen idoneis testibus probari potest, tunc, ut reor distinguendum est: nam nulla speratur emenda fratris, sed potius maior peruersio timetur, puto cessandum esse, nec procedendum ad punitionem, dummodo peccatum solum noceat peccatori. Ita dicit Caieta. 2. 2. quæstio. 33. articulo 8. Et credo id verum esse si denuntiatio est fraternalis: nam tunc omnia agenda sunt propter solam emendationem fratris. Secus si esset iudicialis. At si non spera

8. Conclusio

tur emenda fratris, tunc aduersus pertinacem procedendum est via iuris. Et in hoc articulo de finit via correptionis fraternalis, & incipit via iudicialis: secundum illud: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Quare tunc est prælato in carcere retrudere subditum pertinacem, & iudicè interrogare sub censuris, & quæstione si opus fuerit tormentorum: & tandem confessum poenâ iuris damnare. ¶ In no. ca. Nouit. De iudi. in principio ait, quod si peccatum est occultum, debet priuatim prosequi mandatum Euangelicum: & tunc in priuato debet peccator haberi pro ethnico & publicano. Vnde nonnulli canonistæ sumpsit occasio nem opinandi, quod ante cōprobatum crimine debet quisque peccator in occulto haberi, & excommunicari. Nihilominus, quod ad correctionem attinet fraternali cōprobatum est, quod frater non potest excommunicari quoadusque fuerit inobediens Ecclesiæ, & probatum fuerit iudicè crimine. Nec aliquis tenetur euitare poenam, quoadusque fuerit excommunicatus. Et vtrunque habetur expressè cap. Multi. & cap. Nemo. 2. q. 1. Possunt tamē generaliter excommunicari occulti peccatores qui damna dederunt: ut habetur cap. Si sacerdos. De officio ord. Et de illis intelligit Innoc. quod sunt in occulto habendi tanquam ethnici: licet iam modò post concilium Constantiense non teneamur euitare, nisi si nominatim excommunicatos aut manifestos percuatores clericorum.

¶ Sed dubium egregium est circa hanc octauam conclusionem. Vtrum quando iam prælatus procedit ad punitionem, possit denuntians fungi officio testis. Et videtur non esse licitum: nam contra ius naturæ est, ut idem sit accusator & testis: sunt enim distinctæ personæ. Respondetur, probabile esse denuntiantem fraternaliter posse esse testem, cum finito processu fraternali, incipit forum iudiciale. Hoc videtur mihi intelligere in verbis illis Euangelicis. Si te non audierit, adhibe tecum vnū aut duos testes, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum. Vbi quod dicit, Vt in ore duorum: refertur ad primam partem. Adhibe tecum vnū: & quod addit, Vel trium refertur ad illud: Vel duos. Vnde videor mihi rectè colligere, quod denuntians connumeratur alijs testibus: ut videlicet cum vno faciat duos, & cum duobus faciat tres. Et hoc habetur expressè. ca. In omni. De testi. scilicet, quod dicens veritatem, id est, denuntians, cum vno facit duos testes, & cum duobus facit tres, & inducit Papa Euangelicæ verba. ¶ Et confirmatur ratione.

C 5 Nam

Dubium

Nam processus fraternalis, & iudicialis sunt diuersi. Quapropter, qui fuit denuntians fraternaliter, non est à iudiciali testimonio repellendus. Hoc dixerim probabiliter, ut ostendam saltē in crimine prauitatis hereticæ, nihil fieri contra ius si denuncians recipiatur in testimonio: quanuis in alijs priuatis delictis non esset forte adeo consulendum: quanquam etiam tunc sit licitum. ¶ Vnde ad argumentum conceditur, quod accusator & denuntians iudicialiter, quia petit poenam rei, contra ius nature admitteretur in testē, & maxime in causa propria. Secus est de denuntiante fraternaliter, qui solum ex charitate denuntiat: & propter opus charitatis non est arcendus à testimonio. ¶ Ad primum argumentum respondetur, quod Deus qui est scrutator cordium, omnia peccata quantūcūq; occulta habet tāquam publica: & ideo potest illa punire, sicut iudex humanus potest statim punire publica. Et quanquam id iuste possit facere, tamen propter suam misericordiam neminem punit, nisi si pramonitum interius per inspirationes. ¶ Et Ioseph forsan admonuerat secretō fratres: quanquam, ut textus scripture insinuat, crimen fratrum erat iam commune & publicum inter eos: nam pluraliter legitur, quod accusauerit fratres suos. Et postremo non est necesse excusare factum iuuenis, qui forsan zelo non secundum scientiam accusauit fratres. ¶ Petrus verò reprehendit Ananiā & Sapphiram auctoritate Dei, cuius nutu peccatum eorum nouerat: ut dicit Sanctus Thom. 2. 2. citata. artic. 7. Expediebat enim in primitiua Ecclesia sacrilegia quanuis occulta publice punire: saltem ex speciali iussu diuino: ut, vel illa ratione, religionem venerarentur. Vnde legitur quod postquam reprehensus Ananias cecidit, & expirauit, factus est timor magnus super omnes qui audierant. Tametsi (quātum conijcio) peccatum Ananiæ, ut putā venditio agri, non potuit adeo latitare, quin rumor, & infamia veniret ad aures Petri, & illo iure interrogaret Ananiam. ¶ Ad illud Leui. quinto. qui audierit vocem iurantis falsō, reuelet. respondetur illud intelligi, seruato ordine correctionis fraternalis. Et idem præsupponit Augustinus in dicto capit. Hoc videtur. Et maxime quia præcipue intelligitur illud de periurio, quod fit in iudicio in præiudicium tertij: quod reuelandum est illi qui possit prodesse, & non obesse. ¶ Ad primam confirmationem de usu religionis, respondetur, quod de leuibus culpis quæ

nullatenus vergūt in infamiā, vsus est proclamare fratres sine præuia monitione. Neq; illud est propriē denūtiare, sed reducere illas leues culpas in memoriā fratris, de quibus præsumitur, ipse se accusaret, si haberet in memoria. Sed quādo culpæ sunt graues, has nō licet proclamare sine præuia monitione. Voco graues, nō solum illas quæ sunt peccata mortalia, sed quæ sunt contra famam, aut honorem proximi. Quare, si quis intraret domos suspectas, non esset illico proclamādus sine præuia monitione, ut est exemplum in regula Augustini de oculi petulantia. ¶ Ad secundam confirmationem negatur consequentia. Non enim necessario requiritur admonitio in accusatione, sicut in denuntiatione, quod amplius explicabimus quæstione sequenti. Nam accusatio procedit ad punitionē, quāquam frater sit emendatus: denuntiatio verò fraternalis cessat, si frater sit emendatus per admonitionem. Et ideo, sicut ante denuntiationem requiritur admonitio, ita ante accusationem requiritur inscriptio, ut supra citatum est ex cap. Qualiter, & quando, secundo. De accusa. ¶ Ad tertium ex verbis Augustini respondetur, quod quāquam ante denuntiationem quæ fit prælato tantūquam iudici, necessarium sit prius adhibere testes quibus reus conuincatur, tamen consiliū est antequam aliquis testis inducat, ut crimen reueletur prælato tantūquam patri. Et ratio est, ut supra nos diximus, quia correctio fieri debet quā minima fieri possit iactura famæ: & cum, si testes non sufficiant, denuntiandum est peccatum prælato, consiliū est ut ante testes denuntietur prælato, tantūquam patri: ut si forte frater correctus & emendatus fuerit à prælato: excusetur diffamari apud testes. Quare, illa littera Augustini, quā aliqui legunt duabus negationibus, scilicet, Nē forte possit secretius correctus non innotescere cæteris: forte legēda est vnica negatione, ut legit Erasmus, scilicet, Nē forte possit secretius correctus innotescere cæteris. Sed utrobet modo legatur, sensus est. Si forte possit secretius correctus, non innotescere cæteris. Hoc tamē documentum Augustini non est præceptum sed consiliū. Qui enim existimaret commodius per aliū, quā per prælatum posse corrigere fratrem, iuste reuelabit prius alteri. ¶ Ad vltimum argumentū respondetur, quod quādo prælatus interrogat subditum de occulto crimine, præter ordinem iuris, subditus nō tenetur obedire. Nam obedire Deo magis oportet, quā hominibus. Actuum. 5. Nec præla

prælatus est iudex occultorū. Sed solus Deus. Sed de hoc latius in tertio membro. Et hæc de correctione fraternali.

Q V A E S T I O Q V I N T A.

VTRVM accusatio non nunquā sit in præcepto. ¶ Ad partem negatiuam arguitur. Accusatio est delatio rei ad vindictam: sed in Euangelio Matthæi. 6. præcipitur dimittere peccata debitoribus nostris, si nostra nobis volumus à Deo dimitti: & Paulus Rom. 12. Non vosmetipsos defendētes (aliās vindicantes) charissimi: sed date locum iræ: ergo nemo tenetur fratrem accusare. ¶ Secundo, Si accusatio esset virtus & præceptum, nemo esset, quin ab illo exciperetur: sed multi repellentur ab accusatione: ut late patet 2. quæstio. 7. per totam quæstionem: & excommunicati & infames accusare non possunt: nec subditi maiores suos: ergo accusare non est in præcepto. ¶ Tertio arguitur. Accusator obligatur crimē probare: aliās poenam subit talionis: sed nemo obligatur subire tantum periculum, si vult cedere iuri suo & remittere debitum: ergo accusatio nunquā est in præcepto: sed satis est ut sit licita. ¶ Sed in contrarium est illud Leui. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis (scilicet falso) quod ipse vidit aut conscius est, nisi indicauerit, portabit iniquitatē. Quod præceptum, quia morale est, manet in noua lege, tantūquam de iure nature.

N prima quæstione huius membri distinximus in genere inter denuntiationem, accusationem, & inquisitionem, & ratione finis: & ratione virtutis. Quia denuntiatio est officium charitatis ordinatum propter bonum priuata personæ: reliquæ verò sunt ratione iustitiæ, propter bonum publicum. Iam verò modo operæpretium est singula in particulari amplius explicare. ¶ Quatuor genera denuntiationum notant Doctores decretorum capit. 1. Nouit. De iud. & 2. quæstio. prima. capit. Si peccauerit: quæ sunt, Euangelica, iudicialis, canonica, & regularis. De Euangelica satis dictum est quod sine & ordine fiat. Denuntiatio iudicialis est duplex. Publica: quæ iudex ex officio per de

Quatuor genera denuntiationū. Denuntiatio iudicialis.

nuntiationem suorum officialium procedit: vel ad mulctandum eum poena fiscali, vel alia poena arbitraria. Priuata, quæ est manifestatio criminis, quæ quis præcendit resarciri sibi damnum acceptum, & se in pristinum statum restitui. Et differt inter denuntiationem iudicalem & Euangelicam: primò, ratione finis. Nam finis Euangelicæ est emendatio fratris, ut poeniteat: sed finis iudicialis est bonum denuntiantis, ut delinquens satisfaciatur. Et secundo in ordine. Nam illa procedit ordine Euangelico sine strepitu iudicij: & propterea dicitur Euangelica: sed iudicialis procedit in scriptis: & forma iudiciali, & propterea dicitur iudicialis, & tenetur denuntians probare crimē, licet quādoq; iudicialis procedat, nihilominus de plano, id est, sine strepitu iudiciali. Differt tamen denuntiatio iudicialis ab accusatione: primò, quia denuntians non intendit vindictam publicam, & punitionem denuntianti propter bonum publicum, sed solum suum interesse, in quo per iniuriam læsus est. Accusator verò petit vindictam publicam, quæ infligitur propter bonum commune. Quare iudex denuntiatum iudicialiter, non potest punire tota poena legis, licet tenetur punire accusatum. Et, ut ex nominibus ipsis naturam utriusque explicemus, denuntiatio est mera manifestatio criminis, sine aliqua actione: quæ, scilicet, denunciatur crimen prælato, ut ipse ex officio faciat quod visum ei fuerit secundum ius. Sed accusatio est delatio criminis cum actione, quæ iudex petitur & compellitur punire eum. Quare denuntiator non dicitur actor sicut accusator. Quod sit, ut denuntiatio locum habeat, ubi actio esse non potest: quod potest contingere tripliciter: aut ratione personæ, quæ agere non potest: aut ratione iudicis, qui non est directus: aut ratione criminis, quod lege permittitur. Exemplum primi. Seruus qui nō potest agere in iudicio, potest tamen denunciare iudici asperitatem, & seuitiam domini, ut ipse ex officio compellat dominū, aut mitius agere secum, aut vendere: ut habetur Inst. de his qui sunt sui vel alie. iur. 6. Sed & maior. Eadem ratione religiosi quādo agere nō possunt aduersus prælatos, possunt eos denūtiare: ut notant doct. cap. insinuante. Qui de. vel mo. Exemplum secundi. Quādo iudex secularis non feruat iustitiam, potest quisque illum denunciare papæ: ad cuius officium spectat de quocumque peccato mortali corrigere quemlibet christianum: ut dicit papa. capit. Nouit. de iudi. ubi Rex Franciæ denunciatus est papæ de crimine, quod commiserat aduersus Regem Angliæ.

Anglia. Et è conuerso iudex Ecclesiasticus potest denuntiari principi seculari, ad reprimendam eius vim per iniustum iudicium. Nam secularis princeps ius habet repellendi vim, à quo cunque illam. 23. quæst. 2. cap. Regum. Exemplum tertij. Quia iura lege impune permittitur, accusari non potest viarius; tamen potest denuntiari, ut iudex ex officio admoneat illum ad restitutionem. Et eadem ratione, quâdo quis decepit alium citra dimidiū iusti pretij. In his ergo casibus non est propriè accusatio, sed denuntiatio, id est, mera manifestatio criminis, ut iudex ex officio emendet erratum. Accusatio verò fieri non potest, nisi ab illo qui potest agere directè. Quamquam, & qui agere potest, & coram proprio iudice, potest quandoque merè denuntiare sine accusatione.

Denuntiatio
canonica.

¶ Tertia est denuntiatio canonica: quia à iure canonico inuenta est, & est manifestatio criminis, non ad vindictam publicam, sicut accusatio, nec propter proprium interesse, sicut denuntiatio iudicialis, sed qua coercantur crimina, ne ultra procedant. Sed hæc vix profectò potest distingui à denuntiatione fraterna: nisi dicamus, quod denuntiatio fraterna est illa sola, quæ procedit ad solam emendationem fratris, propter bonum suum: sed canonica est illa qua proceditur ad euertendum damnum publicum, aut priuatæ personæ: ut cum quis denuntiat prælatum, aut habentem beneficiū, ut priuetur officio aut beneficio: quia est perniciosus plebi. Et secundum Innocentium in dicto capit. Nouit, quando denuntiat crimen quod est in perniciem publicam, aut præiudicium tertie personæ: non solum ad emendationem illius, sed ut euertatur aut resarciatur damnum: tunc est denuntiatio canonica: quæ quidem denuntiatio non est fraterna: nec est iudicialis, quia non petitur proprium interesse: nec propriè est accusatio, quia non petitur omnino vindicta legis. Sed tamen conuenit hæc denuntiatio cum fraterna in hoc: quia requirit præuiam admonitionem ut notant doctores loco citato.

¶ Denuntiatio regularis est illa, quæ fit in religionibus secundum constitutiones & regulas diuersarum religionum: siue sit iudicialis, propter proprium interesse: siue canonica propter bonum commune. Et ideo dicitur regularis, quia in religionibus non necesse est seruare totum ordinem iuris. ¶ Præter has notificationes criminum, dicitur propriè exceptio: quando alicui obijciuntur crimina ne eligatur ad dignitatem: aut quando obijciuntur accusatori, ut repellatur ab accusatione: ut habe-

tur capit. Super his. De accus. Hæc adnotauerim, ne theologi ignorantia prorsus horum nominum laborent. Nam theologi non tractant, nisi de denuntiatione fraterna, & accusatione, & inquisitione: sed reliquas denuntiationes, præter fraternam generali nomine appellant accusationem: cuius ignorantia decipiuntur multi. Quamquam accusatio, si propriè definitur, est delatio rei de crimine ad vindictam, propter bonum publicum: ut colligitur à Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 68. Sed doctores vtriusque iuris, ut notat Syluester in verbo: accusatio, dicunt accusationem etiam posse fieri propter bonum priuatim: sicut denuntiationem, e conuerso, propter bonum publicum. At verò, si naturam rei inspicimus: in accusatione per se & primo, intenditur vindicta publica per poenam legis, ad terrorem populi: quod est ordinari per se in bonum publicum. Sed in denuntiatione per se intenditur, aut proprium interesse, si sit iudicialis: aut cohibitio peccati, vel euertitio damni, si sit canonica, licet de per accidens quandoque sequatur vindicta & poenitio publica.

¶ Hæc prænotatis respondetur ad quæstionem sex conclusionibus. Prima. Quicumque tenetur eum accusare, cuius crimen est in perniciem publicam, & potest idoneis testibus comprobari. Quæ peccata vergant in perniciem publicam, superiori quæstione declaratum est. Conclusio est Sanct. Thomæ loco citato, & Alexand. 3. par. quæst. 42. membro. 1. & denique theologorum. 4. dist. 39. & canonistarum cap. Nouit. De iud. Probatur conclusio. Vnicuique mandatum est de proximo suo: ut habetur Eccles. 17. & præsertim vnicuique lege naturæ incumbit cura boni communis: sicut membra corporis naturali instinctu sese obijciunt periculo capitis: ergo quando bonum publicum periclitatur, vnicuique tenetur peruersores accusare. ¶ Summa Ang. in verbo, accusatio: negat quenquam teneri accusare proximum: quia in causa propria nullus cogitur accusare, ut statim dicemus: sed in causa publica satis est denuntiare crimen, ut euertatur damnum: nec opus est accusare petendo vindictam. ¶ Ad hoc respondetur dupliciter. Primo, quod Sanctus Thomas, & theologi generali nomine accusationis comprehendunt omnem denuntiationem, præter fraternam. Et ideo quam Sum. Ang. vocat denuntiationem, theologi vocant accusationem: atque adeo non est contradiçtio nisi solo nomine. Atqui, ut superiori quæstione dictum est: concedimus quod quacunque alia via quis abundè possit prouidere

1. Conclusio

dere bono communi, non tenetur accusare. Secundo respondetur, quod potest esse crimine adeo perniciosum adeoque manifestum aduersus bonum publicum, ut quicumque teneretur, non solum denuntiare, sed accusare, tanquam actor: non solum ad euertendum damnum, sed ut peccatum puniatur poena legis propter exemplum. Nam quamquam in causis priuatis nullus accusare possit, nisi ille cuius interest: tamen in causa publica quicumque potest accusare: ut patet per Extrauagant. Ad reprimendum. ¶ Quod si quis arguat contra hanc conclusionem: ut dicebamus tertio arguimento principali. Nullus tenetur graui suo periculo alium accusare: accusator verò, si deficit in probatione, subest periculum talionis: & posset nonnunquam ex malitia testium sine culpa sua deficere: ergo nullus tenetur cum tanto periculo accusare. ¶ Respondetur, quod nullus tenetur accusare nisi crimen quod possit probare, ut asserit conclusio. Et qui bona si de accusat, non tenetur ad poenam talionis, licet deficit in probatione: ut dicit Sanct. Thomas. 2. 2. quæst. 68. articul. 4. ad. 1. Vnde elicitur documentum, ut qui fraternaliter denunciant, aut ad obuiandum malo communi, protestentur se non accusare, sed simpliciter denuntiare: ut, si defecerint in probatione, non subeant periculum talionis. ¶ Secunda conclusio. Nemo tenetur accusare quenquam de iniuria sibi propriè illata. Quamquam id nihilominus licitum sit. Prima pars probatur primò ex illo Matthæi. 6. Nisi dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis delicta vestra. Vbi datur consilium remittendi iniurias: tantum abest ut eas aut accusare, aut vlcisci cogamur. ¶ Et confirmatur iure imperatorio C. Ut nemo inuitus agere vel accusare cogatur. l. vnica. Tametsi Bartolus. l. In eum. ff. De accus. notet textum. l. si quis homicidij. C. cod. tit. ubi videtur compellendum esse nonnunquam actorem ad accusandum. Et. ff. De his quibus ut indignis. lege auferuntur. adnotatur ut hæres occisi hominis causam homicidij persequatur: alias abeat hæreditate. Sed, quicquid sit de foro exteriori, in quam mellem falcem non mittimus, tamen in conscientia nullus tenetur quenquam de propria iniuria accusare, nisi perniciosissimum forsan hominem: ut puta, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo casu videtur loqui lex illa citata à Bartolo. Si quis homicidij. Imò nec constringitur quisquam denuntiare iuridicè, ad recuperandum damna quæ accepit: nempe, cum illa quisque possit remitte-

2. Conclusio

re & condonare: nisi forsan quis esset adeo pauper, ut non posset alere & sustentare familiam suam, nisi repetendo bona per iniuriā sibi ablata: tunc deberet ea repetere.

¶ Secunda pars conclusionis: videlicet quod quicumque possit accusare reum de iniuria sibi illata, probatur. Nam accusatio & vindicta iniuriarum autoritate publica, est actus virtutis iustitiæ: actus verò virtutis, si debitis ornatur circumstantijs, nunquam est prohibitus. Verum est tamen, consilium esse euangelicum non accusare: nam accusatio non debet procedere ex odio: quod tamen quam rarissimè abest accusatori. Qui tamen absque odio petit vindictam legis, nihil aliud exercet, quā iustitiam.

¶ At, dubium est quinam sint illi qui accusare possunt: & primò de clericis, qui iure prohibeantur accusare in causa sanguinis.

¶ De quo sit tertia conclusio. Clerici solo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodo cunque agere causam sanguinis. Probatur. Nam iure naturæ eadem est clericis conditio cum laicis. Nempe, ut priuata autoritate neminem occidere possint, possint tamen via iuris proprias iniurias, & repellere & vindicare. Nec in sacra pagina locus est expressus, quo prohibeantur clerici iure diuino iniurias publicæ autoritate vindicare. Nam illud primæ Timothy tertio. Oportet Episcopum sine crimine esse, non violentum, non percussorem: non planè pertinet ad hoc propositum. Primò, quia Apostolus non videtur loqui de clerico percussore autoritate publica: sed loquitur de percussione, quæ fit ex ira autoritate priuata. Debent enim in hoc clerici excellere laicis. Et ideo coniungit illa duo: non violentum, non percussorem: quia ex violentia suboritur ira. Secundo, quia quamquam Paulus illic prohiberet clericis effusionem sanguinis autoritate publica, non continuo sequitur, illud esse propriè præceptum diuinum. Duplex enim potest distingui præceptum in Epistolis Apostolorum. Vno modo tanquam positum immediate à Deo, cuius autoritate loquitur Apostolus: & illud propriè est præceptum iure diuino. Alio modo, quod sit præceptum vel admonitio ipsius Apostoli, sua propria autoritate loquentis. Quæ duo genera præceptorum distinguit ipse Apostolus primæ Corinth. septimo. His qui matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, & virum uxorem non dimittere: nam ceteris ego dico, non Dominus: Si quis frater vxor-

rem

rem habet infidelem, & hanc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Ecce uxorem à viro non discedere, est propriè præceptum diuinum: sed virum fidelem non dimittere uxorem infidelem, est præceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli de honestate Episcoporum: sicut multa alia, sunt huius secundi generis, quæ proinde non propriè sunt de iure diuino, sed largo modo. ¶ Sed secundo arguitur, quod sit de iure diuino: saltem quod clerici non sint iudices in causa sanguinis. Nam Christus redemptor noster quauis potuerit, etiam in quantum homo, accipere quancunq; voluisset potestatem & iurisdictionem orbis, tamen reuera non accepit nisi potestatem spiritualem, & eam temporalem quæ erat necessaria ad finem redemptionis: vt puta potestatem corrigendi leges seculares, si essent contra fidem & bonos mores: & mulcandi reges, si exorbitarent à fide: non tamen assumptis potestatem secularem ad discernendas causas ciuiles & criminales, vt in De potestate ecclesiastica, latius tractant doctores rationabilius sentientes. Et hoc est quod dixit. Regnum meum non est de hoc mundo: vbi non negauit se habere regnum orbis, etiam in quantum homo: sed negauit habere regnum, quale habent principes seculares: & qualis ipse habuit potestatem, talem reliquit Ecclesiæ: ergo iure diuino videtur prohibitum esse clericis ius dicere in causa sanguinis. ¶ Respondetur, quod argumentum forte probat, potestatem ecclesiasticam, quam Christus reliquit Ecclesiæ, non extendi ad causas sanguinis nisi forsan vbi necessitas fidei exigeret, vt bello propugnaretur: nam tunc clerici possent pugnare, secundum illud Luc. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & emat gladium. Sed tamen argumentum non satis probat, quod clerici non possint iure diuino vti alia autoritate quam Ecclesiastica: vt puta, quod non possint esse duces aut prætores in causis sanguinis. Colligitur ergo solo iure humano canonico interdictum esse clericis exercere causam sanguinis: vt habetur in concilio Toletano, capitul. His à quib. 23. quæst. 8. & capit. Clericis. & capitul. Sententiæ. Ne de vel mo. secular. negotijs se immisceant. & eodem iure imponitur poena irregularitatis clericis percussoribus: vt habetur in capit. Presbyterum. de homicidio voluntario, & in multis alijs: nam in sacra pagina nulla talis poena legitur. Vnde Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 64. articulo. 4. non fundat hanc prohibitionem clericorum in aliquo iure naturali, sed solum duabus congruentijs. Prima, quia

sunt electi ad altaris ministerium, in quo representatur passio Christi, qui cum percuteretur non reperiatur. Secunda, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur poena occisionis, vel mutilationis corporalis. Quæ quidem conditiones non conueniebant sacerdotibus antiquæ legis: atq; adeo illis non erat interdictum exercere causas sanguinis, eo modo quo clericis nouæ legis. ¶ Ex hac conclusione sequitur: quod Papa & Ecclesia potest dispensare pro causa rationabili cum clericis, ne sint excommunicati, aut irregulares propter percussorem: atq; adeo omnino dispensare, vt quæcunque occisio licita secularibus, vel in bello, vel in iudicio possit, etiam licite & sine peccato exerceri à clericis. Habemus ergo, quod clerici accusare non possunt, petendo vindictam sanguinis, nec in causa propria, nec in causa publica. Possunt tamen, vt diximus in superiori quæstione, denuntiare crimina: non solum in causa propria, sed quando peccatum est in præiudicium publicum, aut tertiæ personæ: & etiam si sit periculum effusionis sanguinis & homicidij: modo id faciant, protestantes, se non petere huiusmodi vindictas, vt citatum est supra capitul. Prælati. De homicidio voluntario, eodem libro. 6. ¶ Notandum est præterea, quod. 2. 2. quæstio. 7. per totam habetur, quod laici non possunt accusare clericos, nec clerici laicos, nisi in certis casibus, nec subditi possunt accusare prælatos, nec hæretici Christianos. Et. ff. de accus. c. Qui accusare habetur, quod infames & publici peccatores accusare non possunt. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. 2. quæstio. 1. articulo. 1. capitul. Prohibentur. Sed hæc omnia sunt de iure positivo, pertinentia ad forum exterius: & ideo non est theologi illa examinare. Sed satis est hic adnotare circa subditos, quod solum prohibentur in iure accusare prælatos ex odio: nam si faciant ex charitate, licite faciunt: vt docet Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 68. articulo. 1. ad. 2. Sed circa infames & excommunicatos, iam adnotauimus superius differentiam, quod à denuntiatione fraterna, quæ est propter emendationem fratris: nullus repellitur.

¶ Sed dubium est quando crimen est in perniciem publicam, vtrum etiam infames possint accusare. Videtur quod sic: nam illud est in præcepto vt diximus in prima conclusione: & à præcepto, nullus propter culpam suam expellitur: alias commodum reportaret ex culpa. ¶ Respondetur, quod nullo modo infames sunt admittendi, etiam in illo casu, vt dicit Sanctus Thomas, loco citato ad primum argu

argumentum: sed tamen in tali casu possunt, & debent denuntiare crimina iudicij (quod ait illic Caieta.) vt ipse faciat, quod ex officio debet fieri ei facere. ¶ Sed quantum ad formam accusationis est quarta conclusio. Accusatio debet fieri in scriptis. Hæc habetur in iure canonico. 2. quæstio. 8. capitul. Accusatorum. & capitul. Qui crimen. Et. ff. de accus. l. Si cui. Quare illud non est præceptum naturale, sed solum positium. Nihilominus est ratio congrua huius, quæ sumitur ex differentia inter denuntiationem & accusationem: maxime fraternam, aut canonicam. Quia in denuntiatione non petitur vindicta: quare, nec denuntiator propriè est actor, nec pars aduersa denuntiatori: sed prælati & denuntiator ambo intendunt emendare fratrem: aut euitare malum publicum. Sed in accusatione, quia accusator petit vindictam, constituitur actor pars aduersa reo: & iudex est medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quicquid obijcit reo. Et inde fit, vt cum iudex non possit omnia tenere in memoria: expediat, vt accusatio scripto proferatur, vt si defecerit in probatione, puniatur de calumnia: vt habetur in dicta. l. Si cui. Quod & in denuntiatione iudiciali est etiam quandoque necessarium. Tamen si, vt habetur capitul. Ientia. ff. de accusat. de leuibus peccatis possit fieri accusatio de plano, id est, solo verbo, sine strepitu iudicij: vt exponit Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum.

Dubium. ¶ Sed dubium est circa formam accusationis, vtrum sicut denuntiationem Euangelicam: ita iudicalem accusationem necessarium sit, vt secreta admonitio antecedat. Nam Sanctus Thomas. 4. dist. 19. quæstio. 2. articulo. 3. duas recitat opin. primam quæ tenet partem affirmatiuam: alteram quæ tenet partem negatiuam. Et Syluest. in verbo Accusatio. §. 3. existimat Sanctum Thomam consentire cum opinione affirmatiua. Sed profectò verisimilius videtur consentire cum negatiua, vt pote quam recitat secundo loco. Durand. 4. dist. 19. quæstio. 4. dicit, quod in foro exteriori non exigitur vt admonitio præcedat, nec hoc petit iudex: sed tam in foro conscientie, tam in accusatione quam in denuntiatione requiritur admonitio: nam Euangelium nihil distinguit inter denuntiationem & accusationem. Sed Caietanus. 2. 2. quæstio. 33. articulo. 7. dicit, quod quando accusatio solum est licita, non tamen in præcepto, tunc prærequiritur admonitio: sed quando est in præcepto, non est necessaria.

¶ At vero alia forte ratione melius dissoluetur hoc dubium. Primum, in foro exteriori nun-

quam exigitur ab accusatore an prius admonuerit, sed solum vt causam inscribat: iuxta illud. Sicut denuntiationem admonitio, ita & accusationem inscriptio præcedere debet. ca. Qualiter & quando. De accusat. Sed & in foro conscientie statuerim regulam generalem: quod quotiescunque quis habet ius accusandi, eodem iure potest, sine præuia admonitione statim accusare. Probatur. Accusationis finis est vindicta & punitio criminis, sine respectu ad emendam: cum tamen admonitio solum fiat ad emendationem in futurum, colligitur vt qui habet ius accusandi, non astringatur admonere: quia potest accusare, quamquam crimen iam cessauerit. Est nihilominus nonnunquam consilium admonendi ante accusationem, verb. grat. quando crimen est in perniciem publicam, tunc si certissimus ego sum, posse me satis succurrere illi malo per admonitionem meam, debeat admonere ante accusationem: alias si sit periculum in mora, teneor statim sine admonitione accusare aut denuntiare. Sed in causa propria, vbi tamen non est præceptum accusandi (quamquam Caietanus oppositum insinuet) non est dubium, quin possim statim accusare illum qui occidit patrem meum, sine aliqua monitione. Nam quamquam homicidâ poenituerit delicti, possum nihilominus iuste petere poenam capitis. Licet esset forte consilium remittere iniuriam & admonere illum, vt restituat damnum: & tunc cessare ab accusatione. Simo in causa aliena priuata: vt si scirem aliquem esse latronem aut fornicarium in conuentu: essentque legitimi testes: possem forsan statim accusare sine admonitione, si vellem subire periculum probandi. Licet in hoc casu posset forsan sustineri opinio Caieta. Videlicet, quod deberet præcedere admonitio: atque adeo, emendato fratre, non esset procedendum ad accusationem. ¶ Sed de iniqua accusatione statuitur quinta conclusio. Tria sunt accusationis vitia, calumnia, præuicatio, & tergiversatio. Conclusio est iuris canonici. 2. quæstio. 3. capitul. Si quem poenituerit. & iuris ciuili, ff. Ad senatusconsultum. Turpi. l. Accusatorum. Calumniari enim est falsa crimina scienter intendere. Præuicari vero est vera crimina abscondere. Tergiversari est in vniuersum ab accusatione delinere. Nam, vt Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 68. articulo. 3. sapienter exponit, bifariam accusator peccare potest: aut contra reum, imponendo falsa crimina: & illa est calumnia: aut contra bonum publicum, ne criminofus puniatur: & id dupliciter: aut abscondendo

vera crimina: quæ est prauaricatio, aut recedēdo ab accusatione, quæ est tergiuersatio.

¶ Ex hoc sequitur, quod quauis calumnia in quocunque iudicio sit peccatum, tamen prauaricatio & tergiuersatio solum sunt iniuriæ, & peccatum ubi quis tenetur accusare: puta quando crimen est in perniciem publicā: nam tunc iniuria fit bono publico: si accusans iuet accusatum, vel desistat ab accusatione: sed in causa propria integrum est cuicunque desistere ab accusatione. ¶ Sequitur secundo, quod ubi nulla est malitia, nulla est calumnia nec iniuria. Vbi enim qui bona fide quempiam accusat de crimine, quod putabat esse crimen, nulla est calumnia: tamen si ratione rei accepta, tenetur nonnunquam famam restituere. Et in hoc casu bonæ fidei, intelliguntur verba dicti capituli: scilicet. Si quem poenituerit accusare de eo quod probare non potuerit, si cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. At qui notandum est, non solum adesse calumniam ubi est accusatio de falso crimine, sed præterea, ubi est accusatio de occulto. Nam quod crimen probari non potest: pro falso reputatur in iure. At prauaricatio contingit duobus modis: aut dissimulando proprias probationes, aut falsas excusationes admittendo.

Vnde prauaricator dicitur, quia defecit in partem aduersam: quia variare, id est quod defecere: & eadem ratione prauaricatio dicitur alio nomine collusio: instar ludentiū, quando alter sociorum iuuat partem aduersam. Et hoc vitium potest cadere in actorem, aduocatū, procuratorem, & scribā. Et paria dicantur de tergiuersatione. Et contingit hoc vitium siue accusator desistat propter pecuniam, aut propter aliam causam, nisi desisteret ex metu cadente in cōstantē virū. ¶ At cum quis accusat de propria iniuria, & punitio nō est necessaria ad bonum publicum, tunc integrum ei est, aut desistere, aut persequi accusationem. At verò his non obstantibus, potest princeps iusta de causa abolere accusationem: ut si ille qui petitur poena capitali, est dux præcipuus, vel aliis valde necessarius Reipublicæ: vel si certō scit falsum esse crimen de quo accusatur. Potest (inquam) tunc, aut in principio refutare accusationem, aut postea abolere: siue accusatio sit de iniuria publica, siue de privata: dummodò alia via restituantur damna, & fiat sine scandalo. Sed tamen inferior iudex non habet talem potestatem. ¶ Sexta & postrema conclusio. Calumniator qui in probatione defecerit, reus est poenæ talionis. Conclusio est vtriusque iuris. 2. 2. quæst. 3. cap. Calūniator. & ca.

6. Conclusio

Qui non probauerit. & ff. De abolitio. l. 1. & l. Mulier. & l. Quæsitum. Et sancita est hæc lex instar legis veteris. Exo. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente: & Deut. 19. Cumq; diligentissime perferutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mēdaciū, reddent ei sicut patri suo facere cogitauit. Non tamen subinde sequitur, ut multi lubiniferunt, legem talionis esse de iure diuino. Nam ut sapissime admonere solemus, tota lex vetus prorsus cessauit in passione Christi secundum illud Hebr. 7. Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat: ubi non distinguitur inter præcepta moralia, aut ceremonialia, aut iudicialia. Quare omnia cessarunt, quantum ad vim quam habebant à lege antiqua. Ob idque argumentum huiusmodi hoc antiquitus obligabat de iure diuino: ergo nunc obligat de iure diuino: nihil aliud est quam hæreticum. Sed est differentia, quod præcepta moralia, quia sunt de iure naturæ: aut præcepta sunt iterum in noua lege, sicut decalogus, aut iure ipso naturali obligant. Iudicialia verò quanquam cessauerunt, tamē possunt modo institui iure positivo in lege noua, ad exemplū veteris legis. Sed ceremonialia, quia erant figura nouæ legis, nō possunt iam modo iterum institui, nec ad imitationem illorum. Ad propositum ergo. Quanquam sit ius naturæ, quod qui proximū falso accusat poena aliqua puniatur, tamen quæ talis poenæ reus sit qualem intendebat infligere, hoc erat in veteri lege iudiciale: & ideo iam non est de iure diuino, sed iure positivo institutum est, ad imitationem illius. ut S. Th. dixit in simili de quota decimarum. 2. 2. quæst. 87. Soluere enim decimas in stipendia clericorum est de iure naturæ, sed tamen talem quotam soluere erat antiquitus iudiciale, & ideo modo est de iure humano, posito ad imitationem antiquæ legis. ¶ At verò quantum ad legem attinet talionis, illa, ut author est Arist. 5. Ethic. cap. 5. ortum habuit à Pythagoricis, secūdi illud Rhadamanthi: Si quæ fecit patiatur & ipse, restum fuerit iudicium. Quod tamen temperat Aristoteles, dicens. Talionem, id est, reparationem, non iuste fieri secundum æqualitatem. Ut si princeps plebeium percutiat, non est iustum reperiatur ipse: & si plebeius percutiat magistrum, non satis est ut ipse simili modo percutiatur: sed debet fieri secundum analogiam, seruata ratione & proportionē personarum, &c. Vnde quauis dicta lex talionis in scripta sit in duodecim tabulis sub titulo. De iniurijs, tamen prætoris clementia reuocata est: ut refert Gellius libr. 20. noc. att. & meminit Iustinia

Iustinianus Instit. de iniur. §. Poena. Vnde iā ferē non est in usu poena talionis. Et in regno nostro Castellæ, solum decernitur poena talionis in testem, qui falsum testimoniū dixerit in causa capitali: ut iubetur. l. Tauri vltima: & Christus Redemptor noster Matth. 5. an. notat illam legem talionis tanquam acerbā: Dentem pro dente, oculum pro oculo, atque adeo datam aduersus malitiā Iudæorum. Tam etsi illic nō reuocauit legem talionis, ut aliqui putant: nam solum illic dedit: Christus consilium condonandi & remittendi iniurias: quod solum est præceptum quantum ad præparationem animi tempore necessitatis. ¶ Ad primum argumentum responsum est in secunda cōclusionē. Dimittere enim peccata debitoribus est præceptum, in hoc sensu, quod non debemus nos vindicare auctoritate priuata, sed tamen non petere vindictam auctoritate publica: id solum est consiliū, ut modo dicebamus. ¶ Ad secundū responsum est in tertia cōclusionē: ubi explicuimus, quid, & quare ratione repellantur ab accusatione. ¶ Et ad tertiū responsum est in prima & vltima cōclusionib: ubi diximus, quod qui bona fide accusat: licet deficiat in probatione, nō subit poenā talionis.

QVÆSTIO SEXTA.

ITR V. Minquisitio occultæ peccatoris nulla præcedente infamia sit iusta. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur. Quæcūque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Rom. 1. 5. sed Iosue. 7. legimus inquisitionem diuina auctoritate factā de Achā anathemate nulla præcedente infamia, aut personæ aut delicti: nempe qui secretò absconderat de hostili præda pallium coccineum: qui sortimissa per tribus inuentus est & lapidatus: Et numeri. 5. lex erat, ut si spiritus zelotypie concitasset virum contra uxorem suam, cuius adulterium lateret, nec testibus comprobari posset, tunc vir uxorem afferret sacerdoti, & celebratis certis ceremonijs, fierat in peccato, putrescebat ei foemur: sin autē fecundabatur cōcepta proles: ergo licita est in iure diuino nulla præcedente infamia, inquisitio criminis. ¶ Secundo. Diuus Grego. quæst. 1. ca. Quidam maligni excommunicauit quēdam occultum diffamatorē, qui libellum famosum in publicum ediderat: præcipiens ut huiusmodi diffamator, quicūq; ille esset, proderet se alijs sententiæ excommunicationis subiaceret, cum tamen nulla antecessisset infamia personæ, ergo

licita est iure canonico huiusmodi inquisitio: nulla infamia reclamante. ¶ Et tertio arguitur Prælati ex officio debēt & solent generaliter inquirere, certis temporibus subditorum statum & mores: quauis nulla laborent infamia. ¶ Et confirmatur id eadem, quia prælati ut habetur Ezechiel. 3. & 33. cōdicuntur speculatores, quod debet vigilare super gregem, & suorum mores explorare: ergo sine clamore & infamia obligantur inquirere errata subditorum. ¶ Sed in contrarium extant decreta Innocentij, extra de accusationibus. ca. Cū oporteat: & ca. Inquisitionis. & ca. Qualiter & quando: el secundo. ubi strictē cauetur, ne inquisitio personæ, nisi præcesserit infamia & clamorosa insinuatio, vilo modo fiat. Et idem habetur ca. licet Heli. extra de simonia. & capit. Deus omnipotens. 2. quæst. 1.

Post correptionē Euāgelicam & iudicalem accusationē, consequitur tertiū, ut de inquisitione dicamus. Et præter alias differentias, hoc etiam differt inter has tres vias cognitionum, quod correptio & denuntiatio Euāgelica omnibus in vniuersum incumbit, tam subditis quam prælatis: accusatio verò solis subditis: sed inquisitio solum prælatis. Vnde inquisitio est inuestigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti: quæ fit à prælato. Et autores decretorum in dicto ca. Qualiter & quando. distinguunt (quæ sua est consuetudo) plura genera inquisitionis: sed satis est duas adnotare. Alia est em inquisitio generalis, alia verò specialis. Generalis est, qua prælati ex debito officij, visitantes prouinciam, aut conuentum, disquirunt vitam suorum & mores, an seruentur leges & institutiones. Et dicitur generalis, quia nec nominatur persona, nec crimen de quo inquiritur: sed in genere, vtrum sit qui crimē ali quod admiserit. Inquisitio verò specialis est, qua in particulari & nominatim inquirunt certa persona, aut de certo crimine: ut vtrum Petrus sit in aliquo delicto: vel, quis nā perpetravit hoc homicidium: vel, vtrum Petrus hoc homicidium fecit. ¶ Atqui specialis inquisitio fieri potest, aut ad poenā: ut cum inquiratur aduersus quempiam ad priuandum eum officio vel beneficio: aut ad infligendum aliam poenā posituam. Aut fieri potest non ad poenam, sed ad euitandum errorem aut damnum aliquod: ut cum inquiruntur merita personæ, ne assumatur indignus ad dignitatem: aut, cum inquiruntur, sit ne aliquod impedimentum contrahendi matrimonij. Atq; adeo, inquisitio specialis, qua intenditur poena, ortum habet semper ab aliqua denuntiatione canonica; D quæ

quæ sit, vel à priuata persona, vel à publico officiali: nempe à fiscali, aut syndico.

¶ His præhabitis respondetur ad quæstionē quatuor cōclusionibus. Prima. Inquisitio specialis, quæ intenditur pœna delinquentis, fieri nequit, nisi infamia & clamorosa insinuatione præcedenti. Conclusio receptissima est omnibus, tam theologis quàm iuris vtriusq; peritis: sanè quia expressè habetur in decretis omnibus citatis in contrarium quæstionis. Expli- catur conclusio. Quauis quispiam denūciat prælato, crimen subditi, & sint duo aut plures testes iurati cōscij criminis, prælatus (nisi tan- quàm actor accusauerit) nec punire potest pœna publica, nec procedere ad inquisitionem, nisi infamia præcesserit, aut clamorosa insinuatio. Verba sunt expressa dicti capituli. Inquisitio nis. Et intelligitur, q̄ non potest eum punire, nisi post fraternalem admonitionem rebellis extiterit: nam tunc, quia non audit ecclesiam puniri potest: vt diximus quæstio. 4.

¶ Et probat papa conclusionem in capitulo. Qualiter & quādo. testimonijs diuinis vtrius- que testamenti. Primò ex illo Luc. 16. vbi ha- betur, q̄ postquā villicus diffamatus est apud dominum de iniqua villicatione, tunc domi- nus vocauit eum, & interrogauit, quid est hoc quod audio de te: redde rationē villicationis tuæ. Et secūdò ex illo Gen. 18. Clamor Sodo- morum & Gomorrarū multiplicatus est: de- scendam & videbo vtrum clamorē, qui venit ad me, opere cōpleuerint. Ex quibus locis col- ligitur, q̄ nisi præcedente infamia aut clamo- rosa insinuatione, nō est ius procedēdi via in- quisiōnis. Quod potest cōfirmari ex illo Ge- nesi. 4. de Cham. Vox sanguinis fratris tui A- bel clamat ad me de terra. ¶ Sed insinuat se- fe circa hanc conclusionem dubia nonnulla.

1. Dubium. Primum quo iure nitatur hæc conclusio. Ap- paret enim repugnare iuri & rationi naturali. Nam præter argumēta ante quæstionem ob- iecta arguitur sic. Officium & cura prælatorū est nō dissimulare peccata quæ norūt: de qua negligentia reprehenditur Heli sacerdos. 1. Reg. 2. q̄ refert Inno. c. Licet Heli. De simo- niis: sed duo aut tres testes satis sunt ad cōuin- cendum & puniendū reum: quia vt est Deut. 17. & Matth. 18. in ore duorū vel triū stat om- ne verbum. ergo quomodocūq; Iudex co- gnoscat crimen per duos aut tres testes: licet nulla præcesserit infamia: potest & debet reū punire. ¶ Respondetur, fundamentum huius conclusionis hoc esse, q̄ neminē iudex punire potest, nisi ad petitionem partis: puta, accu- satoris, vel vicem gerentis accusatoris. Et ra-

tio est, vt egregiè docet S. Thom. 2. 2. quæstio. 63. artic. 3. q̄ iudex (inquit Aristo. 5. Ethic.) est interpres & custos iustitiæ: ad quem cōsu- giunt qui iniuriā patiūtur tanquām ad iusti- tiam quādam animatam: iustitia verò, quia est æqualitas, non est nisi inter duos: quapropter iudex nō constituit iustitiam, nisi inter duos, quorum alter sit actor, alter verò reus, inter quos iudex sit vt medium, in neutram partē inclinans. Vnde & Gentibus lumine naturali lex erat, neminē sine accusatore punire: quā Festus ille cōmemorat Act. 25. Nō enim est (inquit) cōsuetudo Romanis dānare aliquem hominem, priusquām is qui accusatur, presen- tes habeat accusatores: loquūque defendēdi accipit ad abluenda crimina, quæ ei obijciun- tur. Et Ambros. super illud. 1. Corin. 5. de ince- stuoso. Iudicis (inquit) nō est, sine accusatore damnare quēquam: quia & dominus Iudam, cū fur esset, sciebat: sed quia non est accusa- tus, minimē abiicit. Atqui, Deus ipse, cui om- nia patent, nō castigat sine accusante, saltē cō- scientia peccatoris: secūndū illud Roma. 2. Te- stimonium illis reddente cōscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusanti- bus, aut etiam defendentibus: in die cū iudi- cabit Deus occulta hominū. Quinimò, in fina- li iudicio stabūt quodāmodo accusatores pu- blici, vt innuitur Matth. 12. Viri Niniuitæ sur- gent in iudicio cum generatione ista, q̄ con- denabūt eam. Est ergo lex celebratissima, vt, cessante accusatore nullus subeat pœnam le- gis. Vnde Felix Papa. Si legitimus (inquit) non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. extra De accusat. cap. 1. Et l. Rescripto. ff. De mune. & hono. Si quis accusatorem nō habet, ab honoribus prohiberi non debet: quēadmo- dum non debet is cuius accusator destitit. Quam legem insinuauit Redemptor noster Ian. 8. Nemo te cōdemnavit mulier? Nec ego te condemnabo. Satis enim pacatus & tran- quillus est status publicus, si publica & noto- ria peccata non dissimulentur, & petentibus vindictam refarciātur iniuriæ. Quare iudices non debent, tanq̄ hostes, occulta peccata præ- ter ius in publicū traducere: sed, vt patres, ex charitate corripere, aut dissimulatione præte- rire. Quocirca, quando quis sine actione & ac- cusatione denūciat crimen (quia tunc merus denūciator nō est accusator, nec est pars ad- uersa) nō potest iudex denūciatum punire: sed solū, vt suprà diximus, fraternāriter admo- nere, vt caueat in futurū aliās idem esset accu- sator & iudex: quod iura strictissimè cohibēt.

4. quæstio. 4. ca. 2. & cap. Multi. 2. quæstio. 1. ¶ At

¶ At verò præter proprium accusatorem, sunt multa quæ præ se ferunt vicem accusatoris.

Primò quando crimen est in perniciem publi- cam, sola denuntiatio valet pro accusatione. Nam in tali casu quilibet habet ius accusandi, vt diximus quæstio. proxima. Sed in crimini- bus priuatis, quando sunt notoria, tunc eviden- tia ipsa facti valet pro accusatore: vt habetur ca. Evidentia extra. De accusa. At verò in oc- cultis, quando proceditur per denūciationem fraternā, tunc ante rebellionem, quia nulla est accusatio, non potest esse punitio: quando verò denūciatus non audit ecclesiam, rebellio est pro accusatore. Quando verò proceditur via inquisitionis, infamia aut indicia fungun- tur officio accusatoris: vt habetur in dicto cap. Qualiter & quando. Ecce fundamentum & ra- tionē conclusionis: quia iudex sine infamia, via inquisitionis neminem damnare potest. Et de hoc reprehenditur Heli, q̄ filios nō correxisset, cū essent publicè diffamati: quod eius verbis constat loco citato. Quare facitis res huiusce- modi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo: non enim est bona fama, quā ego au- dio. ¶ Nec solū id verum est, q̄ nemo via in- quisiōnis sine infamia cōdemnari potest, sed & hoc præterea, q̄ quāq̄ sit infamia, & in qui- situs conuincatur, nō debet damnari tota pœ- nalegis, ac si esset accusatus. Quod expressè habetur in dicto ca. Inquisitionis. vbi legitur, q̄ si crimen de quo quis inquiritur sit tale, quod impediāt ordinis excusationem, aut retentiōē beneficij: vt homicidium, aut simonia: tunc pri- uandus est & cōdemnandus reus, ac si procede- retur via accusationis. Alioqui, secundum per- sonæ (inquit) merita & qualitatem excelsus, pœ- nam poterit iudicantis discretio moderari. Sed adhuc citra hæc crimina, poterit via in qui- sitionis conuictus priuari officio prælaturæ: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quādo. & faci- lius si sit tēporale & regulare in religionibus.

¶ Sed oritur dubium alterū ex solutione huius prioris, videlicet, an cōclusio posita sit de iure naturali aut diuino: adeo vt ecclesia non pos- sit in illa dispensare. Videtur enim esse de iure naturæ: nam iustitia suapte natura est æquali- tas inter duos: inter quos iudex debet æqualita- tem constituere: ergo contra naturam iustitiæ est, vt iudex sine actore condēnaret reum, & per consequens, q̄ sine infamia procederet ad inquisitionem. Et secūdò videtur conclusio de iure diuino: postquam papa corroborat illam testimonijs diuinis. ¶ Respondetur primò con- clusionē esse de iure humano: vt patet in capi- tulis citatis. Secūdò, cōclusio est valde con-

formis iuri & rationi naturali. Sed tertio dici- mus, illam non esse propriè de iure diuino posi- tiuā: quia nullum est tale præceptum in sacra scriptura, vt nemo sine infamia via inquisiti- nis damnetur. Et illa testimonia citata solū explicant factum diuinum cōformiter ad ra- tionem naturalem. Et quartò dicimus, quod non est de iure naturæ: saltem nō est de genere illo- rum, quæ sunt immutabilia: qualia sunt præce- pta Decalogi: quæ dicit S. Thom. nullatenus ef- se dispensabilia. Ex quibus colligimus, quod pa- pa in ecclesia, & princeps in foro suo pro ma- gna & rationabili causa possent dispensare in tali lege. v. g. Si essent frequentissimi criminosi & scelerosi homines, à quibus res publica gra- uiter perturbaretur, posset fieri lex, vt quotie- scunq; fuerint duo aut tres testes infligeret pœ- na legis: vel quādo crimen esset grauissimum, vt statim conclusione tertia euidentius fiet: nā illa ratio, q̄ iudex debet constituere iustitiam inter duos, explicat id quod plurimum fieri debet: sed rationabilis causa potest facere, vt te- stimonium duorum vel trium valeat pro accu- satore: sicut euidentia facti. Nihilominus nemi- ni prælatorum aut iudicum licet agere contra tenorem conclusionis, nisi in casibus expressè exceptis à lege: de quibus statim videbimus. Nā solus papa vel princeps posset mutare hæc legem.

¶ Tertium dubium est, quænam infamia sufficiat ad procedendum via inquisiti- nis: vtrum sit destinatus certus numerus testiū qui sufficiat facere infamiam: nam sunt nonnu- li canonistæ qui in dicto ca. Inquisitionis. cen- seant denariū numerū esse necessariū ad facien- dam infamiam. ¶ Ad hoc nihilominus respon- detur, quod quāquā infamia, si accipiatur pro bona fama secundum ius, sit illa de dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. De var. & extraor. cogn. l. Cognitiōnū. tamē quan- tum attinet ad propositum vt nota. Barto. ff. de quæstio. l. De minore. §. Tormenta. fama est cōis opinio voce manifestata ex suspitione p- ueniens: quæ, si sit de malo, dicitur infamia. Vnde, ad rationem infamiae, quātum ad qualitatem testium, exigitur q̄ sit opinio bonorū. Vnde in ca. Qualiter & quando. habetur, q̄ infamia nō debet procedere à maleuolis & maledicis: sed à prouidis & honestis: nō semel tantum, sed sæ- pe. Sed quātū ad numerū testium nihil in iure definitū est: nam in ca. Inquisitionis. solū habe- tur, q̄ propter dicta paucorū nō debet quis re- putari infamatus: nisi opinio eius apud bonos & graues laici existat. Quare, iudicium sufficiē- tis infamiae, sumendum est ad arbitrium boni viri, quādo iam opinio dicitur esse communis.

3. Dubium

2. Dubium

Sed putant aliqui, qd numerus denarius sicut sufficit facere populum, ita sufficit facere opinionem communem. Nihilominus illa non est regula certa: sed regula est (vt dicit glossa in dicto cap. Inquisitionis.) qd rumor sit sparsus per maiorem partem viciniae: aut per maiorem partem collegij, aut vniuersitatis in qua quis commoratur, vt notat Barto. loco citato. Hostiensis distinguit inter clamorosa in sinuacionem & infamiam: quod clamorosa in sinuacio sit inter paucos, & infamia inter multos. Sed existimo nullam esse differentiam, sed vtrinq; esse inter multos, vt censuit illic Innocens. Nec requiritur ad infamiam, qd sint testes omnes oculati: sed satis est qd audierint a si de dignis: vel habuerint indicia & coniecturas sufficientes. Infamia tamen ex auditu, licet sufficit ad inquirendum: non tamen ad condemnandum, sed quando non inueniuntur legitimi testes, tunc infamatus tenetur se copurgare, vt habetur in dicto cap. Inquisitionis. At qui maior infamia requiritur in maioribus criminibus, quam in minoribus. Et, vt habetur in dicto cap. Qualiter & quando, multo maior infamia requiritur, ad inquirendum aduersus prelatos & magistratus, quam aduersus personas priuatas. Nam prelati positi sunt quasi signum ad sagittam: & frequenter odium multorum incurrunt. Imo habetur illic qd aduersus prelatos non est inquirendum, nisi quando infamia est tanta, vt sine scandalo tollerari non possint. Sed est praeterea ad notandum, qd vbi sunt manifesta indicia, non est necessaria alia infamia, nam indicia aequipollent infamiae. Vnde S. Thom. 2.2. questio. 69. art. 2. tria ponit sub distinctione sufficientia ad interrogandum iuridice reum aut testem: scilicet, infamiam, aut indicia, aut semiprobationem. Et semiprobatio est vnus testis omni exceptione maior. ¶ Quod si quis arguat contra tertium membrum. In cap. inquisitionis, vt dictum est, cauetur, vt, quanquam sint duo aut plures testes iurati, non condemnatur aut inquiratur reus, nisi ad sit infamia: ergo semiprobatio sola non sufficit. Respondetur, qd semiprobatio sufficit ad interrogandum reum vel testem, quando proceditur via accusationis. Quando enim quis accusat & adducit vnum testem, tunc, licet ille non sufficiat ad condemnandum reum, sufficit tamen ad interrogandum alios testes, & reum ipsum. Et idem est vbi denuntiatio habet vim accusationis: vt in crimine heresis, & alij quae sunt in perniciem publicam. Sed vbi proceditur per nudam denuntiationem & inquisitionem, non sufficit semiprobatio: nisi ad sit vel infamia, vel indicia manifesta.

¶ Sed ad maiorem euidentiā conclusionis mouetur dubium quartum. An quando crimen est notorium, sed persona quae crimen admisit est secreta, ius habeant iudices inquirendi malefactorem. v. g. Inuentum est cadaver occisi hominis iacens in via, an liceat interrogare vicinos, quisnam hominem occiderit. ¶ Et ad partem affirmatiuam arguitur primo auctoritate Sancti Thomae, qui (vt refert praeter alios Caieta. 2.2. questio. 69. articulo. 2.) dum esset baccarius Parisijs, & in conuentu accidisset flagitium quoddam, consultus, liceret ne inquirere occultum malefactorem, respondit licitum esse, & expedire. ¶ Et confirmatur. Quia, vt supra diximus, euidentiā patrati sceleris locum habet accusatoris: sed quando factum est notorium iam est euidentiā patrati sceleris: ergo tunc sine alia infamia potest procedi via inquisitionis: quemadmodum si procederetur via accusationis. ¶ Et secundo arguitur ex consuetudine: nam vbiq; crimen est notorium, solent iudices procedere ad inquisitionem malefactoris. Et videtur rationabilis consuetudo: alias censerentur dissimulare iudicia, & correptiones criminum: vnde populus scandalum acciperet, si iudices in tali casu non solliciti disquirerent delinquentes. ¶ Nihilominus respondetur, quod hoc quod apud aliquos est dubium, certe nullam habet obscuritatem, si semel intelligatur statuta conclusio. Nam canones illi citati: scilicet, quod sine infamia non procedatur via inquisitionis, hoc manifeste praetendunt, quod quauis crimen sit notorium, si peccator sit adeo occultus, vt nulla sint indicia, nec infamia personae, non procedatur ad inquisitionem eiusmodi occulte peccatoris. Verba sunt in dicto. c. Cum oporteat. Nisi super praedictis famam ipsius (scilicet personae) lesam esse noueritis, vos ad inquisitionem non subito procedatis. Et in cap. Inquisitionis, habetur, nullum esse, pro crimine super quo aliqua non laborat infamia puniendum. Et in dicto ca. Qualiter & quando, si super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedendum est ad inquisitionem. Et testimonia ipsa diuina testatur, requiri infamiam personae ad inquisitionem: scilicet, Clamor Sodomorum multiplicatus est, & in euangelio de villico: Quid est hoc quod audio de te? Est ergo in iure definita conclusio, quod quanquam crimen sit notorium, nisi sit infamia personae, non procedatur ad inquisitionem. Vnde dimanat aliud ius, vt statim videbimus, videlicet, quod confessus crimem non interrogetur de socio: quia quanquam iam tunc crimen est notum, tamen socius est occultus. ¶ Et secundo probatur ratione. Canon illi

4. Dubium.

multa.

nes illi & iura, qd sine infamia non procedatur ad inquisitionem, fundant in illo euangelij Matthei. 7. Nolite iudicare. vbi secundum Augustinum prohibetur iudicare temere de occultis peccatis: sed quanquam crimen est notorium, si non sit infamia, aut indicia personae, tunc temere quod iudicet quisnam fecerit: ergo hoc non licet inquirere. ¶ Ad hoc respondent nonnulli non esse licitum interrogare in particulari, vttrum Petrus occiderit: nam talis interrogatio non potest fieri sine suspitione: & iniuriam irrogat qui sine coniecturis male suspicatur de proximo. Sed dicunt, quod licitum est tunc in genere: & interrogare sub iuramento quisnam perpetravit hoc crimen. Sed certe haec distinctio non satisfacit. Nam qui interrogatur in genere tenetur respondere in particulari: eadem ferè iniuria est interrogare an Petrus fecerit, & interrogare quis fecerit. ¶ Et tertio arguitur particulariter contra hanc solutionem. Si, dum crimen est notorium, licet in genere inquirere malefactorem, sequeretur, qd si inter alios forte interrogaretur ipse malefactor teneretur confiteri proprium crimen: nam certe si illa interrogatio esset iuridica, sicut testes, tunc tenerentur respondere quis fecerit, ita & reus ipse: sed consequens nullus concederet: videlicet, qd aliquis teneretur confiteri crimen proprium, de quo non est infamatus, nec sunt manifesta indicia. Habetur ergo sensus conclusionis, quod quauis crimen sit notorium, non licet inquirere peccatorem sine infamia: exceptis tamen nonnullis casibus: vt in crimine laesae maiestatis, & alijs quos adnotauimus in tertia conclusione. Adiecerim tamen huic responsioni, qd quando crimen est notorium: & patrator occultus, forte liceret in genere inquirere: non quidem quis patrauerit, sed inquirere aliqua indicia. V. gra. posset tunc interrogari testes, an sciant quid homo occisus est homo, quibus armis: si forsitan ex illis testimonijs sumantur indicia sufficientia occultis: & tunc habitis indicijs, poterit descendere ad inquisitionem personae. Hoc dixerim sub dubio, alij iudicent, si ne verum nec ne. ¶ Vnde ad auctoritatem S. Thomae in contrarium respondetur, qd si verum est tunc iuuenē ita sensisse, tamen (vt fertur) non fuit tunc eius sententia probata magistris. Quare in summa sententiam mutauit. 2.2. questio. 69. articulo. 2. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod tunc cuiusdam patrati sceleris valet pro accusatore, quando non solum crimen, sed patrator criminis notorius est. Et ille est sensus verborum Augustini in capitulo Euidentiā. De accusationibus. ¶ Ad consuetudinem, quae videtur in contra-

riū inoleuisse, dicemus in finetertiae conclusi. ¶ Quintum dubium est, vttrum e conuerso quando persona diffamata est & coniecta de vno crimine, possit iure interrogari de alijs criminibus occultis. Est enim opinio Petri de Palao affirmatiua in quart. distinct. 1.9. questione. 4. Et fundamentum eius est: quia ratio (inquit) qua non licet iudicare de occultis, non est propterea quod crimen sit occultum, sed propterea quod persona sit occulta: ergo, quando iam persona est diffamata de vno crimine, licitum est de alijs interrogare. Et peccator interrogatus de occultis criminibus tenetur confiteri veritatem. Imo addit, quod non solum de se, sed de socijs, quando sunt alij diffamati de eodem crimine, tenetur respondere, si interrogetur de alijs criminibus sociorum. ¶ Caieta. loco citato oppositam sententiam tenet: cui censet omnino subscribendum esse. Nam ex praesentibus in canonibus citatis. De accusat. habetur, quod non solum requiritur infamia personae ad inquisitionem, sed quod non potest fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus. Legitur em in cap. Cum oporteat. Discretionem vestram mandamus, quod nisi super praedictis famam ipsius lesam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Et in cap. inquisitionis, legitur. Respondemus, nullum esse pro crimine super quo aliqua non laborat infamia puniendum. Et S. Thom. 2.2. questio. 70. articulo. 1. dicit, quod si exigatur ab aliquo testimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non praecessit, non tenetur ad testificandum. Requiritur ergo infamia personae & de delicto, vt iuste fiat inquisitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam quanquam quis sit diffamatus de adulterio, potest habere bonam famam in materia furti: & ideo iniuria fieret illi, si interrogaretur de furto: alius sequeretur, quod quicq; infamatus de vno crimine licite interrogaretur de quibuscunq; criminibus mundi: quod tamen nullus concedet. At verò duobus modis licet conuictum de vno crimine, interrogare de alio. Primo, quando vnum est sufficiens indicium aut infamia alterius: vt si quis infamatus esset & conuictus de adulterio, & de consuetudine cum muliere, & postea inuenitur necatus maritus adulterae in camera eius, iure posset tunc adulter interrogari de homicidio. Et si quis esset conuictus de homicidio, & cadaver inueniretur spoliatum, posset interrogari de spolio. Et secundo quando non potest cognosci peccator vnum crimen sine cognitione alterius, tanquam circumstantiae prioris: vt cum quis conuictus est de consuetudine cum puella, in-

Dubium
vltimum.

re interrogari potest, an ipsam deslorauerit & conuictus de furto ecclesiastico, iure potest interrogari si frerit fores ecclesie: quia ista sunt noua circumstantia. ¶ Sextum & postremum dubium est, vtrum iure conuictus de crimine, iure possit interrogari de socijs occultis qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbique omnes malefactores interrogare de socijs. ¶ Dubium hoc satis definitum est vtroque iure ad partem negatiuam: puta iure canonico. capitu. Cum monasterium. De confessis. & capitu. Veniens de testibus. & 5. quæst. 3. capitu. Nemini. & iure ciuili. C. De accusat. ca. finali. in quibus expressè cauetur, ne confessi super aliorum conscientijs interrogentur: crimine laice maiestatis excepto. Quæ quidem iura confirmant illud, quod dictum est in decisione quarti dubij: videlicet quod quamquam crimen sit notorium, non sit iustum occultos criminosos inquirere. Et eadem ratione deciditur vtrūque dubium. Nam certè quauis Petrus conuictus fuerit de crimine, nullum ius est ipsum interrogare de socijs occultis. Imò sit illis iniuria: & est contra canones citatos, in titulo De accusat. illos inquirere, nisi præcedente infamia. Imò est contra legem euangelicam qua prohibemur de occultis temere iudicare. Et eadem est sententia Caietani in quinta responsione, quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia. ¶ Sed nunquid sint aliqui casus, in quibus ius sit inquirere occultum aliquem peccatorem, absque infamia aut clamorosa inlinatione antecedenti? ¶ De hoc sit secunda conclusio. Inquisitio generalis iure fieri potest absque præuia infamia, aut actore aliquo, aut denunciatore. Probatur, quia illa non fit ad petitionem partis, sed ex mero officio iudicis. Tenentur enim tam prælati ecclesiastici, quam seculares magistratus, statim temporibus visitare prouinciam, diocesim, aut cōuentum ad explorandos subditorum mores: vt iubetur prouidenter iure cano. i. de offic. ord. & ca. Cū olim. De accusat. & capitu. Romana. De censib. libro. 6. & iure caesareo. l. Congruit. ff. de officio præsidis. ¶ At dubium suboritur hic. Quia videtur hæc conclusio repugnare priori. Enim uerò, si prælatus neminem punire potest via inquisitionis, nec specialiter aduersus quēpiā inquirere, sine infamia reclamante, quidnā prodest inquisitio generalis.

Dubium.

¶ Respondetur, quod quauis prælatus in inquisitione generali, specialiter inquirere non potest aduersus personam singularem, sine accusatore aut infamia, nihilominus utilissima est id genus inquisitio. Debet enim primum om-

niam prælatus generaliter indicare, vt quicunque, seruato ordine iuris denunciet quicquid nouerit correctione dignum, tacendo illa quæ sunt occulta: vt habetur capitu. Qualiter & quando. el primero. De accusa. Et tunc subditi animaduertant, an crimina quæ nouerint sint prorsus emendata, ita vt nullum super sit amplius periculum. Et hæc nullatenus tenentur denunciare, nisi adsit accusator, aut nisi præcedente infamia interrogetur vt testes. Si verò crimen non est prorsus emendatum, tunc denunciandum est eo ordine, qui expositus est quæstione quarta: vt videlicet, si sit in perniciem publicam, aut in præiudicium tertij, aut si sit periculum in mora, statim canonice denunciatur: si autem sit priuatum, tunc præuia admonitione secreta fraternaliter denunciatur, si sit spes emendæ: nam aliàs nõ est necessaria denuntiatio.

¶ Itaque (vt vno verbo dicamus) prælatus in inquisitione generali, solum potest compellere subditos ad denunciandum crimina, in illis casibus, & eo ordine, quo ipsi tenerentur extra visitationem: præterquam quod extra visitationem possent forsan differre tempus denuntiandi, sed in visitatione tenentur statim denunciare ad iussum prælati.

¶ Tertia conclusio. Inquisitio etiam specialis potest fieri absque infamia & clamorosa inlinatione præcedente, & absque indicijs delinquentis, in quibuldam casibus, qui excipiuntur à prima conclusione, quos videre est apud Barto. ff. Ad. l. l. i. De adult. l. 2. post glossam. §. Si publico. & super Extrauagan. Ad reprimendum, & per doctores canonistas in dictis capitalis. Inquisitionis. & Qualiter & quando. qui tamen casus digni sunt vt examinentur. ¶ Primus est, quando in inquisitione non intenditur condemnatio aut poena inquisiti, sed euitatio erroris aut damni: vt cum inquiruntur merita personæ, antequam assumatur ad dignitatem. Nam illam tenetur facere prælatus ex debito officij, ne eligatur aut confirmetur indignus: vt habetur capitu. Cum in multis. & capitu. Cum dilectus. extra de electione. Aut cum inquitur impedimentum matrimonij: ne scilicet aliqui contrahant in gradu prohibito: capitu. finali. De claud. desponsi.

¶ Secundus casus est, quando quis publicè confessus est crimen proprium extra ordinem iuris. Nam propria confessio abunde suppedit pro infamia. Hic tamen casus intelligendus est sano modo: vt puta cum quis in publico coram multis crimen proprium confitetur.

Nam

Nam propterea quod quis secretò coram vno aut duobus: imò etiam coram prælato, lapsu linguæ aut alio modo, sponte diceret se commisisse aliquod crimen: aut si prælatus aperiret literas subditi, in quibus subditus ipse assereret ali quod crimen admisisse, non esset certè ius inquirèdi iudicialiter, sed solum fraternaliter corrigèdi: nisi forsan crimen aduersus bonum publicum vergeret. ¶ Tertium casum excipiunt, quando iudex procedit ex mero officio, aut ad denunciationem publici officialis. Sed tamen ego non video, quod amplius privilegium habet denuntiatio publici officialis, quam denuntiatio priuata personæ, saltem quatum ad hoc. Nec Bartolus dicit aliud, quam quod potest fieri inquisitio ad denunciationem publici officialis, quod probat per. l. Ea quidem. C. de accusa. vbi solum habetur, quod ea quæ per officium publicum denuntiantur, citra solennitatem accusationis cognoscantur: vbi sermo est, vt dicit glossa, de criminibus notorijs. Colligamus ergo, quod quando denuntiatio publici officialis est de crimine pernicioso reipublicæ aut de crimine notorio, tunc quia denuntiatio, vt supra diximus, valet pro accusatione, potest sine infamia fieri inquisitio. Sed tamen si crimen est priuatum, nec est in præiudicium tertij, illud non incumbit officiali denunciare: & quamquam denuntiet, non potest fieri inquisitio absque infamia vel indicijs: quemadmodum si denuntiatio fieret ab alia persona priuata. ¶ Quartus casus excipitur propter incidentem cognitionem: vt si iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud, tunc potest inquirere de illo. Hoc tamen cum grano salis intelligatur, vt adnotauimus in quinto dubio circa primam conclusionem. Si enim quis inquitur de concubinato, de quo laborat infamia: & incidenter cognouerit iudex concubinam esse monialem aut consanguineam, tunc potest inquirere de illa circumstantia: quia aggravat concubinatum. Et eodem modo, vbicunque peccata habent talem connexionem, quod vnum est indicium alterius, aut vnum non potest perfecte cognosci sine alio. Sitamen crimina sunt omnino disparata, tunc incidens cognitio occulti criminis, non dat ius inquirendi. Vt si ille qui inquitur de concubinato inueniatur occultus homicida: non potest de homicidio fieri inquisitio, absque infamia aut indicijs.

¶ Quintus casus est quem ponit Barto. in tertia sua regula: videlicet, quando iudex aut prælatus in inquisitione generali comperit aliquem deliquisse, potest tunc ad specialem inquisitionem descendere. Sed tamen ipse ex

plicat hoc licere absque infamia, vel indicijs, nec ego ita credo. Imò quauis in inquisitione generali comperiat delinques quispiam, & delictum probari possit, & non sit in perniciem publicam, nec in præiudicium tertij, non potest de illo fieri inquisitio specialis, nec potest puniri, nisi solum fraternaliter. Posset tamen si ille flagitiosus esset prælatus, priuari officio regulari, propter periculum regimini. Et certè si tunc fieret inquisitio sine infamia esset contra capit. Inquisitionis. & Qualiter & quando. ¶ Sextus casus est propter atrocitatem criminis: vt patet in primis, in crimine læsæ maiestatis: de quo specialiter habetur in extrauag. Ad reprimendum. vt de plano, quod est citra solennitatem iuris, procedatur ad inquirendum qui tale crimen commisit. Quare, absque infamia & manifestis indicijs si quis occulte occidisset, aut percussisset principem, posset inquiri quicunque esset suspectus de tali crimine. Et additur hæc ratio à iuriconsultis, quando facinus esset admissum aduersus episcopum, aut aliam personam huius ordinis aut quomodocūque esset crimine atrocissimū. Quod forsan est verum. Nam vt supra diximus, non est adeo de iure naturæ requisita infamia & indicia ad inquisitionem, quominus possit in hoc dispensari ob rationabilem causam.

¶ Et postremò dicunt inquisitionem specialē fieri posse absque infamia & indicijs, quando crimen commissum esset in iudicio, aut in conspectu iudicis: Et asserunt exempla de calumniatore, de falso teste, de iniquo tutore. Et credo hoc verum esse, non propter atrocitatem criminis, vt illi putant, sed propterea, quia huiusmodi crimina sunt in præiudicium tertij. Nam conclusio prima, videlicet, quod absque infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non sunt in præiudicium tertij. Crimina enim publica, aut quæ sunt in præiudicium tertij, quomodocūque cognoscantur, inquirenda sunt & coercenda: & si sunt in fieri, & damnum pendet in futurum. Vnde si iudex comperit, quod reus accusatus est per calumniam, sine alia infamia, potest inquirere contra calumniatorem & punire: vt habetur. C. de calumnia. l. 1. Et idem, si comperiat falsum testem: vt iubetur. l. Nullum. C. de testibus. aut si comperiat quempiam falsam scripturam finxisse: vt. l. penult. C. de probationibus: aut si comperiat tutorem infideliter gerere rem pupilli. Tutorem. De his quibus vt indigni. Et idem in vniuersum obseruandum est, in criminibus quæ sunt in præiudicium tertij.

¶ Per hæc facile soluitur vltimum dubium

4. Conclusio

huius questionis, utrum convictus de proprio crimine, iure possit interrogari de sociis occultis, qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est ubique quoscunque malefactores interrogare de sociis. ¶ Ad dubium respondetur quarta & postrema conclusio. Nullus convictus de proprio crimine debet interrogari de occultis sociis, quorum nulla est infamia, aut indicia manifesta. Conclusio hæc in primis corollarie sequitur ex prima conclusione, quatenus exposita est in quarto dubio: ubi diximus, quod quavis crimen sit notorium, non est ius inquirendi specialiter aduersus quemquam, nisi sit de illo infamia aut indicia. Vnde colligitur, quod quavis crimen sit notorium per confessionem huius malefactoris, nullam est ius inquirendi ad hos occultos socios.

¶ Secundo conclusio expressè determinata est utroque iure: puta iure canonico. capitul. Cum monasterium. De confessio. cap. Veniens. extra de testibus. & 17. questio. 3. capit. Nemini. Scire civile. C. de accusat. l. fina. & ff. de questio. l. Repeti. in quibus locis expressè cautetur, ne confessio super aliorum conscientijs interrogetur, crimine læsæ maiestatis excepto. Et inter theologos eadem est sententia Caietani in opusculis respon. 5. quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia.

¶ Sed excipiuntur ab hac conclusione aliqui casus: quos notat Bartol. super dictam l. Repeti. Est primum omnium in consuetudine interrogare omnes latrones & fures de sociis. Et fundant iure consulti hanc consuetudinem in l. Pro uinciarum. C. De feriis. Illic tamen non habetur expressè, quod latrones interrogentur de sociis: sed quod eorum occulta consilia per tormenta conquirantur. Et est sermo specialis de quodam genere latronum Hilariorum. Sed h. Dimus Adrianus. ff. de custodia reorum. habetur quod latrones interrogentur de sociis. Et idem colligitur ex l. quart. ff. ad legem Iuliam peculatus. §. Mandatis. Item falsarij monetæ, puta, qui monetam adulterant aut falsam eundem interrogari debent de sociis: quod iubetur. C. De falsa monetâ. l. prima. Vnde Bartol. in dicta l. Repeti. signat hanc distinctionem. Quando sunt delicta quæ non committuntur principaliter in odium alterius: sed propter commodum committentium: qualia (inquit) sunt latrocinium & adulteratio monetæ, tunc conuicti interrogandi sunt de sociis: quando verò sunt crimina, quæ committuntur in odium alterius: ut est homicidium, tunc convictus non debet interrogari de socio. Et ratio est (ut ait) quod quando flagitium commissum est in

odium & iniuriam aliorum, tunc illud quod crimen spectat, poterant accusare socios: & ideo non est necessaria inquisitio illorum: sed quando crimina non committuntur in iniuriam alterius, tunc, quia non est qui accuset, conuenit alios socios interrogare de alijs. Sed certe hæc ratio non videtur satisfacere. Primò, quia fallit (ut ipse fatetur illic) nam aliquando occisores interrogandi sunt de illo, qui præcepit homicidium: ut constat. l. Prius. ff. ad senatusconsultum Syllanum. l. secundò, quia licet crimen non sit in iniuriam alterius priuatæ personæ, dum tamen sit in perniciem publicam, ut latrocinium & adulteratio monetæ, quicunque habet ius denunciandi & accusandi, ut supra dictum est. Et ideo propter defectum accusatoris non esset necessarium inquirere de sociis. Alia ergo via ratio cinandū est hic. Nam conclusio hæc quarta fundamentum habet in prima. Enimverò quia non licet occultos malefactores absque infamia & indicijs inquirere, sit ut non liceat conuictum de manifesto crimine interrogare de occultis sociis. Quocirca, idem casus qui excipiuntur à prima: excipiuntur ab hac conclusione. Primò excipitur casus, quando crimen est in perniciem publicam, sicut est hæresis, & proditio: tunc enim ut supra diximus, quia simplex denuntiatio valet pro accusatione absque infamia vel indicijs, possunt inquireri occulti peccatores: atque adeo, socij interrogari de socijs. Idem patet in crimine læsæ maiestatis: ut patet. l. Quisquis. in fine. C. ad legem Iuliam maiestatis. & expressè in extra de reprimendum. Idem licet propter gravem atrocitatem criminis, ut dicebamus circa tertiam conclusionem: sit quia adulteratio monetæ & latrocinium, sunt peccata in Rempublicam, propterea licet conuictos interrogare de socijs & defensoribus, & receptoribus &c. At verò, latrocinium non designat quodcumque furtum priuatum: nam latrones soli dicuntur qui obsident vias, & qui ex animo inspicauerunt depraedari quoscunque possent: & ideo quicunque capiatur, iure interrogatur de socijs: sed obuiandum malo publico: atque adeo, hi soli sunt qui non gaudent privilegio ecclesiarum: ut habetur De immunit. eccles. capit. Inter alia. Imò quavis non interrogaretur, admonendus esset à confessione: ut proderet socijs: & ille tenetur prodere: saltem dum malum adhuc pendet in futurum: secus, si iam socij essent proflus emendatitiam nullus tenetur criminolos emendatos sua sponte prodere, nisi iudicè compellatur. Imò

Imò verò quavis periculum non imminet Reipublicæ, sed priuatæ personæ, posset conuictus interrogari de socijs: ut si multi conspirauerunt occidere Petrum, & vnus capitur, iure interrogatur, an sint alij animati ad tale homicidium: nam quod non liceat occultos peccatores inquirere absque infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquirentur punitionis gratia: secus si inquirentur ad euitandum futurum damnum. ¶ Citra hos casus non licet à conuicto inquirere de socijs, nisi sint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda est dicta lex Prius. ff. Ad senatusconsultum Syllanum. ubi habetur, quod postquam inuentus est occisor, inquirentur, quo mandante homicidium fecerit: videlicet si fuerint indicia alium id mandasse, ut dicit glossa.

¶ A D primum argumentum principale respondetur, ut supra diximus, quod Deo sunt manifesta occultissima peccata, sicut homini illa quæ sunt notoria, ob idque, sicut potest illa statim punire, potuit, pro rationabili causa, dispensare in lege: ut videlicet, occulta peccata absque infamia præcedente inquirentur: quia hæc lex non est omnino indispensabilis, ut supra diximus. Et ita dispensauit, ut fortibus disquireretur Aham anathema: qui occultè peccauerat: primò quia populus ille duræ cervicis, terroribus arcendus erat à flagitijs: atque adeo expediebat, ut saltem in re grauissima, qualis erat illa diuina prohibitio, ne de execratissimis gentium quicquam caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quando Deus ipse in genere insinuasset crimen: sicut legitur illic: Surge, eur iaces? Peccauit Israel, prauaricatus est pactum meum. ¶ Pari ratione respondetur ad legem de adultera Num. 5. Deus enim tum ad colubendam libidinem mulierum, tum etiam ad vitanda homicidia, quæ propter zelotypiam possent multa accidere, indulget maritis sacrificium illud zelotypiæ addisquirendum adulteram. Et fortè (quantum conijcio) non licebat facere illam disquisitionem, nisi esset infamia adulteri, aut indicia manifesta. At verò iam modo non est licitum per huiusmodi sortes veritatem inquirere, sed solum per testes humana fide: quia sortes illæ erant iudicia lia, & ideo iam cessarunt. Vnde Stephanus. 5. capit. Consultuisti. 2. quæst. 4. prohibet vulgares illas quas vocant probationes. Nam ferri (inquit) candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non consent canonibus. In veteri enim lege sortibus illis & sacrificijs (quia à Deo instituta erant) diuinum expetebatur iudicium: sed

iam modò indicijs superfluis non expectaretur nisi iudicium de hominibus: & esset tentare Deum: ut docet sanctus Thoma. 2. 2. q. 95. artic. 8. ¶ Secundum argumentum principale quod factum est ex capit. Quidam maligni. certe est difficile, & multos male torquet in hac materia: nam Gregorius illic videtur excommunicare occultum peccatorem nisi se prodiderit, qui tamen nulla laborat infamia. Quod videtur repugnare doctrinæ huius questionis, & illi authoritati Chrysostomi super epistolam ad Hebræos, quæ citatur capit. Quis aliquando. De penitentia. 1. ubi ait occulto peccatori, Nō tibi dico ut te prodas, sed reucla ante Deū viam tuam. Imò profecto illud videtur pugnam cum iure naturali. ¶ Glossa illius capituli multis modis respondet. Primo, quod forsitan præcellerat admonitio secreta ante illam excommunicationem. Sed hoc non satisfacit. Nam, illa admonitio non potuit esse nisi generalis, cum peccator esset omnino occultus: & ideo ille admonitus, cum nulla esset infamia nec indicia, non tenebatur se prodere. Secundo, paulo inferius respondet glossator, quod cum crimen esset publicum, licet persona esset occulta, potuit propter atrocitatem criminis excommunicari ille, nisi prodere. Et hæc solutio rationabilior est, sed non est sufficiens. Primò, quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, ut propter illud esset inquirendus occultus peccator, sicut in crimine læsæ maiestatis. Et secundo, quam liceret inquirere alia via, tam statim excommunicare occultum peccatorem nisi se prodere, erat nimis rigidum. ¶ Dominus Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. respondens ad illud capitulum, dicit tria, licet alio ordine. Primum, quod sicut potest fieri excommunicatio pro crimine antequam fiat: ut pro percussione clericorum &c. ita post factum potest excommunicari quicquid fecerit. Secundo dicit quod papa potuit absolute & sine aliqua conditione excommunicare illum peccatorem occultum propter præteritum crimen: sed nihilominus ex sua benignitate apposuit conditiones: nisi se reuelaret. Itaque excommunicatione (inquit Caietanus) non fertur illic super illam conditionalem: nisi se reuelauerit: ita ut excommunicetur propter inobedientiam futuram, si non reuelauerit, sed excommunicatur propter peccatum præteritum: quia infamiauit proximum. Tertiò addit, quod Papa non potuit præcipere absolute ut se reuelaret: nec ille tenebatur obedire: quia hoc (inquit) excedit formam humani iudicij. Et addit, quod doctores oppositum sentientes sunt nimis timidi.

¶ Nihilominus (bona venia dixerim doctoris grauisimè) aliter, nisi fallor, cēsendum est de illo cap. Primum enim fundamentum Caietani est falsum: videlicet, quod sicut potest ferri ex cōmunicatio pro crimine futuro, ita pōt ferri p crimine praterito. Nam, vt receptissimū est apud omnes, nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: iuxta illud Matt. 18. Si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus. Vnde colligitur probatissimus canon, vt nullus excommunicetur absque praua monitione: vt habetur cap. Sacro, & cap. Pertuas. extra De senten. excommunicationis. Quando verò ius prohibet peccatum futurū, prohibitio ipsa valet pro admonitione. & ideo iure tūc opponitur excommunicatio: sed propter crimē prateritum, quia nulla praecepsit admonitio, non potest quis excommunicari, cum nulla illuc fuerit inobedientia. Quare Gregorius nō excommunicauit illum occultum diffamatorem propter crimen prateritum, nec potuit: sed excommunicare eum potuit nisi proderet. ¶ Et argumēta in contrarium facile soluntur ex his quae diximus in decisione quāstionis. Diximus enim quod peccatum cuius non praecepsit infamia vel indicia, non potest inquiri, si omnino sit prateritum, punitionis gratia. Quando tamen adhuc pendet in futurum, certē potest inquiri, vt euitetur peccatum & damnum. Et quia ille qui occulte posuerat libellum diffamatorium, tenebatur restituere famam diffamato: & id facere non poterat, nisi aut probaret quod dixerat, aut in publico se retractaret, iuste Papa praecipere potuit vt exiret in publicum, sub poena excommunicationis: quod nimirum ipse iniussus tenebatur facere. ¶ Et confirmatur solutio ex capit. Si sacerdos. De offi. ordi. vbi habetur, quod si qui damnum dedit sit occultus: & quidamnum accepit petat iustitiam, debet delinquens excommunicari in genere, sed non nominatim. Sed est notandum, quod quamquam potuit Gregorius praecipere illi occulto peccatori, vt in publicum exiret sub poena excommunicationis, mitius tamen egit cum illo. Non enim praecipit vt exiret, sed, nisi exiret in publicū, abstinere à sacramento Eucharistiae: quod profectō ipse tenebatur facere: nam erat in peccato, postquam tenebatur restituere famam, atque adeo tenebatur abstinere ab Eucharistia. Itaque excommunicatio in hoc fertur illic: si receperit Eucharistiam, antequam restituat famam. Quare ille textus nullatenus militat aduersus nostram primam conclusionem. ¶ Ex quo sequitur, quod si ille occultus peccator, qui libellum in-

famatorium in publico posuerat, potuisset restituere famam non se manifestando, aut per tertiam personam secretò potuisset aliter factis facere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abstinere à sacramento Eucharistiae: quia praeceptum eō tendebat, vt ille restitueret. ¶ Iuxta formam horum capitulorum, scilicet. Quidam maligni. 5. quāst. 1. Et si sacerdos. De officio ordi. solent officiales excommunicare in genere eos, qui occulte iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum, putā eos qui occulte furtum fecerunt, aut fuste, aut gladio percusserunt. Et nescio profecto an plus nō mio extendant iam modò hanc potestatem. Nam, quamuis id iure liceat, deberet tamen fieri in primis quando damna, aut iniuriae grauisissimae sunt: vt putā pro bonis Ecclesiae. Et deinde deberet admoneri in literis excommunicatorijs, quod excommunicatio solum fertur vt restitutio fiat damni & iniuriae: aliās multi decipiuntur, putantes quod tenentur manifestare huiusmodi malefactores, vt puniantur: cum tamen solum teneantur malefactores restituere, & scietes admonere illos vt restituant. Quod si noluerint, tunc debent manifestare illis qui possint prodesse & non obesse: vt habetur in capitulo. Hoc videtur. 22. quāstione. 5. nam inquirere punitionis gratia non possunt, nisi illos qui laborant infamia aut indicijs. ¶ Ad tertium principale responsum est in cōclusionē secundā: videlicet, excommunicationem generalem ferri posse, absque aliqua infamia praecedente. ¶ Et tandem ad postremam confirmationem respondetur, quod quamuis praelati debent vigilare, nec sub dissimulatione praeterire errata subditorum, tamen vias habent iure praescriptas cognoscendi crimina, quas nefas est transilire. Quare licet peccata cognouerint, si non sint aduersus bonum publicum, nec sit accusator, nec infamia, nec indicia, eatenus ius habent vt solum fraternaliter corripiant.

QV AESTIO SEPTIMA.

TRVM quicūque iure interrogatur de secreto, iure teneat veritatē fateri. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Seruare secretū, vt supra diximus, est officium fidei: & rebellare est vitium infidelitatis: secundum

dum prouerbiū assumptū: Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum, sed virtus, nulli repugnat virtuti: ergo virtus obedientiae nulla ratione compellit secreta reuelare. ¶ Et cōfirmatur. Virtus religionis (cuius actus est iuramentū seruare) maior est quā virtus obedientiae: sed saepe vsu venit, vt quis sub iuramento promittat fidem secreti, ergo tunc saltē, nullo modo licebit illud reuelare. ¶ Secūdo arguitur. Iugum Domini suauē est, & praecepta eius leuia: vt redēptor ipse noster testatur Matthae. 11. sed sunt casus plurimi, in quibus grauisissimū esset hominem obligare ad reuelandum secretum: vt si ab aliquo exigetur testimonium de crimine capitali aduersus patrem suum, aut aduersus filium aut vxorem: & maximē si reus ipse interrogaretur aduersus proprium caput: ergo tunc apparet neminem iure constringi secretum propalare, vnde de Chrysostomus super epistolā ad Hebraeos (quae glossa citatur De poenitent. distinctio. 1. capitul. Quis aliquando) Non tibi (inquit) dico, vt te prodas: sed reuela ante Deum viam tuam, vbi innuit neminem teneri reuelare crimen suum, nisi in sacramento confessionis. Et confirmatur. Nemini licet sese occidere: & per consequens, nec tenetur quis actiue concurrere ad sui homicidium: sed qui confitetur iudici crimen suum, sine cuius confessione iure reus occidi nequit, videtur agere aduersus seipsum: ergo in tali casu nemo tenetur veritatem confiteri. ¶ Tertio arguitur. Si non reuelare crimen occultum esset peccatum, quando quis iure interrogatur, eo esset, quod omne mendacium est peccatum: sed potest quis citra mendacium veritatem celare: quia, vt exponit Augustinus in quāstione super Genesim, Abraham dicens de vxore: Soror mea est, voluit veritatem celari, non mendacium dici: ergo non reuelare crimen fieri potest absque peccato. ¶ Et confirmatur. Si celare secretum in iudicio esset peccatum, sequeretur id semper esse mortale: quia versatur in re graui: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur Minor. Quia saepe mendacium illud in iudicio non est perniciosum, nec contra charitatem: sed solum officiosum: vt quoties quis negat crimen vt seruet se aut amicum à periculo mortis. Et praeterea secundum iura, licet reo in causa sanguinis corrumpere accusatorem aut colludere cum illo, vt scilicet tergieretur, aut abscondat veritatem: ergo à for-

tiori, si quis neget crimen proprium, non peccabit mortaliter.

¶ Sed in contrarium est, quia confessio criminis in iudicio saepissime est necessaria ad bonum publicum: ergo id est in praecepto. Quod praesertim confirmatur ex illo Iosue. 7. vbi Iosue inquires confessionem Acham ait. Fili mi da gloriam domino Deo Israel, & confitere: atque indica mihi quid feceris; nē abscondas.

N H A C postrema quāstione huius secundae membrum, operapretium est in summa colligere casus vniuersos, in quibus quisque aut tenetur, aut ius habet secreta reuelare. Hoc enim

potest contingere, aut in iudicio, aut extra iudicium. Extra iudicium, vt diximus membro primo, quāstio. tertia. primò tenetur quis de iustitia proprium crimen reuelare, quando per iniuriam abstulit famam alterius: vt si quis falsum dixit testimonium aduersus proximum, tenetur se retractare. Item ex charitate tenetur quis crimen alienum reuelare, quando est in praedictum proximi, vt si non possum auertere à perpetrando homicidio, illum qui animatus est occidere: aut non possum latroni persuadere vt restituat magnum furtum teneor ex charitate, si possum sine detrimento meo reuelare illi qui iniuriam patitur, aut illi qui potest prodesse, & non obesse: & à fortiori, si peccatum vergit in malum publicum. Et praeterea ius, & arbitrium habet quicūque reuelandi proprium secretum amico, ad capiendum consilium vel solatium. Et propter amicitiam, vt diximus, si amicus falso diffamaretur de crimine, quod ego commisi, liceret mihi forte me prodere, vt amicum purgarem infamia: atque adeo alijs forte modis id licet, vt supra insinuauimus.

¶ Sed in iudicio quatuor sunt personae, quae tenentur crimina occulta quādoque reuelare: scilicet actor, iudex, testis, & reus. Et de actore factis dictum est, quemadmodum quis teneatur: aut ordine correctionis fraternae: aut per viam accusationis: aut iudicialis, aut canonicae denuntiationis, crimina denūciare. Iudici verò & praelato absque accusatore, aut infamia, aut indicijs, nullatenus licet crimina manifestare: vt supra determinauimus ex capitul. Si tantum episcopopus. sexta quāstione. secunda. capitul. Si sacerdos. de offi. ordina. & ex alijs similibus. Postquam verò iudex legitime cognouerit crimen

1. Conclusio

crimen, debet reum in publico condemnare: nisi forsan denunciatus fuerit via correctionis fraturne, & sit emendari paratus. ¶ Superest ergo, ut dicamus de teste, & reo. De quibus respondetur ad questionem quatuor conclusionibus. Prima est generalis. Quicquid legitime & secundum iura interrogatur, tenetur quam scit veritatem palam confiteri: siue testis sit, siue reus. Conclusio est Sancti Thomae 2.2. quantum ad reum, questio. 69. articulus. 1. & quantum ad testem, questio. 76. articulus. 1. & facile probatur. Nam inter partes iustitiae potissima est obedientia, quippe quae pertinet ad iustitiam legalem: obedientia vero est, parere maioribus, quoties quid iuste praecipitur: ergo eodem iure quo praelatus interrogat veritatem, subditus astringitur illam confiteri. ¶ Et confir. Bellum non potest esse iustum ex utraque parte: ita ut quis iuste alterum petat, & se iuste alter defendat: nisi forsan ex ignorantia, aut alter falso putaret ius habere petendi, aut alter se defendendi, ubi ius non habent: ergo si subdito constat iudicem via & lege interrogare, respondere tenetur veritatem. ¶ Et secundo principaliter id probatur ex fine. Bonum publicum pacifice conservari non posset, nisi crimina punirentur: id tamen fieri nequiret, nisi iudex & testium testimonio & confessione rei causam cognosceret: ergo tam testis quam reus tenetur, si modo legitime interrogatur, veritatem confiteri. ¶ Et postremo id maxime confirmatur de reo, ubi maior apparet difficultas. Lex est sanctissima, ut nemo criminali sententia antequam sit confessus condemnetur, nisi aut notorietate facti, aut testimonij luce clarioribus possit convinci, quod si per legitima testimonia non confessus condemnatur, tamen non est ei deneganda appellatio: nec infligenda poena, quoadusque crimine confiteatur, ut cautur. l. Observare. C. Quorum appell. non recip. Sed illa lex perniciofa esset, nec posset servari, si reus legitime interrogatus, eadem lege non constriingeretur veritatem confiteri: ergo quicumque legitime interrogatur, iure tenetur veritatem respondere.

2. Conclusio

¶ Secunda conclusio. Tan negare quam celare veritatem in iudicio, ex genere suo est peccatum mortale, licet fiat sine iuramento. Probatur, quia, ut dicit Sanctus Thomas 2.2. questione. 69. articulus. 1. in solutione ad. 3. illud peccatum est contra iustitiam, & in re magni momenti, & per consequens est contra charitatem: quia negans veritatem in iudicio, siue reus sit, siue testis, saepe iniuriam facit actori (ut puta quando proceditur per viam accusatio-

nis) qui cum iuste potat vindictam, iniuste diffamatur de calumnia, per negationem accusantis: & semper facit iniuriam bono communi, atque adeo iudici, qui ius habet inquirendi veritatem: imo iniuriam facit Deo, cuius est iudicium: nam omnis potestas à Domino Deo est, & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit Romae 12. ¶ Et secundo probatur conclusio. Negantes veritatem in iudicio, quandoque tormentis austerissimis iuste petuntur: quod nunquam liceret, nisi mortale esset & graue veritatem celare. Grauius tamen est negare, quam celare: quia celare non dicit mendacium, sed solam omissionem respondendi, quod quis tenetur. Et multo grauius esset, si negatio veritatis fieret cum iuramento: accumulatur enim tunc circumstantia peccati contra veritatem religionis. ¶ At vero, quia dictum est mendacium in iudicio esse mortale ex genere, dubium est, an ratione leuitatis materiae possit esse in individuo veniale. ¶ Dominus Caieta. 2.2. questio. 69. articulus. 1. dicit, quod omne mendacium, quantum sit in materia leuissima: nempe quod extra iudicium, esset veniale: in iudicio tamen est mortale: siue in foro sacramentalis confessionis, siue in foro exteriori. Verbi gratia. Si quis in secreto confessionis interrogatus, an dixerit verbum otiosum, falso id neget, peccat mortaliter. Et idem censet, si iudex in iudicio exteriori interroget de quocunque leui. Ratio Caietani est, quia tanta est obligatio dicendae veritatis in iudicio, ut quavis materia sit de se leuissima, tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus, quod quemadmodum pericurius non solum ex genere, sed in quacunque materia quantumcunque leuissima est semper mortale, ita mendacium in iudicio, licet sit sine iuramento.

¶ Sed re vera (ut bona venia dixerim) & ratio Caietani leuissima est, & opinio eius nullam habet probabilitatem. Imo credo, quod mendacium in iudicio potest esse veniale propter leuitatem materiae, si fiat sine iuramento. Et primo, Caietanus est contra Sanctum Thomam: qui, quavis in illa solutione ad tertium absolute dicat, quod mendacium in iudicio est peccatum contra charitatem, tamen inferius. q. 70. ar. 4. exponit se dicens, quod est mortale ex genere: ubi subinde insinuat, quod in individuo potest esse veniale. ¶ Et arguitur ratione contra Caietanus. In materia fidei & charitatis & religionis potest contingere veniale peccatum ex leuitate materiae: ergo par ratione iniuria in iudicio & in sacramento potest esse venialis. Probatur antecedens. Nam furari obolum

in Ecclesia est solum peccatum veniale: & leuissime percutere clericum. Imo, in materia fidei potest esse tam leuissimum verbum, ut esset venialis haeresis: ergo contaminatio iudicij & sacramenti per mendacium, si leuissimum sit, esset venialis. ¶ Et secundo arguitur. Peccatum ex genere mortale dupliciter sit veniale: aut ex defectu plenae deliberationis: aut ex leuitate materiae: sed potest esse peccatum veniale in iudicio ex defectu plenae deliberationis: ut si subito & absque consensu cogitet quis mentiri in iudicio & in confessione: ergo eadem ratione potest esse veniale ex leuitate materiae. ¶ Et tertio arguitur. Quia si quodcunque mendacium in iudicio est mortale, tunc etiam tacere rem leuissimam, quam quis teneatur latere, esset mortale: nam, promissum est tacere & negare quod quis tenetur confiteri.

¶ Et quarto arguitur. Si quodcunque mendacium subditum in iudicio & in confessione est mortale, eadem ratione, quicumque defectus iudicis & confessoris esset mortalis: quia par ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, quae subditi consequens tamen nullus contingeret. ¶ Et postremo peculiariter arguitur, quod negare peccata venialia in sacramento non sit peccatum mortale: qui illa non sunt de necessitate confessionis: & ideo si sacerdos interroget illa, poenitens non tenetur respondere: atque adeo si respondens mentitur, non peccat mortaliter, magis quam extra sacramentum. Nec facit satis responso Caietani: videlicet, quod quantum poenitens non tenetur respondere, tenetur tamen, si respondet, dicere veritatem sub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quod sit iniuria grauis sacramento: & tamen argumentum probat, quod postquam poenitens non necessario subditur confessori in materia venialium, non est mortalis iniuria mentiri in illa materia.

¶ Unde ad argumentum Caieta conceditur, quod grauius est mentiri, etiam citra pericurius, in iudicio, quam extra: & grauius in sacramento, quam in iudicio exteriori: respectu scilicet, quod veniale est grauius, & mortale grauius, non tamen ita ut in vniuersum mendacium, quod est veniale extra iudicium: fiat mortale in iudicio: nisi sit in materia principali, aut in his quae possunt facere iudicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: ut si homicida legitime interrogatur ubi erat tali hora, in talis gladius sit suus, tenetur sub mortali dicere veritatem, quemadmodum si interrogaretur de homicidio ipso de quo est diffamatus: quia illa sunt coniecturae homicidij. ¶ Ad aliud de pericurio

concedimus omne pericurius esse mortale, in re quantumcunque leuissima: quod proprie conuenit huic vitio, eo quod impietas pericurius stat in hoc quod Deus adducitur in testimonium: & est falsitas in re leuissima, sicut in re graui: & ideo tam iurat falsum iurans me non leuasse festucam (si leuauit) quam iurans, me non occidisse hominem quem tamen occidi.

¶ Et huius sequitur tertia conclusio. Si confessor non uerit eum, a quo iuste & legitime petitur testimonium, nolle confiteri veritatem non potest eum absolvere, antequam dicat testimonium, etiam si testimonium sit aduersus proprium caput: ut si homicida aut latro est in vinculis, & flagrat infamia, aut sunt indicia manifesta, aut semiprobatio (si praeditur via accusationis) id est, unus testis omni acceptione maior, & petitur ab illo confessio, non potest absolui antequam veritatem palam confiteatur. Et a fortiori si sit testis, cuius testimonium requiritur aduersus alium. Probatur: quia perseverans in peccato nullatenus absolvens est: sed legitime interrogatus, non respondens secundum formam interrogationis est in peccato: quia implicat contradictionem, quod quis sciat se iudice interrogari, & tamen, quod non teneatur respondere: ergo huiusmodi homo non est absolvens. At vero cauendum est illud: ne improprie iudice reuelent crimina: sed si reus noluerit parere iudici, non absoluant, & taceant: eo vel maxime, quod iudices utuntur illa cautela, ut lingant se velle occidere in confessos: eadem ratione, ut patefaciant delicta. ¶ At vero quia res est praecipui momenti, cauendum est confessoribus ne sint praecipites: id praesertim in causa mortis: aut ubi agitur de honore & fama. Primo, ut interrogatus teneatur respondere, requiritur, quod interrogans sit verus & legitimus iudex. Unde quilibet privilegio excepti sunt: ut puta si clericus interrogatur de crimine à iudice seculari: aut si reus per iniuriam extractus sit ab Ecclesia, quauis esset infamia, adessentque alia iura interrogandi, iuste potest veritatem, citra mendacium celare: & quavis neget, mendacium non est nisi officiosum & veniale, nisi interlit iuramentum. Et praeterea, illo interrogatur à vero iudice, requiritur ut circumstent merita quae supra statuta sunt: nempe, si processus fiat per correctionem fraternam requiritur, quod reus prius admonitus à praelato sit rebellis, & sit alius testis saltem praeter denunciantem, alias praelatus non potest tanquam iudex eum interrogare. Si vero procedatur via accusationis, requiritur semprobatio, aut manifesta iudicia. Quod si procedatur

3. Conclusio

tur via denuntiationis canonica & inquisitionis, requiritur, quod præcesserit infamia, quæ non à dycolis, sed à fide dignis emanaverit: & præterea, quod infamia sit iuridice probata, saltem per duos testes iurantes se audivisse à pluribus personis fide dignis: ut doctores adnotant Decretorum. cap. Inquisitionis. & cap. Qualiter & quando. De accusatq; adeo, ut probe notavit dominus Caieta. 2. 2. quæst. 69. art. 2. antequam reus teneatur respondere requiritur, ut ei constet iudicem iuste & legitime interrogare. Cuius ratio præstest: nam quem admodum nemo tenetur legi ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, nisi constet eum qui iubet esse prælatum, & iuste præcipere. Et quamquam ubi nullum est periculum in præstanda obedientia, non exigendum est à prælato, ut ostendat se iuste præcipere: tamen ubi agitur de periculo subditi, non tenetur aduersus se respondere: imò nec testis aduersus alium in re graui, antequam illi iuridice constiterit iudicem iure præcipere. In quo utinam non sit abusus iudicum, qui miseros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent interrogandi. Et addiderim ego quod in re dubia, an videlicet iudex iuste inquirat nec ne, declinandum est in fauorem rei, maxime in causa mortis: quia peius esset in tali casu occidere hominem, quam non parere iudici: & iura, potissimum in causa capitis, permultum fauent reis: de quo amplius in membro tertio. quæstione. 2. Hæc autem dicta sint, quando crimen non est eorum quæ vergunt in perniciem publicam: in quibus, ut supra dictum est, non requiritur tanta solennitas iuris ad interrogandum, aut reum, aut testes, quanta in criminibus priuatis: ut legibus optime sancitum est: nempe, de crimine læsæ maiestatis in Extrauagan. Ad reprimendum. & de hæresi. ca. si. De hære. lib. 6. ubi habetur, quod in inquisitione horum criminum procedi possit simpliciter, & de plano & absque advocatorum: & iudiciorum strepitu & figura. Et subiungitur illic, quod nomina testium & accusatoris non teneantur inquisitores manifestare hæreticis, quando testibus imminet periculum ab hæreticis: ut potest esse personæ potentes. Vnde, à contrario sensu colligitur, quod quando non imminet periculum, aut adest alia iusta causa, debent manifestari nomina testium accusatis, antequam interrogentur de positionibus. Ex his colligitur hoc commendandum corollarium, quod quamuis in principio litis, & à reo, & ab actore exigatur iuramentum calumnie, ut habetur

in authen. Ut ligantes iurent. & C. de iureiur. propter calum. l. Cum & iudicis. & extra. De iur. calum. capit. 1. & vna pars iuramenti sit, quod interrogatus non negauit, quod verum esse credit: tamen si postea accusatus interrogetur de aliquo præterius, non tenetur respondere, nec quamquam neget esse periurus. Ver. gra. Iuramentum calumnie exigitur sub claufulis generalibus: puta, quod iurans credit se habere bonam causam, quod interrogatus non negabit, quod verum esse credit &c. Et idè nihil periculi est, si exigatur statim in principio, ante publicationem testium. Sed si postea vigore illius iuramenti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo non est infamia nec indicia, quamquam celet non peccat, nec quamuis falsò neget, facit contra iuramentum, sed est simplex mendacium officiosum, & veniale. Probatur: quia iurans se non negaturum veritatem, intelligebat de veritate quæ interrogaretur legitime & iuridice: & quæuis ipse non intelligeret, tamen iura id interpretantur. Aliud esset si iuramentum exigere tur in particulari: puta, an occidisti Petrum: nam tunc, quamquam exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iurasset tunc falsò: quia nulla tunc potest fingi interpretatio, quæ excusasset à periurio. Vnde rursus subsequitur, quod quamuis in principio posset exigere accusato iuramentum calumnie, ante publicationem testium & meritum causæ, tamen de positionibus in particulari non potest interrogari antequam illi constet quo iure interrogatur. Sed oriuntur hic egregia dubia tam circa reum, quam circa testes. Primum dubium est non dissimulandum: utrum quando fit inquisitio de crimine læsæ maiestatis aut hæresis, ubi non requiritur tanta solennitas ad inquirendum, teneatur reus occultus qui non laborat infamia nec indicijs, si forte interrogatur, confiteri proprium crimen. Exempli gratia. Est notorium crimen læsæ maiestatis: aut hæresis: ut puta, quia productæ sunt in comitis ciuitatis conclusiones hæreticæ: sed nullus est in tota vrbe qui infamia laboret de illo facinore, nihilominus fit inquisitio per urbem (quàm diligentissime fieri condecet) interrogantur ciues, an sciant quoniam sit in culpa, & forte inter alios interrogatur ipse patrator sceleris, an teneatur confiteri se fecisse, cum nulla laboret infamia. Aut forte edicto publico & generali iubet, ut quicquid scierit aliquod crimen illud denunciet: an teneatur reus denunciare se. Et ad partem affirmatiuam est argumentum: nam certissimum est, ut enuntiauius

1. Dubium.

conclusionem prima, quæ in quocumque casu iudex iuste interrogat, subditus tenetur respondere: sed in tali casu iudex propter euentiam & atrocitatem criminis iuste interrogat absque speciali infamia: ergo & reus constingitur respondere. Et confirmatur: quia testes tenentur respondere: imò in iudiis tenentur denuntiare, ergo reus pari ratione, saltem interrogatus tenetur se prodere. Et confitetur secundum quia, ut diximus quæst. proxima, euentia facti valet pro accusatore: sed si ille esset accusatus teneretur respondere: ergo. In contrarium est, quia iugum Domini suaue est: res tamè esset grauius obligare quempiam, ut absque aliqua infamia vel indicio se prodaret: imò hoc videtur contra ius naturæ: nam id perinde esset, atque obligare aliquem ut se occideret: quare S. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 2. vniuersaliter dicit, quod reus non tenetur respondere sine infamia, aut indicijs, aut semper probatione. Respondetur ergo ut diximus quæstione præcedenti, quod quantuncumque sint crimina huiusmodi aduersus Rempublicam, nihilominus non potest reus interrogari sine aliquibus indicijs aut infamia, aut coniecturis quæ ipsum proprie insinuent: licet forsitan non requirantur tam manifesta quam in criminibus priuatis. Sed tamè possunt interrogari testes: imò edicto publico posset indicij, ut quicunque scientes denuntiaret: nam ipsi iniussu denuntiare. Et ita intelliguntur iura citata, quæ dicunt sine strepitu iudiciorum licere inquirere. Neque est par ratio de teste & de reo: nam testis ad obuiandum malo publico, de quo semper præsumitur periculum in futurum, tenetur denuntiare: sed reus, quia potest cessare à malo futuro, & scire nullum ex parte sua superesse periculum, non tenetur illa ratione se prodere. In quo casu non absurdè potest intelligi illud Chrysostomi quod citatum est in secundo argumento. Nō tibi dico ut te in publicum prodas. Vnde ad formam argumenti respondetur, quod iudex iuste interrogat, tanquam testes, sed non tanquam reos, & idè testes tenentur denuntiare alios: sed reus nō tenetur prodere: imò iuste potest celare crimine dicendo se nescire, quis fecit: quia nescit ut dicat, ut infra dicemus: & si dicat sine iuramento se non fecisse, solum erit peccatum officiosum & veniale. Et per hoc respondetur ad primam confirmationem: nam secundum non est ad propositum: tunc enim euentia non indiget accusatore, quando scelus est notorium & patrator sceleris. Alterum dubium est, si falso procedatur aduersus innocentem, & interrogetur

2. Dubium.

de aliquo quod verè fecit: quod tamen esset sufficiens indicium, ut convinceretur de crimine quod non fecit: utrum teneatur fateri veritatem: ut gra. latrones occiderunt hominem in via, gladio forte innocentis hominis, qui tunc illac transibat. Innocens ille accusatur postea cum falsis testibus de homicidio, & interrogatur de illo. Verè negat. Sed rursus interrogatur an tali hora transiuit illic, & an gladius qui inuentus est in cadauere sit suus: Verū teneatur confiteri. Videtur quod sic. Nam iudex iuste & legitime interrogat, postquam procedit secundum allegata & probata. Respondetur, quod nō tenetur confiteri, si periculum subiret, ut propter illam confessionem condemnaretur de homicidio: nam iudex non interrogat legitime, nisi quia procedit ex falsa præsumptione: & idè subditus nullam faciat iniuriam celando: & si negaret sine iuramento, solum esset mendacium officiosum & veniale. Eodem modo si innocens falsò accusatur de adulterio, & ad illum sine interrogatur an intrauerit tali nocte, nō tenetur respondere: nisi forsitan manifestè se posset compurgare. Sed de testibus est tertium dubium, utrum testis aliquando antequam sit vocatus, teneatur sua sponte offerre se ad dicendum testimonium, an non teneatur, quemadmodum reus nunquam ultro tenetur se prodere. Diuus Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 1. hac utitur distinctione. Aut testimonium requiritur, & petitur & exigitur auctoritate iudicis: & tunc non est dubium (quod in nostra prima conclusione assertum est) quin teneatur testis semper dicere testimonium, si legitime interrogetur: puta de his quorum est infamia. Nam de occultissimis (inquit) nullus tenetur testimonium dicere. Si verò testis nō petitur, nec vocatur à iudice habente auctoritatem: tunc aut testimonium est necessarium ad liberandum innocentem ab iniusta morte, infamia, aut alio damno temporali, & tunc tenetur testis iniussu se offerre ad testimonium dicendum: iuxta illud Psal. Eripite pauperem & egenum, de manu peccatoris liberate. Et insinuat peccatum esse mortale, si quis in tali casu non se offerret ad seruandum innocentem: nam dicit in virtute id esse, consentire in malū innocentis. Si verò testimonium sit necessarium, solum ad puniendum reum: tunc nullus tenetur se offerre in testem, nisi accesserit à iudice, quamquam reus sit legitime accusatus. Et addit Sanctus Thom. quod testis non tenetur obuiare malo, quod incurreret accusans, si deficiat in probatione.

3. Dubium.

Verum.

Dubium. ¶ Verumtamen dubium est circa primum membrum, utrum si quis timeat se vocandum esse in testimonium aduersus patrem, vel aduersus amicum, possit se abscondere. ¶ Respondetur, quod si testimonium illius non est simpliciter necessarium: quia possunt facile inueniri alij testes: tunc non tenetur grauis iniuria, si se abscondat. Si tamen eius testimonium sit simpliciter necessarium, tunc licet non teneatur se offerre, tenetur tamen non se abscondere per fraudem, maxime si testimonium est necessarium, in fauorem tertie persone que laesa est. Quod velinde constat, quia si quis haberet instrumentum quo scripta est hæreditas, vel aliud quod cuiusque ius tertie persone, & per fraudem illud celaret, aut se absconderet, ne compelleretur exhibere, profecto peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: ergo pari ratione peccaret, qui se absconderet ne diceret testimonium necessarium alteri. Si vero solum ageretur de poena aut punitione patris vel amici, non video quod esset peccatum, saltem mortale, si se absconderet testis: dummodo damna restitueretur. Vocatus tamen semper tenetur comparere. ¶ Sed maius dubium est circa secundum membrum: ubi ait Sanctus Thomas, quod quicumque tenetur etiam non vocatus, se offerre ad dicendum testimonium, ut liberet proximum ab iniusto damno, sub peccato mortali. Arguitur enim contra hoc primum. Nullus tenetur succurrere proximo sub peccato mortali, nisi in extrema aut saltem graui necessitate: sit ergo casus, quod innocens est in periculo quo iniuste mulctatur. 30. aut. 100. ducatis, unde eum possum testimonio meo liberare. Ecce argumentum. Si ille esset pauper qui aliis indigeret illis, 100. aureis: dummodo non esset grauisissima necessitas, ego non tenerer illi dare saltem sub peccato mortali: ergo nec teneor iniustus dicere testimonium, ut leuem eum illo damno. ¶ Et secundo arguitur. Si quicumque teneretur se offerre ad dicendum testimonium in causa innocentis, sequeretur, quod astringeretur subire quodcumque detrimentum, ut diceret tale testimonium: quia precepta naturalia non sunt pretermittenda propter aliquod detrimentum: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probat minor. Si ego non possem dicere testimonium ad liberandum innocentem sine periculo vite: quia videlicet pars aduersa me occideret, aut alia me afficeret iniuria, certe non teneor dicere testimonium: imò si non possem dicere tale testimonium sine periculo patris, aut amici, non videretur mihi ad id obligari. Ut si pater, aut amicus meus occideret hominem coram me, & innocens accusatur de illo homicidio, & ego non possum testificari illum esse innocentem, quin patrem, aut amicum conijciam in vehementem suspicionem homicidij: atque adeo in periculum capitis: certe nemo me censeret iniustum si non me offerrem ad proferendum tale testimonium.

¶ Respondetur, Primum, aliter tenetur dicere testimonium testis requisitus, & interrogatus à iudice, aliter is qui à iudice non accersitur. Nam primus tenetur de iustitia: sed tamen qui non vocatur à iudice, solum tenetur se offerre ad liberandum innocentem ex charitate: quod est maxime adnotandum. Sicut tenetur quicumque extinguere ignem ardentis domus vicini: & arce latrones à domo proximi: quia vnicuique mandatum est de proximo suo. Et idem qui non accersitur vel petitur à iudice, solum tenetur offerre se, sicut ad alia opera charitatis: ut puta, si id posset commodè sine notabili detrimento: & alias non tenetur, nisi forsan crimen vergeret in graue damnum reipublice, ut crimen hæresis, aut læse maiestatis: quibus malis ciues tenentur occurrere, cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accersitur à iudice: tenetur de iustitia comparere, & interrogatus dicere veritatem aduersus fratrem & patrem, & aduersus proprium caput, si legitime interrogetur, ut supra dictum est. ¶ Sed nunquid testis interrogatus à iudice, obstringitur dicere testimonium cum periculo proprii capitis? Ver. gra. Ego sum testis homicidij perpetrati à Petro, & necessari: quia sine me homicidium probari non potest: sed si testimonium dixerò: certus sum me necatum iri ab amicis Petri: utrum teneor testimonium dicere. A parte enim affirmatiua est argumentum: quia legitime interrogor à iudice: atque adeo teneor de iustitia parere. Sed à parte negatiua est argumentum, quod lex esset grauisissima, que me in tali casu obligaret subire mortem: cum essem innocens. ¶ Respondetur, quod in tali casu testis non tenetur dicere testimonium: quia iugum Domini suauis est: quod proinde non premitur nos obligare subire mortem in talicausu. Quare eiusmodi testis posset se abscondere, & vocatus fugere, & interrogatus occultare veritatem: dummodo non mentiretur. Imò testis posset eodem modo excusari à testimonio dicendo, si timeret exceptionem à parte aduersa, unde graui infamia notaretur.

¶ Ad primum ergo argumentum dubij principalis respondetur, quod arctius tenetur quilibet innocentem à damno. 100. aureorum, quod accepit per iniuriam, quam à simili miseria, quam

quam patitur in paupertate, licet ad vtrumque teneatur ex charitate. Primo quia maior est necessitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriam. Et præterea quia facilius quis potest succurrere proximo dicendo testimonium, ne priuetur. 100. aureis, quam dando illi elemosynam. 100. aureorum. Quemadmodum ego teneor arce latrones, si facile possum de prædantur domum proximi: & tamen post expoliationem non teneor dare tam largam elemosynam. ¶ Per hæc quæ dicta sunt soluitur dubium: utrum quando quis accipit damnum, eo quod ego non dixi testimonium, teneor ego restituere damnum. ¶ Respondetur enim, quod si ego teneor de iustitia dicere testimonium, & possum dicere sine graui detrimento meo: ut si ego legitime interrogor à iudice & celo veritatem unde agitur damnum proximi: teneor quidem ad restitutionem. Si tamen solum teneor ex charitate: ut in casu secundi membri S. Tho. quia videlicet non vocor à iudice, sed tamen possum liberare innocentem: tunc licet peccem contra charitatem, non me offerendo, non tamen teneor ad restitutionem. In tertio membro S. Thom. est præterea dubium, dum dicit quod nullus tenetur offerre se ad dicendum testimonium quod solum est necessarium ad puniendum reum legitime accusatum: quanquam sit periculum accusanti deficiendi in probatione. Arguitur namque. Sunt casus in quibus quicumque tenetur accusare reum: ut puta de crimine quod vergit in perniciem publicam, ut quæstione. 5. definitum est: ergo in eisdem tenentur testes testimonium dicere. Probat confesquentia: quia si ciues tenentur occurrere publico malo Reipublice accusando: ergo à fortiori, testimonium dicendo. Et præterea iniqua esset conditio accusatoris & testis, si casu quo alter teneretur accusare, alter non teneretur testificari: nam tunc accusator sine culpa sua deficeret in probatione. ¶ Respondetur cum dñō Caieta. in eodem loco, quod S. Thomas solum intelligit testem non teneri offerre se ad dicendum testimonium ut reus puniatur, in causis priuatis: puta quando quis accusauit in causa propria, ubi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obicit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo. At vero in casu quo quis tenetur accusare propter bonum publicum, non negaret S. Thomas testes teneri ad accusandum.

¶ Quarta & postrema conclusio. Nihil obstat si des quæ quis secreti promissit, etiā si iureiurando se astrinxerit, quominus teneatur secretum dete-

gere: si id modo in iudicio via & ratione petatur. Probat: quia fides secreti & iuramentum non habet vim obligandi contra ius: nec præiudicium parat iudici, quin possit compellere subditos, quando necessum fuerit. Eadem ratione, ut diximus supra, nulla fide aut iuramento secreti obstante, tenetur quicumque, etiā iniustus reuelare secretum, quod est in præiudicium Reipublice, aut tertie persone: quod notat S. Thom. 2. 2. quæstio. 70. articulo. 1. ad 2. Attamen quod via sacramenti confessionis notum est, nulla prorsus de causa reuelare licet, quanquam sit in præiudicium totius mundi: quod latius quæstio. vltima tractabimus. Docendi tamen sunt literarum ignari, quod non cadunt sub sigillo confessionis quæ vulgo dicuntur in confessione. Sunt enim qui ut arctius obligent ad secretum, signant se signo crucis, & flectentes genua dicunt se committere secretum in confessione: cum tamen, ubi quis non confitetur omnia sua peccata cum intentione accusandi se, nullum est sacramentum: atque adeo nec interuenit sigillum confessionis ut illud secretum reuelare sit sacrilegium. Quare illæ ceremonie non sunt permittendæ.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur per quartam conclusionem, quam modo posuimus: officium enim nullum est virtutis, nisi vestiatur debitis circumstantiis. Quare quicumque fidem suam alteri astrinxit, iure ipso interpretetur, intelligat id facere secundum ius, atque adeo quando legitime auctoritate iudicis reuelat secretum, nihil infidelitatis admittit.

¶ Et eadem ratione respondetur ad confirmationem: quia iuramentum non potest contra ius obligare. ¶ Ad secundum respondetur, quod quanquam id videatur durum, ut quis aduersus patrem, & aduersus proprium caput, dicat testimonium, tamen quia ad pacem & tranquillitatem reipublice necessarium est, nimirum si Deus iure naturali propter bonum nostrum id nobis præceperit. Naturale enim est, ut corpus membra propter suam salutem exponat. Atqui illud Chrysostomi: Non tibi dico ut te prodas, solum id sonat, ut nullus sua sponte, nisi auctoritate publica legitime compulsus se in publicum prodatur: sed satis est si sacerdoti tanquam Deo secreto confiteatur.

¶ Ad tertium respondetur, quod non solum tenetur qui legitime interrogatur non negare veritatem (quod esset mendacium) sed etiā tenetur non tacere aut celare per a quo vocatur in responsione: quia licet tacere non esset mendacium, esset tamen iniustitia & inobedientia.

¶ Ad primum membrum confirmationis iam responsum est, quod de genere suo negare veritatem in iudicio est mortale: sed tamen in iudicio potest esse veniale, propter paucitatem materiae. Ad alterum respondet S. Thom. 2. 2. quæstio. 69. artic. 2. ad primum, quod quamquam reus qui legitime accusatur, peccet colludendo cum accusatore, id est, componendo pacem cum illo ne accusetur, tamen non imponitur ei poena legis, sicut accusatori si colludat cum accusato. Quia, cum omnium terribilium terribilissimum sit mors, indulgendum est accusato, si recuset mortem, quamvis eam digne fuerit meritus. Quod tamen dicit S. Tho. videlicet tamen reum quam auctorem peccare colludentes: supra nos exposuimus, ut intelligatur quando accusator tenetur accusare: puta dum crimen est in perniciem publicam: quia in criminibus privatis nullum peccatum est accusatorem cessare ab accusatione: atque adeo nec accusatum componere pacem cum accusatore. Et hæc de secundo membro.

QVÆSTIO PRIMA.

¶ Tunc qui præter ius interrogatur de secreto crimine, respondere tenetur veritatem. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primo. Apostolus Col. 3. Filij (inquit) obedite parentibus p. omnia. & subdit. Serui obedite p. omnia dominis carnalibus. & 1. Petri. 2. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris. ergo quicquid prælati, etiam iniqui, præcipiant, tenemur parere. ¶ Secundò arguitur. Prælati sunt ministri Dei, secundum illud. 1. Corinth. 3. Sic nos æstimet homo sicut Dei ministros. & Gal. 4. Sicut angelum dei excepistis me, sicut Christum Iesum, ergo prælati ut deo. obediendum est: sed Deo obediendum est ad nutum: in hoc enim obedientia Ab. aham commendatur, quod eum filium innocentem iuberetur occidere, quod iuri naturali tam apparebat contrarium, nihil cunctatus parere parauit: ergo & prælati ad nutum est obediendum.

¶ Et tertio ad rem propius arguitur. Iudicium atque prælatorum munus, est bonos facere ciues: ut author est Aristot. 5. Ethico. sed multo eos facerent meliores, si omnia subditorum crimina essent illis manifesta: nam tunc cognoscerint gregem intus & in cute: & quamvis non possent secreta crimina iudicè punire, iuuarent tamen subditos, tanquam patres con-

filij & exhortationibus: ergo commodum esset subditis, si ius esset prælati quodecunque secretum crimen interrogare: atque adeo esset subditis obligatio veritatem respondere.

¶ Et confirmatur. Media ordinantur in finem: finis autem civilis vitæ est, ut ciues boni fiant: at si subditi tenerentur quamvis occulta crimina prælati patefacere, re vera illo metu detererentur à peccatis: nam, ut sexta quæstione præcedentis membri adnotauimus, propterea deus in antiqua lege voluit, ut occultum adulterium mulieris sacrificij detegeretur, & peccatum secretum anathematis disquireretur fortibus, ut nec in abscondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare: concedet ergo ut prælati quævis subditorum peccata cognoscant: atque adeo subditi tenentur ea qualibet occulta reuelare.

¶ Sed in contrarium est, quod oportet deo magis obedire quam hominibus. Actum quinto. ergo quando prælati quid contra ius præcipiunt non est illis obsequendum: quia infideliter gerunt ministerium dei.

¶ Ostendam quod superiori membro pro capto nostro tractauimus rationem de tegendi secretum, quando via & iure inquiritur, subsequitur, ut in hoc membro tertio rationem tegendi persequamur, nempe quando quispiam contra ius de secreto interrogat. Vbi quatuor disputabimus quæstiones: primam, quando quis per manifestam iniuriam interrogatur, an teneat respondere: secundam, an semper in re dubia teneamur veritatem fateri prælato: tertiam, quibus amphibologijs se possit subditus iniuste interrogare: protegere: atque adeo postremam, quid prius peti debeat homo, quam secretum pandat, quando iniuste interrogatus non se potest defendere.

¶ Ad primam ergo quæstionem respondetur quatuor conclusionibus. Prima. Extorquere secretum alienum præter ius, est genere suo graue peccatum mortale. Probatur. Extorquere secretum crimen alienum è genere suo est in detrimentum famæ: sed damnum in fama est graue, cum fama sit præcipuum hominis: ergo illud est contra charitatem, atque adeo peccatum mortale. Adde quod extorquere secretum ab homine grauius est, quam reuelare secretum alienum, verbi gratia, qui sponte sua reuelat secretum alienum, & qui fraude aut vi compellit alium, ut reuelet secretum, uterque genere actus peccat contra famam proximi: nam ex cognitione criminis quod proximè sequitur, est infamia illius qui crimen

admi-

admisit. Alia verò damna consequuntur non nunquam de per accidens: sed qui per fraudem & maxime qui per vim secretum extorquet, grauius peccat ratione violentiæ: quæ potissimum causat inuoluntarium: atque adeo auget iniuriam. At verò quemadmodum reuelare secretum alienum ex genere suo leuius peccatum est, quam homicidium aut adulterium, grauius verò quam furtum, ut dictum est quæstio. 2. membri primi. ita & extorquere: quia utrumque est contra famam proximi: quod est bonum medium inter vitam & bona exteriora temporalia. ¶ Secunda conclusio. Prælatum aut iudicem extorquere præter ius secretum à subdito, grauius peccatum est, quam si persona priuata id faceret. Primò, quia prælatus qui est virtutum exemplar, arctius obligatur ad omne officium virtutis, quam priuata persona. Et præterea, quia magis tenetur diligere subditum (ut potestatem quam filium) quam priuatus homo proximum suum. Et postremo quia prælatus est custos iustitiæ, ad quem ciues concurrunt tanquam ad iustitiam animatam, ut dicit Aristot. quinto. Ethicorum. ob idque si quid contra iustitiam committit in subditos, multo grauius peccat quam si persona priuata id faceret. Quod utinam iudices & magistratus ob oculos semper haberent.

1. Conclusio

3. Conclusio

1. Conclusio

¶ Tertia conclusio. Subditi non tenentur obedire prælati, præcipientibus secreta pandere contrarius: quod latè superiori membro expolitum est: ut puta ubi non præcessit infamia, aut indicia, &c. Intelligitur quando constat subdito iniustitiam prælati: nam quando est dubium, id disputabitur quæstione sequenti. Probatur. Iudex est lex viua (ut inquit Aristot. quinto. Ethico.) lex autem nulla est obligatoria, nisi quatenus deriuatur à lege diuina: quæ est prima regula omnium agendorum: ut docet S. Thom. 1. 2. quæstione. 93. artic. 3. quemadmodum omnia mobilia naturalia mouentur à primo mobili: ergo quando prælatus præcipit aliquid contra ius, tunc præceptum eius non est obligatorium: quia non est secundum legem diuinam: & per consequens, nec subditi tenentur tunc parere. Vnde glossa Augustini super illud Roma. 13. Qui resistunt: ipsi sibi damnationem acquirunt. Si quid (inquit) iusserit: scilicet potestas quod non licet hic facere contemne potestatem, timendo potestatem maiorem. Et infert. Ergo si aliud imperator aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperandum est Deo. Et explicatur aliter hæc ratio. Iudex nullam habet virtutem mouendi subditos, nisi per iustitiam, cuius est cu-

stos: sicut coelum per motum & calorem mouet ista inferiora: ergo quando aliquid præcipit contra iustitiam, nullam habet virtutem motiuam: sicut coelum sine calore & motu non moueret. Et secundò probatur. Sicut qui iubetur aut interrogatur à non suo iudice, non tenetur parere: ita nec qui interrogatur à iudice contra legem: si quidem iudex non potest nisi per legem obligare. Quare. 32. distinctione capitul. Erubescant. habetur, quod secretorum solus Deus est iudex: ac si dicat: qui de occultis præter ius interrogant, in hoc non sunt iudices. ¶ Et postremo arguitur. Quemadmodum, ut quæstione proxima diximus, repugnat, prælatum quicquam iuste præcipere, & subdito licere non obedire (quia tunc bellum esset iustum ex utraque parte) eadem ratione repugnat, prælatum quicquam iniuste præcipere, & subditum obligari ad obedientiam: quia sicut lex iniusta non obligat, ita nec præceptum iniustum. Vnde iidem canones: puta Inquisitionis. & Qualiter & quando. Et secundò. De accusatio. qui cohibent prælatos contra ius inquirere, faciunt subinde subditis facultatem contra ius non respondendi.

¶ Quarta conclusio. Quamvis prælatus interroget secretum crimen sub sententia excommunicationis, vel sub quacunque alia poena: si modo constet crimen esse occultum, nec habere ius inquirendi, non tenetur subditus obedire, nec propterea incurrat in foro conscientie sententiam excommunicationis. Conclusio manifestè consequitur ad præcedentem: nam excommunicatio nullatenus incurratur: nisi propter inobedientiam: ut habetur Matthæi. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. & capitul. Nemo episcoporum. 1. quæstio. 3. habetur nullum posse excommunicari, nisi manifesta peccati causa: sed quando iudex contra ius quid præcepit, tunc subditus qui non parit, nec est inobediens nec peccati reus: ergo nullatenus potest excommunicari. Et secunda quæstio. 1. capitul. Multi habetur quod nullus possit excommunicari, nisi sit sponte confessus, aut in iudicio conuictus: quod in casu conclusionis non contingit. ¶ Syluester in verbo, Correctio. §9. asserens prius hanc nostram conclusionem, adnotat præterea, quod quamvis prælatus in aliquo casu non posset cogere subditum ad reuelandum secretum, si id nihilominus præcipiat sub sententia excommunicationis, parere debet subditus, aliàs incurrat excommunicationem quantum ad poenam, li-

4. Conclusio

Dubium.

eet non committat culpam. Quibus verbis sub-
mouetur vulgata illa quaestio, an sententia ex-
communicationis iniusta, quando non est nul-
la, nec continet intolerabilem errorem liget.
Quam nos in quart. distin. 8. late disputavi-
mus, ubi eam tractant theologi: canonista ve-
ro. 1. quaestio. 1. capitu. 1. & capitul. Qui iniu-
stus. & ca. Sacro. De sent. excommunicationis.
¶ Notant doctores tres gradus peruersae sen-
tentiae excommunicationis. Est enim senten-
tia nulla: ut puta, quae à non iudice procedit: &
est sententia continens intolerabilem errorem:
ut puta, manifestissimum omnium iudicio, li-
cet procedat à verò iudice: & est sententia inu-
sta citra intolerabilem errorem: aut ex parte
iudicis, quia scilicet ex odio prolata: aut ex
parte causae, ut pote quia aut nulla est, aut non
legitima: aut ex defectu ordinis iuris: ut docet
S. Thom. 5. distin. 88. quaestio. 2. articul. 1. qua-
estio. 4. Dicit ergo Syluester loco citato: ut per
seueremus in exemplo de secreto, quod si quis
praecipiat illi qui non est ei subditus, sub sen-
tentia excommunicationis reuelare secretum,
tunc non obediens non incurrit sententiam,
quia est nullaridem si praelatus praecipiat sub-
ditiorem sciuerit aliquod crimen illud pandat
quauis nulla sit infamia, aut indicia, nec il-
lud possit legitimis testibus probari: tunc sub-
ditus non obediens non incurrit: quia illa sen-
tentia continet intolerabilem errorem. Qui e-
nim probare non potest crimen, nullo modo
tenetur denunciare, nisi forsan in correctione
fraterna. At verò si praelatus iusserit sub sen-
tentia excommunicationis, ut quicumque sciuerit
crimen quod legitime potuerit probare, quan-
uis nulla sit infamia aut indicia: tunc (inquit)
sententia quidem iniusta est: quia nullus po-
test compelli manifestare crimen quod non la-
borat infamia aut indicijs: tamen quia senten-
tia nec est nulla, nec continet intolerabilem er-
rorem, ligat, & intelligit quo ad poenam.
¶ Adrianus in quolibet. quaestio. 6. mouet in
genere, utrum sententia excommunicationis,
quae nec est nulla: nec continet intolerabilem
errorem obliget in conscientia. Et dicit. S. Tho.
& Palud. & Richard. in 4. distin. 1. tenere par-
tem affirmatiuam: & Alexand. quart. P. qua-
estio. 82. membro. 1. quibus tamen ipse contra-
dicit. Et idem videtur tenere Gratianus. 1. 1.
quaestio. 3. cap. Qui iustus est. quem sequun-
tur multi canonistarum, confirmantes suam
sententiam illo celebri dicto Gregorij, quod
refertur eadem causa & quaestione capit. 2. Sen-
tentia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timen-

da est. At verò quia hic non est locus disputa-
di hanc quaestionem, satis est si dixerimus quae
ad rem pertinent praesentem. Primum omnium
certissimum est, nec vlla potest ratione dubi-
tari, quod ubi simplex praecipit non obligat, quia
procedit ab iniusta causa, illic nec sententia ex-
communicationis potest ligare in conscientia,
ut sit culpa non obediens nisi modo cesset con-
ceptus. Verbi gratia, in causa posito Syluestri,
si praelatus praecipiat sub excommunicatione
subdito reuelare secretum, quod nec infamia
laborat nec indicijs, quod tamen possit legiti-
me probari, sententia illa non obligat ad cul-
pam, nec est aliquod peccatum non obediens, hoc
est manifestum: quia nullus potest excommu-
nicari nisi propter inobedientiam: ut iam modo
dicebamus, iudex verò obligare non potest ni-
si per legem & iustitiam. Quando ergo quid pre-
cipit contra legem, nulla est obligatio prae-
cepti, atque adeo nec in subdito est peccatum in-
obedientiae, licet non pareat. ¶ Et confir. quia
aut iudex procedit ex falsa praesumptione, pu-
tans habere ius, quod tamen non habet: & tunc
clarum est quod non ligat innocentem, post-
quam, si veritatem nosset, non excommunica-
ret innocentem: aut procedit ex passione vel
malicia, & tunc à fortiori non ligat: nam quis
dicat iniquitatem iudicis contra ius ligare sub-
ditum quoad culpam? Vnde Gelasius Papa. 1. 1.
q. 3. c. Cui est. Si iniusta (inquit) sententia est, tan-
to curare eam non debet, quanto apud deum & ei?
ecclesia neminem potest grauare iniqua senten-
tia ergo ea se non absolui desideret, quae se nulla
tenus prospicit obligatam. Et August. eadē causa
& q. c. Illud plane. Si quis fidelium iniuste fuerit
anathematizatus, potius ei oberit qui facit, qui
qui hanc patitur iniuriam. Et Hierony. Qui non
recto iudicio foras mittitur, si non ita egit ut me-
reretur exire, nihil laeditur, ex eo quod non recto iu-
dicio ab hominibus videtur expulsus. 2. 4. q. 3. ca. Si
quis non recto. Nihil ergo ligat sententia ex in-
iusta causa procedens, quoad culpam, si non obe-
diatur. Eadē ratione si sit iniusta ex defectu no-
tabili ordinis iuris. Secus si fuerit iniusta ex in-
tentione iudicis: quia videlicet ex odio fert il-
lam: nam tunc nihilominus ligat, si aliā est iusta.
Nec est aliquis (quod ego viderim) qui oppositū
huius teneat. Quocirca Adria. ait quod S. Thom.
& alij quos citat, videntur tenere sententiam
excommunicationis iniustam ligare in conscien-
tia, si intelligat illos tenere esse culpam non
obediens, certe id falsò illis imponit: nam ver-
ba S. Thomae in loco citato sunt haec. Quan-
do sententia excommunicationis est iniusta
ex parte causae, aut ex defectu ordinis iuris,
dum

dum tamen non sint nulla, tunc habet effectum,
& subditus debet obedire, & erit ei ad meritum
& vel absolutionem petere, vel ad superiorem
recurrere. Non dicit quod erit culpa non obe-
dire: sed quod erit meritum pati illam poenam
iniuste: scilicet, non communicare sacris. Et haec
est intentio Alexand. Richar. Syluestri, & cre-
do Gratiani & omnium.

¶ Ex quo sequitur secundò, quod si verum sit
excommunicationis sententiam aliquo mo-
do iniustam ligare, intelligendum est in foro
exteriori quoad poenam: ut in exemplo posi-
to, si praelatus praecipiat subdito reuelare cri-
men quodcumque, quod probare possit quan-
uis non flagret infamia: certe nulla culpa est non
obediens, tamen qui inuentus fuerit non obedi-
re, excludetur à sacris, & à fidelium communio-
ne: quia non admittetur excusatio subditi di-
centis non teneri, quia nulla erat infamia, nec
indicia: nam praesumendum est iustum esse prae-
ceptum praelati: aliā deberet praelati quoties-
cunque, quid praecipiat, manifestare quo iure
id faciat: quod esset in detrimentum guber-
nationis. Et propterea dicit S. Tho. quod erit
meritum subdito pati illam poenam iniuste.

¶ Sed addiderim tertio, quod eiusmodi iniusta
sententia, excommunicationem priuantur suf-
fragijs & orationibus ecclesiae: ut scite notauit
Adrianus loco citato, & Palud. 4. distin. 8. qua-
estio. 1. cōclusionē. 4. Nam ecclesia non cōfetur
iniuste velle quēquam ledere, in re tam graui.
Nec oppositum huius (puto) sentit S. Tho. ut
Adria. illi impingit. Nūquā enim dixit S. Tho.
quod taliter excommunicatus priuatur suffra-
gijs ecclesiae: sed verba eius loco citato in solu-
tio. ad. 1. sunt haec. Excommunicatio gratiam
Dei subtrahit, non gratum facientem, sed aliquā
dispositionem illius: puta cōmunicationem in
sacris & cum fidelibus.

¶ Postremò notandum est, quod si quis sententiam
excommunicationis, quamlibet iniustam cōtem-
nat, cōtemptus erit peccatum: ut puta si negli-
gat absolutionem petere ad cautelam, cū facile
possit: ut si in publico dicat se nihili facere iudi-
cem &c. Et hic est sensus verborum Gregorij. Se-
ntentia iudicis, siue iusta siue iniusta, timēda est:
id est, non contemnenda.

5. Cōclusio

¶ Quintam & postremam cōclusionem prin-
cipalem adiecerim. Quando iudex iniuria ex-
torquet secretum subditi, non potest forte per
illam cognitionem ultra procedere, sed quic-
quid inde dimanet iniustum est. Verbi gratia.
Si iudex tormentis sine infamia & indicijs, in-
iuste extorquet crimen, non potest, aut ad pu-
nitionem, aut certe ad inquisitionem proce-

dere, quanquam reus manifestet testes, per
quos potest conuinci: saltem si secretum ex-
torset per metum grauem: & praeterea, si non
sequatur scandalum propterea quod non pu-
nitur. Probatur conclusio. Quicquid ex iniu-
ria iudicis manat iniustum est: nam iniustitia
causae permanet in effectu: ergo quando co-
gnitio criminis est iniusta, quicquid inde pro-
cedat est iniustum: atque adeo quassandum
& irritandum. Dixerim, si per grauem metum
extorqueatur: nam si iudex leuiter minaretur
tormenta subdito, nisi crimen proderet, atque
adeo subditus ex leuitate animi illud prode-
ret, & detegeret testes & indicia, non sum a-
deo certus, quod non possit iudex procede-
re ad inquisitionem. Nam quanuis iudex ali-
quam tunc fecerit iniuriam, tamen non tam
censetur iudex extorsisse, quam reus liberē
propalasse.

¶ At cōtra cōclusionem est graue argumentū.
Esto, iudex per grauisima tormenta extorsisset
ab aliquo crimē occultū, atque adeo indicia, &
testes quibus possit conuinci. Tunc videtur, quod
iudex non possit deferre causam, & cessare à
vindicatione sine graui scandalo: & maxime si
crimē illud esset foedissimū, ut grauisimus in-
cestus, aut peccatū cōtra naturam, quod per cō-
fessionem ipsius rei esset iam publicum, & cer-
tissimum in toto populo.

¶ Respondetur, quod forsan in tali casu iuste pos-
set procedere iudex ad inquisitionem & puni-
tionem, ad sedandum scandalum: tamen si certē res
est dubia: quā nos aliorū iudicio cōmittimus.

¶ Sed nascitur ex hac cōclusionē dubiū, utrum
si iudex nouerit crimen aut indicia, per iniuriā
quam non ipse, sed alia persona priuata intule-
rit, possit procedere ad inquisitionem & vindi-
ctam? Et videtur quod nō: postquam cognitio
proceffit ex iniuria.

¶ Respondetur, quod iniuria illata extra iudi-
cium à priuata persona: nihil obstat quominus
iudex possit inquirere. Ut si Petrus secretò oc-
cidit hominem, & filius occisi suspicatus Pe-
trum fuisse occisorem tormentis & minis ex-
torqueat ab illo cōfessionem & testes quibus
possit conuinci, & tandem eum deferat in iu-
diciū, tunc possit iudex procedere: quia ni-
hil sua interest quomodo alter extorsit con-
fessionem. Hoc tamē vnum stricte admonue-
rim, ut si cognitio criminis (qualecunque sit)
ortum habuerit ex cōfessione sacramentali,
tunc (quicūque ille fuerit qui secretum aut ex-
torserit aut propalauerit) nullatenus licebit
ad inquisitionem aut ad poenam procedere iu-
dicialem. Exempli gratia. Si sacerdos sacrile-

Dubium.

gus reuelauerit confessionem homicidij: ac de-
mum per ora deuenerit in aures iudicis, consti-
teritq; iudici, via id sacramenti dimanasse, tunc
nullo modo potest illud iudicia liter inquirere
aut punire: & sacrilegium committeret inquiren-
do aut puniendo. Probat. Quæ in sacramen-
to sacerdoti deteguntur, dicuntur tanquam Deo:
ergo in quascunque aures eiusmodi secreta de-
ueniant, reputari debent ac si prorsus nescian-
tur: quæ proinde si reuelentur, grauis sit iniu-
ria sacramento & religioni. Et præterea oppo-
sito dato periret sacramentum confessionis:
quod tamen summè necessarium est in eccle-
sia dei. Nā deterrentur homines à confes-
sione, si vel suspicarentur aliquod inde detrimen-
tum eis posse vlla via parari. Eadem ratione si
laicus audiens confessionem quæ sit sacerdoti,
confessionem reuelaret: adeo si laicus ha-
bitum mentitus sacerdotis, confessionem au-
dierit, & in publicum produceret, nefas esset iu-
dici ad inquisitionem aut punitionem inde pro-
cedere. Quocirca cauendum præsertim est præ-
latis cum aliquid via confessionis, siue per ini-
uriam, siue per imprudentiam confessorum
aut confitentium nouerint, ne illud præstendat
iudicialiter aut inquirere aut punire. De quo la-
tius questione vltima.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod
verba Apostolorum id solum sonant: vt filij &
subditi per omnia obediant parentibus & præ-
latis, in quibus iure illis subduntur.

¶ Ad secundum respondetur, quod quanuis
prælati omnes sint Dei ministri, non tamen ha-
bent absolutam, & infinitam potestatem, si-
cut Deus. Dei enim intellectus est regula in-
fallibilis suæ voluntatis, vt quicquid ipse iudi-
cauerit bonum, eo sit bonum & æquum, quod
ipse ita iudicauit. Homines verò quia falli &
fallere possunt, habent præscriptas regulas &
leges: quas si prælati transgrediantur, non ha-
bent vim ligandi subditos: habent enim pote-
statem, non in destructionem, sed in ædificatio-
nem. 2. Corinth. 13.

¶ Ad tertium respondetur, quod quia in ho-
minibus nihil potest esse perfectum, ita pro-
uidendum est huic bono, vt non detur occa-
sio alterius mali. Et in proposito, si omnes
prælati perfectissimi essent, forsitan expediret
vt omnes cognoscerent intima cordis subdi-
torum: vt per hoc subditi arcerentur à pecca-
tis: sed tamen cum rari sunt illi, periculum es-
set ex alia parte, si scirent omnia occultissima
peccata: nam fortè illa imprudenter prode-
rent. Et præterea non esset tantus amor præ-
lati erga subditos: nam vix inueniret quos

posset ex corde diligere: adeo sunt multa oc-
cultata hominum crimina. Et postremo, iugum
Dñi suauis est: quare noluit obligare homi-
nes ad rem tam difficilem, vt prælatis occultis-
sima peccata manifestarent. Inde enim sacra-
mentum confessionis existimatur adeo diffi-
cile, qd homines obligat intima cordium confi-
teri: quæ proinde confessio soli Deo & eius vi-
ces gerenti fuit expediens vt fieret.

Q V A E S T I O S E C V N D A.

Mrum subditus teneatur obe-
dire prælato interroganti se-
cretum, quotiescunq; dubitat
iure ne interrogetur, an iniu-
ria. ¶ Ad partem affirmatiuam
arguitur primò. Quicumque

rem possidet, quauis dubitet sua sit nec ne, iu-
re vtitur ea, quoadusq; certus sit sententia iudi-
cis, vel alia via, rem non esse suam: vt legitur vtro-
que iure. c. Si virgo. 34. q. 2. & glo. c. fin. de præ-
scri. & l. Qui sent. ff. de v. fur. sed prælatus est in
possessione respectu subditorum: ergo in re du-
bia habet ius præcipiendi: & per consequens sub-
diti tenent tunc obedire. ¶ Et confirmat. Quia
alias sequeretur, qd prælati quotiescunq; quid
iuberent, tenerentur manifestare quo iure id fa-
ciunt, anteq; subditi tenerentur obedire: quod in
grauem vergeret detrimentum gubernationis.

¶ Secundo arguitur. Coniux, dum dubitat
an alter sit eius coniux, tenetur reddere de-
bitum petenti, eo quod est in possessione: vt ex
pressè iubetur. cap. Dominus. De secundis nu-
ptijs. & cap. Inquisitioni. De senten. ex com. er-
go par ratione, postquam prælatus est in pos-
sessione, tenentur subditi ei parere in dubio.

¶ Et confir. Si princeps indicat bellum, edicat
que ciuibz vt armentur ad illud, quanuis sub-
diti dubitent iustum ne sit bellum, an non,
tenentur nihilominus parere, & si fortè prin-
ceps iniquè præciperet (nisi manifestè consta-
ret edictum esse iniquum) vt est sententia Au-
gustini. capitul. Quid culpatur. 23. quæstio. 1.
(qui forsitan est sensus illius documenti. 1. Pe-
tri. 2. Serui subditi estote dominis, etiam dysco-
lis) ergo par ratione, quando dubia est iustitia
præcepti, tenentur subditi parere.

¶ Tertiò. Qui se exponit periculo peccandi,
peccat, secundum illud Eccl. 3. Qui amat pe-
riculum, peribit in illo: sed quicumq; dubitans
an præceptum sit iustum, si parere recusat, ex-
ponit se periculo non obediendi: ergo peccat
non obsequendo.

¶ Et confirmatur argumento vulgato ad hoc
propo-

propositum. Quando cunq; aliquis est dubius,
an aliquid ei liceat (siue de iure, qd sunt æqua-
les rationes aut opiniones pro vtraq; parte: si-
ue de facto, vt cum quis dubitat, an infirmitas
sua sit sufficiens ad frangendū ieiunium) tunc
consilium est receptissimū, vt adueniente præ-
cepto prælati, in illam partem inclinet subditus:
quia cum rationes prius essent æquales, super-
ueniens præceptum facit illam partem ponde-
rare præ altera: ergo eadē ratione quoties præ-
latus præcipit aliquid, & dubiū est an ius ha-
beat præcipiendi, parendum est illi.

¶ In contrarium est, qd ex duobus malis minus
est eligendum: vt admonetur apud Aristot. 2.
Ethico. cap. 9. & in octauo Toletano concilio.
distin. 13. ca. Duo mala. sed quandoque dum
quis dubius est an teneatur parere prælato, cō-
tingit grauius imminere periculum si pareat,
quam si nō pareat: putā quia agitur de vita ho-
minis, in quem nondum est certum eis crimē:
ergo tunc non est illi obediendum.

Quæstio generalis est inter docto-
res, quam Adrianus Papa quot. 2.
tractat prolixè: sit ne obediendum
prælato, vbicumque dubium est an
ius habeat præcipiendi. Et Syluester in verbo,
Obedientia. §. 4. dicit omnes doctores tenere
partem affirmatiuam. Fortè intelligit summi-
stas. Adrianus verò in multis casibus tuetur par-
tem negatiuam. Nos in præsentiarum nō ver-
sabitur casus vniuersos, sed illos qui peculiari-
ter spectant ad rem secreti tegendi, aut dete-
gendi. Et in hac materia secretorum est senten-
tia Petri de Palud. in. 4. distin. 19. quæstio. 4.
dicentes quod quando prælatus exigit secre-
tum, tunc si certum est subdito prælatum iure
præcipere, parere tenetur: si verò certum est
contra iura præcipere (quæ exposita sunt mē-
bro. 2.) obedire non debet: sed si dubium est
vel iuris vel facti, tunc præsumendum est de
iustitia iudicis, & debet ei dicere veritatē. Cui
sententia subscribit Syluester in verbo, Inqui-
sicio. §. 3. & ferè Doctores canonici. Atqui
si prælati illi essent, quos nulla ignorantia de-
cipere nullaque posset corrumpere iniquitas,
nulla esset tunc quæstio, nec dubia esset senten-
tia hæc, quæ in dubio inclinandum es-
set semper in præceptum prælati: at qui præ-
lati homines sunt qui & decipi & decipere fa-
cile possunt, maiori negotio veranda est quæ-
stio. Præmittendum est in primis, aliud esse
habere dubium, aliud habere scrupulum. Du-
bius enim est ille, qui neutri parti contradictio-
nis assentitur, sed ita habet suspensum animum,

vt in neutram præpondeat: vt ego modò sum
dubius paria ne sint astra, an imparia. Scrupu-
lus verò est (vt reor) formido vnius partis cō-
tradictionis, quæ stat simul cum opinione alte-
rius vt cum quis habet opinionem aliquē con-
tractum esse licitum, & formidine de parte cō-
traria, illa formido est scrupulus: qui potest es-
se maior aut minor, vt statim communistrabi-
tur, & de vtroque scilicet tam de dubio, quam
de scrupulo, dicturi sumus.

¶ Sed notandum præterea, quod præceptum
prælati, quando dubium est an ius habeat præ-
cipiendi, bifariā potest accidere. Aut enim cer-
tum est & compertum opus illud quod præci-
pitur esse licitum, ita vt nullum sit periculum
id fieri: aut opus tale est, vt periculum habeat
ad vtranq; partem. ¶ His habitis respondetur
ad quæstionem quatuor conclusionibus.

¶ Prima, quando præceptum est de re tutā vbi
nullum imminet periculum aut bono publico,
aut tertiæ personæ, in re dubia vt plurimū obe-
diendum est. Verbi gratia. Præcipit mihi præ-
latus studere, aut seruire infirmis, quæ sunt ope-
ra, vbi nullum imminet periculum, quanquam
sit dubium an id possit præcipere, de beo obe-
dire. Probat. quia cum obedientia sit virtus
perfectissima, nec debet subditus rationē om-
nium præceptorum exigere, nec prælatus te-
netur reddere: maxime vbi id quod præcipitur
licitum est: sub hac cōclusionē cōprehēdimus
casus designatos in vltima confirmatione, ad
partem affirmatiuam quæstionis: vt putā cum
valetudinariis dubius est, debeat ne ieiunare,
aut horas canonicas soluere: aut si sit dubium
de iure: accedente autoritate prælati, illa pars
est tenenda.

¶ Quod si quis arguat non esse omnino tutam
partem, quando præcipitur fractio ieiunii pro-
pter dubium infirmitatis aut aliud huiusmodi:
nam periculum est tunc frangendi præceptum
ecclesiæ.

¶ Respondetur, quod prælatus est sicut inter-
pres Dei: & ideo vbi non est aliud periculum
nisi fractionis legis, tunc periculum cessat: quia
præceptum prælati habetur pro interpretatio-
ne legis. secus quando est periculum damni re-
publicæ, aut tertiæ personæ: vt diximus in cō-
clusionē. Addiderim tamē vt plurimum: quia
nec in vniuersum obediendū est in re dubia, quā-
uis nullū sit periculū: vt putā si res est molesta
nimis & difficilis subdito. Si enim mihi præla-
tus præciperet longū iter, aut rem difficile, du-
biumq; esset mihi ius præcipiendi, non tenerer
statim parere. Vnde sententia est Sancti Tho-
mæ in quart. distin. 36. exponentis verbum

magistri, quod est in concilio Vermerensi. 29. quæstio. 2. cap. Si quis ingenuus, quod si quis liber desponsaret sibi puellam, quam bona fide credit esse liberam, & postea ex causa probabili dubitet illam esse seruam, non tenetur ei reddere debitum, quanquam Ecclesia præcipiat: nam si reddit animo non maritali, fornicationem committit: si vero animo maritali, incurrit graue detrimentum: puta quia inuitus consummat tunc matrimonium cum serua. Ecce quemadmodum nemo constringitur parere in re dubia cum graui suo detrimento, quanuis opus quod præcipitur esset tutum, periculum ageretur tertie personæ, eò quod id subditus exequeretur. ¶ Ex hac conclusione sequitur, quod quando prælatus interrogat sub præcepto aliquo secretum, unde nullum imminet cuiquam periculum, & dubium est an habeat ius præcipiendi, tunc tenetur subditus reuelare, præsertim si reuelatio illius secreti iuuat ad tollendam malam suspensionem prælato. ¶ Secunda conclusio. Quando prælatus inquit in quæpiam, & interrogat sub præcepto, quod ex probabilibus causis dubitatur esse iustum, non semper tenetur subditus respondere, sed in eâ partem inclinandum est, in qua est minus periculum. Exempli gratia. Inquit iudex aduersus homicidam aut furem, aut in quæuis alium reum priuati criminis, puta quod non est in perniciem publicam, & dubium est probabile pro utraque parte, sit ne infamia aut indicia quibus legitime possit inquirere: tunc testes hoc modo dubitantes non tenentur testimoniū dicere: imò tenentur celare crimen, quauis sint conscij: & a fortiori, nec reus ipse si interrogetur tenetur se prodere, quia maius periculum est si occidatur homo contra ius, quam si non obediat prælato. ¶ Probatur conclusio primò ratione generali. Regula est receptissima magistrorum in materia de ignorantia, quod in dubio sequenda est pars tuta: quod si neutra fuerit tuta, illa potius eligatur, ubi minus est periculum. ver.g. Dubitat quispiam an obligetur mentiri officiose pro seruanda vita hominis: considerandum est tunc utrum eorum esset grauius (si utrumque procederet ex scientia) permittere mortem hominis, quem quis tenetur seruare, an mentiri officiose: & quia manifestum est primum esse grauius (quia illud est mortale & secundum est veniale) fit ut ille teneatur mentiri si non potest tollere dubiū, quanquam sint plures rationes pro parte negativa. Sed si est dubius an teneatur peierare pro vita seruanda, tunc tenetur potius permittere mortem, quam peierare: quia si utrumque procederet ex

scientia, grauius esset periculum, quam homicidium. Itaque in materia morali non censetur illa pars minus dubia, quam plures comprobant rationes, sed illa potius, quæ minus est periculosa, nam minus periculum habetur pro maiori ratione: tamen, quando utraque est æquè periculosa, illa deligenda est, in quam probabiliores rationes propendunt. Ad propositum ergo. Non obedire iudici ex scientia, casu quo inquit ad vindicandum priuatum homicidium aut furtum, est peccatum mortale, sed tamen non infinitum, ut nonnulli foramidant: imò grauius est hominem iniuste occidere: ergo in probabili dubio potius eligendum est periculum inobedientie, quam homicidii: atque adeo tunc non est dicendum testimoniū. Quo fit, ut si prælatus interroget sub præcepto aduersus aliquem, putans grauiora commisisse crimina, & testis scit leuiora esse, nec vergere in infamiam aut detrimentum alterius: dubiusque est iustum ne sit præceptum, tenetur tunc parere: quia minus est in illa parte periculum. ¶ Secundò probatur conclusio peculiari argumento huius materie inquisitionis. Vult quisque præsumitur bonus quoadusque probetur malus, sed quandiu dubium est, an sit ius inquirendi aduersus aliquem, tunc nec probatus est malus, nec iure existimatur talis (nam sola infamia aut indicia sunt quæ faciunt præsumptionem iuris) ergo re dubia, & iudex inquirens peccat, & testis si obsequatur iniustus est.

¶ Et tertio arguitur. Iura fauent reo sicut possessori: ergo quoadusque constiterit ius esse inquirendi, reus habet ius vite, famæ, & honoris suorum: atque adeo in dubio nec licet in eum inquirere, nec testimoniū dicere.

¶ Sed quid si quis habeat opinionem quod tenetur obedire, formidinem tamen & scrupulū quod non tenetur?

¶ Gerson in tractat. De pœnitent. & in De præparatio. ad missam. videtur prima fronte tenere, quod quando quis habet opinionem & assensum vnius partis, tunc potest, imò frequenter debet agere contra formidinem alterius. In quam sententiam citat Altiſiodorensis. At profecto doctores grauiſſimi non intelligunt hoc in vniuersum: sed quando pars illa quam quis opinatur, est tuta: unde videlicet non imminet periculū tertie personæ: aut quando formido est leuissima. Vt si quis habet opinionem integrè esse confessum (quod est exemplum Gersonis) non tenetur propter formidinem contrarij iterum confiteri aut abstinere à communione.

¶ Sit

3. Conclusio. ¶ Sit ergo in proposito tertia conclusio. Licet quis habeat opinionem partis minus tute, & solam formidinem alterius, non semper tenetur sequi opinionem, si modò ab illa parte magnum imminet periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem. Exempli gratia. Interrogat te iudex aduersus dignissimam personam, nempe cuius vita pretiosa est in re publica, opinariſque iudicem legitime inquirere, sed cum probabili formidine partis contrariæ: certè non tibi consulerem opinionem sequi ut testimoniū dicas, sed potius celes, nam periculum graue, ne dignissima persona præteritus occidatur, facit ut in moralibus formido præponderet opinioni. At verò si formido tenuissima est, nempe quæ à pauore potius & signa uia meticulosi hominis, quam à ratione proficitur, talis vincenda est, aut contra illam agendum. ¶ Hinc consequitur quid sit scrupulus. Cum enim quæstio sit de nomine, posset quis omnem formidinem in vniuersum vocare scrupulū, quando contrariæ partis habetur assensus, saltè opinatiuus. Sed tunc consequenter concedendum esset, quod non semper agendum esset contra scrupulū, imò quod nonnunquam agendum est secundum illum, ut modò dicebamus. Ob idque significantiſſe forſan dicitur scrupulus, non omnis formido, sed illa quæ adeo tenuis est, ut sit contra illam agendum: nam scrupulus breuissimum lapillum significat qui in calceo latet, atque adeo in moralibus significat illam formidinem, quæ ex pauore & metu procedit, cuius nulla est habenda ratio. ¶ Sed contra secundam conclusionem, & præsertim contra tertiam arguitur. Agere contra conscientiam est peccatum, ut omnibus est receptissimum (perinde enim de linquit, qui accipit rem suam quam credit esse alienam, ac si acciperet rem alienam) sed qui in dubio non obedit prælato, præsertim si opinatur iustum esse præceptum, agit contra conscientiam: ergo peccat. ¶ Respondetur duobus modis. Primò, quod agere contra conscientiam tunc solum est peccatum, quando agere secundum conscientiam est tutum, nec inde aliquid imminet periculum, nec reipublicæ, nec tertie personæ. Vt si habeo conscientiam, quod hodie teneor audire missam tunc aut debeo conscientiam deponere, aut missam audire: quia si audiam, nullum sequitur periculum. Sed quando neutra pars est tuta, nec potest homo conscientiam tollere, tunc nullum est peccatum agere contra partem minus tutam. ¶ Et quauis solutio hæc verissima sit, notandum tamè est secundò duplex esse dubiū, aliud spe-

Dubium.

culatiuum, aliud verò practicum. Dubium speculative est, quod pertinet ad intellectum speculatiuum: nempe qui nihil ordinat ad opus: practicum verò est, quod pertinet ad intellectum practicum: ut puta qui de actionibus dicat humanis. ver. gra. Habeo pacificam possessionem rei quam bona fide acquisiui, sed incipio dubitare an sit mea: dubium illud est speculative: sed tamen non sequitur. Dubito an res quam possideo sit mea: ergo dubito an teneor dare (quod est dubium practicum) nam possessio facit me certum ut non teneor, quo adusque iuridice compertum habeam, rem non esse meam: ut colligitur ex cap. Si virgo. 3. 4. q. 2. Quemadmodum Iacob quanuis dubitasset speculative, an illa quæ erat in lecto esset sua, tamen quia ignorantia erat inuincibilis, non dubitabat practice quin teneretur debitū illi reddere. Ad hunc modum dicere possumus in proposito, quod quando quis dubitat an prælatus ius habeat inquirendi, si videat maius imminere periculū testimoniū dicendo quod celando, tunc certū est, quod ille non tenetur obedire: atque adeo non facit contra conscientiam practice, quanuis faciat contra dubiū speculative: quod nullū est peccatum contra bonos mores. ¶ Sed per contrariū forte, quid si in re dubia præcepto addatur cōminatio sub sententia excommunicationis? Videtur quod tunc tollatur dubium, & non teneatur subditus parere. Nam si sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est: ut Gregorius admonet. 1. 1. q. 3. capit. 2. a fortiori in re dubia magis est formidanda. ¶ Respondetur, quod quando dubiū est ius præcipiendi, nihil refert quæ cōminatione proferatur præceptū, siue ex cōmunionis, siue alius pœnæ. Nam sicuti dum præceptū est manifestè iniustum, nihilo magis ligat, quātuncunq; addatur pœna ex cōmunionis: ita dum res est dubia nihil affert certitudinis præterquam iuxta sententiā Gregorij tunc magis timendū est atque adeo oculatus vestigandū est, an præceptū sit iustum & legitimū. ¶ Quarta conclusio. Quando crimina de quibus sit inquisitio, ea sunt quæ vergunt in perniciem publicam: ut proditio, crimen læsæ maiestatis, hæresis, & alia id genus: tunc in re dubia, vice versa, dicendū est potius testimoniū, quod celandum. Nèpe si dū inquisitores hæreticæ prauitatis interrogant aduersus hæreticum, dubius sit testis propter aliquā fortè probabilem rationem, an sit tunc casus iustè interrogandi, parere debet & testimoniū dicere in periculū hæretici: etiā si rationes sint aliquantulo probabiles pro parte contraria. Probatur conclusio eodem fundamento. In re dubia illa pars deligen-

Dubium.

4. Conclusio

E 5 d 1

da est ubi minus est periculi, sed minus periculum est si persona privata iniuste occidatur, quam si Reipublica damnum detur (si utrumque procedat ex scientia) ergo in re dubia potius inclinandum est in periculum particularis personae, quam in damnum publicum: atque adeo in casu conclusionis, dicendum est potius testimonium, quam celandum. ¶ Quod si contra quis arguat, quod in re dubia reus adhuc presumendus est bonus, ut supra arguebamus: postquam iura non sunt certa & manifesta inquirendi aduersus illum. ¶ Respondetur, quod ubi arguitur de bono publico, non requiruntur tot merita, ut supra dictum est, ad procedendum contra personam particularem, quia membra post habenda sunt capiti: & ideo in dubio ius est declinare in periculum potius privati boni, quam publici. ¶ Dubium tandem postremum restat in hac quaestione. Quid si homo ignoret doctrinam harum conclusionum? est ver. gra. qui dubitat sit ne praeceptum praelati iustum an iniustum, & praeterea nescit, an tali casu debeat sequi partem minus periculosam: quales sunt fere plebei. ¶ Respondetur, quod hoc dubium generale est in omni materia. Nos enim solum dicimus quod censemus, ratione & iure faciendum. Qui illo modo dubitat & ignorat, consulat peritiores, alius faciens contra ius, si ignoranti fuerit inuincibilis excusabitur: si vero inuincibilis peccabit. ¶ Ad primum principale respondetur, quod praelati & iudices non sunt in possessione respectu subditorum, nisi quatenus iusta praecipunt: & ideo quando dubium est, an praecipiant iustum, tunc si sit in praedictum tertij, quia ille tertius est etiam in possessione famae suae & bonorum, in eam partem inclinandum est, ubi est minus periculi. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod quando praelati qui praecipunt unde nullum periculum religioni aut Reipublicae, aut tertiae personae timetur, non constringuntur ratione reddere, sed simpliciter parendum est illis etiam in dubio, ut supra dictum est: quia tunc nullum est periculum, si praesumatur iudex iuste praecipere. Quando vero eiusmodi periculum imminet, tunc si subditus dubitat, nihil facit contra obedientiam, si exigit a praelato rationem praeccepti, proponens humiliter rationes dubitandi. ¶ Ad secundum principale respondetur, quod quando coniunx incipit dubitare, an vir sit vere maritus, cui tamen bona fide nupsit, tenetur reddere debitum petenti, non solum quia vir est in possessione, sed praeterea quia illa pars est magis tuta. Nam si utrumque fieret ex scientia, maius peccatum est fraudare coniugem

coniugali debito, quam fornicatio. Et ideo in dubio soluendum est debitum: quia, non solum re est periculum iniustitiae coniugalis: & solvere solum est periculum fornicationis. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod principi imperanti arma sumere, re dubia an bellum sit iustum, parendum est: non solum quia possessionem habet praecipendi, sed quia praeceptum spectat ad bonum publicum: puta ad defensionem Reipublicae: & ideo quando tunc imminet periculum, ne (si bellum sit iniustum) occidantur innocentes, non tantum ponderat haec pars, sicut alia: quia ciues debitorum sunt suae Reipublicae, non alienae. Non enim posset princeps bene defendere & tueri Reipublicam, si quoties indicit bellum, deberet singulis ciuium rationem reddere belli. Satis est si optimatum id consilio faciat. ¶ Ad tertium principale respondetur, quod quando utrinque est periculum, qui se exponit minori, nihil agit contra doctrinam sapientis. ¶ In confirmatione latet fallacia. Antecedens enim facile conceditur: videlicet, quod quando ante praeceptum praelati subditus dubitat de iure aut de facto, tunc adueniens praeceptum praelati (si modo probus & sapiens sit, nec agatur de periculo tertij) facit illam partem certam: quia non dubitatur quin praelatus habeat auctoritatem interpretandi ius & factum in dubio. Sed quaestio nostra est, quando dubitatur de iure praelati: puta quando dubium est an iustum sit eius praeceptum. Et ideo consequentia non tenet.

Q V A E S T I O T E R T I A .

V T R V M qui praeterea de secreto crimine interrogatur, iure possit verborum obscuritate & amphibologia interrogantem eludere. ¶ Ad partem negatiuam arguitur. Mentiri nulla de causa licet: ut late confirmat Augustinus super quintum Psalmum, & in libro de mendaciis: quod refertur, vigesima secunda quaestione secunda. cap. Ne quis. & cap. Si quis. sed qui verbis amphibologia alium decipere intendit, quodammodo mentitur: nam mentiri (ut nomen sonat) est contra mentem: iresquod ille videtur facere, qui aliud quam ipse habet iudicium gignere intendit auditori: unde Augustinus lib. Contra mendacium cap. 2.

cap. 3. Culpa (inquit) mentientis est in enunciando animo suo fallere cupiditas. Ergo illud non licet. ¶ Et confir. Veritatis virtus ea est, ut suam quisque mentem illis explicet verbis, quae secundum communem usum talem habent significationem. Nam (ut 26. Moral. inquit Gregorius, & refertur. 22. q. 5.) humanae aures talia verba iudicant, qualia foris sonant: diuina vero iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferruntur. Et subiungit, quod non debet intentio verbis deferuire, sed verba intentioni. Ergo verbis obscuris & amphibologicis alium decipere, est veritati contrarium: atque adeo ubique malum. Ob idque Augustinus in libro de conflictu vitiorum: quod habetur. 22. q. 2. Nec artificioso (inquit) mendacio, nec simplici verbo oportet quatenus decipere, quia quomodolibet mentitur quis, occidit animam. Et Isidorus lib. 2. sent. & refertur eadem causa. quaest. 5. Quicunque (inquit) arte verborum quis iurat, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iurator intelligit. ¶ Secundum principaliter arguitur. Si liceret verborum amphibologia respondere ad mentem respondentis ad decipiendum interrogantem: eadem etiam verborum arte liceret iurare: nam quibuscunque verbis, quae contra mendacium licite proferri possunt, licet, quando est necessarium, adicere iuramentum: sed iurare illo modo non licet: ergo nec contra mendacium alium decipere. Minor comprobatur sententia Augustini in quodam sermone quiescit. 22. q. 5. cap. Ecce duo. ubi ait. Qui super lapidem iurat falsum periurus est. Erant enim qui putabant excusari a periurio, iurantes per haec Evangelia superponentes tamen manum, non libro, sed lapidi: quem ille qui iuramentum exigebat, putabat esse librum. Dicit ergo Augustinus illos esse periuros: quia, Cum iuras (inquit) non iuras lapidi, sed proximo & ante Deum: & quia proximus intelligit te iurare per Evangelia, periurus es. ¶ Tertio principaliter arguitur. Decipere alium iure interrogantem, vitium est contra veritatem & fidelitatem: sed quod est contra huiusmodi virtutes, de se intrinsece est malum: ergo nulla ratione, nec ad repellendam iniuriam, licet alium decipere. ¶ Et postremo confirmatur. Si fas esset obscuris verbis eum fallere, qui contra ius percontatur secretum id etiam esset pro libito licitum sine necessitate: ut puta cum interrogatus posset tacendo, vel appellando, vel alia iusta via secretum celare: quod tamen non est facile concedendum: ergo neutiquam ius est, verborum amphibologia quencquam, quamlibet iniuste percontantem decipere. ¶ Sed in con-

trarium est, quia ubi quispiam iniuria petitur ut secretum patefaciat, ius habet quacunque arte celandi secretum, quamvis interrogans & quocatione verborum fallatur, modo verba aliquem habeant sensum, quo citra mendacium proferri possint: ut docet Augustinus super Genesim. q. 27. & latius contra Faustum lib. 22. ubi exponens illud Abraham Genes. 2. Dic obsecro quod soror mea sis: ait, aliud esse verum celare: aliud vero mentiri.

Q V A E S T I O H A E C P R A E C I P N A E S T I N H A C M A T E R I A S E C R E T I T E G E N D I : A T Q U E A D E O I N Q U A A L I O R U M M A L L E M A U S C U L T A R E S E N T E N T I A M , Q U A M M E A D I C E R E . A T V E R O , Q U I A R E M N E C E S S A R I A M S I L E N T I O P R E T E R I R E N O P O S S U M U S , T E N T A B I M U S A D Q U A E S T I O N E M S E P T E M C O N C L U S I O N I B U S V T C U N Q U E R E S P O N D E R E . ¶ Et quo certa primum omnium ab ambiguis separemus, iaciamus oportet primam hanc conclusionem, qua dicenda cuncta nitantur. Mendacium nulla prorsus de causa licitum est. Conclusionem hanc compertissimam habet Augustinus libro De mendacio. Fuerat enim forte antiquitus philosophorum opinio licitum esse mentiri pro vita amici seruanda, aut pro aliquo id genus grauiusculo malo vitando, quod mendacium misericors appellabant: cuius meminit Plato. 3. De rep. & 2. de legi. & Cic. pro Q. Lig. Et aduersus hunc errorem composuit Augustinus libros illos duos de Mendacio, & Contra menda. ubi ait, nec pro vita hominis, nec (quod multo maius est) ad euitandum quodcunque aliud peccatum quantuncunque grauiusculum, licere vnquam mentiri. Cui perinde sententiae theologi vniuersi in. 3. d. 8. vno consensu subscribunt. Ratio Augustini & doctorum est: quia absolute praeceptum est in decalogo. Non falsum dices. & in. 5. Psalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. & Eccles. 7. Noli mentiri omne mendacium. Vbi in vniuersum, nulla causa excepta, prohibetur omne genus mendacii. Quod si quis haesitans arguerit, inde solum colligi mendacium sine causa prolatum esse malum: nihil tamen vetare, quominus aliqua de causa possit fieri bonum, sicut Ecclesiasticum ieiunium licite frangitur propter infirmitatem. Respondetur, quod ratio conclusionis ad intentionem Augustini est huiusmodi: ut est apud Sanct. Tho. 2. 2. q. 100. artic. 3. Id quod est intrinsece & de genere suo malum, nulla de causa fieri potest ut sit bonum: sicut ignis quia suapte natura est calidus, nullatenus fieri potest ut non sit calidus, sed mendacium, ut dicit Arist. 4. Ethic. cap. 7. per se improbum est &

est & vituperabile: quia voces naturæ ordine debent verè significare conceptus: ergo mendacium propter nullam causam potest esse licitum. Attamen dissensio est inter S. Thom. & Scot. & plerumque alios, quod S. Thom. hac ratione putat, omnia præcepta decalogi adeo esse intrinsecè bona, ut nec Deus posset in illis dispensare: itaque non potest facere ut mendacium (salua semper ratione mendacii) sit bonum: quæ admodum nec facere potest ut ignis non sit calefactiuus. Alij verò putant Deum posse dispensare aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidem controuersiam, non est præsentis loci dirimere: sed satis est, hoc esse apud omnes cõpertsissimum (quicquid sit de dispensatione diuina) communi lege nullatenus fas esse mentiri. Hoc ergo sit fundamentum huius quæstionis, quod ponit Sanct. Thomas. 2. 2. quæst. 69. art. 1. Qui per iniuriam interrogatur, iure potest veritatem celare: cui tamen mendacium dicere, nulla ratione licet. Quo fit ut possit uti quibuscunque amphibologijs: dummodo possint aliquo vtitato sensu citra mendacium intelligi: quauis interrogans in alio sensu decipiatur: quia ius est cuiusque repellendi propriam iniuriam, non obstante alterius detrimento. Hoc habito fundamento, dicendum nobis prius est, de modo tegendi confessionem sacramentalem, ubi minus est ambiguitatis: mox de alijs secretorum generibus secularium. Sit ergo secunda conclusio. Ad tegendum secretum confessionis licitum est ubique sacerdoti, dum ea interrogatur quæ in confessione nouit, respondere se nescire, nec alia opus habet verborum arte: quia id potest in tali casu citra mendacium responderi. De hac conclusione satis conuenit inter doctores (præter Gabrielem) in 4. distinct. 2. 1. tametsi de ratione dissentiant. Enimvero Ricardus in 4. quæst. 1. hac vtitur ratione. Eadem persona verè affirmare potest aliquid, loquens in persona alterius, quod verè negat loquens in persona propria. Angelus enim loquens Moyfi in persona Dei Exo. 20. verè dixit. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxite de terra Egypti: quod verè negasset si loqueretur in persona propria: sed sacerdos ea quæ audiuit in confessione nouit in persona Dei, & extra confessionem interrogatur ut persona propria: ergo quod in confessione potest affirmare se scire ut Deus, potest extra confessionem simpliciter dicere se nescire. Hæc verò ratio merito non placet Scoto: quicquidem dist. quæst. 2. scitè arguit aduersus eam. Aliud enim est quempiam loqui in persona alterius: id est fingendo se esse alium

(sicut persona comœdiæ loquitur vice Chremetis aut Pamphili, cuius personam induit: quomodo Angelus de rubo loquebatur in persona Dei) aliud est loqui in persona alterius: id est, auctoritate alterius (quemadmodum Prætor auctoritate quam accepit à rege, profert sententiam perinde ac si à rege pronuntiaretur) & sacerdos in sacramento confessionis non agit personam Dei primo modo, ut putat Ricardus: sed secundo modo, tanquam minister: secundum illud. Io. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: ubi collatum est hoc ministeri: ergo quæ audiuit in confessione, non solum scit ut Deus, primo modo, sed ut propria persona & minister Dei. Et secundo arguitur argumento Scoti. Clavis scientiæ ordinatur in clauem potestatis: ergo quemadmodum sacerdos absoluit, cognoscit peccata: sed in persona propria dicit, ego te absoluo: sicut in alijs sacramentis dicit, Ego te baptizo: aut, Ego te consigno: ergo in persona propria nouit illa peccata à quibus absoluit Magister enim sententia est qui in 4. dist. 8. opinatur, quod sacerdos non absoluit: confidentem, sed ostendit absolutum. In quo non tenetur. Imò certè sacerdos absoluit quod vel illo verbo Christi exprimitur: Quorum remiseritis. Vnde Chrysostomus lib. tertio De sacerdotio. Sententiam (inquit) Dei præcedit sententia sacerdotis, & sententiam sacerdotis confirmat Deus. Quo nostri interim præstant sacerdotibus veteris legis: qui vim non habebant animarum purgatoriam. Et tertio arguitur. Quia si sacerdos loqueretur in persona Dei: ad sensum Ricardi, non præmitteret præcedentem illam, Dominus te absoluat: nec diceret: Auctoritate mihi commissa, ego te absoluo: nam verba illa in persona Dei prolata falsa essent. Et postremo confirm. Quia si vera esset opinio Ricardi, tunc sacerdos reuelans peccata in genere, dicens se scire multa esse peccata in populo, aut se scire conscientiam Petri mentiretur (cum loqueretur in persona propria: & tamen non scit illa, nisi in persona Dei) sed consequens est falsum: quia secundum doctores in eadem distinct. illo modo reuelare peccata, nullum est peccatum, si fieret sine scandalo. Statim Scotus prosequitur probare, quod non licet sacerdoti reuelare confessionem, alijs rationibus quam Ricardus: quas non est præsentis loci recensere. Sed nihil dicit an liceat sacerdoti respondere: nescio. Tametsi in 4. distinct. 15. quæst. 4. artic. 3. id insinuat licere. At verò Gabriel dist. 2. 1. art. 3. propter argumenta Scoti dicit, quod sacerdos simpliciter scit ea quæ audi-

audiuit in confessione. Vnde colligit, quod interrogatus nec potest respondere: scio: nec nescio: quia primum esset reuelare secretum sacramenti, & secundum esset mendacium. Et quauis silentium sacerdotis suspicionem faciat interroganti, verum esse id quod interrogat, nihil (inquit) ad sacerdotem: quia silentium de se non generat magis illam opinionem: quam contrariam, sed à malitia interrogantis gignitur illa suspicio. His verò nihil obstantibus, primum omnium non est neganda illa locutio: quod videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione scit ut Deus, & non ut homo: quippe, quæ non solum apud doctores in 4. dist. 2. 1. & de peni. cap. Omnis vtriusque sexus. sed apud pontifices est receptissima: ut capit. Si sacerdos. De offic. ordi. & alibi sæpe. Sed tamen verba illa non faciunt sensum, quæ putat Ricardus: puta quod scit ut Deus, sicut Angelus loquebatur in rubo: imò sensus est quem cõprobant rationes, quas iam modo faciebamus: nempe quod scit ut minister auctoritate Dei. At verò nihilominus vera est nostra conclusio: ut puta quod sacerdos interrogatus (modo nihil nouit nisi in confessione) potest respondere se nescire. Et quando nulla esset alia ratio, satis esset auctoritas theologorum & canonistarum id concorditer asserentium locis citatis: & præsertim Bernardi, qui ait: Nihil minus scio, quam quod in confessione scio: & præterea usus omnium Christianorum. Voces enim eo modo significant, quo recipiuntur à populo: populus autè Christianus, dum audit sacerdotem iuramentum se nihil scire, nihil intelligit, de his quæ nouit in confessione: quare verba illa solum significant nihil se scire extra confessionem. Et tamen secunda quidem propria ratio. Nam sacerdos ea quæ audiuit in sacramento, quamquam nouerit ut particularis persona, nouit tamen ea in foro & iudicio Dei: quod quidem Deus voluit esse adeo occultum, ut peccata illic confessi habeantur omnino pro obliuiscitis, ac si non fuissent: secundum illud Psal. 3. 1. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum testis sunt peccata. & Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator: iniquitatum eius non recordabor. Quare sacerdos, quemadmodum Deus, dicens: Ego te absoluo: promittit habere peccata ac si nunquam audiuisset: atque adeo in foro exteriori citra mendacium potest dicere, se illa nescire. Et hic est sensus illorum verborum: sacerdos scit ut Deus: id est, scit, tanquam minister Dei & ad modum eius. Et confirmatur hæc ratio. In alijs iudicijs cum iudex tanquam persona publica in vno foro, puta Ecclesiastico, nouit aliquam causam, si

postmodum sit iudex in alio foro, videlicet seculari, tunc potest dicere se nihil nouisse de illa causa: intelligitur enim in illo foro. Sed tertio arguitur. Sciri, quauis vulgari sermone dicatur etiam illud quod idoneis testibus credimus, tamen proprie id solum sciri dicimus, quod mentis firma ratione comprehendimus (verba sunt Augustini. 1. retract. capit. 14.) & tamen quod aliorum relatione nouimus, profectò non certò cognoscimus: quia cum sit omnis homo mendax, potuit qui retulit mentiri: quare proprie non dicimus illud scire, sicut loquitur Aristot. de scientia. 1. Post. Nam scientia est certa & cuius cognitio veritatis. Quæ definitio à iuris etiam peritis recipitur. Baldus enim. L. Scire leges. ff. De leg. Scientia (inquit) est infallibilis notitia veritatis. Quod fit, ut quauis ille qui est testis ex auditu, multum faciat aliquando in iudicio ad coniecturas: ut colligitur ex ea. Præterea. De test. & cap. Hoc videtur. 22. quæst. 5. tamen nunquam absolute testis in iudicio dicitur rem scire, nisi qui visu illam, aut alio sensu experimentaliter nouerit: ut habetur capit. Testis. 3. quæst. 9. vnde Io. 3. Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. & 1. Ioan. 2. Quod audiuiimus (scilicet ab ipso ore Christi) quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur. Et ideo sub distinctione testis interrogatur, an sciuerit vel audiuerit: quia audire non est scire. Tunc sic arguitur. Sacerdos ea quæ audiuit in confessione, non nouit nisi relatione illius qui mentiri poterat: ergo dicens se nihil eorum scire, non mentitur. Et quauis illa verba possent facere sensum vulgarem, ut negetur etiam scientia ex auditu, satis tamen est, quod habent vnum verissimum sensum, ut citra mendacium proferantur. Et postremo arguitur. Si sacerdoti, dum tyrannice interrogatur, nihil aliud liceret, quam tacere, profectò multum inde sigillum detrimenti pateretur. Nam, quauis qui tacet nec ait nec negat, tamen in communi visu hominum, cum quis non negat, crimen cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confesso: ut L. prima. titu. tertio. lib. tertio. ordinationum. & l. 12. & 13. De ordine iud. in pragmat. reg. Aliæ rationes communes sunt, & sigillo confessionis & secularibus secretis. Aliæ secretorum genera secularium non sunt (ut puto) tam celatu difficultia, in teste qui de alieno crimine interrogatur, quam in reo, dum interrogatur de proprio. Et ideo in hac secunda parte huius quæstionis dicendum est de teste, & in tertia, de reo.

3. Cōclusio. Sed tamen de utroque statuitur primū tertia cōclusio. Qui per iniuriā interrogatur de secrete crimine, debet prius, si potest defendere se aut appellando, aut tacendo, ostendendo in promptu per iniuriā interrogari: ut colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 66. artic. 1. si modo id facere possit, absque eo quod generet vehementē suspicionem criminis: quod tamen iam modo dicebamus non esse facile. Probatur, quia legitimus & iudicialis modus est, cum quis per iniuriā interrogatur, non respondere: & alia remedia non admittuntur nisi in necessitate: puta quando modus legitimus, grassante iniuria, non sufficit. 4. Cōclusio. Testis qui prater ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere tacendo (salua maiorum censura) respondere potest se nihil scire. Hanc cōclusionem non tamen habeo compertam, sed secundam: nec eam volo esse tamen certam & probatam. Haud enim nescio doctores esse gravissimos, qui cum certo affirmant fas esse sacerdoti dicere, Nescio: id tamen dubitat in alijs secretis secularibus: tamen si nec adeo id negent, ut iuniores quidam opinantur. Verba sunt Gersonis alphabeto. 34. Q. Postquam enim dixit licere sacerdoti respondere, Nihil scio, subiungit: Si autem possit similiter in alijs pure secretis ita respondere sine mendacio, ego non audeo definire: videretur tamen alicui par ratio, ut par verbi intellectus. Hæc Gerson. Vbi magis alludit ad partem affirmatiuam, quam ad negativam. Et Scot. 4. d. 15. q. 4. artic. 3. cum admonuisset reū iniuste interrogatū, ut ad modum iuristarum neget proposita ut proponuntur, subnectit. Sed nunquid si neget, intendens negare sicut sacerdos facit de confesso, dicens: Nihil mali scio: an teneatur poenitere? Respondit. Bonarū mētū est culpā agnoscere, ubi culpa non est: & ideo in tali casu tutum est poenitere. Vbi Scotus certe non loquitur de teste, neque negat ipsam licitē posse respondere, Nescio: sed loquitur de reo qui negaret se fecisse. De quo adhuc dubitat. Et S. Tho. 2. 2. q. 69. artic. 1. nec ait nec negat: sed hoc solū dicit, quod reus iniuste interrogatus, potest per appellationem vel aliter licite subterfugere, mendacium tamen dicere non licet. At verò Adrianus non ignobilis author, quot. 1. 1. respondendo ad secundū principale, dicit esse licitum in alijs secretis respondere, Nescio, sicut in secreto confessionis. Cui consentit noster Syluester, verbo, mendacium. §. 6. Sed quicquid sit de authoribus, probatur conclusio ratione. Et primò. Si qui interrogatur solū id noverit ex aliorum relatione, ambigi non potest, quin possit simpliciter respondere se nescire: ut patet ex tertio

argumento. modo facto ad secundam conclusionem. Imò non solum si iniuste, sed dum iure & ratione interrogatur, nullam iniuriam facit qui respondet se nescire, quod aliorum relatu nōuit, qui mentiri poterant. Nisi esset res admodum manifesta. Si enim ego negarem me scire esse Romanum: quanvis eam non vidi, mentiri iudicaret. Sed ad rem probatur, quod dum testis secretum de quo interrogatur, nōuit visu, vel experimēto cuiusque sensus, respondere possit se nescire. Quando quis in iudicio interrogatur veritatem, solū interrogatur secundū ius (nam praterius, nullus habet index potestatis interrogandi, id enim possumus, quod de iure possumus, capitul. Faciet. 22. quæstio. 2. & l. Filius. ff. de constituto.) sed secundum ius inquisitio fieri non potest de occultis: ut expresse cautetur ca. Qualiter & quando. el. primero. De accus. ergo testis solū interrogatur, an sciat aliquid quod non sit iure occultum: & per consequens, respondens se nihil scire nō mētur, si nihil aliud sciat quam quod est iure occultum. Ad hoc iuniores quidam, alijs egregie docti, sustinentes contrarium, respondent, quod in illo capit. citato, solū habetur quod index exigens iuramentum, debet in forma excipere occulta crimina: ut videlicet iurent testes quicquid sciunt: exceptis occultis: & tunc manifestum est, testem posse citra mendacium respondere se nihil scire: quia respondet ad intentionem iudicis. Si tamen iniquus iudex nihil excipit, sed petit iuramento, ut dicant testes quicquid noverint simpliciter: tunc est quæstio an liceat respondere se nihil scire: & dicunt isti non esse licitum: quia verba ut excusentur à mendacio, debent proferri ad intentionem interrogantis: & in tali casu verbum, Nihil, non habet unde restringatur: & ideo sensus est, quod ille nihil scit, nec publicum nec occultum: quod est mendacium. Hi tamen, aut non capiunt, aut dissimulant vim argumenti. Enimvero non solum iure tenentur iudices inquirentes exceptionem exprimere de occultis: ut latè membro secundo monstratum est: sed quando iniquus iudex illam non faciat, iure ipso intelligitur facta: & ideo verba, Nihil scio, iure ipso restricta sunt, ut intelligantur de illis criminibus, quæ iuridicè possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subijcitur tali iudicio. Vnde, licet non respondeant ad intentionem iudicis iniquitatis, interrogatis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure deberet habere. Et confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens, me interrogaret in uniuersum quicquid scio, optimè responderē, Nihil

Nihil scio (quāvis aliquid secretū scirem) quia conficerem intentionem suam esse solū interrogare illa quæ iure potest: ergo eadē ratione, quando improbus aliquid prater ius interrogat, qui respondet ad intentionem iuris non mentitur. Sed quid si in particulari me interrogat, utram Petrus occidit Ioannem (quod ergo solus vidi) videtur esse mendacium si respondeam. Nescio: nam non apparet quomodo illud verbum restringitur à iure. Respondetur, quod iure possum respondere. Nescio: quia iure intelligitur. Nescio ut dicam: aut nescio eo modo quo iure debeam dicere. Nec hoc est tam pulchrum cōmentum, quā nonnulli existimant: nam cum voces sint signa eorum quæ sunt in anima: ut inquit Aristot. 1. Perier. nemo potest respondere nisi illud quod scit: & ideo perinde est: quæpiam interrogare de aliquo facto: ac si interrogetur quid sciat de illo facto. Vnde sicut iniuste interrogatus quid sciat de hoc homicidio: potest respondere. Nihil: nam iure intelligitur: quod debeam dicere: ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, potest respondere. Nihil scio: quod est: Nihil debeo dicere. Nec abs re certe adducitur hoc illud Mar. 13. De illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quanvis multifariam à doctoribus exponatur: ut adnotat S. Tho. 3. part. q. 10. arti. 2. (Origenes enim exponit de corpore Christi mystico: quia Ecclesia nescit illum diem: alij glossant de Christo secundum scientiam acquiritam secundum quam Christus non novit illum diem, atque aliter alij) tamen profectò germanus sensus illius verbi est, quod Christus nescit illum diem, ut dicat in hac vita: non modò propter auctoritatem sanctorū ita exponentium, sed quia textui nullas alias sensus cohæret. Cum enim Apostoli rogassent Christum: Dic nobis quādo ista fiet, & quod signū erit, quando hæc omnia incipient: & Christus ad secundā partē interrogationis respondisset, tradendo signa iudicii, ad primā partē, quasi responsū negans, ait. De die illo nemo scit: nec filius hominis, id est. Nec vobis in hoc tempore expedit scire (ut ait Hiero. super Matt. ca. 24.) nec mihi conuenit dicere (ut ait Aug. libr. 1. super Gene. cōtra Manichæos) quasi dicat. Ego quatenus redemptor, habeo vos docere quæ pertinent ad redemptionē: & ad finē redemptionis pertinet, ut ignoretis hunc diē. Ergo tatum valet: filius nescit: sicut filius non debet facere ut sciat. Sicut è contrario. Gen. 22. Nunc cognoui quod timeas Deū: tantum valet, sicut: Nunc feci ut cognosceres. Re vera absque scrupulo affirmauerim hanc quartā cōclusionem, quoad

me maiores contrarium doceant. Sed est contra illam argumentum. Quando una pars contradictionis est vera altera est falsa: sed quando quis secretū quid scit, verū est si dicat: scio: ergo falsum est si dicat: nescio. Respondetur, quod quoties quis per iniuriā petitur, ut reuelet secretum: siue sit secretum sacramenti, siue aliud seculare, responsio negativa est vera, & affirmatiua falsa: quia restringitur à iure sicut negatiua, scilicet. Aliquid scio: quod debeam dicere. Si tamen sua sponte absque necessitate sacerdos illas contradictorias proferat, tunc ait. Durand. 4. d. 2. q. 4. quod affirmatiua est vera: quia tunc non restringitur, & negatiua est falsa. Sed nihilominus dicens se scire, peccat reuelando confessionem. Paludo vero eadem distinctione. q. 3. ait, quod quanvis sua sponte proferat illas contradictorias, ubi affirmatiua est falsa, & negatiua vera: quia sensus est, se aliquid scire quod debeat dicere, tanquā homo: quod falsum est, siue compulsius dicat, siue non. At verò crediderim (cum sermo est de cognitis in sacramento) negatiua semper esse veram, & affirmatiua falsam, ubi unquē proferantur, propter tertium argumentū quod fecimus ad secundam cōclusionem: quia quod notum est solum ex reuelatione, propriè non dicitur sciri: nec opus est alia restrictione. Si tamen scire extendatur ad ea quæ testimonio aliorum, nouimus, tunc quando sacrilegus sacerdos sua sponte reuelat confessionem, parum refert quomodo loquamur, nam siue affirmatiua sit vera, siue falsa, utroque modo est graue peccatum referare sigillum. Fortè verisimilius est opinio Petri de Palu. non tantum propter rationem suam, sed quia sacerdos non modò quando petitur per iniuriā, sed extra illum casum, potest dicere se nescire quæ audiuit in confessione. Exempli gratia. Est sacerdos in concione & colloquio, ubi incidit sermo de illo cuius confessionem audiuit, cuius mores alij probant, alij reprobant. Potest profectò sacerdos, & deberet dicere. Nihil mali scio de homine. Et id non solum quando eius silentium suspicionem faceret, aliquid se scire in confessione (nam tunc teneretur omnino) sed etiam propter comitatem, posset hominem illa ratione laudare. Quare tunc etiam negatiua est vera, & affirmatiua falsa. At verò nulla aut necessitate aut utilitate id exigente, non debet sacerdos temerè affirmare se nihil scire (quanvis nihil sciat nisi in confessione) quia tunc fortè aut accipitur in sensu vniuersali, ut ait Durandus, & sic erit mendacium, aut saltem verbum erit vanum.

¶ Quod

Quod si quis arguat. Sequeretur, quod sacerdos nullatenus liceret in genere dicere: scio aliqua esse peccata in populo, nam eadem ratione illa affirmatiua esset falsa, si non sciret nisi in confessione: consequens est falsum: nam illud extra scandalum licitum est, qui non est reuelatio confessionis, nec condemnamus sacerdotem dicentem, se scire conscientiam & peccata Petri. Respondetur, consequentiam non valere: quia illa affirmatiua non est reuelatio sacramenti: & ideo accipienda est in sua propria significatione: atque adeo tunc est vera.

¶ Sed de alijs secretis secularibus quando quis sua sponte reuelat secretum quod proprie scit, puta visu vel alia experientia, credo verum dicit, cum ait se scire. Est enim alia ratio de sigillo confessionis: ubi, cum sacerdos nihil sciat nisi ut Deus, quomocumque reuelet ut homo, forte mentitur. Alia uero secreta sciunt homines, ut homines: ideo dicentes se scire, verum dicunt, (nisi cum vi & iniuria interrogantur) peccant tamen contra secretorum fidem.

Dubium.

¶ Sed hoc est quod me dubium peius torquet. Quid si improbissimus homo interrogaret testem, dic mihi quicquid scis de hac re quantumcunque secretum sit, nec possit iure reuelari? Videtur enim tunc responderi non posse, nescio: nam tunc cum alter expresse interroget id quod non debet dicere, non video quomodo in verbo, nescio, possit subintelligi restrictio contradictoria, ut dicam: quippe quae exclusa est ab interrogante. ¶ Re vera forte tunc responsio illa, nescio: non caret mendacio.

Dubium.

Sed esset sic interrogans obiurgandus, tanquam indignus cui aliquod responsum redderetur. Tamen si forsitan etiam tunc a iure restringitur responsio quicquid malitia interrogantis verbis expresserit. ¶ Attamen superius ex his conclusionibus dubia nonnulla. Primum. Quid si tyrannus non satis habet, ut sacerdos dicat se nescire, sed vrget ut dicat an audierit.

¶ Respondetur, quod potest verè respondere se non audisse: primo, quia Christianus populus nihil intelligit per illa verba de illa quae audiuit in confessione, & praeterea quia id non audiuit, nisi tanquam Deus, ut habeat tunc probabilitatem, ac si non esset dictum. ¶ Sed quid si percontetur, an audierit in sacramento confessionis: utrum licet possit negare se audisse: nam dicere, nescio, nihil iuuabit, maxime dum est verisimile non fuisse oblitum. ¶ Haec tenus opinionem secutus communem, respondebam inter legendum, licitum esse sacerdoti dicere, se non auduisse in confessione, sed re modo oculatius inspecta, verisimilius mihi videor aliter

sentire. ¶ Et probatur id non licere. Primo, quia quantis in illo verbo: non audiui commode possit intelligi restrictio: extra confessionem, in hoc tamen, nihil audiui in confessione: in congruè profecto admodum intelligi potest: eo quod interrogans explicat contrarium, scilicet an audiuit in confessione. Et ideo non excusatur a mendacio: quemadmodum non excusaretur, si diceret: nihil audiui, nec tanquam Deus, nec tanquam homo. Et cum, nec propter sigillum confessionis, mentiri permittatur, fit ut illud responsum non sit licitum. ¶ Secundo probatur, tale responsum nunquam esse necessarium. Sigillum enim confessionis adeo debet esse sanctum, ut non solum non affirmemus quae illic audiui, sed nec negemus quae illic non audiui. Unde si sacerdos inductus in testem interrogetur, an poenitens fecerit homicidium: quantum ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confessus, non debet sacerdos dicere: nunquam hoc audiui in confessione: quia quantum illud sit verum, nec sit reuelatio sigilli, quae cauetur in iure, est tamen quaedam contaminatio sacramenti, nec potest esse sine scandalolo. Secus, si post mortem dicat confessor. Nunquam talis confessus est mihi peccatum mortale: quod etiam rarissime fieri debet. Ergo si impudentissimus tyrannus roget sacerdotem: an hoc audisti in confessione inquantum Deus: hoc illi responso exprobandum est verbum. Sacrilège haec est sacramenti religio, ut nec si poenitens mihi dixisset, affirmare possem: nec si non dixisset, negare deberem: nec affirmatio nec negatio mea potest tibi facere fidem: quare neutram a me responsum expectes. Quae quidem verba nullam profecto de se suspicionem generant, utrum ne sit quod interrogatur. At non contendo renuere, quin dato casu quo non possit aliter celari sigillum, liceat respondere: non audiui in confessione: quia vniuerso populo receptum est, ut verba illa excusent a mendacio. Sed credo nunquam esse necessarium: atque adeo difficile posse excusari a mendacio. ¶ Sed tamen si tyrannus interrogaret sacerdotem, an Petrus occidit Ioannem (quod sacerdos nouit in confessione) nec esset contentus illa responsione: nescio tunc Adrianus in 4. quaest. De sigillo. dicit, quod sicut potest respondere se non auduisse in confessione, ita potest respondere, quod Petrus non occidit. Sed re vera in hoc nulla prorsus est apparentia. Primo, quia in illo verbo: Petrus non occidit: nullus potest subintelligi modus, qui illud excuset a mendacio. Ineptissima enim interpretatio esset: non occidit: ut dicam: quia facta non

facta non habent ordinem immediatum ad hoc quod est dicere, sicut, scire: & alia verba sensationum. Et praeterea, quia illa responsio nunquam est necessaria. Potest enim convinci tyrannus, non solum hoc responso quod modo dicebamus, sed potest adhuc addere sacerdos. Quomodo possum dicere Petrum occidisse, cum id nesciam? Nam quamquam id mihi esset confessus, forsitan esset mentitus: & quantum tacuisset, forsitan voluit celari, & sic se confiteri. Et haec de sacerdote. ¶ Alterum dubium est de alijs secularibus secretis. Vtrum qui iniuste interrogatur de secreto, & postquam respondet se nescire adhuc vrgetur ut respondeat simpliciter an Petrus occidit Ioannem, affirmando vel negando, vel an vidit homicidium fieri, an audiuit: utrum (inquam) liceat respondere non vidi, nec audiui, aut Petrus non occidit? ¶ Aliquando in lectionibus nostris excogitauimus modum, quo testis abunde se posset protegere. Dicebamus enim, quod quemadmodum licet tunc testi dicere se nescire, ita licet ei negare omnia verba sensuum quae pertinent ad scientiam: ut puta dicere quod nec vidit nec audiuit, nec est memor: quia haec omnia verba explicant quodammodo scientiam: & ideo videntur posse eodem modo restringi: scilicet, nec vidi, nec audiui ut dicam. Et si haec responsio saluaretur a mendacio, profecto sufficientissima esset ad celandum secretum alienum. Nam tunc cum testis iniuste interrogatur an Petrus occidit, posset respondere quod nec audiuit, nec vidit, nec omnino scit: & quod nescit, nec affirmare potest nec negare. At verò iam modo vereor rem adeo extendere, nec sum tam certus an in verbis: non vidi: non audiui: possit aptè subintelligi: ut dicam: sicut in verbo, nescio. Nec forsitan ego ita responderem: sed tamen nec eum prorsus condemnarem qui ita responderet. ¶ Tertia & postrema pars huius quaestionis ad reum spectat, quem non est tam facile instruere, ut citra mendacium se protegat. De quo statuitur quinta conclusio. Reo cum iniuste interrogatur de proprio sed secreto crimine, nec prodest respondere se nescire, nec licet negare verum crimen, dicendo: non feci. Prima pars est manifesta: nam ridicula esset responsio, si homo diceret se nescire, dum interrogatur de proprio opere: nempe cuius non est verisimile se esse oblitum. Secunda verò parti conclusionis non consentiunt omnes doctores. Imò Adrianus in 4. q. De sigillo. in solu. 2. argu. quantum loquatur de sacerdote productum in testem, interfert tamen generaliter, quia reus iniuste adiuratur de crimine, quod iure est occultum: quia non tenetur semetipsum prodere potest

3. Conclusio

secundum omnes doctores respondere, quod nihil de facto illo nouit, vel certe quod non fecit. Haec Adrianus. Veruntamen nescio qui sint illi omnes doctores. Fateor me nullum legisse. Sunt qui impingunt Scotum, quod licet adulterare, cum iniuste interrogatur a marito de adulterio sub comminatione mortis, respondere se non esse adulterum: quod tamen nunquam legitur apud Scotum. Imò verò Scotus in 4. d. 1. q. 4. art. 3. ubi loquitur de reo iniuste interrogato, admonet ut respondeat his verbis. Nego proposita ut proponuntur: ut in re publica. Quod si iudex vrget eum, ut confiteatur propositum, vel ut neget, respondere posset, quod ipse respondit sufficienter ad accusationem. Haec Scotus. Vbi non concedit licentiam dicendi: non feci, sed nego proposita ut proponuntur. Subiungit tamen. Sed nunquid si neget, intendens illud negare ut propositum est. Et tunc publicum, tenet ille poenitere tanquam de mendacio? Respondet Bonarum metum est culpam agnoscere, ubi culpa non est: & ideo tutum est tunc poenitere de illo quale est, sub dubio an sit veniale, vel mortale. Haec Scotus. Vbi sub dubio relinquit an liceat dicere non feci: & magis inclinatur in partem negatiuam. At verò quicquid sit in aliorum opinione, nulla mihi tamen, vel apparenti ratione, persuadere possum, ut liceat occulto peccatori iniuste interrogato dicere: non feci. Nec video quomodo possit illud excusari a mendacio nam maxime quia subintelligitur: non feci ut dicam, sed profecto sensus ille violentissimus est: etenim quia dicere: procedit ex scientia in verbo, nescio, potest subintelligi: ut dicam, id est, non scio tali scientia quae iure sit propalanda: attamen opus non habet talem ordinem ad sermonem. ¶ Sed ais forte alia ratione posse illud verbum excusari a mendacio, per æquiuocationem temporis. Ut si adultera admisit amicum heri, possit modo iurare, non fecisse adulterium: ut subintelligatur: hodie. Quemadmodum Angelus de Perus. super. 1. Idem. ff. de condi. ob turpem causam. & Ananias. ca. Qui cum fur. extra De furtis. referunt de beato Francisco, quod cum Perusij rogaretur a pretore persequente criminosum quendam, an vidisset eum transire, respondit non transiit hac: sinu vestis insinuans. Sed re vera commentum hoc minus placet. Nam et si qui iniuste interrogatur, non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenetur tamen eis verbis secretum celare, quae in aliquo sensu recepto apud vulgus, vel apud sapientes sint vera: alias mentitur: quod neutiquam licet. Et certe oratio: non feci: facit sensum vniuersalem: nunquam feci: & non transiit hac: refertur ad illum locum de quo alter interrogat. Atqui diuus

F. Fran-

Franciscus forsan aut falso circūfertur vt autor illius respōsi, aut putauit vir sanctissimus id esse licitum. Alium cōmemorat diuus Aug. sanctum episcopum firmū nomine: firmiorē (inquit) voluntate: qui cū ab eo quærerent apparitores, quem ad se confugientē occultauerat, hoc solum respondit, nec mentiri se posse, nec hominem prodere. Multaq; passus tormenta in sententia permansit. Quā nimirū patientia indulgentiam ab imperatore homini calamitoso impetravit. ¶ Sexta conclusio. Mendaciū quo qui iniuste interrogatur, negat proprium crimen, non est perniciosum, sed officiosum: atque adeo, si fiat iuramento, nunq̃ est mortale, solū veniale: siue in iudicio interrogetur, siue forma iuris, siue extra iudiciū: vt cum adultera interrogatur de adulterio à marito: qui nō est iudex. Probat. Nam quis licet mentitur, nemini facit iniuriā, imō ipse est qui iniuriam patitur. ¶ At verō cū nec venialiter peccare quo modo liceat, quid facturus est miser homo, qui contra omne ius interrogatur de secreto proprio crimine? ¶ Respondetur septima conclusio. Si verba non occurrerint, quibus per æquiuocationem, vltu hominum receptam, citra mendaciū celare possit crimen, mori debet, antequā mentiatur: licebit tñ nonnunquā id reuelare, vt videbitur, q. sequēti. Interim tamen si percōtetur quis, quibus amphibologijs poterit se miser tueri, nō possumus illas singillatim colligere: sed pro sua quisq; peritia & prudentia illas poterit excogitare. Possit, v.g. occultus homicida cōtra ius interrogat⁹ respondere: iuro me neminē occidisse: nam illa oratio latine amphibologica est: & si primus accusatus accipiat per aliu: & secundus actiue, est vera. Quemadmodū Pyrho. respondisse fertur Apollo: Aio te. Ecidas Roma. vincere posse. At qui posset adultera, cū adulterium percontatur maritus, respondere. Quid proderit mihi iurare non fregisse fidē, aut quomodo dabis fidē dictis eius, quā non credis seruare fidē thori? Item posset iurare se non fregisse matrimonium (nā post adulteriū adhuc manet integrū matrimonium) quā uis maritus intelligat, non fregisse fidē thori. Possit item mulier quæ nuplit consobrinō, si ab apparitore iniuste interrogatur, an maritus intrauit domum, respondere neminem intraisse præter cōsobrinum suum. Quemadmodū Sara celauit esse vxorē Abraham, dicens se esse sororem. Crediderunt enim Egyptij nō posse sororem nuplisse fratri. At tamen inutilis iam modo sunt huiusmodi responsiones. Tanta est interrogatium versutia. ¶ Sed vt trum posset homo, vt celet se iniuste

quæsitum dum interrogatur an sit ipse ex fratribus minor iurare se esse maiorem: cum tamen sit natus minor, sed qui succedit in primo genitura paternæ domus? Et videtur quod sic. Imō q̃ posset iurare se esse Petrum, cum tamē non sit nisi frater eius. Nam hac ratione excusat Aug. Iacob à mendacio, dicentem se esse Esau. ¶ Respondetur, q̃ non auderem hoc admittere. Quia aut non est adeo certum Iacob non fuisse mentitum: aut id respondit in inspiratione diuina: aut (quod puto sentit Augustinus) sermones illi erant apud gentem illam vsitati in illa significatione, vt citra mendaciū posset proferri. Vnde Gregorius, vt refertur. 22. quæstio. 2. Si quis (inquit) per vetus testamentum suum vult tueri mendaciū: quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit dicat necesse est, rerum alienarum raptum, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic cōcessa sunt, sibi nocere non posse. ¶ At nunquid si quis interrogatur, vt testis, an vidit Petrum fugientem: vel tanquam reus, an occidit Petrum, poterit respondere: nō vidi Petrum: aut, non occidi Petrum: quem tamen occultē occidit? Videtur enim id licere, nec esse mendaciū: nam, vt scripsimus in dialecticis, nomina singularia æquiuocē significant: & ideo potest respondens subintelligere alium Petrum quem non occidit, aut quem non vidit: quemadmodum dicunt dialectici has non contradicere. Canis est in mari: Non est canis in mari. & vt tranque esse veram, eod quod subiectum accipitur æquiuocē. Respondetur quod nō esset siue mendacio huiusmodi responsio. Nā secundum receptissimum vltum omnium, affirmatio, & negatio in omnibus his proprijs pro eodē accipiuntur: ac si non esset nisi vnus, qui nuncuparetur illo nomine. Vt si me percontante an Petrum videris, respondeas: non: negatio ad eum refertur, quem ego quæro. Nec alium potest sensum admittere. Sed immensum opus esset per singula discurrere. Prudentis erit ex his cætera perpendere. ¶ Sed instas adhuc pressius, quid faciet miser homo qui mortem comminante tyranno nisi verum fateatur, non habet quæ se amphibologia protegat? Aut adultera, quam maritus nudo gladio petit fateri adulterium, vt iuret an adulterium fecerit? Respondetur, quod plures sunt homines, nequitia, & violentia, quam vt possit omnibus obuiam iri. Ob idque in tali casu mori opus est: quemadmodum si tyrannus mihi comminaretur mortem, nisi peierarē aut leuissimē mentirer, mortem prius deberem oppetere, quā mentiri.

¶ Ad pri-

¶ Ad primū argumētum principale, concessa priori præmissa: putā nunquā esse licitū mendaciū, negatur secunda. Nec enim sit est ad integrā rationem mendacij, fallendi cupiditas, nisi oratio sit falsa. Est enim mendaciū: vt inquit illic Aug. falsa significatio cū voluntate fallendi: modo qui amphibologia eum fallit, qui iniuste interrogat, in aliquo sensu verum profert, quo excusatur à mendacio. Neque tūc venit cōtra mentem: quia id in aliquo sensu verū profert, quod habet in mente: quanuis alius aliud cōcipiat. ¶ Atque eodem modo responderetur ad cōfirmationē, quod quando homo interrogatur absque iniuria, simpliciter & cādidē respondere debet: putā verbis quibus interrogans nō decipiat. Sed quando vi & iniuria percutitur: quia licet ei veritate celare, nihil agit cōtra virtutem, proferēdo æquiuocum verbum: quia eiusmodi respondenti præcipua intentio non est fallendi, sed ius suū seruandi. ¶ Dicta verō sanctorū cōtendunt, vt prohibeant respōsa per verba quæ nullum possunt facere verum sensum, secundū significationē vsu receptam: quippe quæ non possent à mendacio vlla ratione excusari. ¶ Et eadē ratione respondetur ad secundum principale. Qui enim per lapidem iurat falsum, nō excusatur à mendacio, post q̃ falsum est quod iurat, nec à perjurio: nam cum enuntiet se iurare per euangelia: quanuis ponat manum in lapide, tamen omnes intelligunt se iurare per euangelia, nec possunt aliud intelligere. ¶ Ad tertium respondetur q̃ quāuis mendaciū id est falsum dicere cum intentione fallendi: eatenus sit intinsecē malum, vt nulla de causa iuste fieri posset, tamen decipere non est adeo de se malū, quin per amphibologiam liceat, ad repellendum iniuriam. ¶ Vnde subsequitur solutio confirmationis. Nam citra necessitatem non licet vti huiusmodi amphibologijs: non quod essent mendacia, sed quod hominum conuiuius & societas id expolcat, vt homines vsitationibus, atq; perspicacioribus verbis in ferijs vtantur ne se fallant, nisi ioco, in ridiculis: vt author est Aristot. 4. Ethic.

Q V A E S T I O Q V A R T A.

¶ Vtrum vsq; adeo obligamur ad secretorum fidem, vt teneamur nonnunquam mortem prius oppetere, q̃ secretum detegere. ¶ Ad partē negatiua arguitur. Reuelare secretū, vt suprà dictū est, ex genere suo nō est nisi damnū, & iactura famæ, quæ violatur prodicione criminis: sed vita bonum est multo pretiosius q̃ fama: nam pellem pro pelle: & cūcta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Iob. 2. Ergo si alterius corū

iactura facienda est, potius debemus famā, vel propriam, vel alienam abicere, quā propriā vitam. ¶ Cōste. quia vt frequenter solemus repetere, lugum domini suauis est, & onus leue. Matth. 1. 1. sed cū terribilium terribilissimū sit mors: vt est in 3. Ethic. grauius imū esset præceptum, vt alienā famā dispendio vitæ protegere altringeremur: ergo nemo ad id obligat. ¶ Secundo principaliter arguit. Si teneremur si de secretis seruare cū periculo mortis, id maxime esset, quia ppalarē secretū est ita intrinsecē malum, vt nulla ratione possit esse iustum: quale est occidere, fornicari, mentiri: sed hoc falsum est: nā reuelare secretū multis de causis iustum est: puta ad obuiandū communi malo: & causa fratris corrigendi, vt secundo metho dictum est: ergo & causa defendendē vitæ, quæ in bonis tēporalibus summū est, id etiā licebit. ¶ Et confir. Nam in operibus charitatis nullus tenetur providere pximo cū grani detrimēto proprio: imō nec seruare promissum qd eleganter tractat Cicer. lib. 1. de officiis. Si constitueris (inquit) te cuiusiam aduocatu in rem præsentē esse venturū, atq; interim grauius agrotare si lius experit, nō est contra officium, nō facere qd dixeris. Ergo quanquā fidē quis secreti promiserit, nō tenetur cū dispendio vitæ seruare. ¶ Tertiū principaliter arguitur. Cuiusq; integrum est & liberū, propriū crimen, alias occultum detegere, vt vitam seruet, nā pōt quis dare famā pro vitā, vt diximus. q. 3. membri primi: ergo facilius pōt quis anteponere vitā propriā famæ alienæ: atq; adeo nunquā tenetur homo mortem obire, vt secretū contegat. ¶ In contrariū est, quia tenetur Christiani pro fide, p religionē, & bono publico mortē oppetere: ergo sacerdos antequam sigillū referet confessionis (quæ sacrilega esset sacramenti contaminatio) mortem perpeti debet: & cui arcanum publicum committitur, eadem fere lege tenetur.

IN hac quæstione quarta huius membri: atque adeo totius operis postrema, dicere tandem restat, quid facturus est miser homo cum vi & iniuria petitur reuelare secretū, nec se potest citra mendaciū defendere, an debeat prius mori, q̃ secretum detegere. Sed sunt forte qui quæstionem hanc superuacua iudicabūt. Nam si secretū celare, ius naturale est, diuinū & humanum vt suprà cōmonstrauimus: atq; adeo secretum reuelare, sit suapte natura vitium: ambigit nō tū mortē esse potius oppetēda, quā reueletur arcanū. Est enim doctrina Arist. 3. Ethic. summa cuiq; tormēta, mortemq; ipsam obeunda, ante quam inhonestum quid adimat, imō documē-

tum est Pauli Roma, 3. iustitiam esse damnationem
eorum, qui faciunt mala, ut inde veniant bona.
His veritatem respondemus, quod quavis dubium
non sit, imò per se sit manifestum, non esse licitum
peccare, nec pro vita, nec propter aliam quæcumque
finem (nā est contradictionis implicatio, esse
se aliquid licitum quādo est peccatum) hoc tamen
est sub iudicio in questione nostra, an sit pecca-
tum revelare secretum, quando quis non potest
intelligere, nisi eum dispendio vita. Et quidem
si illud esset eo modo intrinsecum malum, sicut pa-
ritur aut adulterium, nulla esset questio id non
licere, sed quia non est adeo malum, quod pro ius-
ta causa illud liceat, ut insinuavimus in tertio
argumento, quæstio est utrum adeo obligemur
secretum celare, ut antequā teneamus moriamur.
¶ Atqui, ut 2. & 3. q. primi membri attigimus, sex-
tant secretorum gradus, qui varias & diversas
habent consideraciones. Ob idq; decem conclu-
sionibus respondemus ad quæstionem. Secre-
torum enim aliud est alienum, aliud vero pro-
prium: & ex alienis aliud pertinet ad religionem
sigilli confessionis, aliud vero est seculare: & ex se-
cularibus, aliud pertinet ad bonum publicum,
aliud ad privatum: & ex privatis, aliud extor-
tum est per iniuriam, atq; aliud citra iniuriam
cognitum: & ex his aliud recipitur data fide,
velut in deposito, & aliud forte & casu cogno-
scitur. ¶ Prima ergo conclusio sit de secreto co-
fessionis. Sigillum sacramenti confessionis, adeo
sanctum est, tantoque vinculo ligat, ut mors
sit prius obsecunda, quā modo aliquo revele-
tur. Conclusio hæc supponit primum, archiepi-
scopum esse præceptum sigilli servandum quod par-
tim probatum est. q. 2. membri primi. Vbi mo-
stravimus fidem generaliter secretorum, iure
naturali, divino, & humano esse in præcepto:
primo ex conditione vitiorum, quæ suapte na-
tura digna sunt quæ contegantur, quemadmo-
dum virtutes dignæ contrā sunt quæ palam fiat.
Et secundo ratione charitatis nam quæ nobis
optamus, & alij præstare tenemur: & unus-
quisque id ratione optat, ut quod commisit secretum
secretum custodiat. Et tertio, ratione finis: nā
fidei secretum de medio sublata, cessarent co-
moditates plurimæ amicitiarum, ut putā consilia,
solatia, quæ amici ab amicis secreto petunt.
Quæ quidem rationes, & alia quæ illic tracta-
vimus, multo efficacius comprobant sigillum
sacramenti confessionis, quā secretorum fi-
dem secularium. Sed est præterea ius divinum
speciale de sigillo confessionis. Qui enim finem
præcipit, iubet & necessaria media: sed Chri-
stus servator noster Ioan. 20. instituit sacra-
mentum confessionis sub præcepto: vbi ait:

1. Conclusio

Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis
peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, re-
tentā erunt: & sigillum est necessarium medium
nepe sine quo homines a confessione deterre-
tur. ergo si nulli iussit, & universis confiteri, &
sacerdoti secretum tenere. Non enim de die illic
solum sacerdoti potestatem dimittere, relinquens
hominum arbitrio, si vellet confiteri, sed certē
dedit ecclesiæ: coercivam potestatem iudicandi
de peccatis: quæ ad modum rex, mitteret præto-
rem in urbem, qui civium errata aut condonaret,
aut pro sua prudentia puniret. Sed de hoc alius.
Neq; ecclesiæ cap. Omnis vtriusq; sexus, aliud
fecit, q. vtriusq; præceptum divinum determina-
re, sane ut singulis annis confiteremur, & sacer-
dotes sigillum confessionis archiepiscopum servaret.
Atqui hoc est quod S. Thom. in 4. dist. 23. q. 3.
ait, sigillum secreti esse de necessitate confes-
sionis. Non enim intelligit esse de substantia, tan-
quā materia & forma: neq; ita de necessitate
ut si sacerdos referat sigillum, nullū esset sa-
cramentum præcedens: sed ita, ut natura sacra-
menti expediat sigillum, nempe sine quo præcep-
tum confessionis iustitiam non possit. Et probat
S. Thom. quæ exterior geratur in sacramen-
tis, sunt signa rerū, quæ interioris contingunt: &
ideo, & confessio illa, quæ sit sacerdoti, est lignum
q. penitens confitetur deo: quare sicut deus ita
cogit peccata, ut habeatur pro obliis (quod
dictum est quæst. proxima) idem obligat face-
re sacerdos. Nec obstat argumentum Durand.
4. dist. 1. q. 4. vertentis sensum S. Tho. Non enim
sentit S. Tho. q. celatio sacerdotis repræsentet
aliquid q. interioris cogitur, tanq. effectum sa-
cramenti, veluti absolutio repræsentat remis-
sionem peccatorum, sed vult, q. quemadmodum in
foro interiori celatur a deo, hoc significet per
secretum sacerdotis. Deus enim, nec in die iu-
dicii revelabit peccata remissa ad confessionem:
sed ad commendationem & gloriam penitentium.
¶ Ex quo sequitur, q. nec Papa, nec tota ecclesiā
potest dispensare, ut revelet sigillum confes-
sionis: non solum quia ecclesiā in his quæ sunt de iu-
re divino (quale est sigillum) facultatem non ha-
bet dispensandi, sed specialiter quia multo mi-
nus potest sacramentorum naturam mutare. Et
natura confessionis necessarium est sigillum
modo iam exposito. Etenim, quavis sublato
sigillo nihilominus confessio esset sacramen-
tum, tamen esset tunc in toto, & in parte præceptum
confessionis. ¶ Supposito ergo præcepto, pro-
batur illud obligare etiam cum dispendio vi-
tæ. Media pendenda sunt ex conditione & ne-
cessitate finis: finis autē sigillum servandi, est
necessitas sacramenti confessionis: unde pro-

fecto

fecto salus Christianorum penderet (sublato enim
de medio sacramenti confessionis, omnia plena
essent iniquitatibus, atq; adeo religio Christia-
na perditum iret: quæ res multo maioris mo-
menti est, quā temporalis vita) ergo sigillum con-
fessionis adeo est necessarium, ut pro eius obser-
vatione vita sit postponenda. ¶ Et confir. Sacer-
doti qui sigillum referat (quia poena capitis sa-
cerdotes plecti non possunt) decretum est prius
perpetuum exilium. ca. Sacerdos. De poenit. d.
6. postmodum mutatum est in carcerem perpe-
tuum. ca. Omnis vtriusq; sexus. De poenit. &
remiss. quorū vtriusque proximū est mortu. 2.
& 1. Capitulum. ff. de poenis. Nec ab hac poena
eximeretur, qui metu mortis fidem frangeret
sigilli. Ergo crimen est atq; adeo mortale, etiā
metu atrocissimæ mortis, confessionem revele-
re. ¶ Et tertio id coprobatur. Potest princeps
pro salute temporali & republicæ præcipere civi
ut stationem in prælio custodiat, nec pedem
retrahat, sub poena capitis: in quo casu peccata
tamen esset mortale edictum transgredi nā potest
princeps legē facere, quæ obliget ad mortale:
ut ait S. Tho. 1. 2. q. 69. art. 4. vbi adnotat Gaie-
tanus posse etiā obligare cum periculo mortis:
saltem pro bono publico) ergo multo magis
non solum Deus, cuius est præceptum sigilli,
sed Ecclesiā potuit sacerdotes obligare, ut in pe-
riculo mortis, tenerent sigillum. Profecto adeo
necessarium est sacramentum confessionis, ac
subinde illius sigillum, ut videatur. Christus ipse
spopondit fidem Christianis, quod tuti essent
in hac parte. Nā cum multa præterea narraret
hic miracula (vbi est illud quod altissimod. 4. p. c.)
De confessoribus Vitis patrum citat, q. cum quid-
dam in mari metu mortis, publice confessus es-
set crimina per multa, adeo statim omnes oblii
sunt, ac si nunq. audissent) hoc veritatem om-
nium maximū miraculorum existimaverim, q.
cū sint sacerdotes, & alias perditissimi, & multi
in dementiam versi, tamen perq. rarissimè vi-
sum est, sigillum confessionis periclitari. Quod sit,
ut prælati, & quicunque indices per quam ma-
ximè testentur, in causis cognoscendis eade-
re, ne sanctissimū sigillum confessionis violent:
nec illa via tentent, quæ cognoscere, nec præ-
textu cuiuscūq; boni publici, nec ut malo, quā-
vis hæreticæ pravitatis, occurrant. Nihil est est
tam ecclesiæ necessarium, quā sigillum. ¶ Verum
enimvero non sat est conclusionem in genere sta-
tuere, si non ad particularia descenderimus. Sacer-
dos enim non solum peccata tenetur celare, verū
& alia detecta in confessione. Nec solus sacerdos
sed alij item personæ tenentur servare sigillum.
De quibus petinde dubium est, an cuncta tenetur

omnino

omnino

universi celare: nullo obstat metu mortis. Pri-
mū ergo dubium est: utrum peccata q. quis perstas
in proposito, confiteatur perpetrata, teneatur sa-
cerdos celare. ¶ Res fuit anceps antiquitus in-
ter doctores. Et fuerunt qui dicebant q. pecca-
ta futura, putā quæ poenitēs emendare non pro-
mittit, non clauduntur sub sigillo: ut recitat S.
Tho. in 4. dist. 21. q. 3. & Innoc. cap. Omnis v-
triusq; sexus. De poenit. & remiss. Et inter theo-
logos Alexā. ab aliquibus accersitur in hæsen-
tentiā. Et Panor. c. Omnis vtriusq; sexus. eandē
affirmat, nepe quā putat esse opinionem Inno.
Et Sylvest. verbo, confessio. 3. citat Raynerium,
& Innoc. cum tamen Innocentius contrarium au-
tumat. Et arguit pro illa opinione Alexan. Id
quod directe opponitur confessioni, non est de
necessitate confessionis: sed propositum perpe-
trandi peccata, opponitur confessioni: nam est
signū impoenitētis, per quod videtur se exime-
re a iudicio sacerdotis: ergo peccata huiusmodi
non cadunt sub sigillo. ¶ Et confirmamus hoc in-
gratiam huius opinionis. Secretum sigilli sacer-
dotis est ad imitationem secreti Dei, ut dictum
est: sed peccata impoenitētis Deus non celat,
nec habet pro obliis: sane quæ in die ita reve-
launt ad vindictam: ergo nec ea tenentur sub si-
gillo servare sacerdotes. ¶ His veritatem nihil
obstantibus sit secunda conclusio, quæ certissi-
ma est. Omne peccatum detectum in confessione
ne, dummodo sit confessio, clauditur sub sigillo,
sive præsens, sive futurum, sive qui confitetur
verè poenitens, sive nō. Conclusio est S. Thom.
Scoti. & Richardi & oino theologorū loco citā-
to, & Innocentij, & singulariter Cafet. quol. 11.
q. 1. quā de hoc fecit specialē. Imò (quā tum
coniectio) quicquid sit de antiquioribus, tamen
nec Alexan. nec Rayn. contradicunt, si sanē
intelligatur. Et abunde probatur ex verbis co-
cilij. c. Omnis vtriusq; sexus. Qui peccatum in
poenitentiā iudicio sibi detectum præsumpse-
rit revelare, &c. Vbi vtiliter omne peccatum ceta-
ri præcipitur, nullo excepto. At verò non re-
quitur contritio, ad hoc ut accusatio poenite-
tis sit verè confessio: imò nec absolutio. Proba-
tur, quia sicuti baptismus fictus, est nihilomi-
nus baptismus, & recedente fictione incipit ha-
bere effectum virtute formæ præteritæ (ut ait
August. ea. Tunc valere. De consue. d. 2.) ita co-
fessio ficta est quidē confessio, quavis nō sit per-
fecta. Quare quomodocūq; sit ficta, & ficta
quia non est contritio, vel nō est integra, claudi-
tur sub sigillo. ¶ Et confir. Nam ille qui in con-
fessione, & salubribus monitis adhibean-
tur ei consilia, ut habetur. cap. Quod quidem

Dubium.

1. Conclusio

de poenitentis & re. imò forte confessio illa satisfaceret præcepto ecclesie: ut latius disputauimus in lectionibus super quartum; ergo huius confessione vult ecclesia abscondi sub sigillo. ¶ Et confit. 2. quia si in contritus integre confiteatur, potest adueniente contritione, absolui ab eodem confessore, sine noua confessione nisi longa forte intercesserit mora. ¶ Quod si per contritus qd requiritur sit confessio. Respondetur, qd satis est esse accusationem. Potest enim poenitens accusare se de peccato, dicere se non posse absolui, petendo consilium, & auxiliu a sacerdote. Et certe qui sic accusatur celatus est de quo cumq; crimine mundi quatenusq; pernicioso aut terribili psona aut re publica: quauis debet tunc sacerdos in genere admonere, aut reprobare, aut illum cui periculum imminet, ut caueant tali hora, aut tali loco: & dummodo fieri possit sine periculo reuelationis personæ.

Quod si generalis admonitio non sufficit, nulla tenus licet personam exprimere. ¶ Et secundo principaliter arguitur, quod quauis peccatum sit perpetrandum, cadat sub sigillo. Nam si peccatum esset præteritum, tunc, quilibet confitens non esset contritus, sed esset impoenitens, nec esset absolendus, illud eaderet sub sigillo: ut Alexand. illic ipse confitetur, quia sacerdos est iudex sit ne contritio sufficiens ad absolutionem, nec ne: ergo eadem ratione quauis peccatum sit in futurum perpetrandum, cadit sub sigillo. Tam impoenitens enim est quem non poenitet præteriti: quam qui tenax est propositi in futurum. Eo vel maxime, quod dñ reuelatur peccatum perpetrandum, simul reuelatur præteritum, puta propositum deliberatum perpetradi illud. ¶ Et postremo arguitur. Si quis contritus confiteretur alia peccata, & postmodum confiteretur sacerdotem, an esset peccatum id quod inuincibiliter putat non esse peccatum: puta occidere uxorem deprehensam in adulterio: aut certum contractum facere: & audiens esse peccatum, nihilominus non vult mutare propositum occidendi uxorem, si eam deprehenderit, abijtq; perinde sine absolutione: profecto totum illud cadit sub sigillo.

¶ Veruntamen sunt qui fingunt se accedere ad confessionem, & tamen non veniunt quod se accusent, & remedium posculent animæ suæ, sed ut confessorem forte perueriant, aut fauorem & auxiliu petant perpetrands flagitijs: temporibus nostris vsu venisse fertur quibusdam, qui in pontificem conspirauerant. Et huiusmodi peccata celanda non sunt, sed statim potius denuntianda. Quod plurimum timendum est in crimine hæresis. Huiusmodi enim est versu-

tia dogmatizantium, ut hac confessionis simulatione sacerdotes peruertere moliantur. Et in hoc casu verum habet vulgatus ille versiculus. Est crimen hæresis, qd nec confessio celat: nam si de confessione loqueretur, quæ verè est accusatio, quauis impoenitens, falsissimus est, atq; adeo Christianis auribus indignus. Et de peccato hoc ultimo modo perpetrando, loquitur Rayn. in titu. de poenit. & rem. & Alex. cuius verba sunt. Peccatum quod quis confitetur ut perpetrandum, non cadit sub sigillo, id est. Quod ita confitetur, non ut se accuset, sed ut aliu moueat, aut auxiliu petat ad perpetrandum. Nec Inno. aliud opinatus est, ut egregie adnotauit Caietan. opulc. citato. Nam postq citauit opinionem dicentium, qd peccata futura impoenitens non cadunt sub sigillo: quia non dicuntur sacerdoti tanq dei ministros, subiungit hæc tamè ratio non placet: quia bene credimus qd sacerdos ut minister recipiat, etiã si confitens in peccato remanere proponat. Quæ verba autem non vidit, aut finis re legit Panorm. ¶ Vnde ad argumentum quod recitat Alex. respondetur, qd quauis impoenitens opponatur confessioni, quantum ad absolutionem, atq; adeo quantum ad perfectionem sacramenti, tamè non obstat quominus sit confessio sacramentalis, si modo, re vera sit accusatio, ut expositum est. Et ideo celanda sunt peccata quæ illic deteguntur.

¶ Et ad confirmationem quam nos adiecit, respondetur, qd quauis peccata impoenitens non celatur adeo, veluti peccata remissa, tamè si proferantur per modum accusationis ad petendum consilium vel auxiliu: iam tunc disponunt & ordinantur ad veram poenitentiam: & ita recipiuntur ab ecclesia, tanq in sacramentali confessione. ¶ Alterum dubium est, utrum in reuelatione sigilli confessionis possit contingere peccatum veniale, ratione parue quantitatis materia: quemadmodum in furto, quod de genere suo est mortale, potest contingere peccatum veniale: ut si quis obolum furetur, atq; adeo vtrum eadem causa paucitatis materia, liceat sigillum reuelare, gratia vite seruanda.

¶ Tertia conclusio. Non solè peccata omnia, tam venialia, quàm mortalia, veru & qualitates vniuersæ circumstantes, quæ notitiam poenitentis quoquo modo suggerere possunt directe, concluduntur sigillo: atq; adeo sub poena mortalis culpæ celanda sunt: siue illa fuerint de necessitate confessionis, siue ex leuitate poenitentis prolata. Conclusio colligitur ex illis versibus, capit. Omnis vtriusque sexus. Caveat omnino (scilicet sacerdos) ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodatur peccato rem.

toem. Hoc conclusionem præhæduntur primò peccata venialia, quæ licet non sint de necessitate confessionis, nihilominus celanda sunt. Item locus & tempus. Vt si homicida mihi est confessus, reuelatio esset dicere, Petrus tali hora fuit in tali loco (puta ubi factum fuit homicidium) si inde possit coniectari illum esse homicidam. Item personæ confortes. Aliquando enim est necessarium poenitenti confortes patefacere: ut puella quæ fecit stuprum cum patre, non satis confitetur se fecisse stuprum, nisi exprimat cum patre: quia id perquam multum auget: ut docet S. Tho. in 4. distin. 16. q. 3. ad vlti. argu. totius quæstio. Et tunc pater celandus est a sacerdote, sicut puella. Imò quauis puella ex leuitate, & sine aliqua necessitate exprimeret confortem: ut si confiteretur fornicatam fuisse cum Petro. Quia licet illa persona non esset de necessitate, aut commoditate confessionis, tamè efficitur postea necessaria ad contegendum peccatum poenitentis. ¶ Sed arguitur, quod hæc omnia reuelare non sit peccatum mortale. Primò. In alio quocunq; peccato ex genere suo mortali, potest contingere peccatum veniale, ratione paucitatis materia: præterq in periurio: imò contra materiã fidei potest esse tale verbum, ut non sit nisi veniale: ergo prodere poenitentem, qd mentitus est iocose, non erit nisi peccatum veniale. Et confit. In reuelatione sigilli posset esse veniale ex defectu deliberationis, ut si quis motu subito illud referat: ergo eadem ratione, propter paucitatem materia: potest esse veniale. ¶ Respondetur primò, qd si sacerdos detegeret minimum veniale: ut constaret illud audisse in confessione, puta quia ut sacerdos exprimat Petrum sibi confessum esse, aut quia audientes id conijciunt, peccatum est mortale grauissimum: adeo ut mortè deberet perpeti sacerdos antequam id detegeret. Probat, quia quauis id quod detegitur tenuissimè laedat famam, tamen sacramentum grauissimum recipit detrimentum. Deterret enim homines a confessione si suspicantur, vel in minimo detegendam esse confessionem.

¶ Sed quid si in Francia audiui confessionem Petri, quem hic coram illis quibus notus est, dico fecisse peccatum veniale, non tamen suspicantur me audisse in confessione. ¶ Forte esset probabile illam reuelationem non esse peccatum mortale: quia est in rem minima. Nihil tamen verisimilius est esse mortale. Nam quauis in reuelatione secretorum legalium frequenter contingere possit peccatum veniale in re parua, tamen sacerdos sanctum sigillum non permittit, ut vel in minima materia, extra mor-

tale violetur. Et probatur, quia in die. cap. vniuersaliter dicitur, qd qui peccatum in confessione detectum reuelauerit perpetuè agat poenitentiam. Perpetuè tamè poenitentia non decernetur, nisi pro grauissimo peccato mortali.

¶ Secundo arguitur, qd non sit necessarium sub poena peccati mortalis, celare personas reuelatas in sacramento. Celare alias personas non est necessarium, nisi quatenus ex reuelatione aliarum, sequeretur reuelatio poenitentis (nam in. d. c. solum cauetur ut non reueletur persona poenitens) sed sepe possent reuelari peccata aliarum personarum sine reuelatione poenitentis: ergo tunc reuelatione illarum non violaretur sigillum. Probat, minor. Puella temere & sine necessitate nominat personam confortem delicti: & quauis sacerdos postea dicat Petrum fornicarium, nullo inde oriretur suspicio id admisisse eitali puella. Et addamus: nec posse vnam suspicari, id sacerdotem nouisse in confessione (nam alias grauissimum esset peccatum scandali, in detrimentum confessionis).

¶ Respondetur, quod peccata quæ poenitens aliena detegit in confessione, non solam sunt celanda quando per illa reuelarentur peccata poenitentis, sed etiam per se: quia quomodo cūque reuelaretur, detereretur homines a confessione. Plebei namq; in docti confitendi, multa temere reuelant aliena peccata, quæ si non caderent sub sigillo, esset periculosa confessio. Et credo sacerdotem ea reuelantem incurtere poenas canonis. Hoc enim est, prodere poenitentem non solam detegere peccata quæ ad ipsum pertinent, sed quæcunq; ille protulit in confessione: atque adeo mori debet antequam ea patefaciat. ¶ Sed nunquid permittitur sacerdoti in genere ea propalare, quæ in confessione audiuit? Panormitanus in die. cap. Omnis vtriusque sexus, dicit, nec peccatum in genere posse in publicum proferri extra fractionem sigilli: quauis nulla inde oriretur suspicio personæ. Nam habetur (inquit) in textu, quod qui peccatum poenitentiali iudicio detectum reuelauerit, perpetuam agat poenitentiam: Sed tamen abique vlla hesitatione credendum est contra Panorm. Et satis esset ad ipsum conuincendum vniuersalis consuetudo. Passim enim sacerdotes profertur, quæ audiuit in confessione, non solam ad capiendum consilium, sed in colloquio: nec tamen sententur fractores sigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis personæ. Imò quauis dicant illud aliquando audisse in confessione, non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scandalo: Quauis id fieri non debeat.

Membri tertij,

¶ Et ad argumentum Panormitani responde-
tur, quod illud verbum: quoniam qui peccatū
in poenitentiali iudicio detectum, &c. reddit cau-
sam verbi precedentis. Caveat autem omnino
sacerdos ne prodat peccatorem. Et ideo non
frangit quis sigillum reuelando peccatum, nisi
applicatum ad personam.

¶ Et confir. quia si reuelatio peccati in genere
esset fractio sigilli, tunc non liceret illo modo in
genere reuelare, nec ad capiendū consiliū, sine
licentia poenitentis: quod tñ est falsum, vt pa-
tet ex verbis eiusdem textus, & in capit. officij,
eod. tit. ¶ Ex quo sequitur q. quauis dicam:
Petrus rite cōfessus est mihi sua peccata: nō re-
uelo confessionem: dūmodo nullā speciem no-
minem, etiam si sint publicæ meretricis, aut la-
tronis. Sed si non absolui, nō possum interro-
gatus dicere non absolui: quauis, vt inquit Ca-
ietanus summa, verbo, confessor: qui illud dice-
ret, non esset propriè fractor sigilli, vt inturre-
ret poenas canonis, nisi speciem peccati expri-
meret, propter quod nō absoluit. Debet tamē
sacerdos tunc respondere: feci officium meum:
vel aliud simile. ¶ Cetera verò quæ nec sunt
peccata, nec circumstantiæ: quibus peccatum
perpendatur, quauis narrentur in confesio-
ne nullo modo cadunt sub sigillo. Cauendum
tamē est ne passim sacerdotes quoquo modo
loquantur, tales de confessionibus in colle quijs
spargendo. Nā propter scādalum saepe vsu ve-
nire solet, vt illi in aures poenitentiu perueniant:
vnde grauitèr offenduntur. Imò nec poeniten-
tes laudibus cōmendēt. Primò, quia laus vnius
quādoq; est reuelatio cōfessionis alterius: vt si
quis audiat duas sorores, vnam solū commen-
dat pudicitia, alteram, subinde tacendo, notat
impudicitia. Et præterea quia inde præbetur
aui, leuissimis præsertim mulierculis, mentie-
di in cōfessione, quo se cōmendat apud sacer-
dotes. Et maxime cauendū est, quando quis de
aliquo secreto crimine petitur, ne id via cōfes-
sionis tractetur: vt si vir suspicatus adulterium
vixoris, petat ab ea vt cōfiteatur sacerdoti, qui
de eius licentia certum faciat maritum, nullate-
nus admittendū est. Nam adultera, quo se pur-
garetur, facile mentiretur in confessione.

Dubium.

4. Conclusio

¶ Tertiu dubiu est de psonis alijs, quæ præter
sacerdotē, tenentur seruare sigillū, an oēs equa-
li vinculo mortē teneantur obire, sigilli gratia
seruandi. ¶ De quo sit quarta conclusio. Quan-
uis solus sacerdos propriè teneatur custodire
sigillum, sub poenis cōfessionis decretis, tamē mul-
tali tenentur seruare secretum confessionis,
etiam non obstante periculo mortis. Conclu-
sio communis est S. Thom. & doctorum in 4.

Quæstio quarta.

distin. 21. Probat prima pars. Nā in d. cap. Om-
nis vtriusq; sexus, solus sacerdos est qui iubetur
seruare sigillum, cui subinde decernuntur poe-
næ fractiois: & q. poenæ legis non sunt ampliā-
dæ, sit vt ille solus incurrat poenam depositio-
nis, & ppetui carceris. Et secunda pars probat.
Sunt enim multi præter sacerdotē, qui iure, &
multi qui iniuria audiunt cōfessionem: qui pro-
inde tenentur seruare secretū. Vt interpres, quā-
do poenitens & sacerdos non sunt eiusdem lin-
guæ: & laicus, cui quis in extrema necessitate
vbi non est copia sacerdotis, confitetur: & præ-
latus, a quo sacerdos casum reueruatum petit,
& magister quem consulit, dum imprudentia
confessoris depræhendunt poenitentem: item
laicus qui fraude & dolo personam induit sacer-
dotis, vt confessionem alterius audiat. Hi enim
vniuersi mortaliter, & quidem grauitèr pecca-
rent, si secretum panderent confessionis, atque
adeo mortem & quodcūq; aliud damnum per-
petrarent, antequā id manifestet. Non tamē
in omnibus esset delictū a quale. Interpres nan-
que non est persona necessaria confessioni, ne-
mo enim (vt dicebamus super Quartum, distin.
17) tenetur per interpretem confiteri. Nam vt
probat inquit Caietanus in summa, verbo, con-
fessio: nemo tenetur cōfiteri nisi sacerdoti, qui
solus habet claves cognoscendi & remittendi pec-
cata: & ideo cū quis per se non potest confi-
teri, non tenetur alteri se prodere. Eo vel maxi-
me, q. peccata, quæ dicuntur interpreti, non de-
nunciantur tanquā confessoris: quippe qui non
fungitur vice confessoris, sed agit partes poeni-
tentis. Ob idq; quando quis per se non potest
cōfiteri, censendum est, quantum ad necessita-
tem, ac si non esset copia confessoris. Nihilomi-
nus licitum est confiteri per interpretē: & quā-
doq; salutare: vt putā quando adest interpres,
cui tuto possit committi tam altum secretum.
Quod dum interpres violat, quacūq; id causa
faciat, quauis non incurrat poenas canonis, com-
mittit tamen sacrilegiū: quia, cū illud sit verum
sacramentū, violator est rei sacræ. Quare mori
cōstringitur anteq; violet. ¶ At confessionem
fieri laico vbi nō est copia sacerdotis, multo mi-
nus necessarium est in quacūq; necessitate.
Nam quauis Aug. dicat tantam esse vim cōfes-
sionis, vt vbi non est copia sacerdotis, faciendā
sit proximo. De poen. d. 1. c. Quæ poenitet. & d.
6. ca. 1. non tñ inlinuat esse præceptū, sed solū
cōsultū, vt merito verecundia maiore gram cō-
sequat apud deū. Imò vero iā non est tanta con-
suetudo huius confessionis, quāta in primitiua
ecclesia. Nec forsā est cōsiliū. Tacti cānō damna-
uerim: mā sit em consuetudo solū inter natus.

Quare,

Membri tertij,

Quare laicus cui sit huiusmodi confessio, si si-
dem secreti frangat, nec incurrit poenas cano-
nis, nec propriè est sacrilegus. Tenetur tamen
pro nulla causa mundi infringere: nec pro bo-
no publico (pro quo teneretur si in alio secre-
to etiam sub iuramento suscepisset) sed tene-
tur prorsus celare ac si fuisset sacramentalis cō-
fessio: atque adeo mori potius quā detegere.
Prælati verò a quo confessor petit casum re-
seruatum, si inciderit in suspicionem poeni-
tentis, multo maiori vinculo tenetur seruare
secretum, quā præfata personæ, vt potē cum
sit in tali casu persona necessaria, sine qua con-
fessio perfici non potest. Imò quodammodo
est confessor, quauis non ita propriè, sicut il-
le qui confessionem audit. Et ideo nec debet
inquirere, nec aliquid demoliri aduersus perso-
nam illam, magis quā si eius confessionem
audiuisset. Ille tamen doctor quem sacerdos
consulit, non tam arctè tenetur vt prælatus:
quia non est necessaria persona: nihilominus
adhuc tenetur, sicut interpres sub reatu mor-
tali, mori potius, quā secretum pandat. Imò
si quis forte papyrum reperiret, qua quispiam
peccata scripsit ad confitendum, celare strictis-
simè tenetur. Nec illa sunt quoquo modo in
forum exterius deferenda. At quauis poeni-
tens teneatur etiam quodammodo confessio-
nem celare, vt dicit Paluda, tamen celatio hu-
iusmodi nihil pertinet ad sigillum: sed solum
quia tenetur poenitens non detrahère sacerdo-
ti reuelando poenitentiam: aliasque eius ad-
monitiones, nisi forte ad capiendum consiliū
quando se sentit sacerdotis imprudentia nimis
oneratum. ¶ Quartum quod postremum du-
bium est, postquam nec ad vitandum mortem
licet reuelare sigillum, vt rñ alia quæuis pos-
sit excogitari causa, ob quamuis fuerit illud
aperire. Nam Aluissiodorensis antiquus au-
thor. 4. par. capit. De confess. quæstio. De sigil-
lo, dicit, quod quando ex secreto confessionis
magnum periculum immineret Ecclesiæ, licet
tum esset, de licentia episcopi, illud denunciare.
Vbi citat distinctionem antiquorum: videlicet
aliud esse sigillum infringere, aliud aperire. Pri-
mum enim sonat vitium, vt putā sine causa re-
uelare: alterum verò designat virtutem. Sed
(salua autoritate grauissimi doctoris) & San-
thomas & omnes in 4. distinctio. 21. missam
fecerunt opinionem illam.

Dubium.

5. Conclusio

¶ Vnde statim conclusionem quintam v-
niuersalem. Nulla prorsus de causa fas est sigil-
lum aperire. Probat, quia, vt iam saepe inli-
nuauimus: nullum potest vnquam tam graue
periculum Ecclesiæ imminere, quā sublatio

Quæstio quarta.

sacramenti confessionis: quod, vt ait Hierony-
mus, secundatubula est post naufragium, vt
cū, sublatō sigillo, tollitur subinde confessio,
fit vt quemadmodum, nec Papa, nec tota Eccle-
sia possit pro quauis excogitata causa in præ-
cepto diuino confessionis dispensare, ita nec pos-
sit dispensare in sigillo. ¶ Et confirmatur. Quia
si pro aliquo periculo vitando liceret reuelare
confessionem, maxime dum quis cōfiteatur de
contagiosa hæresi, qua populus cōtaminatur:
sed tunc non: ergo. Probat, minor. Nam da-
to opposito detererentur homines a confes-
sione: quare non solum periret sacramentum
necessarium Ecclesiæ, sed etiā tolleretur illud
idem remedium obuiandi hæresibus. Nam tūc
absconderent se heretici: vt nec in cōfessione,
alicui se crederent: cū tamen si fiat illis inte-
gra potestas confitendi, possint sacerdotes, &
illis salutaribus monitis mēderi, & bono com-
muni consulere, prædicando in genere, citra o-
rñem suspicionem personæ, admonendo in-
quisitores, & publicam potestatem.

¶ Sed sunt dubia nonnulla quæ aduersus hanc
conclusionem mouere quepiam possunt.
Primum. Si sacerdos nouit in confessione af-
finitatem inter Petrum & Mariam, aut quod
uis aliud impedimentum matrimonij contra-
hendi, a quo publicè illi petant matrimonio iū-
gi: videtur sacerdos ille non posse huiusmodi
matrimonium celebrare, cum sint iure prohibi-
ti contrahere: item si episcopus nouit in con-
fessione irregularitatem illius, qui petit ordina-
ri: atque adeo si Abbas vel Prior nouit in con-
fessione superiorem esse perniciosum domui,
debet eum amouere: & tamen huiusmodi sacer-
dotes videntur quodammodo cōfessionem re-
uelare: nā demus notum esse omnibus eiusmodi
poenitentes confessos esse illis: nec alia publi-
ca habere impedimenta, quibus arceatur a ma-
trimonio, ab ordinibus, aut ab officio. Præser-
tim quia sacerdos, nec ipsi poenitenti post abso-
lutionem, exprobrare potest quæ in confes-
sione audiuit.

1. Dubium

¶ Pro decisione huiusmodi casuum, atque alio-
rum id gen^o, quos doctores in 4. distin. 21. plures
accumulat, notandum est opinionem fuisse He-
rici Gandensis. 8. quol. quæst. 1. 8. quod sacerdos
in nullo casu potest se aliter habere cū poeni-
tente post cōfessionem, quā ante: nec potest
se iuuare aliquo modo a notitia cōfessionis, sed
cuncta debet gerere, ac si prorsus ignoraret cō-
scientiam poenitentis. Quam sententiam nec
Sanctus Thomas, nec Ricardus, nec Scotus
(& quidem merito) recipiunt. Sed quia casus
sunt in quibus obseruanda est doctrina Hen-

F 5 rich

rici: & casus rursus, in quibus est reijcienda: hac regula ut puto, videndum est in hac parte. Sacerdotes, propter scientiam quam habent in confessione, non possunt postmodum priuare poenitentem eo, ad quod habet quodammodo ius acquisitum: sed tamen in gratiis, ubi habent liberam potestatem, possunt eum & priuare & non admittere. Exempli gratia. Sacerdos qui in confessione nouit impedimentum matrimonij, si non est parochus, potest, & debet se excusare: quia non tenetur matrimonium ministrare (nisi forsitan non posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis: nam tunc deberet eos coniungere) si tamen est parochus qui alias tenet, tunc quauis posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis (ait Petrus de Palude) nihilominus debet eos coniungere, quia habent in foro exteriori ius petendi ab illo: quod admodum (inquit Adrianus) deberet ministrare sacramentum occulto peccatori petendi publice, ut supra dictum est. Sed profecto crediderim, contra Petrum de Palude, quod si parochus posset citra omnem suspicionem aliqua arte impedire illud matrimonium, probè faceret. Item si episcopus, dum publice ministrat ordines, videt accedentem eum, quæsit in confessione esse irregularem, aut alias indignum, de quo tamè examinatores testatur esse dignissimum, & adscriptum albo ordinandorum, tunc debet eum ordinare: quia habet ius quodammodo in publico petendi: nisi forte citra omnem suspicionem posset illum aliqua arte dimouere. At verò si ante illum articulum temporis subditus ille peteret examinare, & reciperi ad ordines, posset & deberet episcopus illum excludere, prætexendo alias causas. Imò si aliter nequiret, posset prohibito non admittere postquam est ei liberum admittere quos voluerit. Quemadmodum prælatus in conuentu, quamlibet consilio patrum destinatur religioni ad ordines (quia non compellitur iure præsentare quos patres censent) potest repellere illum, quem in confessione scit irregularem, aut alioqui indignissimum, assignando alias causas. Nec hoc est reuelare confessionem: quia possent alij suspicari prælatum id facere ex odio aut maleuolentia. Præterea si prouincialis nouit per confessionem, Priorem, aut Guardianum in ordinibus mendicantibus, scelerosum esse perniciosum conuentui: quia humilimodi officium non est ad nutum amouibile, non potest prouincialis priorem amonere, sed in confessione admonere ut cedat officio: vel querere alias causas ob quas posset in iudicio eum priuare: dummodo inquisitio non capiat antea a confessione. Si tamen officium

est ad nutum amouibile: ut si prælatus vicarium suum, aut magistrum nouitiorum nouit in confessione perniciosos esse, tunc potest certe, & debet illos amouere, vel dando alias causas: puta quia fessi sunt, vel subditis iam satietatem fecerunt & tardum, vel quia vult instituire alios, qui sunt sibi magis amici: quauis suspicionem de se faciat acceptionis personarum. Et in hoc casu loquuntur S. Tho. & Scotus loco citato, quando dicunt, quod Abbas potest amouere Priorem: puta eum qui ad nutum est amouibilis. Ex hac regula sumendum est iudicium in electionibus. Et ver. gra. Petrus in communione opinionum dignus magistratu, quem tamen ego scio per confessionem esse indignum, & perniciosum. Reuera possum & debeo ipsum non eligere. Quod omnes fatentur: quando nulla suboriretur suspicio reuelationis confessionis. ¶ Sed quid si non possum illum refragari, nisi aliquam generem suspicionem reuelationis confessionis? Sit enim casus Adriani, quod ego suadebam prius electoribus ut eligerent Petrum, quem censebam esse dignissimum: qui postmodum constituitur mihi, & omnibus compertum est, mihi esse confessum: unde si muto sententiam dissuadendo electionem illius, omnes conijcient me in confessione auduisse indignitatem illius. Adrianus censet, quod si de tur casus in quo non possit quis refragari indignum, nisi quodammodo reuelando confessionem, debet eligere, non solum minus dignum, sed indignum: nam quanquam iure cautum sit, ne quis eligat indignum sub poena priuationis vocis, & suspensionis triennalis: ut habetur capit. Cum in cunctis. De elect. maius tamen est vinculum sigilli seruandi. Sed Sancti Thomas, 4. dist. 21. absolute respondet, quod nullus debet eligere eum quem per confessionem scit esse indignum. Et certe ita indubiè tenendum est. At verò simul concedo, quod nunquam licet reuelare confessionem, ut quis excludat indignum. Sed tamen ille casus est impossibilis: & in philosophia morali non sunt audiendi casus, qui sola imaginatione confinguntur: nam ante electionem nullus habet ius ut eligatur. Et ideo quicumque potest ipsum refragari sine reuelatione confessionis, aut allegando aliam causam, ante eligendo alium forte, qui possit censeretam dignus, aut de se generando suspicionem, quod fecit ex ignorantia, vel ex malitia. Maxime quod non tenet obuiare cuiusque suspicioni aliorum, postquam iure suo, quis alij suspicetur in genere aliquod peccatum in confessione. Quilibet crediderim cum Palude, qui eligeret indignum, notum solum in confessione.

confessione non incurreret poenas iure decretas in eligentes indignum. Cum in cunctis. De electione. ¶ Ecce quot casibus nobis licet agere secundum notitiam quam habemus in confessione, contra sententiam Henrici. Et confirmatur doctrina hæc. Nam vera si ego scio aliquem subditum meum perniciosum esse conuentui, nunquam subistituere mihi superiorē, quauis consilio patrum eligeretur: quia secundum constitutionem nostram, quauis tenetur prior consulere patres in tali electione, non tamen tenetur stare consilio illorum. Si tamen teneret stare electioni illorum, non posset non confirmare. Unde si quis eligatur canonice in episcopum, tunc confirmator, quauis sciat per confessionem esse indignum, non posset quassare electionem: quia iure compellitur confirmare eum, qui canonice eligitur: nisi iudice posset exceptionem aliquam probare: ut colligitur ex ca. Postquam. & ca. Nihil de elec. & electi pot. Secus fortè prior noster prouincialis: qui non cogit quæquam confirmare in priore, quauis sit canonice electus: sunt enim verba constitutionis. Priores conuentuales prædicto modo electi, a prioribus prouincialibus si ei visum fuerit, confirmantur. Et ideo posset forsitan quassare electionem illius, quæ scit per confessionem esse indignum: quanquam id non debeat temere, nisi per graui causam, facere. Ex quo sequitur, quod magister (quæ vocant) nouitiorum potest negare illi suffragium ad professionem, quæ per confessionem scit esse contagiosum & perniciosum domui. Præfertur enim nouitijs, non solum ut eos instituat, sed ut iudicium morum sumat etiam per confessionem. Fateor tamè summam illi adhibendam esse cautela, ut citra suspicionem prælato denunciet non esse aptum ad religionem, exaggerando alios defectus naturales. Absit tamè ut in particulari genus aliquod peccatorum insinuet: esset enim grauis simul sacri legi: & potius esset permittendum ut mundus periret. ¶ Quod si quis arguat in fauore Henrici Gandensis: quod si liceret ex cognitione auditorum in confessione exterius agere cum poenitente, tunc timeret homines confiteri, & fieret sacramentum graue: formidaret enim subditi confiteri prælato, & qui ut digni habentur magistratu, confiteri electoribus. ¶ Respondetur, quod qui ex hac causa formidarent confessionem, non haberet quid incularent, aut sacerdoti, aut sacramento: postquam confessor non admittens poenitentem ad id, cuius non habet ius acquisitum, aut priuatum illum eo quod est in mera potestate ipsius auferre, nullam facit iniuriam, nec confessionem reuelat: nec nos illo modo tale licetiam damus. Reuera si sacerdos plures haberet seruos, quorum vnum per confessionem sciret esse latronem, nullam eis faceret iniuriam, si pecuniam illi non crederet, quæ cre-

dit alijs: rursus si dominus pelleret, alia fidei causa: postquam alias non tenetur illum alere. Nec hoc est reuelare confessionem, sed est, hominem utitur suo per factum quod alij sunt scilicet sua culpa interpretantur. Præfertim quia hæc via nulla suboritur suspicio reuelationis alicuius peccati in speciali. ¶ Equa ratione respondetur ad vulgatum illum casum, si sacerdos qui iter habet cum latronibus audiat confessionem vnius reuelantis, in animo eos habere ipsum occidere intra nemus, an debeat intrare potius nemus & mori, quam iter declinare eum periculo reuelationis confessionis. Ricardus enim ita censet faciendum. Et quidè eode de, si casus esset possibilis, quo aut reuelanda esset confessio, aut moriendum, potius moriendum esse. Sed tamen quia in re morali loquimur, nullatenus admittimus tale casum. Potest namque alio diuertere, aut manere, aut retroire, fingendo se aliquid esse oblitum. Quemadmodum si quis sacerdos in sacris vinum ministraret veneno mistum, & post consecrationem, poenitentia ductus, confiteretur ei in aure, lethale poculum propinasse: non tenetur illud sumere: quicquid suspicatur astutes. ¶ Alterum dubium est, utrum saltè liceat sacerdoti reuelare confessionem poenitentis, ut suum ipse confiteatur peccatum. V.g. in casu vulgato, ubi sunt tres tamen sacerdotes, & vnus absoluit alterum, puta Petrum ab irregularitate, à qua non putauit absolueret, & de peccato non potest planè confiteri tertio sacerdoti, nisi dicat se male absoluisse aliquem sacerdotem, & fuisse causam, ut ille celebrasset in peccato: unde tertius sacerdos colligit illum esse Petrum. Et videtur quod hoc liceat: quia, ut supra diximus, tenetur quicumque exprimere personam cum qua peccauit, si non potest aliter explicare circumstantiam moraliter aggravantem. Scotus, Palud. & Adrianus, & quotquot ego hæc tenent, & legi, & magistros meos audiui consensunt, quod quando sacerdos non potest explicare suum peccatum, nisi reuelando sigillum, potius debet circumstantiam illam omittere, quam reuelare: nam maius est vinculum sigilli, quam expressionis circumstantie mortaliter aggravantis. Et interlegendum semper ita censui. Nec volo mutare sententiam. Sed certè tamen non est iam mihi modò adeo compertum, ut omnes existimant. Primò, quia ratio illorum falsum assumit, videlicet fortius esse præceptum sigilli, quam confessionis. Nam cum vtrunque sit diuinum, & signatio sigilli sit propter necessitatem confessionis, maius contra videtur esse præceptum confessionis, quam sigilli: quia propter vnum quodque tale & illud magis. Post, præterea quia dicere aliquid in confessione

2. Dubium.

facra

facramentali; & nō est diffamare alius nō liceret
nominare alii psonā ad exprimendū circumstā
tiam p pñ peccati: ergo eadē ratiōe, quod illic
dicit nō est cōfenda reuelatio cōfessionis. Exē
pli gratia: Cōmisit sacerdos nefandū incestum
cū matre, quam vincibiliter ignorabat esse ma
trem; quā postmodū cōfitebatur filio; eā esse ad
quā accessit. Sacerdos nō potest cōfiteri totā
grauitatem stupri nisi exprimat se cōcubuisse
cū matre: ergo videtur, qd pōt illam circumstan
tiam cōfiteri, nō obstante, qd illā nouerit p cōn
fessionē. Nam si nō audisset in cōfessione, tene
batur notare matrē (vt dicit S. Th. 4. d. 16. q. 3.
& Duran. ibidē. q. 4. quod nō liceret, si persona
quā exprimitur in cōfessione aliquo modo in
famaretur: ergo quāq vna cōfessio recitetur in
alia, illud nec est infamatio, nec reuelatio cōn
fessionis: postq dicitur sacerdoti tanq Deo, cui
nihil est secretum. Defendenda ergo est opinio
cōs alia ratione: putā quia pceptū sigilli est
negatiuum, de re intrinsece mala: quēadmodū
mentiris: & ideo nulla prorsus de causa licet il
lud reuelare. Quod certissimū est. Sed hinc res
pendet an cōfenda sit reuelatio cōfessionis, illa
quā fit in alia confessione. Quod posset forte,
nec absq pprobatione inficiari. ¶ Tertium
dubium est, vtrū si sacerdos nouit in confessione
pccatē esse ex cōmunicatū, vel quēq aliū
ex violēta percussione clerici teneatur postea
illū vitare. Et videt qd sic (salte priuatim) nam
cap. Cum non ab hoie. De sentētia ex cōmuni
cationis. habet, qd si cui soli patet huiusmodi fa
cilegiū, ille priuatim tātū vitabit. ¶ Scotus re
spondet, qd si cōfessor pōt eū vitare, taliter vt
inde nulla fiat suspicio pditionis confessionis,
debet eū vitare: alius nō. Adrianus idem dicit
in re: putā qd debet eū priuatim vitare, non tñ
publice. ¶ Sed profecto crediderim eū Ricar
do, quod nec priuatim tenetur eū vitare. Nam,
cū priuatio ex cōfessio sit solū de iure positio,
Ecclesiā cōfetur loqui in dicto cap. de notitia
quā habetur per cōfessionē. Quare cū hoc ipse
adnotasset Scotus, nō egebat concedere, qd
tenebatur sacerdos aliquo modo vitare talem
ex cōmunicatū. Præsertim quia nō licet cōfessō
ri impropere peccata ipsi pccanti post ab
solutionem: & tamen si illum priuatim per hoc
reuocaret peccata in memoriā eius.

Dubium. 4.

¶ Quartum dubium est: Vtrum delicetia pcc
antis liceat sacerdoti cōfessionem reuelare.
Alex. de Hales. 4. p. q. 78. membro. 2. & Sco. &
Duran. in. 4. d. 2. negant posse sacerdotem de
licetia pccantis reuelare cōfessionem. Ratio
Alex. est, quia sacerdos id scit solū tanq Deus:
ergo non sufficit licetia hominis, vt reueletur

quod est dicere: De iure diuino prohibita est re
uelatio, in qua perinde nec Papa dispensare po
test: ergo nec pccantis a fortiori potest dare
facultatem reuelandi. Addit Duran. Notitia sa
cerdotis nullo modo sufficit vt possit, inquam
tum homo, dicere, citra mendacium, se illud sci
re (vt supra dictum est) ergo quāuis id profe
rat de licetia pccantis, adhuc dicit mendac
cium. S. Tho. Bonauentura, & Petrus de Palude
contrarium autumant. Et in re quidem nulla
est controuersia. Nam & primi doctores cōce
dunt, qd si pccantis extra cōfessionem narret
iterum sacerdoti cōfessionem reuelandi, ea que
confessus est, potest illatū reuelare: sed ne
gant, qd si pccantis extra cōfessionem tantū
dicat: concedo tibi facultatem reuelandi: quā
confessus sum: sufficiat illa facultas. Quā tā
men S. Tho. & alij censent sufficere. Et profe
cto ita absque dubio crediderim. Si enim quis
confessus est furtum. 100. aureorum, nihil pcc
antis refert, dicat ne postea sacerdoti: reuelas
me furatū esse. 100. aureos, an reueles hoc qd
modō confessus sum: nam idem latine pollent
orationes huiusmodi in tali casu. Item potest
quis dum confitetur narrare peccata tantū se
mel: sed vtraque ratione, scilicet & vt absoluat
tur, & vt reueletur: quia dicens, vt reueletur
insinuat se non solum dicere in confessione: er
go postquā est absolutus potest explicare eā
dem intentionē: videlicet quod reueletur: quā
uis non iterum narret. ¶ Et ad argumēta in cō
trariū respondetur, quod dum pccantis facit
facultatem reuelandi, facit subinde vt sacerdos
non solum sciat vt Deus, sed vt homo: & per
consequens pccantis non dispensat in iure di
uino, sed facit quod illud sciatur extra sigillū.
Nec inde sequitur aliquod detrimentum cōfes
sionis: nec scandalum: quia pceptum sigilli
positum est in fauorem pccantis: cui subin
de potest pro bono suo renunciare: quēadmo
dum maritus, cui vxor obsequiū debet, pōt illi
concedere, vt votum faciat castitatis. At non
debet sacerdos facile vti huiusmodi licetia, ni
si propter magnum bonum pccantis: & in
grauis eius necessitate: & quādo cōstat pccan
tē liberā eā voluntate concedere. Vnde si pcc
antē reueletur metu id sacrilegiū iudicis, aut cuius
uis alterius facere, nō debet ea sacerdos vt tene
re: & ipse sacrilegus. Et adnotent sacerdotes, qd
quāuis non egeant licetia pccantis, vt in ge
nere cōsulant peritiores de confessionibus, tñ
reuelare personam pccantis non possunt si
ne eius facultate. Quare si mauult pccantis in
peccato manere, quā se reuelari, abeat in no
mine dñi. Nec ipsi pccanti post absolutio
nem,

nē debet quoquo modo sacerdos reuocare pec
catū in memoriā: nec gratia fraternæ cor
rectionis, nec consolationis, nec aliquo modo.
Neq; em vlla rōne cōfesserim Petro de Palu
da in occulto licet sacerdoti pccantē admo
nerē: quāuis hāc forte non esset reuelatio si
gilli, quā cautē in iure, tñ maxima inde verecū
dia sustunderet pccantis, atq; adeo sacramen
tum molestū redderet. Et ideo quāq sacerdos
videat pccantē cōtrarium agere, qd iniunctū
est pnia, oīno dissimulet. ¶ Hoc verū tamē est,
qd vehementius sacerdotē mouere solet. Quid
si sacerdos absolvens, intolerabile commissit er
rorē: putā quia absoluit non subditū, aut ex cōi
catum, a casu reseruato, aut omisit iubere ressi
tutionē artis alieni, in preiudiciū tertij. ¶ Fertur
tēpore cōcilij Basiliensis inter magistros, quibus
interebat Ioannes Nider, quæsitū esse, an confes
sor qui malē absoluit a casu reseruato, postmo
dum habita facultate superioris debeat absen
tem & insciū absoluerē, potius qd adire pccan
tem. Illius tñ disputationis copia nusquā extat.
¶ Ad hoc respondetur primo, qd nullo modoli
cet absoluerē absenti, saltem ignoratē an ab
soluatur: primo, quia cōfessio est actus psona
lis, vt patet in forma absoluo te: & ideo debet
fieri inter presentes. Item quia absenti nō pōt
sacerdos imponere pccantiā, neq; eū in fu
turum admonere, qd requiritur in sacramento.
Et tertio, præsertim quia forsitan tūc ille qui ab
solueretur esset in pccatō: & est sacrilegiū absol
uere eū, qui nō pccatur esse in gratia. Dixe
rim absenti & ignorantem: nam forsitan posset
pccantis absenti sacerdoti mittere confessio
nem scriptā, & sacerdos rescribere absolutio
nem: vt ait Palud. in. 4. d. 17. q. 1. De quo aliā.
Secūdo crediderim, qd nullo mō licet sacerdo
ti erranti in absolutione, conuenire iterū pccan
tē de peccatis, memorādo aliquod pccatū in
particulari. Primo, quia vt diximus, hoc est ex
probrare illi pccatū: vnde profecto odiosa red
deretur confessio. Et secūdo, quia posset tunc
pccantis negare se tale fuisse cōfessum, & ob
urgare cōfessorem: vnde facile oriretur scāda
lum. Et tertio, quia id nō est necessarium. Po
stremo ergo colligitur, qd debet tunc sacerdos
adire pccantē: & dicere se errorem cōmississe
grauem in cōfessione: & ideo si vult aut iteratō
cōfiteri, aut facultatē facere loquendi de cōfes
sione, tunc explicabit in particulari defectum.
Per quod & confessionem nullatenus detegit,
& abunde satisfacit pro errore præterito. Nam
tunc pccantis tenetur ad cōfessionē redire, aut
cum illo sacerdote aut cum alio: quod si renuit,
culpa quā fuerat sacerdotis, transfunditur in

ipsum. ¶ Quintū & postremū dubiū est, vtrū
licitum sit sacerdoti, qui aliterā via, qd per con
fessionē, crimen nouerit pccantis, illud prode
re, atq; adeo in foris exteriū deferre. ¶ Opinio
fuit negatiua Aluísiodorensis. 4. p. q. De sigil
lo, & aliorū antiquitus. Vbi ait, qd si confessor
nouit aliis crimē pccantis, nō debet illud in
confessione recipere: sed si recipit, tunc siue an
tea nouerit alia via, siue post totum claudū sub
sigillo. Et probatur: qd in ca. Omnis vtriusq; se
xus. sine exceptione, phibet pccatū in pccanten
tial iudicio detectū reuelari. At vero pccatū ab il
lo tēpore doctores cōcorditer affirmat contra
riū. 4. d. 2. 1. Nam, vt dicit illic S. Tho. dum hāc
opinio nimis sigillo tribuit, præiudiciū verita
tis & iustitiæ facit. Non est ergo dubium quin li
cet reuelare peccatū, qd notū est alia via. Pro
batur, qd sacerdos per id qd audiuit in cōfessio
ne nullum amittit aliud ius qd habet: sed si nō
audisset in cōfessione, habet ius dicendi id, qd
aliis nouit: ergo siue illud nouerit ante cōfes
sionē, siue post, iure pōt reuelare: alius clypeus
esset perniciosus hominibus, dum Ecclesiā corā
sacerdotibus furto expoliassent, illis confiteri
vt os obstruerent accusandi. Et secūdo. Si hu
iusmodi sacerdos vocaretur in testem, non pos
set iuratus respondere citra mendacium se ne
scire, si est aliis publicū: postquam scit vt ho
mo: ergo tenetur candidē respondere veritatē.
Sed res lucidior est, quā vt pluribus egeat te
stimonijs. Imō verō nō solum si sacerdos aliā
visu aut experientia id nouit, sed si iudicia ha
bet legitima, potest id in iudiciū deferre.
Exempli gratia. Si dum latro confitetur, mar
supium sacerdos abscondit, quāuis confitere
tur tunc de furto, potest eū accusare in iudi
cio. Non solum, quia illa non præsumitur con
fessio & accusatio, sed simulatio, vt supra di
ximus: at quia potest allegare manifesta indi
cia, putā tali hora furtum factum, & neminem
aliū intrasse domum: fateor tamen cauē
dum esse maxime scandalum: vt videlicet sa
cerdos quā audiuit in confessione non padat
nisi in promptu possit comprobare causas vel
indicia quibus id aliis nouit: ne oriatur suspi
cio reuelationis confessionis. Et hāc de abdi
cissimo sigillo confessionis. ¶ In secretis secu
laribus sunt qui opinantur, neminem vnquam
constringi ea seruare cum dispendio vitæ:
sed cum non descendant ad species secreto
rum, nimirum si rem non satis inspiciant. In
ter hāc ergo primum locum tenet secretum
quod ad re pertinet publicam. ¶ De quo statui
tur sexta conclusio. Qui locum tenent & offi
cium publicū, tenentur ex genere rei fidem ser
uare

uare secreti, si opus fuerit, cum dispendio vitæ: ut sunt senatores, consilij, scribae, alijque id genus. Et primo si reuelatio secreti vergit in graue malum Reipublicæ non solum personæ quæ sunt in magistratu, sed quicunque priuatus eius tenet vitæ exponere, antequam id detegat. Vnde. I. Omne delictum. ff. de re militari. Exploratores qui secreta nuntiant hostibus, peritores sunt, & capitibus penas luunt. Sed aliud præterea asserit conclusio: videlicet quod illi quibus officio publico incumbit, tenentur sæpe sapius mori, per celando secreto Reipublicæ, quam priuati homines non tenentur. Probat: quia media, ut sæpe diximus, per secula sunt ex fine, & secreta Reipublicæ sunt propter salutem totius populi: ergo illi quibus tota res publica arcana sua committit, & quibus stipendia pro huiusmodi officio pendit, quique peculiari sacramento fidei asstringunt, multo maiori vinculo tenentur seruare secretum, quam alij de plebe: atque adeo si res tanti momenti ut id postulet, vitæ cum rebus bonis tenentur in ea causa exponere. Et vocamus causam Reipublicæ causas etiam particularem personarum, quæ tractantur in iudicio publico. Vnde iudex qui causam audit, in qua de re gratissima decernat, ut de vita, aut de maximo honore, ut de ducatu, aut alia magna hereditate, si inuadit ab aliquo litiganti sub comminatione mortis, ut merita causa, potest debet potius gladio succubere, quam fidei secreti frangere. Et idem crediderim de scribis, quorum fidei causæ graues committuntur. In rebus vero minoris momenti, quauis non teneantur vitæ dare, & fidei seruare, teneant tamen pro rei cuiusque qualitate. Atque id maxime in sancto concilio & foro, quo res fidei aduersus hereticos tractantur. Nam & inter gentes celebratissima semper fuit fides secretorum de Reipublica. Vnde Aul. Gell. ex Marco Catone refert lib. 1. nocturni. Papyrio illi puero honorem maximi habitum esse: eo quod, dum in senatu cum patre fuisset admissus, & mater audissimè eum percontaret quidnam patres egissent, matrem excogitato commento, & mendacio delusit, quo senatus arcana celaret. Ob idque nomen illi inditum est, Prætextatus. abscōditus & cōtectus: quod deinceps pueris Romanis successit. Et Pöpeius, ut author est Valerius Max. lib. 3. cum à Gentio rege captus, senatus consilia prodere iuberet, igni digitum cremandum præbuit: quia patientia ostenderet se potius tormentis perditum iri, quam secreta senatus pandere. Et Fulvius tempore Aug. cum senatus secreta pandere videretur, poenā dedit capitis. Hac ratione (ut inquit Valer. lib. 2.) fidem tunc erat & altum Reipublicæ pectus: cura, silentijque salubritate munitum. Inter priuata id maiore vinculo ligat quod quis per iniuriā hominis secretum, ut fraude ex

torquet. De quo sit conclusio septima. Qui iniuriā hominis secretum expressit, tenetur illud, si res sit magni momenti, etiam in mortis discrimine cōtegere: ut Dalila, quæ muliebri improbitate mysterium capillorum à Sautone extorsit, tenebat mortem prius obire, quam id Philistæis prodere. Probat. Tenetur quicunque mortem prius oppetere, quam homini famam auferre (maximè si fama sit valde magna & pretiosa) sed qui per iniuriā secretum alienum extorquet, famam ab illo deprædatur: ergo tenetur potius mori, si res sit magni momenti, quam ipsum diffamare. Eo vel maxime, si periculum inde imminet vitæ. Vnde qui ob signatas literas alienas mala fide aperit: quia illa vis est, & iniuria, maiori vinculo tenentur secretum illud seruare, quam si id alia iusta via cognouissent. Fuit enim semper celebratissima religio in literis alienis abscondendis & celandis, ut frequenter historiis memorie proditum est. Secretorum quæ citra iniuriā depræhenduntur, primum genus est, quod quis datā fidei arcana alieni suscipit eisdem. De quo ponit octaua conclusio. Nemo tenetur secretum quod fide recepit, seruare cum dispendio vitæ, aut alia grandi iactura honoris aliorumque bonorum. Hoc non aliter probatur, quam quod huiusmodi obligatio non oritur ex iustitia, aut ex publico officio, quo tenetur seruare secretum sed ex sola liberalitate & bonitate, promittentis fidem: & nemo præsumitur, promittere id, ad quod alias non tenebatur, cum tanta iactura & dispendio. Qui enim pecuniā amici recipit in deposito, non tenetur eam tanta iactura & detrimento eā tueri. Sed nihilominus viri probi erit pro rei conditione & magnitudine iacturam in proprijs bonis facere, ut arcana ita recepta, protegat. Neque adnititur argumentum, quo in hac parte aliqui utuntur, ut quocunque casu licet reuelare proprium secretum, licet subinde reuelare alienum. Nam homo dominus est propriæ famæ, & non est dominus alienæ: & ideo potest aliquando propriam famam exponere (quod in hoc nulli facit iniuriā) quando tamen tenetur custodire alienam. Graphicè sane fabulatur poetæ, poenā illius qui secretum sub fide receptum non seruat in Batto illo pastore, qui propter secretum quod fide receperat, reuelatum, in lapide versus est: alio qui mutus, sed qui ea propter secretum quod fide receperat, reuelatum, in lapide versus est: alio qui mutus, sed qui ea propter secretum quod fide receperat, reuelatum, in lapide versus est. Vnde secretum auri, etiam silentio manifestaret. Non conclusio. Quod quis casu nouit alienum secretum, quauis tenetur illud cōtegere, etiam sub peccato mortali, si res est tanti momenti, tamen non tenetur grauiam pati ut illud celet. Hoc facile probatur, quia solum tenetur seruare ex charitate, sicut tenemur seruare res amicorum, quod id possumus si ne graui damno nostro. Tamen non nunquam consilium fuerit, mortem prius oppetere, quam huiusmodi

huiusmodi secreta reuelare. Et hæc de alieno secreto. Secretum cuiusque proprium loquimur nobis modo negotium exhiberet, nisi membro. 1. q. 3. amplissime res esset tractata. Hoc vnde ergo in hoc locum reuocamus, an teneatur homo tormenta, atque adeo mortem propter, antequam iniuste interrogatus, propria crimina prodatur. Vbi decima astruimus conclusionem. Nemo tenetur mortem pati, aut immensam tormentam, ut proprium crimen abscondat. Loqui mur de his qui in eculeo præteritis interrogantur: si legitime interrogaretur, etiam citra tormenta, teneretur veritatem fateri. Probat conclusio his suppositis, quæ loco citato satis corroborauimus, aduersus dñm Caietanum: videlicet hominem habere dominium suæ famæ, sicut bonorum exteriorum: & quauis sit peccatum, famam prodigere, & quicquid mortale, tamen licitum esse cuilibet, per causam iustam eam exponere. Vnde sumitur argumentum. Potest quis pro iusta causa famam exponere: sed prodece, proprium crimen, ex genere suo, nihil aliud est, quam se hominem infamare: ergo illud licet ad seruandam vitam profecto vix potest dari causa magis iusta. Et confitetur, quia vita magis bonus est quam fama: imò vita caput est omnium bonorum: ob idque, vniuersa quæ homo habet, dabit pro anima sua. Iob. 2. ergo si quis positus in tormentis euadere aliter non potest nisi proprium crimen detegendo, certe, quauis iniuste interrogetur, potest se prodere: postquam in hoc nemini facit iniuriā. Quæ admodum enim vexationem illam & iniuriā gradū pecunie redimere posset, ita sane potest & iacturam in fama facere, ut vitam seruet. Et secundò arguitur ex cōsensu hominum. Si quis & plurimū & vehementer cruciaretur, & dilaniaretur, certè non cōfiteretur pusillanimitas, si se prodere. Imò verò non solum id licitum est, quod confitendo crimine potest à tormentis liberari, sed quod per confessionem certus esset capite plectendus, posset vir fortis eligere semel mortem, antequam vehementia & longissima tormenta pati. Eo vel maxime, quod non speratur tormentorum finis, ut sæpe sapius contingere solet. Sunt enim qui tormentis tormenta cumulant, proponunt aut animam miseriam, aut confessionem veram saluam extrahere. Et tertio arguitur. Potest homo, ut illic diximus, exponere propriam famam pro fama amici, sicut vitam pro vita: ergo potest, a fortiori, famam exponere pro vita propria. Quarto arguitur. Si quis me iniuste infamaret, & ego non possem me aliter defendere, nisi exponendo vitam, non teneor periculo vitæ famam custodire: ergo, eadem ratione possum in tormentis crimine prodere, ut inde me eximam. Quod si quis arguat, quod si iudex iniuste me percontatur, iniuste ego respondeo. Certè consequentia nulla est: nam & latro

iniuste me inuadit in itinere, & tamē iniuste ego concedo illi pallium ne me occidat. Adde: rim, quod si homo in iniustis tormentis saluo sibi crimen imponeret, idem modo id faceret sine iuramento, non est mendacium nisi officiosum & veniale: nec tenetur aliquo modo ad restitutionem famæ: postquam nemini facit iniuriā. Palud. 4. d. 2. q. 2. in fine dicit, quod mendacium huiusmodi est officiosum, in quantum se homo liberet à tormentis: sed perniciosum, in quantum se diffamat, & astantes ledit mendacio. At re vera, nec infamare se ad illam finem est perniciosum: nec astantes ledit, quia aut putat confessionem esse veram, aut si intelligant esse falsam non est tantum scandalum, hominem contra se mentiri, ut eo se liberet malo. Ad primum argumentum respondetur, quod quauis vita sit præstantior quam fama: nihilominus reuelatio criminis aliquando cedit in malum religionis, ut dictum est in prima conclusione: & aliquando in malum publicum, ut dictum est in sexta: & aliquando in graue præiudicium tertij, ut dictum est in septima. Quibus proinde casibus moriendum est prius, quam crimen reueletur. Et per hoc respondetur ad confirmationem, quod quauis iugum Domini sit suauis, nihilominus nos obligauit in dictis casibus vitam exponere. Ad 2. principale responsum est in octaua, nona, & decima conclusionibus. Quibus offensum est, licitum esse aliquando reuelare secretum, aut alienum, aut proprium, quando aliter vitam seruare non possumus. At non est par vbiq; ratio. Et eodem modo respondetur ad confirmationem, & ad tertium principale. Nec valet illud argumentum, ut supra diximus, ut quocunque casu liceat militi reuelare secretum meum, cuius sum dominus, liceat subinde reuelare alienum, cuius non habeo potestatem. Et ecce quæ de ratione tegendi & detegendi secretum, sub censura sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, exiguitate & penuria nostra præstare potuimus. Quæ in hoc opusculo tribus membris distributa sunt: per quod quatuordecim quæstiones disputata: atque adeo octoginta duabus conclusionibus absolutam laudem & gloriam induit Trinitatis: quæ nos utinam feliciter in secreta illa diuinorum mysteria aliquando recipiat, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Libri De ratione tegendi, & de detegendi secreti.

FINIS.

FRA.

**FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOVIENSIS THEOLOGI OR-
dinis Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à sacris confelsioni
bus, Salmantini professoris.**

In causa pauperum deliberatio.

**AD MAXIMUM ATQVE ADEO CLARISSI-
mum Hispaniarum principem. D. Philippum, inuictissimi Cæsaris
Caroli. V. primogenitum, Fratrisc Dominici Soto Segouien-
sis, Theologi, ordinis Prædicatorum, Salmantini
professoris.**

In causa pauperum deliberatio.

NVlla me, vnquam rō Prin-
ceps maximē, inducere
potuisset, has ad magnitu-
dinem tuam literas dare,
nisi & legissem sæpenu-
mero apud multos quan-
ta esse debeat in principe
humanitas, quantāq; cuiusvis classis homini-
bus audiendis mansuetudinē excellum istud
genus mortalium debeat: pariterque ex mul-
tis audiuissem, quantam tu (quod patrium vo-
bis gentileque est) humanissimē præstes. At-
qui si quando aliās, vel nunc maximē multo-
rum te sententias humaniter, non auditurum
modō, coniectura est, sed etiam rogaturum.
Nempe de ea re, de qua cum à celsitudine tua
(quippe qui Cæsaris throno sedes) iudicatum
fuerit, nihil cunctis aliud quam decretum audi-
re, ac iussis parere integrum erit. Haud me la-
tet, non me in ijs esse, quorum autoritas villo
possit momento rem tam à multis controuer-
sam, tamq; matura cōsultatione sancitam, huc
illuc inuertere. Neq; ea ego mente negotium
hoc dicēdi suscipio, vt quicquam, quod in actis
sit, immutare contendam. Verum id satis du-
xerim, si id quod fieri, statutū est, cunctis hinc
inde cōmodis diligentius exploratis, cautius, p-
videntius, ex diuinoq; magis nutu fiat. Qua vi
delicet melius ratione miseris pauperibus fue-
rit consultum. Id quo in hac re esse nullum po-
test aut Cæsareæ maiestati, tuæq; perinde am-
plitudini obsequium gratius, aut reipublicæ eu-
mulatius bonū. A deo nos pauperū habere cu-
rā Christus saluator noster, non modō voluit,

prædicauit, admonuit: sed & summis nobis tū
pollicitationib; tū cōminationib; edixit. ¶ Sūt
nonnullæ, neq; ex postremis quidem, ciuitates
Cæsareæ Hispaniarū patrimonij, vbi his retro an-
nis quatuor ceptum est pauperes vagabūdos
expurgare, in ordinē cogere, elemosynas cer-
ta ratione & modo, & colligere, & distribuere.
Sanē vt ostiatim medici circūire cohibeantur:
vt hoc illi laborare, diuites verō, corū improbi-
tate leuentur. Neq; elemosynæ temerē psum-
dantur. Sed delectus pauperū fiat: quos ijs quos
lex validos appellat, de medio sublati: alij, qui
verē egēt, vberiores obueniant. Quod equidē
institutū esse nemo potest, qui nō suo genere,
meritō præclarū censeat, Christianoq; pectore
videat proficisci. Atq; adeo dignū allimet, qd
pro sua quisq; virili laudet, foueat, omniq; stu-
dio cōplectatur. At cū res tā sit magni momen-
ti, aliarum quoq; sui ordinis legē subeat, neces-
sum est. Nepe vt ea sit, de qua nō faciliē inter o-
mnes cōuenire possit. Operum etenim vnum
quodlibet nō de subiecta materia, quantūlibet
in honestissima versetur, virtutis continuo no-
mē promeretur: quia neq; virtutis lineā statim
attingit. Quin verō cōpluribus prius opus ha-
bet circūuerti, quæ in vniuersum explorata
vt sint, atq; prospecta, nisi multorū iudicio fie-
ri nequit. At qui vsu venire sæpe solet, vt prudē-
tes quidē viri atq; etiā consultiſsimi deridibus
nostris imperitorū dubitationibus permulta,
quibus cauere debeant, prospiciant. Nam au-
diens sapiens (vt in prouerbio est Salomonis) sa-
piētiōr erit. Igitur neq; tu Princeps optime, ne-
que aliorū quisquā verba hæc, qualiacūq; ador-
no, aut animo mihi cuiuspiam aduersandī, aut cu-
pidini contendendi adscribat. Neque enim vlla
in re

Prover. 11.

In causa

Paup. Deliberatio.

in re tantum mihi facultatem, arrego, neq; in
hanc talianimō citra culpam prodire potuiss-
sem. Quocirca nihil est causæ, cur se mihi quis
quam concertandi disputādiue gratia obuiam
proferat. Si quidem, vt paulō antē dicebā, non
aliō orationis meæ (si quos modō habitura sit)
neruos intendo, quā vt ille quæ in pauperes
apparentur leges quā fieri maximē potest,
circūspectissimē ferantur. Qua ratione fiet,
vt inter illos, qui hoc negotium amplissimas
elemosynas quotidie largiūtur, pro mea ego
tenuitate, cum pauperū illa euāgelica, duo
minuta erogauerim. Quandoquidem elemo-
synæ, quarum sumus egenis debitores, non in
solo pane positæ sunt. Quinimo vt Gregorij
verba referam. Habens intellectu: curet omni
no ne taceat. Habens rerum affluentiam, vigi-
let ne à misericordiæ largitate torpescat. Habes
artē qua regitur: magnopere studeat, vt vsu
atque vtilitate illius cum proximo procurēt.
Habens loquendi locum apud diuitem: dam-
nationem pro retento talento timeat: si cum
valet non apud eum pro pauperibus interce-
dat. Hæc Gregorius. Munus ergo à lingua nō
infime prodelle nonnunquam potest afflictis
pauperibus. Vt enim est in Ecclesiastico. Di-
ues iniuste egit, & fremet: pauper autem laesus
tacebit. Et Isidorus (quod. 11. q. 3. inter decre-
ta relatum est) pauper (inquit) dum non habet
quid offerat in iudicio, non solum audiri con-
temnitur: sed etiam contra veritatem opprimi-
tur. Ob idque qui pauperem protegit, Deum
imitatur: qui est illo pauper patrono Iob,
de manu violenti eripit pauperem: & conte-
ste David, assistit à dextris pauperis: vt saluam
faciat à persequentibus animam eius. Ideirco
in re quæ ad Christianam religionem tanti re-
fert, sanē qua de vita pauperum, nec sine diui-
tum magno periculo, decernitur, nemo reue-
ra posset officium prætermittere, qui nō pro-
tinus reprehensionem incurreret, quæ (vt est
in euāgelica parabola) nequam illum seruum
& infidū dominus tam increpuit acriter, quod
talentum, quod si fœneratus fuisset, vsuris po-
tuisset augere, vt domino suo multiplicatum
redderet, subtus terrā maluit abscondere. Ab-
sit eo hæc animo dixerim, quo velim quempia
condemnare. Etenim quotquot prouinciā
hanc, negotiūque pauperum suscipiunt vtram-
uis partem tueantur, zelo pietatis ac religionis
ducuntur: atque adeo vtrosque copiosa mer-
ces manet apud Deum. Sed huc penitus mea
tendit oratio, quod pro suo quisq; ingenio iu-
dicioque, rationes in medium de hac re profer-
re debet, quibus vtrinque discussa, exactius de

finiatur. Quod autem in animū induxerim ad
amplitudinem tuam orationem dirigere, nul-
lum in absentia Cæsaris legitimum alium iudi-
cem, apud quem causa pauperum orationem deli-
gere, aut potui, aut certē debui. Cum qd Deus
ipse, per quem reges regnant, & legum condi-
tores iusta decernūt, sæpē & multum iudicem
se patronum, ac patrem pauperū, honoris gra-
tia, nominat. Vnde Synodus Carthaginensis
quinta admonitos esse voluit prælatos, vt ab
imperatoribus gloriosissimis pauperum patro-
cinium postularent. Tum etiam quod causa
hec & ad Cæsarem & ad eundem iam diu delata
est. Scriptam duxi nō latine solum (quo tamē
sermone latius ac pressius rem explicui) verū
& Hispanē. Primū quod (vt aliās me claritudi-
ni tuæ dixisse memini, quando scholās nostras
hoc honore dignatus es, vt lectionibus nostris
interesse volueris) quanuis vtrūque idiomā ple-
nē capias, ad principes tamen non nisi patrio
eorum sermone vti, fas est. Præterea quod cum
causa hæc, de qua dicturus prodeō, popularis
sit vt pote cuius cognitio ad plebē etiam perti-
net, operæpretiū fuit illa lingua proferri, quam
vulgus etiam perciperet.

Proverb. 9.

*Quo narratio continetur.
Cap. 11.*

Rimum, quod huic fabricæ
subiectum est saxum, petitio
illa fuit quadragesimalis exta in
conuentu regni, qui Valeoti
celebriter factus est, anno ab
orbis redemptione. 523. supra mil-
lesimum. Qua pauperes apud Cæsarem dela-
ti sunt, quod fines patrios egressi regnū men-
dicantes peragrarent: idque non sine damnis
(vt causabatur) quæ res publica eiusmodi gen-
tis vagatione permulta recipit. Ob idque ius
à Cæsare imploratum est, quo mendici suo
quisque solo continerentur: neq; permitteren-
tur circūuagari. Id verū tamen, quanuis vt de
illo prouideretur responsum fuerit, non fuit
tunc edicto publico cautum. Qua de re in con-
uentu itidem celebri apud Matritū anno. 28.
petitione. 45. de eadem rursus egenorum vaga-
tione cōquestum est. Neque aliud inde, quam
prius, responsum procuratores reportarunt.
Deinde in conuentu, qui annō. 34. eodem
conuocatus est, petitione. 117. alla sub alio te-
nore producit supplicatio. Videlicet quod
singulis regni ciuitatibus prouidus aliquis ac-
circūspectus vir negotio pauperum delega-
retur, sine cuius testimonio & Chirographo
nemini licitum esset ostiatim mendicare, vt

G h26

Слб. 4.

Vbsequitur vt membrū
alterum distinctionis, quā
supra fecimus, expendā-
mus. Quod est: Vtrum li-
citur cuius hominū sit,
modo nō sit fictus, sed ve-
rus pauper. patris limi-

ro sint liberi, perperuo (inquit) colonatu ful-
ciantur. Idem ferme in Authen. de quaestore.
collat. 6. cauetur. Sane vt quaestori curae sit, ad-
uenas qui in vrbe sunt: qualis quis sit, explo-
rare: quodque negotium aut fortuna eos in vr-
bem perduxerit: eorum causas, quo facile ex-
pediantur, procurare. Si manere velint, valen-
tesque sint, & ad laborem sufficientes, ad labo-
rem compellantur. Si seruilia, possessoribus
transmittantur.

¶ Hinc & peculiares leges regni deriuatae sunt.
Neque aliud progenitores altitudinis tuae de-
hac res sanxerunt, quam vt iuri communi sub-
scriberent. Extat primum inter eas quas parti-
tarum vocant: parti. secunda. titulo. 20. editu:
quo legi de mendicantibus validis subseribitur.
Nempe quod huiusmodi fobeiani (verbum le-
gis est) & vagabundia republica, veluti hostes,
profligantur. Id quod lege alia inter eas, quas
ordinamenti appellant, tamen si pluribus ver-
bis, cauetur. Lex prima est tituli. 14. lib. 8. Bir-
uiescae anno a nato saluatore. 387. supra mille
simum promulgata. Vbi nouum aliud detri-
mentum, praeterea quae supra commemorauimus,
refertur, quod res publica a vagabundis
accipit: videlicet quod dum ociosorum homi-
num turba permittitur, agri vacat cultoribus,
& artificum inopia res publica laborat. Quo-
circa, rigore poenae moderato, quae lege de me-
dicantibus validis vagabundis decernitur, pote-
stas cuiusque sit vagabundi in seruitium pro-
prium cogendi mente integro: absque villo sti-
pendio, praeter victum. Aut quod flagris ca-
sus, ab vrbe exulet. Haec sunt princeps integer-
tine, quae diuino ac naturali iure, ac subinde
positiuo & communi, & regni peculiari de-
exigendis vagabundis sanctissime statuta sunt.
Quibus conclusio prima satis (vt existimo) sta-
biliter confirmataque est. Sane quod vaga-
bundi non sunt permittendi, vt Caesar in con-
uentu apud Matritum: anno. 34. & alibi fre-
quenter prouidenter edicto publico impe-
rauit.

tes egredi, & quocunque regni medicatum irei.
An vero contra posint lege prohiberi atque in-
tra huiusmodi limites cohiberi: vt praefatis illis
regni petitionibus ad Caesarem continetur. De
quo si lex esset iam Caesar promulgata, & su-
perque longo recepta, verba facere metuerem. Ta-
met si etiam tunc, si expediret, a quibusdam Ca-
sar & consultiissima curia legem mutaret. Nul-
la enim iniuria legibus fit, si pro temporum qua-
litate mutentur. At cum lex ista non modo non
sit executioni mandata, verum si quis senatus il-
lud consultum anni quadragessimis inspicat, non
quod sub tenore legis lata sit, nihil aliud quam ob-
sequium existimo, si ad celsitudinem tuam qua-
lescunque huius rationes referam.

¶ Primum omnium petitiones illae sunt res no-
uae de qua nupquam gentium aut rogata vna-
quam lex est, aut edita. Neque temere me hoc
vereor affirmare: sed iura omnia diuina & hu-
mana testimoniis o fuerint. Id quod profecto ad-
uersus inuentum hoc magnum validissimumque
est argumentum. Nam certo credas princeps
clarissime, si res haec tam esset ex aequo & bo-
no, atque ita censent, nunquam in improvida sul-
set antiquitas, quae non de hac re legem scrip-
sisset. Cum tamen contrarium & ius contraque
& regni particulare admoneat: ratio natu-
ralis persuadeat: & aperte sacra pagina praedi-
cet. In Authentico praefato de quaestore, post
quam cautum est vt aduenari causas & nego-
tia examinentur, quibus expeditis valentes, &
firmi aut laboribus mancipentur, exceptio in-
de sub haec verba fit. Laesos autem aut laetas cor-
pore, aut canicie graues, hos sine molestia esse
subemus in hac nostra ciuitate. Nullo prorsus
inter indigenas aduenasque facto discrimine,
Cuiusquam Hispani dicimus ordinem: (cuius
paulo ante memini) ad verbum subseribit. Na
postquam praecipit vagabundos exilio relegari,
exiit inde, nisi fuerint senio graues, aut de-
biles, aut valetudinarii: adeo, vt de facie con-
ijcere liceat, non posse corporalis se opere, &
labore sustentari. Hos namque absque villo di-
scrimine siue ciues sint, siue aduenae, impune

Lex parti.

Lex.ord.

Res noua.

Authen. de
quaest.

Lex ordina-
menti.

lex illa mendicare permittit. Quam deinceps legem Henricus rex apud Tauri edicto nouo ad verbum confirmavit. Quare intelligere nō valeo, quomodo ex huiusmodi legibus cōmunibus, aut regni elici possit, vt mendicantibus fines & lineæ præscribantur, extra quas non sit eis liberum mendicare. Si quidem nulla hæc ab incolis, modò pauperes sint, aduenas discriminauerit: sed tantum inter simulatos fideosq; mendicos, atque legitimos vniuersos distinxerint. Quam ob rem (si conijcere liceat) & Cæsarea maiestas & eius à consilio curia, 7. annos distulit ad huiusmodi supplicationes certo respondere, vt pote quas nō tam de Christiano pectore erga legitimos pauperes, quàm ex fatietate mendicantium profecti, suspicio erat. Neque in contrarium obijci potest responsum ad petitionem. 1. 7. in conuentu apud Matritum anno. 34. quippe quod de vagabundis penitus pronunciatum est, vt poena legis plecterentur. Quod autem de legitimis pauperibus Imperator adiecit, vt videlicet suis cuiusque diocesis procurarentur, clementiam potius regis, quàm rigorem legis præ se fert. Quod autem sub conditione subiecit, si quibus abundè necessaria prouideretur, mendicare non liceret, id sine discrimine aduenas aut indigenas iuste præceptum est. Neque aliud profecto curia anno. 4. edicere voluit, nisi quod si certò constitisset abundè omnia pauperibus domi suppetere, non permitterentur mendicare. Nunquam tamen legitimis pauperibus decreta poena est vbiunque mendicant: siue in patria propria siue in aliena.

C6claf. Veri pauperes vbiq; iure mendicant.

ab. modum.

Ratio. 1.

ab. modum.

L. capitalis ff. de poenis.

Fuerit ergo hic sub petitionum censura conclusio. Pauperes qui verè egent ex nullo loco regni expelli possunt: sed perinde vt indigenas & incolas aut permittendi sunt mendicare, aut alia sunt ratione sustentandi. Hanc conclusionem pro mei tenuitate ingenij: quinque sex verationibus asserere possum. Præter testimonia quæ de sacris literis subiiciam. Prima est hæc. Nemo nisi hostis aut insidiator fuerit reipublicæ, crimen ve aliquod aut flagitium admiserit, ab oppido quocunque arceri potest. Ratio in promptu est. Nam cum iure naturali & gentium vic ciuitatesque omnibus promiscuè pateant, iure vbiq; licuerit comorandi nemo, nisi pro culpa, priuari potest. Vnde exilium inter acerbis poenas legis est. Adeo, vt L. capitalis. ff. de poenis. si non omnino capitalis, saltem huic proxima conseatur. Et quanuis aduenas ad proprium solum remittere non sit rigorosum exilium, est tamen iuris violatio, qua integrum est cuiusque vbi

voluerit commorari. Igitur cum legitimis patribus nullum prorsus sit crimen, aut flagitium mendicare, nullo certè iure possunt ex oppido quocunque ejici: quando ipsi illic commorari voluerint. ¶ Secunda ratio fortè est euidetior. Principes aut respublica non possunt leges de elemosynis ferre, quibus maior vinculo ciues ad elemosynas obstringant, quàm sunt leges naturales & euangelicæ. Verbum ita expono. Disceptatio est inter Theologos, alijs doctis non currere præceptum aut diuinum, aut naturale de elemosyna sub peccato mortali, nisi in extrema necessitate, alijs verò similibus astringentibus non solum tunc, sed & ex his quoque quæ hominibus pro suo cuiusque statu & conditione superfluent, in graui saltem necessitate, teneri homines sub mortali peccato ad elemosynas. In qua sententia est etiam, præter alios San. Thom. At fortè etiam in hoc casu, nemo tenetur de necessitate dare huic, vel huic: aut modo vel alio tempore. Sed satis est si quis de superfluo aliquibus quandoque egentibus erogauerit. Huiusmodi legibus Principes adijcere nullam potest, nisi quod in extrema necessitate potest ad elemosynas sub poenarum comminatione cogere. Attamen extra illum casum sub nulla poena potest ad elemosynas cogere: quia nec latius præceptum euangelicū extenditur, vt sub peccato mortali obliget. Sed nihilominus etiam illi qui sunt extra extremam & grauem necessitatem ius habet mēdicandi ad quacunque aliam necessitatem subleuandam. Quibus misericordiae virtus & officium est subuenire. Neque Ca. sar aut curia quando promulgauit, vt pauperes in suo cuiusque territorio alerentur, intenderet ciues compellere ad alendos suos pauperes abundè ne mēdicare indigerent: sed solum edixit vt dotes hospitalium à debitoribus exigerentur. Adiecit autem citra præceptum, vt diocelani atq; prætores operam darent, si quo pauperes modo infra proprios lares sustentari possent.

Ratio. 2.

ab. modum.

ab. modum.

ab. modum.

Ratio. 3.

Hinc colligitur secunda hæc ratio. Nemo cuiusque sit authoritatis, vel potestatis inhibere potest pauperes sedibus proprijs mendicatum exire, nisi ciues lege omnino cōpellat, vt non solum tanquàm ex misericordia, sed veluti ex debito pauperes pascant, vestiant, ceteraque eis necessaria ministrent: quia si arctiori vinculo occluderet pauperes quàm diuitum burfas aperiret, cogeret miseros extrema pati: sed princeps non hoc potest rigore ciues cogere, vt mendicos alant: saltem non hætenus fecit ergo nec pōtin proprijs territorijs eos occludere. Quin verò quantūcūq; rigurosisima lex

lata

lata esset vt episcopatus quilibet sub graui poena, suos pauperes aleret, ciues tamen non omnibus prouiderent, pauperes tunc edictis liberari essent: possentq; quocunque vellent mendicatum ire. Nam quomodo, precor, potest lex pauperes prohibere patriā exire, si id nec crimen, nec culpa est? Aut quomodo culpa esse potest, si non sibi abundè necessaria prole suaque familia ministrentur?

Ratio. 3.

¶ Tertia ratio, quæ proximam lucidiùs explicat, huiusmodi est. ¶ Quemadmodum intra mœnia eiusdem ciuitatis alteri diuites, alterique sunt pauperes, & in finibus eiusdem episcopatus alia sunt oppida quæ diuitijs & fortunis affluunt, alia verò quæ inopia & egestate laborant, ita & in toto regno alij sunt episcopatus prædiuites, nempe aut vbi gleba pinguior, terraque fructuum benignior est, aut gens negotiatione locupletior: alij verò steriles & pauperes: ergo vt diuites ciues, pauperes aliorum locorum eiusdem episcopatus elemosynis sustinere debent (vt authores illarum petitionum consenserunt) ita & locupletes episcopatus non possunt excludere aduenas pauperes sterilibus regionum. Collectio profecto aperta est. Nam quemadmodum ciuitas & episcopatus, ita & totum regnum vñ est corpus & vna respublica: cuius omnes ciuitates membra sunt. Cur enim Deus, si hoc vnquam tibi sapientissime princeps in mentem venit, Asturum finibus ac motanorum, quos in saxosum illud tenuēque & infrugiferum solum cōiecerat, opimos campos ac pingues subiecit, Toletanumque regnum adiecit, nisi vt aliorum inopiam, aliorum fertilitate subleuaret? Nec satis est hoc interpretari, quādo famēs, aut alia grauis calamitas acciderit: quia non solum extremè indigentes, sed extra illam patiuntur etiam homines necessitates quibus subleuandis ius habent mendicandi. Et in regali curia celsitudinis tuæ, vbi tot ducatorum millia expenduntur, quomodo non multo plures admittantur mendici, quàm in integra alia prouincia? Vbi domus vna prælati cuiuslibet, aut magnatis plures pascere mendicos sufficit, quàm alij ex ciuibus, centum. Quando miserrabiles huiusmodi homines vt vermes in republica habentur, & conculcantur, integrum eis saltem cum formicis sit, arborum fastigia, victum quarentes, ascendere. ¶ Quod autem vñ tantum regnum videbar paulo antè vñ corpus æstimare,

1. Cor. 12. secundum indulgentiam (quod ait Paulus) di-

cebam. Addiderim namque pauperibus vnus regni aditum ad regnum alterum lege Christi patere. Nam quod Apostolus Corinthios instruit, nos omnes vnus esse corporis membra, non in angustias vnus regni metaphoram redigit. Sed omnes (inquit) vno spiritu in vñ corpus baptizati sumus. Non ergo vñ tantum regnum vñ & corpus: verum vno baptismo Christiani vniuersi in vñ corpus regeneramur, vt singuli inuicem simus, vnus alius, membra: vñbus officijsque diuersis distributa. Vt enim in fabulis est Græcorum, quod claudum cæcus humeris importabat, vt vicissim claudus cæci gressum dirigeret, ita & inter Christianos qui ingenio præstant, ignorantium oculi esse debent: qui verò corporis robore & viribus valent, debiliū sint manus ac pedes oportet: sed diuites qui substantiam habent huius mundi, stomachi vicem erga pauperes gerere tenentur. Vt omnium sit demū caput Christus. Neq; Paulus secundum euāgelium distinctio est in Christo Iudæi & Græci: nam idem dominus omnium. Quinimò si alijs res ad ius naturæ referatur, genus hominum adeo suapte natura arctissimo sunt vinculo coniuncti, vt, nisi hostes nobis essent, aliquodve ab illi, fidei detrimentum timeremus, neque infideles medicos è nostra republica ejcere fas esset.

Ad R. 6. 10.

¶ Quarta ratio huiusmodi est. Præterquam quod alie regni prouinciæ bonorum ac fortunarum quàm alijs amplius abundant, sunt etiam gentes alijs alie in pauperes clementiores: alie verò nescio qua auaritia ac potius crudelitate elemosynarum tenacissimæ. Et cum homines ad elemosynas cōstringi alia quàm supra diximus ratione non possint, crudeliter cum pauperibus actum esset, nisi potestas miseris facta esset, vt ab vna se in alia prouinciā conferret. Adde quod infirmi, aut valetudinarij pauperes sepe sapias necesse habent propter aeris inclementiam regionem petere, vbi salubrius refrigerentur. Et potest idem pauper assiduitate & frequentia mendicandi satietatē facere incolis eiusdem vñs, aut alia quavis forte de causa molestus esse: quod propter compulsum fuerit solum mutare. Adde quod fortè inimicos illic habet, aliamue occasionem peccandi, vel aliquid admiserit, vnde supplicium metuit. Quibus de causis necessarium habet, aut trans fugam alibi, aut exulem esse. Nec compelli iure potest, vt rationem reddat desertæ patriæ, magis, quàm si diues esset.

¶ Quinta ratio à iure sumitur hospitalitatis.

Ratio. 5.

G 4 Quæ-

Plato.
Cicer. lib. 1.
c. 5.

Hebr. 13.

Exod. 23.

Leuit. 23.

Deuter. 10.

Quæ quidem, nulla fuit nunquam in antiquitate natio, aut respublica, apud quā non in magno pretio fuerit habita: atque omni religione culta. Hospitalitatem enim Plato tertiam partem amicitiae faciebat. Hanc Theophrastus (Cicerone libr. offic. primo referente) summis laudibus efferebat. Adeo, ut Iouem suum gentilitas quem deorum optimum maximumque colebat, hospitalem, honoris gratia nuncuparent. Quo nomine templa Iouis atque crexerunt, videlicet, quod iudex esset vindicatorque accerrimus violati iuris hospitum. Atqui ne ex gentibus testimonia petamus, Paulus Hebraeis hospitalitatem (inquit) nolite obliuisci. Per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Alludit ad hospitium, quo & Abraham & Loth angelos exceperunt. Quo merito Loth cum familia subuersione Sodorum euasit. Tanto ergo honore Deus hospitalitatem dignatus est, ut angelos ad terras miserit, ubi hospitalitatis beneficium recipebant. Et Raab illa meretrix Hierico propter hospitalitatis officium à eade & præda ciuitatis liberata est. Vnde & multi sunt canones, quibus hospites Christianorum fidei committuntur. Igitur si hospitalitatis officium adeo fuit semper celebratum, quibus rogo maiori cum laude & merito Christiani se possunt hospitales exhibere, quam egenis & mendicis? Hospitalitas autem non tam erga incolas ac ciues nostros, quam erga aduenas & peregrinos exercetur. Nam quantum officium etiam sit, egentem quilibet tecto suscipere, hospitalitatis tamen nomen aduenas proprie designat. ¶ At vero quo postremo conclusionem hanc sacrorum testimonijs confirmemus, nusquam sacre scripturæ discrimen ullum inter indigenas & aduenas (modo pauperes sint) factum esse legimus. Quin potius a quo iure & momento commendat nobis ubique sacrum eloquium aduenas pauperes, atque indigenas. Primum Exodi. 23. Peregrino (inquit Deus) molestus non eris, scitis enim aduenarum animas, quia & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti. ¶ Et Leuitici. 23. Postquam messueritis segetem terræ vestre, non secabitis eam usque ad solum, nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Et Deuteronomi. 10. Deus amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum: & vos ergo amate peregrinum. Et Paulo inferius capite. 14. Peregrino qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei. Primum quidem, si fuerit pauper; alterum vero, si vnde emat habue-

rit. Et quod omnium maximum est, inter ea de quibus nos Christus seruator noster admonuit exactum efferationem, vnum, neque in postremis est, si cum hospes erat & tecto carens, hospitio exceperimus. Respondeant ergo mihi quæso qui aduenas pauperes abigunt, si & vagabundos profligamus, neque alienigenis pauperibus hospitales sumus, quinam reliqui sunt, quos erga possimus hanc misericordiam exercere. Nisi eos forte dixerint, diuites inquam homines & illustres, qui apud pares alios hospitantur. Hos verumtamen (tametsi & hoc officium sit) non eos exilimo esse, quos Christus designauit, ubi inter alias pauperum eleemosynas, & hospitalitatem quoque connumerabat. Arbitror ergo, nisi me mea fallit opinio, ius esse pauperum, quocunque regi mendicatum procedere. Nec satis est dies binos, aut ternos suscipere in vrbe, si diutius illic commorari libuerit.

Quo obiectionibus respondetur.

Cap. 5.

Nequē vllam vnquam, quæ huic aduerletur, legē vidi. Nisi pro lege habeatur, quod Flandriæ modo apud Hiprum institutum audio. Vbi inter alias constitutiones, prouidenter quidem & Christiane institutas, decretum etiam est, ne alienigenis pauperibus vrbs pateat. At nō omne exemplum pro lege habendum est. Auiunt Parisienses patres decretum subsignasse. Id quod profecto nunquam credam. Hoc enim tantum probare potuerunt, quod non tenerentur omnibus providere. Quod tamē in urbem non admitterentur, nulla id ratione Parisienses, aut quicuis sacrarum scripturarū, iurisve prudētes affirmare potuissent. ¶ Quod autem omnium maximū testimoniū pro se afferre possent, qui asserunt pauperes intra natales limites lege contineri posse, est ex concilio Turonensi secundo sub Pelagio primo annis hinc ferme mille celebrato. Cui in ca. 7. verba sunt hæc (Vt vnāquęq; ciuitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires, ut tam vicini presbyteri, quam ciues omnes suum pauperem pascant, quo fiet, ut ipsi pauperes per ciuitates alienas nō fatigentur.) Hoc verumtamen æquissimum ac sanctissimum decretum nobis potius, quam aduersæ opinionis manifeste suffragatur. Hæc namque nulla sit prohibitio pauperibus, quo minus quocunque libere possint medicatum exire.

Sed

Conclusio.

Cōcilium Turonense.

Cyprianus.

Obiectio.

Sed in fauorem pauperum admonetur vnāquęque ciuitas suos incolas pauperes sustentare. Quo fiet (inquit) ut pauperes per alienas ciuitates non fatigentur. Et præterea neque verba noui præcepti sunt politiu, ut vnāquęque ciuitas suos incolas congruenter sustineat. Sed solum admonetur iuxta veritatem Evangelicam, ita se gerant erga pauperes, ut non cogant miseros aliunde victum querere. Erat enim tunc vsque adeo erga pauperes, & in prælatis cura, & in subditis charitas, & in omnibus benignitas, ut non solum mendicis nulla esset necessitas, in alienas exeundi, sed certe neque in propria patria mendicandi. Nisi forsitan tam pauper esset ciuitas, ut suis mendicis non sufficeret. Quod tum apud alios frequenter, tum etiam apud Cyprianum legimus. Cuius verba sunt libr. nepistola. 10. Quod si illic Ecclesia (loquebatur enim de paupere ciuitate) non sufficit, ut laborantibus præstentur alimenta, poterunt se ad nos transferre, ut victum hic & vestitum accipere possint. Et libr. 3. epistol. 10. Habeatur interim quantum potest pauperum cura, ut his ad tolerandum penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur. Et epistola. 24. Infermorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis, sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria. Quæ quantitas, ne forte iam vniuersa erogata sit, nisi aliam portionem, ut largius & promptius erga laborantes fiat operatio. Sed de hoc latius infra. Hæc enim solum attuli, ut ostenderem, quæ ratione primum iua, Ecclesia, sanguine adhuc Christi madens & feruens, operam dabat, ut pauperes nō peregrinarentur apud alienos. Non enim vllis eos limitibus, aut prohibitionibus, ne exirent, sepebat. Sed ita eorum necessitatibus providebat, ne compellerentur exire. Quo circa mirari satis nequeo, quomodo à Cæsare petatum sit, ut literas Apostolicas impetraret, ne pauperes possent extra natale solum mendicare. Nam quomodo Pontifex huiusmodi literas concessisset, nisi arctissimo præcepto & Pontifex & Imperator quācunque ciuitatem adeo obligaret ad alendos pauperes, ut possent, etiā per prætores sicuti ad reliqua tributa, cogi ad pauperum congruentia alimenta vestituque & reliqua necessaria eroganda. Vt paulo antè dicebamus. Quæ quidem lex (ut illic item insinabam) nec forte iussu ferri, nec commodè executioni mandari posset. Sed de hoc latius adhuc infra. ¶ Rationes autem quæ auctoritatis illarum petitionum animum inducerent, nihil aliud quàm æquitatem petere, hæc ferme

esse poterant. Primum causari possent, nullam provinciam alienis pauperibus teneri: sed suis vnāquamlibet tantum debere. Alias pauperum sarcina in hanc plusquam in aliam iniūque propenderet. At ratio hæc bisariam diluitur. Primum damus nullam provinciam (ut ex his quæ præfati sumus colligitur) pauperibus alterius præcepti vinculo teneri: quia nemo citra extremam necessitatem petenti largiri cogitur. Non tamen protinus consequitur, ut possit mendicus limine arceri: quominus ius habeat salua cuiusvis libertate & vbiunque, & à quocunque postulandi: ac prece quolibet ad misericordiam commouendi. Præterea in qua provincia plures sunt diuites, eo iure quo vberius eis Deus ac copiosius bona fortunæ distribuit, largiores etiam eleemosynas Christi pauperibus, cuiuscunque sint gentis, debent. Alias cum Deus sit omnium dominus, non prouidenter vitæ humanæ prospexisset. ¶ At replicet quis forte, charitatis modo & ordine, plus nos eis, priusque teneri quib; cum sanguine aut alia necessitudine coniuncti sumus, atque adeo ciuib; nostris, quàm alienis. Id quod Paulus Galatas edocebat, ubi ait. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domesticos fidei. Huic verumtamen respondetur. Primum quod Paulus non solum erga domesticos nos admonet esse beneficos: sed erga omnes cuiusque sint nationis aut conditionis. Id autem solum docet, quod ubi facultas amplior non suppetit, ab his qui sunt nobis propinquiores exordiamur. Præterea respondetur, id quod attentius in hoc loco adnotandum est. Nempe quod aliud est quemcunque amplius teneri suis, quàm alienis (quod duntaxat docet Paulus) lōge verò aliud quod alieni & exteri iure suo priuentur quod habent petendi eleemosynas à quocunque mortalium, præsertim inter Christianos. Quod reuera nunquam est licitum. Fortasse dum ciuitas in extrema egestate & fame constituta, sibi non posset sufficere, ius haberet arcendi aduenas propter extremam, quam patitur, inopiā. Tametsi profecto à vixitū temporis id potuissent consulere. Quinimo, famis calamitate totū regnum ingruente, quicunque habet ius exquirēdi victum vbiunque inuenire potuerit. Sed factis esset tunc populum admonere, ut qui non omnibus posset, suis prius succurreret. ¶ Altera ratio quæ ad persuadendam huiusmodi petitionem affertur, est, quod sint qui habentes in bonis vnde viuunt, dum in alienam se transferunt provinciam paupertatem simulant, at-

Galat. 6.

que adeo fraude elemosynas furripiunt, quæ possent incolis legitimisque pauperibus melius collocari. Et præterea contagiosos morbos ac pestes ab una regione in aliam traducunt. Aliaque his similia inconuenientia in præfatis petitionibus referuntur. Fateor (id quod compertissimum est) nullum esse hominum statum aut ordinem, ubi non sint boni & mali, probi & improbi, ut paulo post suo loco sum latius dicturus. Attamen quando status & conditio genere suo licitus est, ita sunt mali plectendi, ut nulla statui irrogetur iniuria. Cum ergo pauperum conditio, eorum etiam qui aduenæ sunt & peregrini, inter nos licita sit, satis fuerit si quoties liciti pauperes comprehendantur, poenas luant. Veluti in alijs qui buscunque hominum ordinibus lege & more fit. Neque sunt propterea aduenæ pauperes penitus extirpandi. Id præsertim, quod qui domi substantiam habentes: alio se transferunt, ut mendicitatem mentiantur, adeo rari sunt, ut nulla eis propter numerum opus sit lege. Neque est quod à mendicantibus timeatur, ut propter eorum multitudinem villa vnaquam provincia, aut certe ciuitas minus in bonis habeat. Quod verò de pestium contagione causatur, non sunt peregrini, qui huiusmodi pestes frequenter transmittunt. Sed turba pauperum ubicunque est etiam incolarum, solet non nunquam in causa esse morborum ac pestium. Neque occurrit quodnam præterea argumentum aduersus aduenas & peregrinos, qui sint tamen legitimi pauperes, obijcere quilibet vel probabiliter poterit.

De peregrinis ad diuum Iacobum.

Cap. 9.

Articulo huic proximo ille appender qui est de peregrinis ad diuum Iacobum. Qui est, ut nec longam moram trahant, nec à recto itinere ultra duodecim milliapaßuum declinent. De quo, ne omnia dicendo contaminare videar, non multa volo verba prodigere, sed pauca hæc admonuisse, sit erit. Primum quod cum peregrinatio opus honestum sit ac religiosum, neque omnium certe postremum, quæ ad diuinum cultum attinent, non decet propter vnum aut alterum, qui fortè sub habitu peregrini vagabundum agit, quicquam decernere, quod in odium esse peregrinationis videatur. Id præcipue, quod peregrini alienigenæ sunt: qui ab

Peregrinatio.

exteris regionibus plurimum religionis gratia ad nos veniunt. Ob idque possemus inde alijs regnis scandalum dare, quod præscripta, & vndique septa semita peregrinos constringimus, veluti pecus, incedere. Adde itineris sterilitatē: ubi vix posset tanta peregrinorum frequentia, vel pane refici. Qui tamen iure, & hospitalitatis & religionis latius ac benignius deberent apud nos recreari. Præterea sunt & in visceribus regni stationes aliæ, ad quas religio etiam est diuertere. Quinetiam si quos vel curiam cellitudinis tuæ, vel vrbes aliquas principes regni visendi cupido subiret, nunquid inurbanum ac propemodum inhumanum esset, vias eis vel elemosynas interdiceret? Crediderim proculdubio violati iurisdictionis aduersus nos agere tunc possent. Tamen si liceret eis tunc tempus præfinire, quo in patriam remearent. Neque aliud existimo curiam pronunciasse: nisi quod qui vult in curia vel alibi regni longam moram sub habitu peregrinorum facere, ad sedes suas transmitterentur. Iuxta tenorē Athen. de qua store. Nam iam tunc veluti vagabundi sunt iudicandi. De quibuscumque Cæsarea maiestas apud Matritum anno. 34. edixit, ut à curia pellerentur. Hæc sunt Princeps omnium integerrime quæ de prima parte huius qualiscunque disputationis prolata digna visa sunt. Vbi discurrere proposueram, quid per leges circa pauperes constitui liceat, quid veniuntquam sit licitum. Atqui animus erat persuadere (nescio an præstiterim) quod id duntaxat inter pauperes discernendum est, sint ne legitimi pauperes, an verò ficti & simulati. Quorum inter neutros amplius distinguere iure licet, sint ne indigenæ & incolæ, an alienigenæ & aduenæ. Sed si legitimi fuerint, tam aduenas quam peregrinis ius est promiscue mendicandi. Id tamen ordo charitatis exposcit, ut qui non omnibus possunt, cæteris paribus, incolis prius elemosynas conferant. Dammodo alijs iure mendicandi non expolientur. Qui verò contra pseudo pauperes faciunt, tam indigenæ quam alienigenæ, sunt tanquam oculi ex terminandi.

De fine quo ratio pauperum referenda est.

Cap. 7.

Embrum alterum deliberatio Secunda nis huius est, eorum quæ lege pars. erga pauperes constituere & exequi licitum est, ratione modumque discutere, quo melius fiat, ad Christianamque religio nem

sex articuli. nem proplus accedant. Sex articulis supra complexi sumus, quæ erga pauperes constituenda circumscribuntur. Primus, ut nemo antequam de eius inopia legitimo examine constiterit, mendicet. Alter, ut nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius, ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, ut ne chirographa nisi sacramento confectis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuum Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes ostiatim per vias mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosius (ut reor) dictum est, quam ut eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attinet, iuris habet auctoritatem: ut capite tertio latè patuit. Sed in modo in dubium reuocatur, quam huiusmodi examē fieri debet ex actē. Cui proinde tertium quartumque articulos insertos esse oportet. Ut tandem sexto postremus locus relinquatur. Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Aristot. frequenter admonet. Ait enim Ethic. 7. quod ut in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (ut lib. primo admonuerat) est in omni prudentia & prouidentia velut sagittatoris albam, quod sagittam dirigit. Vnde lib. 5. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe ut qualis sit finis, talia censeantur media. Quod Cicero in de inuentione significantius ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. At qui in præsentiarum procul primū absit, ut petitiones istæ, institutiones, ac rationes denique pauperum ex fatietate & nausea proficiscantur, quam fastidiosis quibusdam huius seculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quauis præter consultissimum & exquisitumque regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus inesse potuit, ut ad id quod tam improbe flagitabatur prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) quinegotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius consulat, horum nihilominus verba constitutionum certe nequeunt suspiciosi serupulum non iniicere, fuisse inter primos inuectores forte aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam ut elemosynas melius collocarent, quam ut mendicantium turbam & molestiam ex se excuterent, tam sanctas constitutiones molirentur. Profecto si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus circumscripsimus, quæ erga pauperes constituenda circumscribuntur. Primus, ut nemo antequam de eius inopia legitimo examine constiterit, mendicet. Alter, ut nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius, ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, ut ne chirographa nisi sacramento confectis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuum Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes ostiatim per vias mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosius (ut reor) dictum est, quam ut eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attinet, iuris habet auctoritatem: ut capite tertio latè patuit. Sed in modo in dubium reuocatur, quam huiusmodi examē fieri debet ex actē. Cui proinde tertium quartumque articulos insertos esse oportet. Ut tandem sexto postremus locus relinquatur. Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Aristot. frequenter admonet. Ait enim Ethic. 7. quod ut in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (ut lib. primo admonuerat) est in omni prudentia & prouidentia velut sagittatoris albam, quod sagittam dirigit. Vnde lib. 5. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe ut qualis sit finis, talia censeantur media. Quod Cicero in de inuentione significantius ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. At qui in præsentiarum procul primū absit, ut petitiones istæ, institutiones, ac rationes denique pauperum ex fatietate & nausea proficiscantur, quam fastidiosis quibusdam huius seculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quauis præter consultissimum & exquisitumque regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus inesse potuit, ut ad id quod tam improbe flagitabatur prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) quinegotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius consulat, horum nihilominus verba constitutionum certe nequeunt suspiciosi serupulum non iniicere, fuisse inter primos inuectores forte aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam ut elemosynas melius collocarent, quam ut mendicantium turbam & molestiam ex se excuterent, tam sanctas constitutiones molirentur. Profecto si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus circumscripsimus, quæ erga pauperes constituenda circumscribuntur.

Finis.

Aristot. 7. Ethico.

Cicero.

Epilogus.

cunseptum Ambrosius, aut certe Chrysostomus audiret: nempe ut non, nisi diligenter examinati, & confessi prius, & cum chirographo, & intra natales limites, & denique domi clausi exiguum tandem stipem reciperent, quæ vix vitam transigere valent, nihil aliud, quam in odium huius miserandæ gentis leges hæc censeret inuentas. Et quando non odium nos dicamus, saltem neque pestus & viscera quibus pater nos pauperum Christus erga suos pauperes filios esse voluit, præse ferunt. Quam putas inclute ac celeberrime princeps cauendum est, ne nomen mendicorum pauperum odio sit Christianis, ne vilipendio ludibrioque habeatur: illi plane ipsi qui illud modò despectui habent, in tremenda illa die (ut est in libro Sap. 5.) perterriti timore horribili: & admirati in subitatione insperata salutis: nimirum quando diuitum pauperumque sortis ac vicestanti viderint diuersè mutatas: tunc gemetes (inquit) præ angustia & intra se poenitentiam agentes his verbis confitebuntur. Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Re vera quando non alio nomine pauperum ordo Christianis commendatus esset, ac nomen hoc honorificum atque amatissimum haberetur, quam quod Christus liberator noster (qui non nisi optimum mortalium ordinem optasse credendus est) ordinem & conditionem pauperis elegit: abundè nomen hoc gloriosum fuisset. Adde quod apud eum nusquam sacre scripturæ bene audiunt diuites. Cum tamen totum Evangelium fauoribus priuilegijs atque commendationibus pauperum sit frequentissimum. Non quod principum status & ordo, aliorumque præterea qui sunt in dignitate aliqua & potestate constituti, non sit in Evangelio probatissimus. Nam cum omnis potestas (doctore Paulo) à domino Deo sit, in lumine eos Roma. 13. honore & pretio haberi æquisimum est. Attamen diuitiarum abundantiam ac bonorum quæ à fortuna sunt, nusquam uti paupertatem honore dignatus est Christus. Nam ut regium psalm. 71. psalmistâ prætermittamus, quin in hoc Christianum venturū ubique prædicat, ut iudicet pauperes populi & saluos faciat filios pauperum. Et ne patientia pauperum pereat, sed desiderium eorum exaudiat Christus seruator noster exordium prædicationis inde sumpsit, ut illorum errorem cōtēderet, qui in bonis amplissimis ac fortunis felicitatem constituebant. Beati enim inquit

Sap. 5.

Roma. 13.

psalm. 71.

psalm. 9.

inquit pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Neque verò eos. tātūm spirita pauperes appellat, q̄ religionis voto paupertatem libere profitentur, sed eos præterea, qui egestatem & mendicitatem æquo animo ferunt. Et de plebe eos pauperū leuauit, quos in principes orbis ac legis promulgatores instituit. Et ne vniuersa narrando fastidio fuerim, nunquam Christus cum diuitibus pauperes nisi in honorem pauperum, cōtulit. Adeo nascente Ecclesia apostolis, à Christo, ita institutis, in pretio fuere pauperes, vt Iacobus scriptum reliquerit, quod introierit inconuentum nostrum vir aureum anulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in fordido habitu, non potius diuiti, quam pauperi assurgamus. Alias, inquit, acceptatores essemus personarum. Instituebant enim Apostoli Christianos, vt præter eos qui in dignitate sunt constituti, de solo virtutis merito personas expenderemus, & æstimaremus. Vt pote cuius tantum respectus tunc habendus est, quando comœdia huius mundi peracta, & his, quæ apparent, personis depositis, meritum veritas reuelabitur. Quo sublimius pauperum sortem extollamus? Cum Deus ex testimonio David bonorum nostrorum non indigeret, mirabilem excogitabit artem, qua diuitum egeret subsidio. Non enim satis dicere habuit, quod vni de his fratribus meis minimis fecistis, pro me fecistis, & ego retribuam (tamen hoc verbo egregie elemosynas commendasset) sed, quod vni (inquit) ex his fratribus minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ego ille enim sum famelicus, quem cibastis, & quem vestistis: nudus, & quem hospitem excepistis. Neque id solum in hoc mundo, vbi diuina maiestas personam pauperis induere dignabatur: sed in sua illa die, qua maiestatem immensam cunctis cœlestium, terrestrium, & infernorum ordinibus manifeste demonstrabit, tunc (inquam) confiteri non dedignabitur, egenum se & mendicū apud nos egisse. Boni consule Princeps omnibus virtutum ornatis cumulatisime, si fuerim tantisper digressus, vt pauperum nomen celebrarem. Quod magnopere ad præsens institutum iudicauerim conferre.

Iacob. 1. **Matth. 25.**

¶ Vt autem eò reuertamur, vnde digressi sumus, nec satis equid fuerit, si id pro fine huic negotio præstitueretur, quod exactis vagabundis, elemosynarum onere res publica subleuetur. Non enim huius tantummodo gratia tantum necessarium est operam dari, tot creati ministros, tamque multis legibus instructos. Nam sunt in republica, qui per contractus mi-

nus licitos, & præterea qui fraude & dolo alienam substantiam multoq̄e ampliorem suffurantur: aduersus quos tamen nullæ huiusmodi machinæ intenduntur. Quin addiderim verò, quod nisi hac ratione elemosynæ, quæ vagabundis auferuntur, legitimis pauperibus integre accrescant: atque adeo pauperum ordo vagabundis expurgatus in pretio maiori haberetur, amplioribusque cumaretur elemosynis, damnum potius, vagabundis depulsis, acciperet diuites, quam commodum. Etenim quantas nunc cunq̄e elemosynas faciunt, iustum numerum earum non complent, quas facere tenentur. Si ergo nihil aliud res publica his constitutionibus exequitur, quam vt elemosynæ minuatur, melius planè multo esset, si quos misericordia in pauperes emollire non sufficit, non solum improbitas legitimorum mendicatum vincat, sed & simulatorum astutia decipiat. ¶ At neque satis iustus officijhuius finis est mores pauperum emendare. Nam & ipsi profectò, si facultas adesset plura in nobis fortè, quæ corrigerent, inuenirent. Et satis præterea est (vt paulò inferius latius dicturus sum) si diuitum prælati tam seculares, quam ecclesiastici hanc etiam erga pauperes curam susceperent. Tamen si nō reprobauerim, si procuratores pauperum in temporalibus, quasi aliud agentes, eorū etiam mores respexerint.

FINIS
constitutio-
num pauperum.

¶ Finis ergo & scopus horum, quæ erga pauperes adornantur officia, is præstituentus est, vt veris pauperibus per elemosynas melius consulatur: nempe vt temporalia subsidia ampliora recipiant: atque elemosynæ non solum non decreuant, sed hac potius ratione augeantur. Ad quem proinde finem sunt omnia instituta punctim referenda: & quæ huic obtinendo magis conducunt, ea sunt potissimum eligenda & exequenda.

De obligatione qua Christiani ad elemosynas tenentur. Cap. 8.

Hoc veluti scopo ante oculos posito, id deinceps præmonere est operæ pretium, q̄ elemosynas quas in pauperum subsidium conferunt, non tam ex proprijs bonis elargiuntur, quam vulgus sibi hominum persuasit. Sunt enim longè quàm existimant maiori obligatione pauperibus debita. Deus namq̄ omnium providentissimus, cui curæ est non solum iumentis fornum producere, sed fornum ipsum

ipsum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, hila quæ agri ita pulchrè vestire, vt nec Salomon in omni gloria sua ita fuerit vestitus, nunquam adeo humani generis fuisse negligens, vt inter diuersos homines, pauperes perinde subsidio destitutos reliquisset, atque inter Christianos modò vsu venire compertimus. Quocirca in hoc diuites bonis assiluerit prouidit (nisi in perniciem possidentium quandoque permittat) non vt superfluerent, sed certe vt in pauperes & egentes, quod redudaret, effluerent. Neque id ita absque altissimo consilio disposuit, sed vt humanum genus ætiori necessitudine ac veluti charitatis nodo conuinceret, videlicet vt veluti corporis membra essent: quæ ideo se suapte natura tam charè diligunt, vt alterum alterius vicaria opera sustineantur. Atque adeo cognoscerent eundem esse & diuitem & pauperum dominum, atque patrem. Quandoquidem diuites, pauperum dispensatores instituit. Veluti in rebus natura constantibus, ob hoc Deus & natura cœlestibus rationibus terram subiectam esse voluit, vt virtus eius inde ab illis dispensaretur. Vnde theologi hoc in testimonium vni? Deipotissimum afferunt argumentum, quod orbis partes vniuersæ adeo se amabilius amicitia complexu inuicem continent, vt nisi ab eodem essent principio, tam se charè nūquam diligerent. Quocirca Ioanni Apostolo, summo secundum Christum dilectionis magistro, certo certius est, quod qui habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necesse habere, nequiquam esse potest in charitate. ¶ Vnde Sancti Thom. sapienter quidem colligit, non solum, vt extreme egentibus elemosyna fiat, in præcepto esse, quod Ambrosius (vt est in decretis dist. 36.) admonet dicēs. Palse iam morientem: si non pausti occideris: verum etiam addit doctor sanctus, quod homines ex his quæ pro suo cuiusque statu abundantius habent, tenentur elemosynas facere. Collectio est manifesta. Si enim proximos secundum Euangelium, vt ipsos diligere tenemur, & qui habens substantiam huius mundi videtque fratrem suum necesse habere, testante apostolo, fratrem non diligit (quia non est in charitate) huiusmodi homo legis reus est: atque adeo mortaliter delinquit: cum hoc solo peccato amittatur charitas. Neque potest quis eo colore tergiversari, quod Ioannes loquatur quando frater est in extrema necessitate. Etenim si hanc tantum necessitatem insinuat, non adiecisset, si quis habens substantiam huius mundi. Nam huiusmodi necessita-

ti extremæ is etiam qui non habet substantiā, id est bonorum abundantiam, tenetur quo potest modo succurrere. Diuites ergo homines extra extremam necessitatem sub præcepto nonnunquam ad elemosynas tenentur.

¶ Id quod diuino præterea testimonio corroboratur: quod est apud Luc. Vbi dum Christus quosdam increpasset, quod nullum ferrent virtutis fructum, ac promde tanquam stertilis arbor essent succidendi & in ignem mittendi, percontantibus eorum nonnullis qua se maximè ratione aduersus hoc periculum communiarent, respondet, quod qui habet duas tunicas det vnā nō habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Ecce nulla hic mentio extremæ necessitatis fit. Sed quo se quisque à gehēna ignis avertat (quo tamen nemo, nisi propter peccatum mortale præcipitabitur) vt bona sua cum pauperibus communique, iubetur. Neque magna copia diuitiarum requiritur. At, qui habet (inquit) duas tunicas, det vnā non habenti. Sane quod ad vitam abundat, vna tunica est: qui vero amplius habet, impartiri gentibus iubetur. Theologi scholastici ne diuites vehementer perterriti facere videantur, multa comminiscuntur, antequam sub peccato mortali homines ad elemosynas obligent. Nempe quod habeant superfluum: quod pauperes grauitè indigeant: aliaque huiusmodi. Id quod neque ego modo cōstrictius & (quod aiunt) scrupulosius definire intendo. Quia neque rem scholasticè disputo. At vbi sanctos patres attentus lego, existimo, quod neque in pauperibus tam grauem necessitatem, neque in diuitibus tantam superfluum redundantiā desiderabant, vt sub peccato mortali elemosynas exigerent. Imò vix fortè credebant esse hominem, si pauper ipse non esset, qui nō aliquid haberet, quod erogare teneretur. Cui enim non superfluum mille, centum fortè superfluum: quod si non centum, saltem decem. In summa quis est qui non possit aliquam citra detrimentum domus suæ opem ferre pauperibus? Vnde Ambro. super Luc. quod est in can. in singulis. dist. 36. Misericordia (inquit) communis est vsus: & ideo commune præceptum est omnibus. Non miles excipitur: non agricola vel Vrbani. Diues & pauper omnes in cōmuni admonentur, vt conferant non habenti: misericordia enim plenitudo virtutis est: & ideo omnibus est preposita perfectæ forma virtutis. Hactenus Ambr. At qui quas nos miserorum penurias, & quibus affliguntur, calamitates, leues æstimamus, non possum nō vehementer timere, futurū esse, vt in die iudicij eas fuisset

2.2. q. 32. art. 5.

2.2. q. 32. art. 5.

2.2. q. 32. art. 5.

2.2. q. 32. art. 5.

2.2. q. 32. art. 5.

2.2. q. 32. art. 5.

Dist. 36. in singulis.

Distin. 42.
can. Inquisi-
lem.

Distin. 47.
can. sicuti.

Chrys. con.
2. de Laza-
ri.

al. 28. in
aliquo.

Augu. super
matth.

fuisse confectis, quibus succurrere tenebamur. Hic certe idiomata illud sanctorum patrum di-
mouit, quo auaritiam ac tenacitatem diui-
tium in pauperes nihil minus, quam furtum,
& rapinam appellant. Verba Hieronymi sunt
in cano. hospitem, 22. distin. Aliena rapere
conuincitur, qui ultra necessaria sibi retinere
probatum est. Ambrosius super Luc. inter exponē-
dum parabolam illam diuitis, qui cogitans apud
se quomodo fructus non erogaret, sed congre-
garet, subito animam dedit, acerbius adhuc
adhibet verba. Quia sunt in cano. sicuti. d. 47.
ubi postquam cum diuite, cui apud se retineat
quod in pauperes erogare deberet, responsum
auari diuitis hoc introducit. Quid in istum
est, si cum aliena non inuadam, propria dilige-
tius seruo? cui haec verba remittit. O impudēs
diuiti: quid propria dicis? quae ex quibus recon-
ditis in hunc mundum detulisti? proprium ne-
mo dicat, quod est commune: quod plusquam
sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum
est. Nunquid iniquus est Deus, ut nobis non
aequaliter distribuat vita subsidia? ut tu qui-
dem esses affluens & abundans, alius vero de-
esset & egerent: an idcirco magis, quia & tibi
voluit benignitatis suae experimenta confer-
re, & alium per virtutem patientiae coronare?
Prudenter equidem, atque (ut illierant) san-
ctissime considerabant Deum in commune
bona haec humano generi contulisse. Quae pro-
inde eo sunt postmodum iure gentium distri-
buita, ut tamen in necessitate omnium esset
cunctis communis usus. Ecce quid mirum est si
sancti ad hunc modum fuerint loquuti, cum si
Chrysostomo condicione de Lazaro secunda: si
des adhibenda est, verbum illud Esai. 3. diui-
tibus reprobatum. Rapina pauperis est in do-
nibus vestris. de elemosinis pauperum quae
apud diuites retinentur, fuerit interpretandum.
Ad eo ut quae illic Esaias diuitum ornamenta,
nempe lunulas, torques, monilia, armillas, &
mitras, ceteraque id genus, quae impropere
de commemorat, non nisi de his, quae paupe-
ribus surripiant, diuitibus superfluae. At vero
quod super haec omnia, non me tantum, sed
Augustinum de hac re vehementius commo-
unt, duo haec sunt. Primum sententia illa do-
minica. Non potestis Deo seruire & mammo-
næ. Ecce quid aliud hoc est, quam non po-
testis simul diuitiarum cupiditati obsequi: &
misericordiarum erga pauperes: eam habere
curam, quam vobis Dominus maximam ha-
bere praecipit. Alterum vero est de quo in
eiusdem loci interpretatione sanctissimus ille
ac sapientissimus pater magnopere admiratur.

Sanè quod cum sint ratio multa peccata, crimi-
na, & flagitia, de quibus homines sunt in aeter-
num condemnandi, nullus tamen inuentio in
Euangelio fiat, quod sit in die Domini in cau-
sam aeternae damnationis obiciendum, quam
esuriis, & non dedisti mihi manducare situi,
& non dedisti mihi bibere nudus fui, & non
operuisti me, hospes denique, & non me
suscepisti. Haec Augustinus. Res ergo, nisi nos auaritia
exacerbatos teneret, nisi aspides essent ad
eloquia diuina obfuscentes, manifestissima
est, multo latius patere elemosinarum prece-
ptum, multosque alios casus comprehendere,
quae sibi homines falso persuaerint. Alias quo-
modo in vniuersum omnes in illa die neglecte
misericordiae sententia complicaret? At quia
nec locus est hic, neque subinde animus rem
hanc ad vnguem exigere, haec satis sunt, si mo-
do extremum hoc verbum adiecerim. Faciamus
Deum, omnium tam diuitum quam pau-
perum patrem esse: cui veluti patrifamilias, cu-
ra est omnibus consulere ac providere. Necessa-
rio colligitur, aut Deum parum fuisse proui-
dum, qui inopes & mendicos praesidio destitu-
tos reliquerit, aut diuites perfidiae & inhumani-
tatis redarguendos esse, quod cum eorum fidei
Deus pauperes commiserit, potestatiq; permi-
serit, bona, quae in sua fide posita sunt, sibi ven-
dicant, deposita negant, fidem non seruant.

De mendicorum paupertate exami-
nandum. Cap. 9.

IS ceu fundamentis instructi
& informati ad primum arti-
culum, qui de pauperum exa-
mine est, possumus iam demum
descendere. Quod quauis ex
lege sit, quanto id rigore fieri
expediat, id quid est in deliberatione positum.
Duo in pauperibus examinanda huiusmodi ar-
ticipuli designant. Primum eorum paupertas &
inopia: sint ne veri, an ficti pauperes. Deinde
mores & vita. Primum in articulo tertio, alterum
in quarto insinuat. Quod ad primum attinet
membrum, nihil aliud quam aequitas & operae pre-
tium est fictos simulatosque mendicos de me-
dio pauperum tollere. Id quod in prima conclusio-
ne abunde demonstratum est. At vero primum om-
nium consideratione hic dignum est, quod aliud est
misericordes esse homines in pauperes, aliud vero
illos esse aduersus prauos & iniquos. Misericordia
deus vniuersis hominibus praecipit, maleficia
etiam aut vindicta paucis iustis ministris com-
mittit. Qui teste Apostolo: haec de causa gladium por-
tant, ut vindicta sint in iram eis qui male agunt.
¶ Ob

Considera-
tio. 1.

Rom. 13.

Considera-
tio. 1.

Eccles. 9.

Prepositi
pauperum.

¶ Ob idque animaduertendum est, an satis for-
te esset, ut qui alijs mortalium ordinibus praefec-
ti sunt, qui iustitiam administrent, mores
emendent, peccata vlciscantur, vagabundos
etiam exquirant, puniant ac profligare curet.
Aut forte quod senatores, & rectores urbium
singulis hebdomadibus, aut mensibus conuen-
tum mendicorum facerent: & quos validos ef-
se conuincerent, poena plecterent. Atque vel
operi laborique addicerent, aut ex urbe rele-
garent. Nam plures praetores executores ad-
uersus pauperes, quam aduersus diuites crea-
re: quorum nullum aliud negotium sit, quam
pauperes explorare, in ius vocare, discutere, &
exigere, non tam ex misericordia in ueros pau-
peres, quam ex odio esset totius ordinis paupe-
rum iudicare quispiam forte posset. Id vel ma-
ximè, quod praetores, diuitum crimina non
tanta solertia scrutantur: sed satis officio suo
faciunt, si qui fuerint ad se delati, lege correxe-
rint. Non ergo vigilantiori indagatione opus
est aduersus pauperes. ¶ Mox considerare
oportet, quod miserum hoc, abiectumque &
imbecille genus hominum, non est, ut suas pos-
sint causas defendere. Nam ut paulo ante ex
Ecclesi. citauimus, diues iniuste egit, & fre-
met: pauper autem laesus tacebit. & Ecclesia-
stes. Sapientia (inquit) pauperis contempta
est: & verba eius non sunt audita. Vnde diues
ubi de crimine aliquo, aut debito postulatur,
aut iudicio, aut armis, aut alio se quouis modo
tuetur: medicus vero, etiam si per calumniam
accusetur, nullo se valet clypeo protegere: sed
perpeti se iniuriam necesse est. Adde, quod si
diuiti partem bonorum iniuria ademeris, par-
tem retinet unde viuat: si vero calamitosam
mendicum, ne mendicet prohibeas, miserum
enecas. Haec enim de causa tam multis in locis
Deus se patrem orphanorum, viduarum, &
pauperum proficitur. Hanc ob rem ecclesiae
patres tantam praetatis pauperum curam in-
iungunt: cuius testimonia citare immensus es-
set labor. Nempe quod pauperi a potente nul-
la esse potest defensio. Deinde cum genus istud
miserorum inuidijs sit & emulationibus fre-
quentissimum, vix dum de paupertate alicuius
inquiratur, verum testimonium inuenias.
Sed alij alijs calumniantur: quia unusquisque
fraude satagit, ut quod alijs aufertur, sibi acere
seat. Quibus de causis si qui huiusmodi inquisi-
tionibus & examini delegantur, homines esse
magnopere oportet, non cuiusque, sed praeci-
pui ordinis, & exultationis, ad leuitatem mi-
sericordiae propensius magis, quam ad rigorem
iustitiae, qui pauperibus suffragentur citius,

quam refragentur. Nam si officiales executo-
res de plebe instituantur, qui paupertatem, for-
te quam in alijs requirunt, in ius ipsi sub pallio
tegunt, facile possunt iustitiam pretio vende-
re, ut eos penitus validos esse accuset, qui co-
ferre eis nihil valuerint. ¶ Est praeterea in hac
re non praetereundum, quod ut sit quisque le-
gitimus pauper, non est necessarium esse infir-
mum. Sat enim est, si sit aetate prouectus, aut
debilis, aut quouis alio impedimento teneatur
ne tantos possit subire labores, ut sibi & suis
congruenter sufficiat. Id quod in lege illa de me-
dicantibus validis prouidenter scribitur. Cu-
ius titulus non est de mendicantibus sanis, sed
de mendicantibus validis. Non ergo qui homo
sanus est, continuo a medicatione prohibetur:
sed qui est validus. Neque id silentio praeterit
lex illa, quam appellant ordinamenti. Ait enim
quod si sint homines qui de facie manifestè
possint iudicari esse validi, operi & labori ad-
dicantur. Ergo ubi facies & vultus eos non pro-
dit, non aliam discussionem, aut perscrutatio-
nem requirit lex. ¶ Vnde hoc alta mentere
ponendum est documentum, quod redubia-
tum. pro pauperibus potius in fauorem paupertatis,
quam aduersus eos pronuntiandum est.
Nam multo esset minus malum & incommo-
dum, viginti malos & vagabundos permittere,
ne quatuor legitimi pauperes inter eos exclu-
derentur, quam quatuor iure quod habet men-
dicandi excludere, ut viginti validi expellan-
tur. Haec enim etiam ratione Zelum nimirum
seruorum Zizania festinantium, euellere sapien-
ter repressit paterfamilias, ut est apud Matth. 13.
ne forte colligentes Zizania, eradicaret simul
cum eis & triticum.
¶ Huc etiam pertinet, quod sunt permulti qui
quolibet opera & labores quandoque ferre
possint, non tamen iugiter, aut frequenter.
Est enim qui potest dies aliquot in mense, aut
in hebdomada in opere dare: non tamè per
totum mensem, aut hebdomadam. Est qui di-
midiatum diem laborare potest, non tamen
integrum elaborare. Et esset perquam mole-
stissimum, si quoties miserum hominem vires
deficerent, opus haberet deputatos adire. Ad
haec. Sunt praeterea qui etiam si validi sint, ius
nihilominus habet mendicandi. Sanè qui ope-
ra non inueniunt, aut patronos qui se condu-
cant. Quos in propria patria non inueniunt,
quocumque quaesitum exire possunt. Vnde
quae cunctae profectò regni ciuitas tenetur tam in
colas, quam aduenas, aut alere, aut medicare per-
mittere, quandiu non eis opera assignauerit, aut
patronos quibus suas possent operas locare.
Hoc

Considera-
tio. 3.

Documen-
tum.

Considera-
tio. 4.

Considera-
tio. 5.

Hoc enim ad regnigubernationem spectat, ut qui in una ciuitate viuere non possunt, humaniter suscipiantur in alia. Quam obrem mercenarii illi in Euangelio de ociositate reprehendi legitime compurgati sunt, dicentes, quia nemo nos conduxit. ¶ Ad hæc sunt & nonnulli bono sanguine nati, qui nec artē dedicere mechanicam, nec sunt fortē negotiationi apti, neque tenentur quidem ad vilia se seruitia summittere. Sed ius habent pauperum stipem à quocunque recipere: ac perinde ampliorem, quam alij inferioris classis. ¶ Atque hæc quidem secundum rigorem iuris concedimus. Nā si de hac re priscos illos patres, quos Deus velut Ecclesiæ fundamentum subiecit, consulamus, longē aliter loquendum esset de hoc pauperum examine. Validissimum nanque argumentum quo ista pauperum inquisitio corroboratur, inde sumitur, quod sunt non pauci, qui in fraudem & perniciem reipublice multas commiscunt artes, quibus se infirmos, laesos, truncos, & mancos fingunt, & simulant. Quo nō potest in republica maior esse dolus. His ego verō qui hoc tam magno argumento vtuntur, respondere nunquam audeo, ad magnum illum pauperum patronem Chrysostomum, inquam, remitto. Cuius verba homilia 37. ad populum (præter alia complura quæ in hanc sententiam alijs in locis identidem confert) omnes oro atque obsecro, vt neminem (prolixam quidem, auream tamen) audire pigeat. Postquam enim cum diuitibus vehementer postulatuerat, vt vestibus, quas rodit tineæ, & vermibus absument, nudos contegant, responsum diuitum in medium infert, dicentium. Simulat pauper tremorem & infirmitatem. Attende maxime Princeps, quemadmodum etiam tū tempore Chrysostomi hæc diuites elemosynarum excusationes prætexebant, hæc in pauperes maledicta iactabant. Sed accipe quibus Chrysostomus verbis in eos qui ista proferret, inuehitur. Non times (inquit) ne fulmē ab hoc verbo cœlitus accensum in te feratur. Disrumpe enim ab indignatione, parcite. Tu quidē ventre tumens & pinguis, & ad profundam potum produens velperam, & mollibus calefcens stragulis, non te dignum dare penas censens? cum tam inique Dei munera vtaris (neque enim vt inebriemur est vinum: nec vt crapulemur, est a fuit facta: nec vt ventrem disrumamus, cib⁹) pauperem verō miserum, nihilo melius mortuo dispositum exquisitas exigit rationes. Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile. Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter sa-

uitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus personis supplicantibus ad misericordiam nō flectitur. Quis enim tam miser & arumnosus, vt nulla premente necessitate, pro solo pane velit ita deturpari & plangere, talemq; poenā sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Quoniam enim supplicans & deprecans, & miserabilia fundens verba, gemens & lachrymans, totum circumiens diem, neque necessarium inueniebat alimentum, forte ad hanc artem excogitauit, nō sibi tantum, quantum tibi dedecoris & accusationis inferret. Nam ille quidem misericordiam inuenire dignus est, quod in tantam deuenit necessitatem: nos autē innumeris dignis supplicijs, quod pauperes talia pati cogimus. Si nanque de facili flecteremur, nunquā ille talia subire maluisset. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quod & liberos immaturam agentes ætatem, quidam exacerant sunt coacti, vt nostram penetrarent insensatam duritiam. Postquam enim videntes, nudique circumcunctes, nec ab ætate, nec ab erumina crudeles flectere potuerunt, his tot malis aliam grauiorem adiecere tragediam, vt famē soluerent, leuius esse putantes hoc communi lumine priuari, & splendore omnibus concesso carere, quā cum fame continuam habere pugnam, & miseriam mortem sustinere. Quoniam enim paupertatis misereri non didicistis, sed gaudetis calamitatibus, vestram implent improbam libidinem, & sibi & vobis gehennæ flammam acriorem accendentes. Hæc Chrysost. plurimāq; alia huius emphasis verba, non minus Christiane quam eleganter fulminat aduersus eos, qui de crudelitate reprehēdentes pauperes, quod in proprias personas contra naturam peccent, propria corpora vitando, non ad se reuertuntur: vt animaduertant, suam ipsorum immanitatem & feritatem, qui miserorum precibus nō flectuntur, in causa esse, vt tragicas illas artes in se exerceant. Nam re vera si diuites cōgruenter pauperibus subuenirent, nunquā illi diuitiarū causa nuditates illas & cicatrices perferrēt. At miseram stipem non ante extorquere valeant, quā illas comminiscantur tragedias. Hisce splendidissime Domine nō id contendo, vt vagabundi & sycophantæ non corrigantur, sed vt quemadmodum alij cuiuslibet ordinis, aut conditionis corrigantur. Sunt enim & inter opifices, & inter religiosos, & inter causidicos & scribas, & inter clericos & inter magnates, etiam & prælatos, qui suo quisque ordine & gradu fragiles sunt, criminosi, flagitiosi, atque adeo

pane

Considera-
tio. 6.

pane quo vesci indigni. Aduersus quos tñ nō tā multi pserutatores & executores intēdunt. Cribro. n. purganda sunt crimina, nō in cerniculo setaceo. Canon est. 6. quæstio. 1. quod si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina non haberent. ¶ Absit vt cuiq; mortaliū ordini notam ego aliquam inurere velim. aut quēpiam traducere. Quod autem patet & manifestum est, id in genere citra iniuriā proferre possum. Quot ergo sunt in republica, aut opifices, aut ministri publici, qui per fraudem multo plura surripiunt, quā validorum vniuersa turba medicamentum: atque ea quidem laute & splendide dispendunt. Et possunt homines horum fraudes & rapinas quo animo tollerare. Quod autem simulatus pauper exigui & miserum obolum aut dipondium, non alia sycophantia, quā nuditatem, tremorem, famē & infirmitatē circumferens surripiat, id nulla ratione adduci possunt, vt ferant: sed luce eos priuandos esse proclamant. Equis vnamquam fuit hominum, qui propter fallacē pseu-do pauperum turbam aliquod substantiæ detrimētum fuerit expertus? Mitto eos qui cōtractibus ac negotiationibus minis licitis in rem suam aliena conuertunt. Sunt enim fortē non in paruo numero, quorū vel vnus multo ampliorem substantiam in quo mammona confecit, quā validi mendicantes vniuersi totius regni. Et hi quidē quia diuites validi sunt, sustentantur: alios verō quia sunt mendicantes validi, nequiquam pati possumus. Cum tamen apud Christianos valere nihilominus deberet horum miseria & inopia, quā illorum opes & potentia, vt saltem inter illos, his etiam parceremus. ¶ Adde quod quauis sint aliqui ociosii ac perditii homines, qui propter inertiam & socordiam in paupertatē venerint, & alij forte qui se pauperes simulant, sunt nihilominus per quā multos, quos diuites verē pauperes effecerunt. Venatio nāque leonis (vt in Ecclesiastico legimus) onager in eremo: sic & pascua diuitum sunt pauperes. Quocirca non adeo res esset incongrua, si horum iniurias, illorum tolerantia cōpensarem. Nescio an pauperū miseratio longius me quā constitueram aduersus diuites inuenerit. At nihil nisi quod vel in sacro eloquio scriptum est, aut ore omnium versatur, dixisse me arbitror. ¶ Neque sileter dissimulare possum, quod cū officiū aliquod publicū, aut (quod deterius est) beneficium confertur, nulla prius de personæ dignitate & meritis ratio habeatur: quā tamen Christus beneficiorū institutor maximā haberi voluit. Et tamē vt mendico panem sit integrū possu-

lare, tota opus sit inquisitione & probatione. ¶ Postremū omnium vereor, vt neque diligentia hæc ratioque examinandi exigendi, validos pauperes intētum omnino finem exequatur. Hunc (inquam) ne latrones & perperii sint homines in republica. Nam qui vrbe excedūt, non rectā ad patrium solū reuertuntur: sed per villas & pagos oberrant: vt qui minutatim per simulatam mendicationem mitius furabantur ampliora furta & latrocinia exerceant. Neque verō possūt omnes patibuli poenas dare. Quin verō quemadmodum in alijs vitijs generibus minora mala, quibus maiora cūctur, permittuntur (dicente Augullino, quod si meretricest ollas, omnia adulterij replebuntur) ita forte quauis ex mendicantibus validis nonnulli procreentur latrones: atque adeo sit in eos certa ratio & modo animaduertendum, est in rem etiam fortē & bonum publicum, si non nihil de rigore in hac parte remittatur. Ne per extremum qui validi sunt mendicantes, validissimil latrones fiant.

De Vita pauperum expendenda.

Cap. 10.

Iterū quod in pauperibus exigitur antequam sit eis medicare licitum, ad vitā eorum pertinet & mores. Sane vt rām sint concubinarij, aliæ contagione infecti, sint ne præterea statim poribus confessarii: id genus obseruēt, quæ de Christianis hominibus requirunt. Et quātū adhuc attinet curā, nemo esse potest qui zelū non probet. Nullus enī est mortaliū ordo, cui fraternā nō debeamus correptionem. At verō sancti patres, quot quot de elemosyna scripserunt, nusquā cū misericordia, quæ pauperibus debetur, tantā iustitiā voluerūt esse cōiunctā. Etenim elemosyna (quod nomen græcū est) idē pollet quod misericordia. Materia verō & obiectum, quod huic misericordie corporali subijciatur: nihil aliud est quā miseria & inopia pauperis: cuius subinde officiū est, pacere esuriēte, nudū vestire, & hospitē tecto donare. Et ideo, vt hanc pauperibus misericordiam exhibeamus, nihil aliud in paupere sancti explorā, quā inopes sint & mendici. Misericordia verō spiritualis seorsum posita est in correptione fratris. Atq; adeo iustitia, malefactoris, cohibendi (vt paulo ante dicebamus) ad alios iustitia ministris spectat. Aliud enim est misericordem esse, aliud verō malefactorū vindicare. ¶ Audi precor Christianissime Princeps, quid de hac re Chrysostomus sentiat, cū alibi scripsit, tum maxime cōcionē secundā de mendicantibus. H

Misericordia.

roga del
miseria A
et dol

Chrysost.
Homil. 17.
ad popu.

co La.

co Lazaro. Nam & sua etiam etate istas ex-
actiones, & correctiones fraternas diuites mo-
liebantur in pauperes, quibus suam auaritiam
excusaret. Aduersus quos haec exaggerat ver-
ba, tanto certe meliora, quanto longiora. Abra-
ham (inquit) sciens non excutebat quales ef-
fent praeferentes, nec unde venirent, quemad-
modum nos nunc facimus, sed sine delectu prae-
tereuntes excipiebat omnes. Nam eum qui prae-
stat humanitatem non oportet exposcere vitae
ratione, sed inopie mederi, necessitatiq; sup-
pedicare. Vnicum habet patrocinium pauper,
quod eget, quodque in necessitate constitutus
est, ne quid ab illo postulet amplius. Sed etiam
si fuerit omnium improbius & eguerit ne-
cessario victu, sedemus illius famae. Ita & Chri-
stus praecepit. Estote, inquit, similes patri ve-
stro qui est in caelis, qui solem suum oriri facit
super bonos & malos, & pluit super iustos
& iniustos. Portus est in necessitate constitu-
torum homo misericors. Portus autem omnes
qui in naufragium inciderint, excipit, liberat-
que, siue mali iuerint siue boni. Denique quicu-
que fuerint qui periclitantur, in sinus illos suos
excipit. Tu proinde si videris hominem qui in
egestatis naufragium inciderit, ne iudica, ne vitae
gesta examina, sed medere miseria. Quid ipse
tibi negotium accersis? liberavit te Deus om-
niali solitudine & curiositate. Quam multa
plerique fuerant dicturi, quandoque difficiles erant
futuri, si Deus praecepisset, ut prius accurate
vitae factaq; singulorum disquireremus, actum
demum conferremus eleemosynam? Nunc hac
omnino solitudine nos liberauit. Cur ergo curas
superuacuas nobis accersimus? Aliud est in-
dex, aliud eleemosynae largitor. Ideo vocatur
eleemosyna, quod eam & indignis damus.
Galat. 6. Vnde & Paulus dixit. Quod bonum est facite
erga omnes, sed maxime erga domesticos fi-
dei. Quod si indignos curiose discutiimus dis-
quiramusq; ne digni quidem facile in nos in-
cidant. Quod si indignis quoque praestiterimus
beneficium, nimirum & digni, quiq; omnium
illorum malitiam virtute pensent, venient in
manus nostras, sicut euenit beato Abraham, cui
minime curioso quales essent qui praeteribat,
contigit tandem ut & angelos exciperet ho-
spitio. Hunc igitur & nos imitemur, simulque
eum hoc nepotem illius Iob: quando quidem
& hic pro genitoris sui magnanimitatem sum-
ma cum diligentia est imitatus. Eoq; dicebat o-
stium meum iugiter patebat cuius aduenireti.
Non sic huic patebat, ut alteri esset oclusum,
sed indifferenter apertum erat omnibus. Hoc
exemplum & nos imitemur, nihil exquirere ultra

Iob nepos
Abrahae.
Iob. 13.

ostium meum
iugiter patebat
cuius aduenireti.

qua oportet. Nam ad hoc ut pauper dignus ha-
beatur eleemosyna, satis est egestas. Quod si
quis cum hac commendatione nos adierit, ne quid
amplius curiosè scrutemur: nec enim moribus
demus, sed homini, nec illius ob virtutem nos
eius misereatur, sed ob calamitatem, quo nimi-
rum & ipsi copiosam à domino misericordiam
nobis conciliemus, ipsiq; digni simus in quos
ille conferat suam benignitatem. Nam si cum
conseruis nostris ceperimus exquirere dignita-
tem moroseque vestigare, idem & deus factu-
rus est in nobis, dumque studemus à conseruis
resposcere vitae causas, ipsi superni numinis be-
nignitatem amittimus. In quo enim inquit iudi-
cio iudicaueritis, iudicabimini. Haec tenus Chry-
sost. Quod si diuus hic de hoc forte in suspi-
cionem vocatur quod misericordia (ut sanctif-
simus ille erat) flammatus plus nimio pauperi-
bus indulgeret. Cuius proinde scripta, non ali-
ter quam pretiosa vestis genus pauperum hono-
ris titulis splendet. Ambrosii appellamus, si
ei forte astipuletur. Sanè qui lib. Nabuthi. c.
8. ubi loquens de modo faciendae eleemosynae,
sic ait. Non requiras in pauperibus quis vnus-
quisq; mereatur. Misericordia non de meritis
iudicare consuevit, sed necessitatibus subueni-
re, iquare pauperem, non examinare iustitiam.
Scriptum est enim, Beatus qui intelligit super-
egenum & pauperem. Vbi nulla sit boni &
mali discrepantia. Sed arbitror Augusti. testi-
monium de hac re desiderari: sanè cuius ingeniū
est res pressius controuersando differere. Sub-
ijciam ergo & grauissimi patris testimonium,
quod est in enarratione psalmi. 102. super ver-
sum. Faciens misericordias dominus. Vbi edo-
cet Deum non facere misericordiam nisi iis qui
& ipsi sunt misericordes, iuxta verbum domini.
Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam
consequuntur. Quae autem mensura sit miseri-
cordiae subdit, ut ne quasi (inquit) in amicum
sit, & non sit in inimicum: quia dictum est. Dili-
gite inimicos vestros: benefacite his qui vos
oderunt, & Prouerbi. 25. Si esurierit inimicus
tuus, ciba illum. Inimici autem, si bonorum ma-
ximè sunt inimici, boni esse non possunt. Si er-
go misericordia erga inimicos est, non est mi-
sericordiae officium inter bonum malumq; di-
scernere. Sicuti misericors deus super bonos &
malos oriri facit solem suum. Atque adeo pater
misericordiarum Christus nullum miseri-
cordiae modum ponit: sed omni (inquit) petenti re-
tribue. Obiecit tamen Augusti. documentum
illud Ecclesiast. 12. quod prima facie cum hac
sententia pugnare videtur. ubi legimus. Si bene-
feceris, scito cui feceris. Bene fac iusto & inue-
nies

Ambrosi.

Augusti.

Matth. 5.

Prouerbi. 25.

niestribulationem: quoniam altissimus odio ha-
bet peccatores, & misertus est poenitentibus.
Tu ergo da misericordiam, & ne suscipias pecca-
torem: da bono, & non receperis peccatorem:
benefac humili, & non dederis impio. Vide qua-
ta cogimet accumuletq; verba sapiens ille,
ut non nisi erga iustos simus beneficii. Quae ta-
men Augusti. facile diluit. Nam contraria esse
non possunt euangelio. Vtrunq; enim (inquit)
complex: & non suscipias peccatorem, & omni
poenitentia, & si quando peccator est qui repe-
tit, non des tanquam peccatori: sed tamquam in-
opi. Si intendas inopiam miseriamq; pauperis
leuare: non fouere peccatum. Haec tenus Augusti.
Igitur quod sapiens in ecclesiastico admoni-
tos nos esse contendit, hoc duxat est, ut qua-
do pauper de eleemosynarum abundantia
ansam & potestatem peccandi nactus repro-
bus sit: neque aliud ei collata beneficia, quam
vitiolorum semina sunt & fomenta, tunc corre-
ptionis gratia subtrahenda sunt huiusmodi pau-
peri. Id quod ad Vincetium Donatistam scri-
bit Augusti. & habetur in canone. non omnis
Can. non om- 5. q. 5. Vtilius enim, inquit, esurienti panis tolli-
nis, 5. q. 5. tur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam
esurienti panis frangatur, ut iustitia seductus
acquiescat. Et id quidem intelligito, quando
est compertissimum eleemosynas in damnum
pauperis vergere. Alias scrutatores nos esse
pauperum non licet. Quin etiam alterum eius insti-
tutum obseruandum nobis est: quod in lib. de
quinq; haeresibus extat. Vbi post commenda-
tionem hospitalitatis Abraham & Loth: qui quo
seuque sine discrimine hospitio suscipientes,
angelos meriti sunt habere hospites, subiicit.
Dilecte Christiani sine discretionem hospites su-
scipere, ne forte cui domum clauseritis, cui hu-
manitatem negaueritis, ipse sit Deus. Quod &
in reliquis pietatis officiis eadem est ratione
seruandum. Ergo quod ex istis tam multis
tamq; manifestis sanctorum testimonijs colli-
gitur (ut omnia sub vno aspectu ponamus) sic
habet. Officium misericordiae non est inter
bonos & malos discretionem facere: id enim
iustitiae partibus & ministris reseruatur. Mife-
ricordia vero in hoc posita est, vniuersis in qua
hominum miseris sine vlla discrepantia pra-
sto esse, & succursum ire. Quocirca procerio
illi, quod in capite huiusmodi articulorum,
Christiane quidè religiose, ac sapienter super
scribit, quo Christi seruitoris nostri erga nos
imensus amor, benignitas, & clementia meri-
to commendatur, quo sanctissimè commune
mur, ut quae nobis ille eximia charitatis offi-
cia praestitit, ei nos ipsi in eius pauperibus re-

Can. non om-
nis, 5. q. 5.

Aug. 5. quin-
que haereses.

Epilogus.

pendamus, illi in quam exordio animaduertē-
dum est, an congruenter satis ac decorè subij-
ciatur, ut qui vagabundi pseudoque pauperes
fuerint, vrbe eliminentur, mendicis si aduen-
tū sunt, nihil aliud quam transitus concedatur, in-
colarum mendicorum vita & mores diligenter
expendatur, qui haec solerter exequuntur, offi-
ciales & praetores sunt. An verò aptius sub il-
lo procerio subscriberetur, ut quotquot Chri-
sto nomina dedimus, & fidem obstrinximus,
promiscuè in omnes sine discerniculo clemen-
tes essemus & benigni. Nam hoc Abraham, quo
se Christus patre dignatur faciebat. Ita eius ele-
mosynarius Tobias filium instituebat: dicens, Tob. 4.
Noli auertere faciem tuam ab vilo paupere, ita
em fiet, ut nec à te auertatur facies domini. De hoc
seru? eius Iob gloriatur, quoniam nemini vniquam pau-
perum quod volebat negauerit. Portui sancti
eius comparant misericordiam, qui naufragos om-
nes sine discrimine excipit & liberat. Id ipsum
magister ipse praedicat, ubi ait. Omni petenti
tribue. Haec ratione Christus quando ingen-
tem illam multitudinem in eremo pavit, nullos
vagabundos excepit, nullum inter bonos & ma-
los fecit diuortium. Hoc misericordiae nomen de
signat, ut indignis beneficiū exhibeamus: nam
quod dignis confertur, iustitia est. Inde Deus
misericors est, quod solem suum oriri facit su-
per bonos & malos, & pluit super iustos, & in-
iustos. Hoc iustitiae pharisaeorum nostrae Chri-
stus praestare voluit, ut non tantum amicos, sicut
illi, sed etiam inimicos diligere. In hoc
demum ineffabilem eius in nos misericordiam
commendat Apostolus, quod cum adhuc pecca-
tores essemus, pro nobis mortuus est. Re vera
qui has pauperum constitutiones comminiscun-
tur, sanctam habere possunt intentionem, iusti
esse possunt (nisi in hoc sint forte nimium iusti,
quod praetorū officium in malefactores vsur-
pant) sinceram tamen suisq; numeris absolu-
tam misericordiam minime se exhibere credant.
Quippe quae inter dignos & indignos non di-
scernit. Est equidem in ordine charitatis positum
ut (ubi reliqua paria sint) probos, reprobis: de-
terioribusque, meliores in conferendis eleemo-
synis anteponamus: sed tamen neq; miseri-
cor dis hominis est tam anxie merita perscrutari,
neq; esse equidè potest, non solum peccatoribus
nihil dare, verum etiā phibere ne ab alijs petat,
qui forsitan quod tu negas, concederent. Ver-
bum nimirum illud forsitan Christi apud Mat-
thaeum edocti. In quacūq; domum intraueritis,
dicite: pax huic domui: & si quidem fuerit do-
mus digna, veniet pax vestra super eam: si autem
non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

Tobi. 4.

Iob. 31.

Luc. 6.

Ioan. 6.

Misericor-
dia.

Matthae. 6.

Roma. 5.

Matthae. 10.

Confessio.

4. 160.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

Patet in modo in elemosynarum ratione, et
etiam patet in modo in elemosynarum ratione, et
ferebatur in elemosynarum ratione, et
Deum. Ad quod ad se ipso et iustitiam
in elemosynarum ratione, et
pauperes ad confessionem, fateri me mallem
ignotantiam meam, quam omnino consenti-
re. Eum vero ut sunt pauperes ad necessarium
hoc sacramentum instruendi & admonendi, ita
in hac materia angustias consicere non est ope-
re pretium, ut nisi confiteantur, nullatenus sit
eis licitum in elemosynam. Primum confessionis
sacramentum sub poena capitis edicere, prater-
quam quod est lex intolerabilis, odium profecto
in sanctissimum sacramentum concitaret: men-
dicos autem mendicitate interdicens, poena ca-
pitis est: ut pote quibus nullam aliud est vitæ
praesidium, non ergo licet eos sub hac poena ad
confessionem compellere. Hoc cum diuitibus
expellere cupio, de hoc eos, nisi agere ferat,
eduenio. Si esset eis confessio hac lege promul-
gata, ut post pascha nemini panem sumere, ni-
si prius confesso, vix liceret, sed fame po-
tius pereundum, an reclamarent. Cogitare aliud
non valeo. Cur ergo eam legem pauperi præ-
scribant? Sunt autem inter illos, qui integrum
decennium non confitentur. Sunt item & in-
ter diuites huiusmodi complures: qui non tam
acerbe ad confessionem perstringuntur. At di-
uites aliena non petunt: ego vero pauperibus
bona mea largiri nolo nisi confessis. Hic prius
cum rei huius occultatur in hac semper isti fa-
lebra habent hic eorum attentionem delide-
re. Vix enim interim disputare præmittam,
an egenus & pauper, quantum tu, tantum ipse
suis habeat ad bona tua (nam sancti patres
sunt qui consentimus: nos vero id aliter esse ve-
rimus) hoc saltem in confesso est, evidentiusque
ac certius, quam ut ab aliquo possit inficias iri.
Nempe quod aequum ius est cuique pauperi in
quantis necessitate, etiam citra gravem peten-
di elemosynam, ac est illud quod quisque habet
in propria bona. Quin etiam forte amplius: cum
in maiori sit necessitate. Quo fit ut nemo cuius-
que sit auctoritatis potest hoc iure paupe-
res priuare, nisi propter eam culpam, de qua pos-
set diuites etiam bonis propriis mulctare. Quin
vero dicere audem, propter quam posset di-
uites, ut fame perirent, condemnare. Nam qui
iure postulandi pauperem excludit, ad extremam
eum adigit famem. Si ergo iustissimus quisque
nemini victum, nisi probato viro & confesso
(veluti sacrosanctum sacramentum eucharis-
tiae) ministrare cogit, non continuo ius fa-
cultatisque misero animat, quod minus circuire

possit, si quem forte legibus misericordia me-
lis intractum inueniat, qui panem porrigat.
Ad hoc (quod omnium plurimum cavendum
est) si pauperes indoctum vulgus, tacerit ad
confessionem coereantur, debitas ne optime
Principes, qui in usu venire possit, ut falso fide-
que multo ostentantur, sacramentum ne fame ex-
trahantur, contaminantes. Revera quando
sanctissimus sacramentum confessionis (quod
in iure diuino erat) quotannis edixit, praeui-
bant sancti patres, si maiores poenas cumula-
sent, pauciores forte fore qui præceptum tras-
gredirentur, nihilominus tamen veriti meti-
more gravissimæ poenæ sacilegis aliquis ef-
set in sacramentum fidei confitendo, satis dux e-
runt transgressorem ingressu ecclesiæ & eccle-
siastica sepultura interdicens. Quæ quidē quā-
vis Christianis pro acerbiori poenā, quā extre-
ma famis habenda esset, tamē non tam homi-
nes deterret, quā poenā temporalis, ut eius me-
tu fidei quis confiteatur. Unde illa vna ex sex
decim qualitatibus & conditionibus, quæ sa-
cramento confessionis circumstare debet, nem-
pe quod sit libera, intelligere nequeo, quomodo
libere simul potest cum tanto rigore cogendi
homines ad confessionem. Quartum ergo
ad correptionem pauperum pertinet, sanctis-
sime inter hos articulos institutum est (si id mō
diligenter executioni mandetur) primum, ut
pauperum paruuli patrū cura emancipati pa-
tronis deputentur, aut artibus & opificijs ad-
dicantur. Pauperes deinde nonnunquam, ut cō-
dones publicas audiant, compellantur: ubi re-
ligionem & virtutē doceri possint, admoneri-
que & exhortari. Quibus optimū esset viros
aliquos probate vitæ præficere, qui eorū carā
& rationem haberent. Id quod planē esset, cor-
poralibus spiritualē etiam misericordiam adhi-
bere. Exemplo dei, qui quorum corporalem vi-
tam providenter sustentat, spirituales quoque
legibus, consilijs, & exemplis, instituit, admo-
net, ad bonumque & honestum inducit.
Hoc præterea hic apprimē admonere neces-
sarium arbitror de ratione perquirenda explo-
randæque vitæ pauperū: eorū vel maxime, quæ pu-
blice non sunt mendicitatē profecti. Quibus, ut
video, elemosynæ quā plurimo venduntur: tū-
tum abest, ut gratis hiant. Nam primum cū Hi-
spani, quibus honor, quā vita, parus est, extre-
ma malint perpeti famē, quam de mendicitate
traduci, nullatenus in pauperibus conferben-
dis habetur ratio secreti. Sed nobiles quibus ne-
gotium datum est, longo famulatio comitatu pu-
blice pauperes disquirunt. Quorum profectō
multi malēt elemosynis carere, quā tati emere.
Est enim

Correptio
pauperum.

Secreta cri-
mina non p-
dantur.

Threno. 4.

Est enim sicubi vix quā gentiū, in Hispania præ-
cipue obseruandus modus ille: enangelicus elee-
mosynarū, ut nesciat sinistra quid faciat dex-
tera. Id quod Ambrosius, Nicolaus, Chrysostomus, &
alii sancti patres obseruantissime faciebant.
Ad quod peius multo est, ne dicā magis iniu-
rium, ante quā miseriam elemosynæ impendā-
tur, occulta nonnūquā crimina præter iuris or-
dinē exquiratur. In refectione, quā de ratione
tegendī & detegendī secretū edidimus, pro vi-
ri noli nostra tractauimus, nullū ius esse perquire-
di perferutandique crimina, nisi quæ aut fama
proclamat, aut indicia vteunque produnt. Neque
semper diuitū peccata, his etiam præteritis, &
proclamantibus vestigantur. Et tamen pau-
perum maiori multo cura ac diligentia secreta
peccata deteguntur, quā miseriarum subleuen-
tur. Miserranda gentis conditio est, si ut obolū
tandem suscipiant, tantum subire habent peri-
culum famæ. Cū tamen in hac remediatione
opus esset, quod calamitosi homines ærumnis
& miserijs afflictī sapissimè eleuandam animi gra-
tia peccata admittūt, quibus diuites ex delicijs
& fortunarum affluentia multo maiora comit-
tunt. Quod si meditatio hæc non satis est, ut mi-
seris pauperibus venia concedatur, quas nam
ex his erratorū poenas acerbiores in hoc secu-
lo exigamus, quā suis ipsi calamitatibus &
rebus aduersis & afflictis luunt. Honoribus ex-
clusi, deliciarum expertes, nudi, sine lecto, sine
tectō perpetuum bellum cum gelu, cum æstu,
cum fame denique sustinentes: quod est omnium
atrocissimū. Nam melius est occisus gladio (ait
ille propheta) quā interfecit fame. Orbī deni-
que rebus omnibus, quæ homines faciunt in
hac vita felices. Atque adeo penē mundo ex-
torres, vitam agunt, morte nihilo magis expe-
tendam. Adde quod quā plurimè pauperes
(quod in hominibus est in humanissimum) ab
egetate & mendicitate in huiusmodi crimina
præcipitantur. Et ideo ambabus rationibus
sunt in pauperes crudeles avari diuites: & quæ
præ avaritia & tenacitate admittendis culpis
causam dederunt: & quod de admisis rursum
occasionem accipiunt, ut avaritiā tenacissimi
nutriant. Cū tamen profectō emendandis pau-
perum perditis moribus salubrius prospectum
esset, meliusque, ut respicerent, consultum, si
collatis beneficijs subsidijsque temporalibus, eo-
rum animos leniremus, polliceremur, & redu-
ceremus in viam. Nam cū eis alimenta subtra-
himus, tunc veluti desperatis, & ab omni spe
derelictis vitia recrudescunt. Hæc non dixi-
rim ut erratis faueam: sed primum, ne ante quā
opem miseris feramus & misericordiam impar-

tiamur, tam iusti esse in pauperes velimus, ut
etiam efficiamur iniurijs. Deinde ne tanta cura
& solertia in vagabundis extinguendis, repel-
lendis aduenis, incolis denique de vita & mori-
bus exquirendis, eo tandem euadat, ut eleemo-
synarum cumulus decreseat. Illud enim iterū
atque iterum admonere nūquam me pigere po-
terit, quod si his persecutionibus rariores aut mi-
nores sint elemosynæ, multo melius pro bo-
no diuitum fuisset, ut nūquam in metem veni-
rent. Nam et si multo fierent ampliores, nun-
quā ad iustum pertingerent. Est enim eleemo-
syna Christianis in usus frequētissimos neces-
saria. Si enim inuadentē vitiorum flammam re-
stinguere cupis, si cut ignē ardētē (ait Sapiēs)
extinguit aqua, sic elemosyna resistit pecca-
tis. Et si admittā iam peccata redimere concu-
piscis, audi Danielē prophetā: Peccata tua
elemosynis redime: & iniquitates tuas miseri-
cordijs pauperū. Quod si iniquitates tuas miseri-
torum reliquias eluere prorsus exoptas, quid
inbeat Christus, ausculta. Date elemosynam,
& ecce omnia munda sunt vobis. Si mundus
iam factus itinerarium huius vitæ cibum atque
penus omne præparare est animus, sapiēs rur-
sus ait in ecclesiastico, quod elemosyna viri
quasi sacculus est cū ipso: & gratiam hominis
quasi pupillā conferuabit. Si thesauros tuos a-
ues à tineā & ærugine & prædonibus seruare,
pauperū fidei committe. Nam de elemosynis
Christus loquebatur, quando aiebat. Nolite
thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi æru-
go & tinea demolitur, & ubi fures effodiūt &
furantur. Thesaurizate autē vobis thesauros in
celo: ubi neque tinea neque ærugo demolitur, neque
fures effodiūt & furantur. At qui diuitibus huius
seculi, quibus (difficultatis explicandæ gratia)
impossibile ait esse intrare in regnum celorum
vti camelum per foramen acus, hoc vnum re-
medium reliquit, si facerent sibi amicos de ma-
mona iniquitatis, qui eos reciperent in æterna
tabernacula. Quam obrem Paulus Timotheū
instruit, ut diuitibus huius seculi præcipiat fa-
cile tribuere. Nam qui diuites fieri volunt, in-
cidunt (inquit) in tentationem & in laqueum
diaboli. Quid plura? Si non solum in æterna
tabernacula recipi, sed gloriæ illius æternæ au-
disimus inter principes illius & perfectissimos
esse (ut deberemus omnes) affectas, nullam ti-
dialiam Christus monstrauit viam, nisi ut ven-
dis omnibus quæ habes, & in usus pauperum
distributis, cum ipse sequaris. Et hæc satis su-
perque de inquisitionibus, discussionibus, &
persecutionibus, quæ in pauperes primo,
tertio, & quarto articulis annotatur, dicta

Elemosy-
fructus.

Ecclef. 3.

Daniel. 4.

Luc. 11.

Ecclef. 17.

Matthæ. 6.

Matthæ. 19.

Luc. 16.

1. Timo. 6.

hnt. Nam secundum & quintum in priori par-
te deliberationis huius expediimus.

Deratione ostiatim postulandi.

Capit. 11.

EO tandem institui nostri peruen-
tum est, ubi eum articulum, in quem
ex his, qui circumferuntur propen-
sus incumbitur, pertractemus. Qui est, utrum
equum bonumque sit: & (ut Paulinus verbis
vtamur) expediens atque adificans, pauperes
ianuis Christianorum arcere, & hospitalibus
alere, quam permittere, ut suas ipsi arumnas
& calamitates Christianis oculis coram obij-
ciant. Id quod re vera (nisi fallor) non tam est
extra controuersiam, quam auctores horum
articulorum existimant. Atqui ut summum
ius ab æquitate & misericordia discernamus;
Cōclusio. 1. prima huius articuli fuerit conclusio. Princeps
penes quem potestas est reipublicæ, ius autho-
ritatemque habet prohibendi mendicos, ne
postulent ostiatim dummodo victum eis ve-
stitumque ac reliqua pro suo statu necessaria
alia via & ratione congruenter provideat. At
non aliis neque alio modo. Neque est qui huic
possit conclusioni probabiliter reclamare. Sa-
ne que sit euidetior, quam, ut multis testibus
indigeat. Princeps namque, cum (ut est, 2. Ethic.
Aristot. 2. Ethic.) in hoc naturali lege atque diui-
na reipublicæ præfectus sit, ut bonos faciat ci-
ues, eatenus quicquid potest edicto præcipere,
quatenus opus virtutis est: eaque subinde inhi-
bere, quæ vitia sunt & peccata. At egenis quæ-
diu egent, nullum peccatum est si ipem ostia-
tim quærere: quæ primum autem necessaria il-
lis suppetunt, non possunt, citra culpam, præ-
textu paupertatis aliena petere. Quando ergo
illis princeps, aut reipublica necessaria mini-
strauerit, inhibere potest ne ostiatim postu-
lentaliter verò minime. Neque id solū certò
crediderim, ut ea sit auctoritas in principe: ve-
rū si cōmodè hoc fieri posset, ut abunde res
publica pauperibus prouideret ne ostiatim
oppida circumire cogerentur, hac equidem ra-
tione & veritas euāgelica, & Christi charitatis,
cuius nos vnius capitis membra sumus, spedi-
dius multò in Christiana reipublica colluceret.
Nam quomodo legē qua proximos, ut seipso
diligere iubentur, more illi precor exhibeant,
inter quos alij bonorum sunt omnium copijs
redundantes ac superfluentes, alij verò per ex-
tremum in summa egestate & mendicitate cō-
stituti Philosopherum cuiusdam ex naturalibus
celebratur sententia. Quæ, eum ditissimus ho-
mo pauperrimi se alterius amicitissimum præ-

dicaret, respondisse fertur, inter ditissimum ho-
minem & mendicum non esse credibile vllam
amicitiam intercedere. Id quod diuinus noster
Apostolus, cuius paulò ante meminimus, illis ver-
bis expressit, quibus ait: Si quis habens substā-
tiam huius mundi &c. Hanc equidem amicitie
legem multò ante quam in euangelio, in men-
tibus mortalium Deus inscripserat. Quā nimī-
rum solenni illo prouerbio expressit gentili-
tas. Amicorū omnia sunt cōmunia: & amicus
alter ego. Cuius auctorem sunt qui Pythago-
ram faciunt. Vnde Socrates colligebat probō-
rum hominum omnia esse, ut pote quod sint
cuncta deorum: quibus sunt viri boni amici.
Hanc ipsam legem Apostoli diuinarum inter-
pretes, legisq; euāgelicæ (quæ naturalium om-
nium cōluminatio est) promulgatores (Hiero-
solymis saltem & circumadiacenti prouincie
Iudææ) veluti baptismatis primitijs, prædica-
uerunt, atq; persuaserūt: ut in actis eorum est,
videlicet ut quotquot Christo in baptismate
dedissent nomina, bona sua vendentes, ante pe-
des Apostolorum pretia proijcerent. Quæ illi
singulis, prout unicuique opus erat, distribuē-
bant. Quamobrem (inquit historia) non erat
egens quisquam inter illos. Adeo sub id tēpo-
ris (quantulum fuit eunque) sancta fuit atque
solennis obseruantia hæc, ut necotie quidā
Christianus Ananias nomine: qui cōscia vxor
re pretij quo substantiam vendidit celauit, ita
fuit acerbè de hac auaritia à Petro reprehē-
sus, ut præ terrore exanimatus corruerit. Atq;
adeo instituti huius exēplo ecenobia postmo-
dū religiosorū constructa sunt. Quibus in cō-
muni viuentes, charitatem illam Christianorū
ut eūq; referūt. Atqui ut in actis eisdem apo-
stolorum habetur, negotio huic ministrandi
mensis viduarum & orphanorum, aliorūq;
in genus pauperum prælati sunt septem illi vi-
ri probatæ vitæ: quorum fuit Stephanus Pri-
micerius. Hæc in testimonium huius dixerim,
quod si abunde prouideri posset pauperibus,
ita ut eertalege in tuto haberent necessaria, ni-
hil aliud quam charitas esset Christiana.
¶ Secundam nihilominus conclusionem supe-
riori subijcio. Non est possibile, rebus ut nunc
habentibus ita prouideri pauperibus, ut lege
in vniuersum, ne ostiatim mendicent, inhibe-
ri possint. Possibile id dixerim, quod & theo-
logi morale vocant, & Aristot. primo de celo
illud cōset, quod bene fieri potest. Ad persua-
dendam hanc conclusionem, duo tria sunt fun-
damenta tenere opus est. Primum est. Mo-
dus atque terminus elemosynarum non est
præcepto, aut lege præscriptus. Quod est ille

Amicorum
omnia sunt
cōmunia.

Actu. 4.

Cōclusio. 2.

Primum fun-
damentum.

re.

re. Neque taxatum est quotam bonorum par-
tem hominis teneantur in elemosynas elar-
giri: ut puta decimam, aut vigesimam. Neque
diffinitus est numerus pauperum, quos certi
homines, aut reipublica alere teneretur. Neq;
præscriptum est quibus necessitatibus debeat
opusculari. Sed solum admoniti sumus, pau-
peres nos semper habituros. Et vehementissi-
me à Christo seruatore nostro & pollicitatio-
nibus allekti sumus, & cōminationibus perter-
riti, ut proximis sicut nos ipsos diligentes, ne-
minem necesse habere præ facultate nostram
namus.

Fundamen-
tum. 2.

¶ Secundū id sit fundamentū, cuius supra me-
minimus, videlicet, quod præter dotes hospita-
liū, & si qui sunt alij prouetus, aut thesauri pau-
peribus decreti, qui sint velut eorū propria bo-
na, non possunt homines lege obligari ad ele-
mosynas præter eā quæ est in euangelio: sed
(ut vsus modò habet) integrum liberumq; est
cuique, quam voluerit elemosynam subscri-
bere. Adijcio, homines esse etiā in Christianis.
mō, tenacissimos: qui nulla, quātumuis magna
improbate ad elemosynas flekti possunt.
Quin verò rarissimi sunt, qui, & pro sua facul-
tate, & pro miserorum inopia iuxta veritatē
euāgelicam elemosynas faciant.

Fundamen-
tum. 3.

¶ Tertiū subiecerim fundamentū quod appri-
me vellem eos considerare, quotquot mendi-
cos occludere moliantur. Nempe quod quicū-
q; iure postulandi medicos priuauerit, aut quò
priuētur, in causa fuerit, debitor proinde sit eo-
rum leuanda miserie ac necessitatibus subue-
niedicis saltem, quibus moraliter (ut aiunt) lo-
quendo, verisimile est potuisse illos postulan-
do prouidere. Ut si faciamus exēpli gratia ecen-
tū, aut mille in vrbe legitimos pauperes esse,
quorū necessitatibus prouideri satis minoris
nequit quā ducētis aureis: quos verisimile est,
si ostiatim mendicare permitterentur, posse
eos conficere. Intellego sic tunc fundamentum
hoc, quod quauis nemo tunc postulare per-
missis ex iustitia teneretur, sed esset misericor-
dia subuenire, tamē postulare prohibitis tene-
tur reipublica, aut ille qui postulare prohibuit,
ex iustitia ad totos bis cētum ducatos. Res cer-
te est cōpertissima. Nā illi tunc habent ius pe-
tendi, & quicūq; hominem iure suo pellit, te-
netur de dāno, secundū illud. Qui causam dāni
dat, dānū dedisse videtur. His cōfundamentis
subiectis, probatur cōclusio secunda. Antequā
men dici lege postulare interdicantur, necessa-
rium est ita omnibus eorū necessitatibus pro-
uidere (iuxta tenorē tertiū fundamenti) ut de iu-
sticia illis necessaria debeantur: nō autem pro-

uidetia hæc moraliter (quod aiunt) est possi-
bilis: non ergo eos fas est, ne postulent, vetare.
Quod autem non sit possibile, ut inclusis illis
ad iustum prouideatur, certè primū ac secun-
dum fundamentum satis ostendit. Nam si ne-
que pauperes, neq; ea quibus indigent sub cer-
to vllō numero, aut modo cōprehenduntur (cū
tam indigenæ quā aduenæ, ut præfati sumus;
ius habeat postulandi) & ciues cogi ad eleemo-
synas non possunt, quomodo reipublica debi-
tum (cuius mendicationem prohibendo rea fa-
cta est) soluere quæso poterit? Id præsertim,
quod inter pauperum necessitates non tantum
est victus, sed vestitus, lectus, & (si pauper fami-
liam habet) penus reliquum, & suppellectilis do-
mus. Et quando mendicare permitterentur ei-
tra extremā aut fortè grauē necessitatē, nullus
teneret misericordiā impartiri. Cū verò probi-
beantur, id quod erat misericordiā, iustitia fa-
ctū est. Nā qui iure suo vt paulo antè dicebā,
pauperem expoliat, debitor eorum efficitur, que
posset pauper medicando acquirere & cōfice-
re. ¶ Secunda ratio est, quod de mensa seu portio-
nes illæ quæ inclusis pauperibus distribuuntur,
intelligere nequeo quæ ratione & mēsurā fieri
possint cōmodè. Nā sunt inter pauperes, quo-
rum vni pro cōplexione sua, & calore stoma-
chi non sufficiunt triū aliorū portiones: quod
si æquales omnibus sportulæ distribuātur, ne-
cesse est illum perpetuā cū fame pugnā habe-
re. Qui tamē ius habebat postulandi quoad ad
que extingnere posset famē. Quis enim fuerit
qui vel mancipij tamē pane saltē nō expleue-
rit, qui nō meritis suo inhumanitatis & ferita-
tis redargueretur? ¶ Ratio tertia quauis in hac
deliberatione primum non habeat locum, nec
tamen est in postremo. Postquam ratio huius-
modi elemosynarum in vsu esse coepit, expe-
rientia cōpertum est, quæ ratione & spor-
tulæ quæ pauperibus distribuuntur, vix suppe-
tunt, ut homo qui modo stomacho nō sit lan-
guētū panis habeat saturitatē: aut fortè si hōle-
ra aut legumina, vel demus si fortè in hebdo-
mada frustulū carniū emere possit. Atqui non
ne satis est, si hoc inter diuites pauperesq; dif-
ferat, quod diuites habeāt unde altilibus pretiosis
ali, lasciuireq; possint: pauperes verò minime
nisi iniquissimam insuper cōditionem miserā
dis adiecerimus, quibus libertatem etiam auser-
uamus, ne possint in quā animū rebus aduer-
sis afflictum cibus recreare, quos humano ge-
neri deus & natura indulget? Pauper in quā quā-
uis quotidiano victu, parco quidem viliq; vta-
tur, hac saltem libertate recreatur, quod po-
test aliquando in domum incidere, ubi bene-

Ratio.

gnus homo ad mensam sedet, qui scit illa fore
te porrigat, fructus, aut in id genus delicia
tum aliquid, quod solet sepe in aperiendis indulge
ri. Taceat frequentissima consuetudo, sordidissima
splendidi, uerum reliquie possit, quia famulanti
expleat, mansipis exponitur, aut forte, p
iscentur canibus. Cui precor huiusmodi do
rus pauperibus, non prandantur? Na si quibus
dam gramaticis fides est, inde verbum, pando;
notione traxit, quod etiam in gentilitate, quibus Chri
stus de elemosynas nunquam predicauerat, per
agis conuulsi portae aperiebant, ut egenis pa
nis daretur. Aut quia Ceteris templum aper
tum semper egenis patebat, quibus panis da
batur. Ad haec iudicium pauperum, quo de
eorum agitur vita, ad paucorum potentiam redi
gere, non est sane adeo tutum. Nam ut sint isti
duo aut tres qui negotio pauperum deputantur
& praesentantur, homines probi, optimi, ex
stimationis, possunt alij contingere, qui aliqua
forte de causa odio, habent pauperem, aut falso
testimonio decepti (quod ut supra dicebamus,
frequentissima sunt in vicinis pauperum) pro
nunciat, pauperem non habere legitimam causam
mendicandi, quid ille tunc miser faciet? Quo
circa in illis constitutionibus Hiprii in Fladria
hoc certe bene cautum est, ut possint medicum
aut ibi cuiuslibet, procerum civitatis miseriam
suas & calamitates exponere, ne quia paucis
conceduntur, non autem remedio desistantur.
Ad hoc & hoc praeterea plene exhibitis articulis ea
per eos possunt. Admittunt posse aduocatum &
peritum verum pauperem aduentare, qui sal
tem in iudicio hospitio donant. Audi maxi
mum Princeps quantum negotia facit, sunt an
tequam illi tam paucis accipiat. Eae ut bene in
trare solent, aut claudunt de itinere lan
guage, tam quod tam non habet peritatem, ubi na
peritatem pauperum, non omni inde m. uicam
obest ad quatuor. Vt autem inueniat, forsitan non
claudunt, aut domus, ex parte oportet. Tum
autem si hoc non possit, ubi inueniat, respondere
oportet, ubi de x. m. t. & quod vadit. Et tandem ni
hil aliud quam symbolum accipit, & tunc ad qua
libet in suam penes quod se condit, pe
cunia, ubi oportet. Et ita integram diem ab
sumit, antequam sumem miser sedare & lassi
tudinem ponere liceat. Ita audio in aliquibus
ciuitatibus, sanctum esse inescio an abbi meli
fuit peritatem consulere. Deberet enim Xe
nocrates (quod est hospitium domus) ex posi
tione esse peregrinis, hinc deberent esse in por
tu ciuitatis, qui eos recia in hospitium perduce
rent. Colligit ergo mihi videor, quod quae
admodum ca. 4. dicebat, ferme non esse possi

bile talibus legibus abunde providere incolis
pauperibus, ut nulla necessitas, atque adeo neq
uis vltim eis reliquum sit ex patrimoniali men
dicatum exire, ita neque possibile videtur tali
bus, eis legibus congruenter satis prospicere
& succurrere, nonnullum eis ius amplius relin
quatur ostiatim mendicandi. Tamen hic
nihil aliud forte, quod ex lege est, iuncta
rem, si assererem, quod potest pauper mendi
cando aliquantulum pecuniae conficere, qua
posset statim suo ordine & gradu mutare. De
hoc enim miseri in simulantur, acerrime re
prehenduntur, quod aurum vestibus intum
celant. Mitto, quod alij iustitiam in aere
alieno complent. Mitto quod sint qui aere alieno
splendide viuunt: pauperes vero gemunt (ut ait
ille) fraudantes ac demens suo comparantes,
pane forte & holeribus sustentantur, ut possint
pecuniam aliquam reservare, si forte in aliqua
infirmatate, aut maiorem calamitate incide
runt. Cui ego causam allam adiungere audeo.
Nempe quod quodammodo licitis alijs artibus &
contractibus ius est, cuiusque statum & ordinem
in melius mutare, ita pauper posset ex elemo
synis, tantillum pecuniae cumulum cogerere,
quo aut se honestius induat & exornet, ut pos
sit alicui ingenuo & nobili seruire, aut quo va
leat ferramenta suae artis & officii, aut appa
reant forte mercedem aliquam, quod tamen
negociationem extruere, unde viuat. Quo ta
men iure excluduntur in clausis. Praeterea quod
quod neque hospitium ubi; vnde recipien
dis pauperibus abundat, neque possunt non
multo maiori solitudine & quiete colere, quam
si in mendicantibus exire duntaxat.
Ad rationem huiusmodi, tantisper in me
sis, ad clauis, quod tamen, quod in hunc
mittere nunquam, & cetera. Hoc in hunc po
tissimum animi, quod est, peritatem, utrum
huc ratione elemosynarum, cumulus
augeatur, an verum deerscat. Et quando nullum
aliud esset, aut argumentum, aut testimonium,
quod necessarium sit de retere & diuina, quod
quod auctores huius institutionis in publico
constituntur, res manifeste comprobatur. Hoc
enim cum primis institutionem hanc comen
dant, si biq; persuadent, quod hac ratione (aut
multo minori opus est elemosynarum co
piam profecto, quod ex penuria ipsa aper
te docet. Audio enim ex alijs ciuitatibus, in
hac vero oculis conspicio, & ore ipsorum, qui
hoc pauperum negotium gerunt, ad meliorem
delatum est, quod totus elemosynarum af
fis vix triens, aut quadans illius est, qui
ante huiusmodi statuta esse consueuerat.

Mutare sta
tum.

mutare
statum.

mutare
statum.

Hoc

Hoc verum tamen ipso Achille, quem ab eis pu
gnare isti putant, qui rem aliter considerant
conuincuntur, ut hanc elemosynarum ratio
nem repellant. Etenim si legitimi pauperes
plures forte non essent, neque eorum x. m. t.
& necessitates, maiores, quam elemosynaru
as, quod hac ratione collatur, fateor homi
nes quantumcumque diuites amplius non tene
ri. At cum veri pauperes scitis & simulatis de
pullis, eorumque inopia & calamitates multo
sint maiores quam quibus stips ipsa elemosy
narum, quae hac ratione conficitur, sufficiat, at
que adeo diuites (illi maxime si qui sunt aua
ri & tenaces) ad ampliores elemosynas lege
Euangelicae compellantur in damno potius di
uitum ponendum est, quod, validi mendican
tes, qui fraude & improbitate elemosynas
extorquunt, expelluntur, nisi quantum illis
adiutur, integram in legitimos pauperes con
feratur. Quod autem necessarium sit elemo
synas hanc ratione rationes fieri & extenuari, pre
ter exponitur, rationes quoque in compen
ditio. Primum quod mendici pro se postu
lent, aut pro mendicis alij tantum differt, qua
maxime edidit potest. Diuites enim quanta
sint illi in misericordia honoris gratia, pro pau
peribus postulant, quia praedium domi ap
parat, ubi bent, satis se officio fecisse putant, si
elemosynas petant, & duos aut tres vicos cie
cumeant, vero petentes obineant, non tan
ti faciant. Mendicis vero in misericordia, qui sola
mendicatione praedium agitur, non satis ha
bet petere, sed improbitate flagitare, quo
ad illi, quod ex duntaxat corde oboli ex pri
marum deus, ad comparandum victu opus fuerit. Pu
tasne hunc ep. denetissime non hac etiam de
causa (propter quod dicitur in orate docet).
Christi pauperum providentissimus simili
tudine, illam eo ageliam introduxit, ubi ho
mines illi aucti sui media nocte adiuuunt, qui tres
cipians autem comoderet. Et amicus qui ostium
clauderat & cum pueris lecto macebat, egre &
moleste se ferrebat surgere, ut amico morte gere
ret. Nilominus aut magister non sedit, quod ille
ostium pulsando perleuat, anreficere potuit, ut
amicus si non propter amicitiam, saltem propter
petentis improbitate lecto surgens officium
exhiberet. Re vera si alius ad subleuanda neces
sitatem aliena petunt, iret pauperem, non tam
prohe ipse illi, ut misericordiam consequere
tur. Mox secunda huius ratio est, quod in ad
modum in malis & turpibus ciuitatibus, ita &
in bonis & officijs vlti accidere solet. Nam ma
teria obiectu praesentia, aut virtutis, aut vitij

praegrande habet energiam mouendi allicien
diq; ad opus. Quam ob rem magis supra mo
dum refert, utrum diues homo, sanus, nitida fa
cie, veste splendida, te adeat misericordia peti
tum, an pauperem videas, facie pallidum, veste sor
dida, vulnera forte circumferente, supplicem per
Christi matrem, perque eius vulnera obsecrante.
Nemo sane est qui non longo vsu fuerit expertus,
quod sepius cum domo exiens nulla in animo
haberet elemosynam facere pauperis, tamen con
spectu in meliore fuerit mentis mutatus. Vnde
& inter oratoris precepta, sunt qui comoneant,
ut fieri como de possit, ille qui iniuriam perpe
sas est, oculis in deis obijciatur, qui vulnera o
stentans, eius animum commouere possit. Fa
teor nonnullas esse horum pauperum fraudes: sed
praeterquam quod multo sunt plures verae in
firmities & calamitates, si vlti vna fra? pie
tatis non meretur, haec sunt, quae praefraudes
merito censentur. Hinc inter alias, bona causa
colligitur cur episcopi praesentia sua esset ec
clesiae vtilis & necessaria. Na qui de auditu co
mouetur ut elemosynas aliquas pauperibus
suis mittat, proprijs oculis aruminas pauperu
resq; aduersas intus, longe plures soporero
gare cominceretur. Quantum valet ut ipse q. eligi
indiget subsidij exposit, profecto in religio
mendici, quod et ante dicebam, magnam
gerunt illius communis vitae salutis ecclesiae,
exempli gratia comobstrari potest. Vbi enim
camentos mendicatione viuunt, vnde tam re
ligiosus, qui negotium demadatur, abunde col
ligit (et quidem iuste & religiose) penus mi
ne quod profegalit ex elemosynis religio
forum abundat, hanc quia sui ipse conuentus
rem procurat. Quod si decem diligentissimis
acipientissimis quae hanc delegaretur, vix pos
sent, vel panem abunde comparare, qui conue
tui sufficeret. Quamquam religiosi mendicantes
mendicanibus pauperibus suppeditas ire cene
mur. Anger praeterea hanc argumentum vires
Hispanorum conditio & ingenium. Sunt enim
inter mortales, qui facilius multo proce & sup
plicium miseria locuntur, quam lege coereca
tur. Et ideo ex qua ciuitate mendici precibus
& obsecrationibus centum medicare possent,
vix, si ciues ad perpetuas elemosynas con
scribantur, quadraginta in album referuntur.
Nam perinde ac si tributa essent, formidant
in elemosynas nomina dare. Si id quod in alijs
locis vlti accidere potest, ex hac ciuitate conij
cere licet, quod et citra notam alius cuiusq; di
xerim) est in pauperes benignissima, dimidio
& eo multo minores elemosynas in albo pau
perum consignatae sunt, quam de vna ciuitate
H 5 te, vbi

mutare
statum.

mutare
statum.

mutare
statum.

mutare
statum.

mutare
statum.

Hoc

te, ubi amplissima aliis fiebat, vel suspicari vultus poterat. At qui de illa cōscripta summa ante tres menses bona pars subdūta est. Quartā verō iam nunc restat, nescio. ¶ Ob idq; ut viā iam hinc qua ad obiectiones respondeam, commūne incipiam, quod in alijs regionibus, ubi homines populares magis sunt, atq; ciuiles, & qui lege in bonam commune facilius continentur: quod illic (inquam) de hac elemosynarum ratione constitutum fuerit, nemo adeo potest exemplum Hispanis ad imitandū proponere. Quod autem pecuniā in arcubus ararijs, quā in templis exponuntur, congeritur, supputet dicere quā sit exiguum, omni quā estimatione minus. Illi enim ipsi qui occurrunt mendicis libenter liberaliterq; misericordiam effundebant, cum obuios pauperes non habent, non solum mittere elemosynas ad arcubus obliuiscuntur, sed quando templum ingrediuntur, quod petenti viuo pauperi porrigerent, muto lapidi aut ligno non ita animantur conferre. Quā dare adeo si de diuitijs sunt araria illa, ut nullum eis minus nomen, quā gazophylacijs cōueniat. ¶ Ad hęc illi qui alio elemosynarum ascribuntur, solum sunt patres familiās. Dum verō mendici discurrent, si non dat maritus, erogat fortē vxor: quæ est in pauperes propensior. Si non pater, confert tamen filius. Quod si forsitan non tribuit herus, famulus largitur. ¶ At qui (quod præcipui mōmentum est in hac re argumentum) elemosynā non tantum ex pecunia fieri solent: sed ex omni suppellectili domus. Reperias enim qui in largienda pecunia sunt parcissimi, boni tamen consulant, si coniux panem porrigat, aut mensæ reliquias, obsoletam vestem, subuculam lintheam, protriūm calceum, lignorum fasciculum, quæ omnia profecto si cumulo elemosynarum eximas (ut est hac ratione necessarium) nescio an dimidium excipias. ¶ Sed præter decrementum atq; detrimentum elemosynarum, quæ institutum hoc arcendi pauperes manifeste cōsequuntur, alia via rem aggredi possumus. Misericordiæ ratio non in hoc tantum posita est, ut miseris opem & auxilium quisq; ferat: sed in hoc præterea, quā in hoc primū, ut animus intus calamitatis pauperis misertus, compatiatur misero, & quādo ad opus facultas nō suppetit, affectus hic in meritis ponitur apud Deum. Id quod in Christo cōtemplari possumus. Qui antequā turbæ illius in eremo extinctæ famæ, lassitudinē recrearet, legimus apud Matth. & Mar. quod misertus est turbæ, quæ triduo sustinebat illum. Ex quo diuino affectu opus foras pro-

Arcubus ararijs.

Elemosyna ex omni suppellectili.

Misericordiæ ratio.

cessit. Qui ergo pauperes oculis Christianorum eripiunt, pingue (quod aiunt) lactis, optimum inquam, quod est in virtute hac præstantissima misericordiæ tollunt. Nam veluti fortes & strenui homines esse non possunt, nisi qui conspectu armatorum hostium sæpe fuerint irritati, ita neq; misericordes, nisi qui ærumnas calamitatesq; & res aduersas & afflictas pauperum coram viderint, & contractauerint. Quā ob rem, ut sunt quibus pauperū aspectus naufragam mouet, & clamor aures obtundit, sunt nihilominus alij (quibus in hac parte mos potius gerendus esset) qui conspectis ærumnis pauperum, cor ad misericordiam emolliunt, & quas de sanguinis nobilitate deq; honoribus & fortibus cristas erigunt, ea tūc ratione summittunt, quod homines tui generis vident tam dissimiles forte & fortuna abiectos: quibus & in hac vita similes ipsi patescunt, esse poterant, & in illa æterna felicitate longe inferiores esse poterunt. At in præcipuis solennitatibus & in sancta potissimū hebdomada, quis ambigat cōspectu pauperum & clamore, Christianorum animos ad cōmiserationem valde cōmoueri ad sensumq; passionis Christi percipiendū excitari. Vide re profecto videbar annō proximē elapso sub tristibus homines, dicentes pœnosam hebdomadam perinde sine pauperum clamore obmutescere, ac si festum esset sine musica celebratū. ¶ Et (quod non est in postremis habendum) quanti rogo interest maximē Princeps quomodo iuuentus in ipsa statim prima educatione ad misericordiā erudiat: illius imitatione sanctissimi Iob, qui has omniū virtutum radices subiecit, quod ab infantia secū creuit misericordia. Aut quomodo potest puer hac sanctissima virtute imbui, qui non sensu calamitates viderit vel audierit? Hi qui modo pauperū elemosynas diligenter procurant, quia pauperū miserias oculis cōspexerunt, misericordes esse & clementes in pauperes possunt. Sed fac instituta hac integrū seculum durare, ut qui modo nascuntur, nunquam in limine domus mendicos videant, neq; inclusos visitet. Quod nā pœtorum huiusmodi homines in pauperes esse possunt? ¶ Sed neq; hac tantum de causa religio est pauperibus in præsentia auxilia & subsidia ministrare: sed certē in honorē & obsequiū Christi. Vnde super illud Pauli Ti. 5. vbi nos ad misericordie opera instruens exhortatur, ut sanctorum pedes lauemus, tribulationem patientibus subministremus adnotat Homilia. 1. Chrysostomus: quod opera misericordiæ præcipuo studio, & tota animi voluntate, summaq; alacritate ac deuotione (tanquā reuera ipsi Christi)

Chrysost. Hom. 14.

sto) pauperibus debemus in suis proprijs personis exhibere. Neq; enim (inquit) officia in pauperes debemus seruis, aut ancillis imperare: sed per nos ipsi debemus pauperibus impendere. Verbum illud Christi auscultantes. Si ego laui pedes vestros dominus & magister (ac si dixisset, ne cuiquā humile officium permisi) & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et ad dicit Chrysostomus, quod quādo quis fuerit summa dignitate cōstitutus, ac præcipui generis gloria fulgeat, nō tantum pauperes superat, quantum discipulos Christi. Quādo autē pauperi ministras, Christo ministras. Nam qui suscepit (inquit) vnum paruulū in nomine meo, me suscepit. Et quādiu feceritis vni de istis minimis, mihi feceritis. Hactenus Chrysostomus. Vnde metuen dum nobis esset, nequādo se Christus postrema die apud nos mendicum degisse confitebitur, improprio nobis obijciat, quod pauperes a nostro nos prospectu abiecerimus. Vnde vix legimus, non solum sanctos fuisse prelatos ecclesiæ, verum neq; sanctos fuisse illusterrimos homines, de quibus nō sit memorie proditum quod per se ipsi pauperibus cibos ministrauerint: imo & vulnera proprijs manibus cōtractauerint. Ut alios interim omittā Cæsaris filios, angustam referā. Flacilla illa augusta Theodosij coniux sanctissima de hoc cu primis lib. 7. tripertita hystoria honoribus cumulata, quod eū esset in regni fastigijs, maximam sub purpura claudorū atq; debiliū curam habebat. Non seruissimō alijs ministris vtens, sed per se ipsa agēs, & ad earum habitacula veniēs, vnicuiq; quod opus haberet, prebebat. Sic etiā per Ecclesiā Zenodochia discursēs, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorū tergens, & gustans, offerens coelestia, panem frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cūcta faciēs, quæ seruis & ancillis mos est solēnter operari. Erat enim illi Christianorū antiquitati ppetuo in auribus verbum illud extremæ diei, quæ se Christus nudū & hospitē fuisse affirmavit, & inter nos esuriē & sicim perpeßum, ut periud pauperes, ac si Christus singuli essent, susciperent, obsequijs colerent, eorūq; conspectu oblectarent. ¶ Hæc in gratiam eorum persequimur, quānimo sunt in pauperes clementi, quorum perinde absentiam non possunt nō agere ferro. Sed & propter eos inhumanos homines, qui præ auaritia sæxæpectora erga pauperes habentes, aures eorū precibus obturauerunt, & in modo dum est etiam eorū conspectu, mēdicos obijcere. Audiamus quæ quidam Christianos quidem ac pios homines ad causas humanis instituti occludendā pauperes hanc etiam

Ioan. 13.

Matth. 18.

Matth. 25.

Flacilla augusta.

Zenodochia.

Chrysostomus.

Chrysostomus.

Chrysostomus.

adhibere, quod si ex gentibus quispiam & paganus homines inter nos videt: ret in extrema egestate mendicare, crudelitatis nos & immanitatis redargueret, essetq; illi lex nostra improprio. At verō si abditos reconditosq; & exire prohibitos esse conspiceret, neque tamē a nobis laudis alios, ac sumptuosius tractatos, quā hac elemosynarū ratione esse possunt, fortasse peius apud eum audiremus. Sed aliorum propro. Fieri nequit aliter, quominus in republica, etiam Christianorum, homines sint inclementes & in pauperes crudivergentur ergo in eorum præsentia mendici, qui si nō eos ad misericordiam vincere potuerint, iniusticiæ saltem in die iudicii reuincant. Nunquid nō hoc Christus edocet in diuite illo epulone, qui induebatur purpura & hyssopos, & epulabatur quotidie splendide? Neq; enim de hoc tantum in inferno cruciabatur, quod elemosynam absenti mendico non impenderat, sed quod eum Lazarus ad ianuam eius iaceret, vlcibus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebāt de mensa diuitis, neutiquā diuitem pauperis miserebat. Vide quanta cōgerit & exaggetat Christus, quibus pudorē & ignominiam illius diuitis augeat, si canes, quibus micæ diues porrigebat, clementiores erāt in pauperem lingentes vlcera, quā diues ipse. Medicis ergo ad ianuas crudelium diuitum iacentibus Christus testibus opus habet in die iudicii, in confusione & improprio eorum. ¶ Contra verō ad ianuas prelatorū, ac magnatū, qui benigni sunt & misericordes in pauperes, quā sit pulcherrima pauperū corona? qui resecti & recreati benedictionibus suis benefactores cōplent, precationibus apud Deum cōmendant. Fuerint inter eos forte perditī homines: erunt veruntamē nōnulli iusti, qui nos possint iuxta verbum domini in eterna recipere tabernacula. ¶ Si nā regibus & gloriosis imperatoribus exēplum adhuc Christi perseuerat, ut semel in anno pauperum pedes lauent mensisque ministrent, cur non erit laudabile & honorificum quotidie pauperes ad ianuas principum, aliorūq; procerū pauperum epulari? Reuera si sancti patres, & ecclesiæ monarchæ, Gregorius inquam Ambrosius & Augustinus audirent medicos Christi domus principū & episcoporum non patere non intus prandium recipi, nihil aliud reputassent, nihil locius condemnassent, quā si paternis domib; filios audiret interfectos. De Gregorius legimus, nō quā sine pauperibus & peregrinis ad mensam sedere, domum eius mendicis esse frequentissimam. Qui perinde tā facit de pauperib; bene meritis, ut angeli sub habitupau-

Luc. 6.

Prelatorum ianuæ.

Chrysostomus.

Gregorius.

Ludou. rex.

tu pauperum elemosynis saepe ab eo fuerint donati, & inter conuiuas pauperes ad mensam eius confederint. Sed ut pontifici summo regem quoque & sanguine & sanctitate clarissimum apponamus: Gallorum inquam regem Ludouicum inter diuos suo iure & merito relatum Blanchæ reginæ Hispanorū regibus genitricis filius, adduci nullo modo possum, ut credam, quod hæc ille mendicantiū claustra aut iussisset vnuquā, aut certe, p. basset. Legitur enim à matre sanctissima ita fuisse educatū, ut pluribus ceteris pauperibus, qui in domo regia quotidie abunde reficiebantur, in diebus solēnibus antequā ipse comederet manu propria fercula ministraret: atque singulis sabbatis eorū pedes propriis manibus ablueret, detergeret, & oscularetur: quos deinde aucta elemosyna donabat.

Nouum.

¶ Quare excogitare nequeo, quomodo institutū hoc, quo pauperes medicare vetatur (ut eius auctores præcedunt) de antiquitate commēdari possit. Imo verò hoc inter præcipua argumenta cōcutit, quod perinde atque illud de reiciendis peregrinis, nouū cōmentum est: neque, gētib; neque, priscis Christianis vnuquā cognitum. Quod si in legibus misericordiae positum esset, patres iam diu ecclesiæ scriptū nobis dedissent. Hoc autē inter respondendum ad eas causas & rationes, quibus eius auctores sententiam corroborant, congruentius tractabitur.

Quo rationes & cause prohibendi pauperes medicare, perpenduntur.

Capit. 12.

Deut. 15.

Primū fundamentum, quo auctores claustræ huius mendicantiū sententiam stabilire contendunt, est verbum illud diuinum Deut. 15. omnino indigentibus & mendicis non erit inter vos: ut benedictus tibi Dominus in terra quam daturus est tibi in possessionem. Argumentum est quod S. Thō. 2. 2. q. 97. artic. 5. diluit, dicens, quod illud præcepto legis nullus prohibetur mendicare: sed prohibetur diuitibus, ne tam tenaces sint, ut propter hoc aliqui egellatem medicare cogantur. Quod quidem responsū est mente reponendum ad intelligenda quæcūque alia, aut ecclesiæ statuta, aut sanctorū decreta, quæ de hac re loquantur. Nusquā enim gentium pauperibus facta est cohibitio, ne mendicarent: sed diuitibus præceptū est, ne sua credulitate pauperes medicare cogant. Adde quod notio huius nominis, Mendicus, non eos præcise cōprehendit (ut nonnulli existimant) qui ostentatim obambulant: sed quicūque proprie dicitur mendicus, qui adeo indiget, ut sipe & elemosyna

Mendicus.

quotidiana viuatur, tamen si domū eam recipiat. Pauper enim est qui propriū habet unde egredere & misere viuatur: mendicus autē qui nihil propriū habet, sed ex alieno viuunt. Mendicare namque non solum est petere, sed recipere ea quæ vltro offeruntur. Hoc licet non adeo explicatē insinuet præter S. Thō. loco mō citato Chrysostomus, aut quicūque, ille fuit autor imperfecti, super illud Matth. cap. 5. Beati pauperes spiritu. Græcē enim inquit non habetur, pauperes, sed mendici. Verbo ergo illo non solum cōmonebatur populus ut non essent postulantē mendici, sed neque essent qui domibus inclusi, quotidianis elemosynis & sportulis indigerent. Quales modō hūc articulis instituuntur. Quare isti non putent illud se præceptum hac ratione abunde complere. Neque, verò illud præceptum erat, ut sub mortali (ut verba iacent) obligaret. Sed erat exhortatio ad charitatē, quæ in quocūque populo bene instituto florere deberet. Quam ob rem post exhortationem illam eodem capite subiūgitur, quod pauperes nihilominus semper essent inter eos futuri. Quemadmodum in Euangelio, quantiscūque nos Christus verbis misericordiā erudit, & ad elemosynas animauit, quo nostram nobis tamen peccatoris duriciem prænunderet, pauperes (inquit) semper habebitis vobiscum. ¶ Asciscitur præterea in exemplum instituti huius, quod similes collectas instituit fieri apud Macedoniam & Galatiam. Quarum meminit & in epistola ad Romā. & in prima ad Corinth. At verò collectæ illæ, ut S. Thō. utrobique interpretatur, alia longē ratione factæ sunt. Neque, verba Pauli interprete opus habent: adeo res est perspicua. Non enim collectiones illæ elemosynarum fiebant in subsidium & suffragiū pauperum eiusdem, in qua fiebant, ciuitatis. Sed historia fuit: ut legitur in actis Apostolorum cap. 11. quod Hierosolymam & circumiacentem Iudeam fames validissima peruaserat: & ideo missi sunt Paulus & Barnabas in Macedoniam & Achaia, cum ad prædicandum, tum etiam ad auxilia petenda pro Christianis qui erant Hierosolymis & Iudea: ijs præsertim, qui prædicationi & cultui diuino operā dabāt. Et hoc est quod Paulus ad umbrat ad Gal. 2. dicit. Iacobus Cephas & Ioannes manus dederunt mihi & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem: tantum ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fuit hoc ipsum facere. Quas quidem collectas Macedones & Galatæ per ipsos Apostolos miserunt Hierosolymam. Id quod attestatur Apostolus. Romā. 15. dicens. Hinc igitur profici-

Argum. 1.

Romā. 15.

1. Cor. 16.

Act. 11.

Galat. 2.

Rom. 15.

1. Cor. 16.

Chryso.

3. Argumē.

Luc. 14.

proficiscor in Hierusalem ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collectionem aliquā facere in pauperes sanctos qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis ut de bitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorū participes sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. Ecce quomodo collectæ potissimum erant in subsidium sanctorum qui discipulicerant Euangelij, instar deinceps Macedonia per suadet Corinthijs scribens. De collectis autem quæ fiunt in sanctos (eos, scilicet, qui sunt Hierosolymis) sicut ordinaui in Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Modum autem subdit Paulus, ut per vnu sabbatū (scilicet per diem dominicam) unusquisque vestrum apud se ponat, & recondens quod ei bene placuerit, ut non cum venero (scilicet ad importandam Hierosolymam) tunc collectæ fiant. Non ergo elemosyna illa, quo indubenter pauperes mendicare colligebantur. Id tamen aliud agens non tacitus præteribo, quod in huius loci interpretatione adnotat Chrysost. homilia. 43. nempe quod huius instar deberet Christianus quicūque arculam domi, eo loco ubi orare solitus est, pauperibus dicere, in qua, perinde atque sacerdos sacrificium oblaturus manus prius lauat, ante orationem elemosynam immitteret, ut sic mundus ad orationem accederet. Nam scriptum est. Date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

¶ Tertium quod in confirmatione huius prætextitur est, quod in primitiua Ecclesia non erant mendici ostentatim postulantē. Hoc autem in latissimum nos campum dicendi transmittit. Vbi multa sunt reputatione digna. Primum omnium (ut iam modō dicebam) nihil neque in actis Ecclesiæ, neque apud quempiam sanctorum patrum legitur, unde coniectari possumus, libertatem aliquam pauperibus fuisse ad emptam exundi mendicatum quocūque libuisset. Secundo quod tempore Christi saluatoris nostri fuerint pauperes mendicantes, ambigere nemo potest: cum quod turbam illam pauperum, claudorum, & eorum alijsque morbis & languoribus laborantium, quam frequentissimam curauit: coniectura est ex his plurimum fuisse mendicis, qui vicatim obambularent, quod illud consilium Christi Luce decima quart. Cum facis prandium aut cenam noli vocare amicos tuos, &c. neque vicinos diuites: sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, planē de mendicantibus intelligendum videtur. Quod ne quis cauilletur, illos in claustris tunc degere, videat quid statim sequitur in parabola illius homi-

nis qui fecit cenam magnam. Qui cum invitati venire reculerent, exiit (inquit sermo) in plateas & vias ciuitatis, neque id solum, sed in vias & sepes & pauperes & debiles, cæcos, claudos introducit huc. Saltem enim mendici in huiusmodi locis ciuitatis, & in bruijs viarum sedere. Neque tempore tunc solum Christi si erant mendici, sed Augustinus tumalibi saepe, tum etiam sermone in secunda dominica aduentus testimonio est. Vbi Christianos largiores prædicans elemosynas debere, subdit, quod in sanctis solennitatibus secundum vires nostras abundantius erogemus, pauperes ante omnia frequentius ad conuiuium reuocemus. Loquitur profecto de mendicantibus: qui conuenerant in domos diuitum epulatum admitti. Adeo erat mendicantibus seculo illo vsu & more celebris, ut Sanctus Thōmas. 2. 2. q. 187. etiam teste multi Christiani religionis & humilitatis causa, venditis possessionibus, & in pauperes distributis, ad illud se summisserint abiectionis ordinem, ut legitur de diuo Alexio patricio Romano, & de Arsenio in vitis patrum. Et Hieronymus ad Oceanum de hoc etiam commendat Fabiolam, quod optabat, diuitijs in pauperes effusis, sipe ipsa pauperum viuere. Neque profecto qui illud iam modo institutum vitæ susceperat adeo esset exprobandus, ut aliqui existimant. Sed tamen eo tantum huius reminiſcor, ut ostendam fuisse semper in Ecclesia postulantē mendicos. At non opus est in re non dubia uti testibus non necessarijs. Omnium enim historiarum, quibus sanctorum patrum gesta memorat: prodita sunt, attestantur semper in Ecclesia fuisse mendicos. Neque mendicantiū religiones aliunde nomen hoc sibi cū re ipsa vendicant.

¶ Tertiam hic tamen considerationem adiecerim, quod in primordiis Ecclesiæ nempe usque ad tempora Gregorij & eo amplius, alia erat longeque diuersa religio, alia Christianorum erga pauperes pectora, alia instituta, alij denique in subsidium pauperum decreti proventus, quam iam modō sunt, ut possent pauperes postulandi molestia releuari. Affertur ab huiusmodi articulo auctoribus id quod in vita Clementis Papæ legitur: nempe quod singularem inopes regionum nominatim scriptos habebat: & quos baptismi sanctificatione mundauerat, non linebat fieri mendicanti subiectos. Similia ferme possunt verba ex gestis Syluestri, Gregorij, Martini, omnium denique patrum illius temporis citare. At quomodo illi pauperes mendicare non facerent, hoc

August.

Hieronym.

Considera.

do. 3.

Clement.

hoc animaduertant. Non enim eos lege vetabatur prohibebant, arcebant, obstruebant, sed quomodo non sinebant? Nominatim pauperes scriptos habebant, quibus sportulas copiose mittebant, ne vlla illis mendicandi necessitas restaret. Hac sanctissima ratione ius illis mendicandi auferebant. Nisi iura huc accersendo vniuersa molestus essem, quia id copiose patefacere possem. Sed qui titulum interim de religiosis domibus, & in decretalibus & in clementinis consulta uerit, plane intelliget, quanta praelatis cura pauperum fuerit inuicta, quam anxie & sollicitè sacerdotes illi, ut veri patres, filiorum pauperum res procurabatur, administrabatur, propriisq; sumptibus fouebatur. Sed preter peculiare cuiusq; elemosynas, studium erat hospitalia diuersi generis vbiq; locorum erigere, ut est in C. de sacrosan. eccl. l. sancimus, quod & in iure canonico. 23. quæst. 8. cap. tributum. refertur. Erant enim Xenodochia, id est, hospitum pauperum domus. Orphanotrophia. Quod est orphanorum receptacula. Ptochotrophia, ubi inopes & mendicantes alebantur. Brephotrophia, puta ædes, quibus infantes nutriebantur. Gerontocomia, scilicet ubi senes & debiles sustentabantur. Adeo tunc recentis sanguinis Christi virore Ecclesia rigata benignitate & clementia in pauperes reflorebat, ut nulla potius alia ratione animos hominum conciliaret, contraheretq; ad fidem Christi. Vnde ut lib. 6. Ecclesiasticæ historiæ scriptum est, Iulianus ille apostata, qui Ecclesiæ apertum bellum indixit, hoc paganos summo opere exhortabatur, ut Xenodochia & pauperum hospitia exstruerent, dotarent, ditarentq; ut hac clementia Christianis excellentes, paganos in Christianismum properantes possent in paganismo retinere. Sed quid demum ex ipso illius Ecclesiæ pauperibus opitulari contendimus, ne postulare indigeant? Quarta tunc pars omnium fructuum & reddituum Ecclesiæ decreta erat & destinata alendis pauperibus: ut est in decreto Gelasij can. quatuor. 12. q. 2. & in decreto Simplicij. can. de redditibus. & in concilio Toletano can. sancimus ibidem. Et tamen quantuncunq; tunc erat optime pauperibus succursus, nusquam legimus interdici eis fuisse postulare. Qua ergo ratione in hoc modo seculo, quando dari nobis optamus charitatē illius gentis praelatos illius ætatis, sanctiones illius Ecclesiæ, prouentus deniq; annuos pauperibus constitutos, qua (inquam) ratione adduci possumus, medicos hac facultate libertateq; postulandi cohibere? Colonienfes, ad quorum prouincialem concuentum (quia nec papæ autoritate pollet, nec quicquam præter iura communia de hac re proprie sancit)

Diuerſa Hoſpitaliū genera.

Lib. 6. Ecclesiasticæ historiæ. c. 29.

nihil respondeo, aut Hiprenses, aut Germani vlli neququam Hispanis in hac re exemplo esse possunt. Nam præterquam, quod (ut antea dicebam) multo sunt magis politici, gratia publica habet amplissima, unde iusta subsidia pauperibus decernunt. ut in Colonienſibus atq; Hiprenſibus statutis habetur. Id quod de Venetis, Genuensibus, multisq; Italis fama est. Nos autē, sola mendicata pecunia, nescio quo possumus modo auxilia mendicis sufficere, ut eos iure mendicare cohibeamus: quantuncunq; sint elemosynarum leges cōsultissime. Et, quod omnium hic ego plurimum animo reputo, qui legum huiusmodi atq; ordinationum legitimi sunt latores, promulgatores, & exequutores, non equidem seculares, sed Ecclesiæ praelati sunt, & sacerdotes. Vbi nam rogo pagina sacræ quod forte sacrorum canonum seculares huic pauperum muneri patroni designantur: aut ubi non Ecclesiæ sacerdotes & episcopi huic negotio, veluti pauperum patres, destinant? Quid ita: quia sacerdotes voluit Christus (ut eius ait discipulus Paulus) ab seculari solitudine vacare. Nam qui sine vxore (inquit) est, sollicitus est quæ dñi sunt, quomodo placeat Deo. Qui autē cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori: & diuisus est. Quorsum hæc? Certè ut cōnuicem, negotium hoc & pauperum curam diu non posse in manibus secularium, quanta sintcunq; probitate & prudentia præditi, perdurare. Non ita Deus & ecclesiæ institutum esse duxit. Sed structura huius, quia spiritalis est, episcopi architecti essent, oportet populi munus est ut materiam syluæque subministraret. Quoniam seculares vxores duxerunt, familiam habent, curis alijs negotiationibusq; & sollicitudinibus complicantur. Vix se ab illis extricare possunt, ut huiusmodi misericordiarum officijs liberè vacare possint. Nisi ex pauperum elemosynis stipendia ministris statuatur, raros inuenias qui in officio perseuerent. Atq; ita vsu contingere videmus, ut bona elemosynarum parte, quæ ministris obuenit, de fraudentur pauperes. Sed ais praelati non perinde atq; prædecessores, curam pauperum gerunt. Fateor equidem: sed sperare non possum, ut seculares episcoporum vices fungentes, resarciant damna, satis (inquam) negotio faciant, ut pauperes in claustris perpetuò possint sustineri. Qui modò negotium susceperunt, quia procures sunt & præcipui homines, Christianissime instituti, rem poterunt in tempus continuare: cum tamen deinceps alij atque alij in hac sint prouincia successuri: prolabi subinde ac sensim cadere necessarium est.

¶ At

¶ At verò, quo iam ad portum applicas, vela contraham, id quod in vniuersis, quæ homines tentantes adoriuntur, maximum habet pondus, experiētiā (inquam) in testimonium appello. Triennium ferme iam hæc elemosynarum ratio vsu & more seruat. Quis nam inde in effectu fructus prouenerit, hoc tu prouidentissime Princeps fac certò scias. De hoc (quia non in iure, sed quod aiunt in facto positum est) nullam mihi volo haberi fidem. Tametsi quod ego hic & audiēdo & videndo experior, ac proinde de alijs locis conijcio, multum huic negotio refragatur. Sed tu hoc, ut es oculatissimus, da operam, ut fraude procul intelligas. Primum an in turbis validorum mendicantium quæ vrbibus magnæ, depulsa sunt, aliqui forsitan legitimi pauperes promiscuè excesserint. Alterum quando nullum vicatim obambulantem mendicum conspicimus, vtrum numerus pauperum in antiquis hospitalibus succreuerit, an verò aucta fuerint alia, quibus illi qui discurrebant recepti fuerint. Mox an sint Christiani homines qui querimonias spargant, quod non sint iam mendici qui ad elemosynas extorquendas vim inferant. Nam in hac etiam resolutum erat regnum cælorum vim pati. Deinde an elemosynæ, quæ exactis vagabundis ademptæ sunt, incolis postulareque verecundantibus (is qui præcipuus in hac re habendus fuerat finis) integræ obueniant. An verò forsitan nihilo illi, aut fortè paululo melius habeant: sed elemosynarum summa quæ esse consueuerat, fuerit extenuata. Quod si rem prosperè succedere cognoueris. Nempe si elemosynas nihilo minores, sed maiores multò fieri, si incolarum pauperum miseria, ærumnas, & calamitates, quibus grauiter communiuntur, auctis elemosynis subleuari, curam adhibe, tuamque Principis auctoritatem interpone, ut horum institutorum ratio procedat. Tunc verò quò Principis animum propendere conspexerimus, inclinabimus omnes. Illi parti applaudemus, suffragabimur omnes. Id vniuersi tutabimur, prædicabimus, adiutabimus. Sin verò rem deteriorari senseris, tunc satis fuerit, si studia illa & instituta elemosynas conscribendi in auxilium & subsidium pauperum incolarum, qui egestatem domi sustinent, retineamus, commendemus, & ut

prosperentur, summa ope nitamur. Nam illa Deo esse non possunt nisi probatissima & acceptissima. Ceteris verò mendicis ius relinquatur postulandi. Nam quod aliquis verè pauper publicas, quod mendicauerit, poenas luat, absit ut in Christianorum regno sub Christianissimo Principe audiamus. Illius enim prodigiosa statua, cuius Daniel mysterium interpre- tatus est, licet caput aureum esset, & pectus argenteum, pedes verò abiectissimi (nempe partim ferrei, partim fictiles) tandem comminutis pedibus, corpus subinde ipsum ex pretiosis metallis corruit. Quid si ordo hic abiectissimus pauperum elemosynarum meritis sublimiores reipublicæ ordines sustentat. Quo de medio sublato, totum periclitetur corpus. At vereor, ne te iam prolixæ orationis tædere incipiat. Nam nescio quò impetus me longius quam institueram, surripuerit. Tametsi quando nihil aliud qualequale obsequium hoc meū prestiterit, sunt tamen hic nonnulla, quæ te legisse non poenitebit ad præstantissimam hanc præclarissimamque misericordiarum virtutem comparandam. Etenim qui in tantam regnorum spem diuino numine & misericordia hac luce donatus es, quanta neminem secundum patrem, aut fortè perquam rarissimos, vñquā natura produxit, quibus nam alijs quā misericordiarum potes officiis amplissima beneficia rependere? Nam & si velut in throno Dei, ita & in principis solio ambas confedere deceat, iustitiam & misericordiam: hæc tamen, perinde atque in Deo, maior in rege splendore fulget. Sed utraque, faxit Deus, efficias, ut qualē te inter mortales meritò tenere gaudemus, tali etiam esse loco inter diuos perpetuò videntes gratulemur.

Vale.

SALMANTICÆ,
Apud Ioannem Baptistam à Terranova.
M. D. LXX.

propter hoc quod in hoc mundo non est
aliquid perfectum. Et hoc est quod
dicitur in libro Sapientie. Non est
aliquid perfectum in hoc mundo. Et hoc
est quod dicitur in libro Ecclesiastici.
Non est aliquid perfectum in hoc mundo.
Et hoc est quod dicitur in libro
Ieremie. Non est aliquid perfectum
in hoc mundo. Et hoc est quod
dicitur in libro Ieremie. Non est
aliquid perfectum in hoc mundo.

3. ALMANTIC
Apud Leonardum de Pisis in 17. 17. 17.

propter hoc quod in hoc mundo non est
aliquid perfectum. Et hoc est quod
dicitur in libro Sapientie. Non est
aliquid perfectum in hoc mundo. Et hoc
est quod dicitur in libro Ecclesiastici.
Non est aliquid perfectum in hoc mundo.
Et hoc est quod dicitur in libro
Ieremie. Non est aliquid perfectum
in hoc mundo. Et hoc est quod
dicitur in libro Ieremie. Non est
aliquid perfectum in hoc mundo.

